

Acc 2081

BESCHRYVINGE
VANDE
STADT ende LANDT
VAN
DENDERMONDE,

MIDTSGADERS

DE COSTUMEN, STATUTEN ENDE USANTIEN,

Soo wel vande Stadt ende Landt

ALS VAN HET

PRINCELYCK LEEN-HOF aldaer zijnde,

t'Samen gestelt by

JACOBVS MÆSTERTIVS
Rechts-geleerde.

TOT LEYDEN,

By NICOLAES ROSA Boeckverkooper, ANNO 1646.

Aende wel EE. Achtbaere, VVyse, Voorsinnige, seer Discrete Heeren.

d' Heer ende Meester CLEMENT VAN BAESDORP, Rechsgeleerde.

d' Heer ADRIAEN JANSZ. VAN STAVEREN.

d' Heer NICOLAES VANDER MEER.

d' Heer FUYDT VAN SYP.

Burgemeesters der Stadt ende Republicque van LEYDEN.

MITSGADERS

DE VOORDERE HEEREN VANDEN GERECHTE

ALS OOCK

De wel E. Heer ende Meester

IOHAN VAN WEVELICHOVEN, Rechs-geleerde, Raedt ende Pensionaris der selver Republicque.

MYNE HEEREN,

Aer het saecken dat 't vernuft vande gene wiens lot het is haeren tijdt

te leyden in d'oeffeninge van groote weten∫chappen,waer als eenLampe diemen met veel Olye verduy∫tert, 't waer te bedencken dattet door geduerigen arbeydt by-wylen ∫oude verflauwen, ende door de menichte van ver∫cheyden ∫aecken die 't onthel∫t,mi∫∫en den middel van ∫ich te redden.

Maer 't i∫∫er anders mede gheleghen, 't ver∫tandt is in geduerich bedrijf, 't ∫treckt ende verbreyt ∫ich na de grootheyt vande ∫aeck waer mede datmen 't vervult, ∫ynen drift is ∫onder recht-∫noer mate of eynde, ten heeft niet meer gelegentheyt ∫ich neder te ∫etten op de honder∫te als thien∫te myle, 't vint ∫yn vermaeck inde veranderinge, de be∫waringe des gemoets uyt inghewickelde endeanx∫tige overleggingen getrocken nement wech met kleynder ende lichter aenmerckingen, waer in dattet ∫ijn ru∫te vint; i∫t datmen 't ledich laet, 't werpt ∫ich ongebonden

den herwaerts ende derwaerts door 't woeste Wout van ydele inbeeldingen.

--- *velut ægri somnia, vanæ*

Finguntur species.

't Meeste vermaeck ende minst naedeelich, is, soo de veranderinge geschiet tot saecken van gelijcken aert: niet anders als die vande Scorpionen gequetst zijn, vande selve soucken haer genesinge: oft naerder, gelijck een Krijchs-man gedue-rende 't Winter-leger syn gemoet alsoo verquickt dat nochtans sijn doen den oorloch smaeckt, hy oeffent syne paerden, oversiet ende scherpt syne waepenen, hy schiet naer 't wit, speelt met de Sperre ende Roer, hy rust alsoo vanden krych dat hy tot den selven kloecker kan weder-keeren.

Wanneer ick op eenighe ledige uyren nu al over eenighe Jaeren dese naervolgende beschrijvinge by een hadde gebracht, ende van vele Vrienden geheel

wierde gheport de ſelve met den druck gemeen te maecken, en hebbe my niet eerder laeten bewegen, dan als ick ſach dat naer 't overgaen vande Stadt *Hulſt* de ſaecken aen dien kant in andere, als te vooren, geſtalteniſſe gecomen zijnde, dit werck niet alleen aen vele meer,als 't oyt anders,nuttich, maer ooc aen geen weynige geheel nootſaeckelijck ſoude zijn; Waerom hebbe 't zedert op andere ledege uyren 't ſelve over-leſen, daer 't van noode was verbetert, ende in druck laetende uytgaen de vrymoedigheyt genomen van UWE *EE.* AA. dat toe te eygenen, beweecht zijnde door de groote gemeenſchap die van alle tijden tuſſchen UWER *EE.* AA. Stadt *Leyden* ende deſe geweeſt is: want ick bevinde dat de Stadt van *Dendermonde* een groote menichte van Jaeren in 't maecken van Laeckenen ende andere Wolle-wercken ſeer voorſpoedich ende geluckich geweeſt hebbende,

behal-

behalven andere ongevallen, voornamentlijck ten tijde van *Lodewyck de Cressy* Grave van Vlaenderen ontrent den Jaere 1343, ende eenighe daer aen volghende, vande Gentenaers grooten overlaſt geleden heeft, waer door 't gebeurt is, dat vele vande Kooplieden, Bereeders ende Werck-baeſen vertrocken zijn, *eenige naer Hollandt, eenige over Zee.* Door deſe werden buyten twyfel verſtaen die naer Engelandt verreyſt zijn, (aen welck volck de Laecken-maeckerye maer voor eenen tijdt geleent is, zijnde eygen aende Nederlanders, ende alleen door Burgerlijcke on-eenicheden, ten verſcheyden maelen in verſcheyden geweſten ontſtaen, over Zee geraeckt.) De gene die naer *Hollandt* gecomen zijn, giſſe ick (geſien' hebbende de beſchrijvinge van d'Heer *Orlers*) dat haer te *Leyden* hebben ter neder geſtelt, aengeſien de ſelve Stadt al ten dien tijde in'tmaecken ende reeden vanLaeckenen

kenen

kenen boven andere beroemt was; te meer om dat ick ſien dat van doen af vele toe-namen van eerlijcke ende vroome geſlachten begonnen zijn tuſſchen ſommige van d'Inwoonders der Stadt *Leyden* ende *Dendermonde* gemeen te weſen: waer by comt een ander ghemeenſchap ten aenſien van mijne genegentheyt, door de welcke ick boven alle Steden gehouden ben *Leyden* ende *Dendermonde* t'erkennen ende beminnen: als deſe zijnde de plaetſe van mijn geboorte ende opvoedinge, recht tot ſoo veel Jaeren, als ick nu binnen UWE EE. AA. Stadts mueren met volcomen genoegen, niet alleen hebbe gewoont, maer ooc in alle gelegentheyt gevoelt UWE EE. AA. aengeboorne beleeftheydt ende ſonderlinge gunſte: waer door ick beneven andere Burgers ende Inwoonders (die alle t'ſamen, ende een yder van haer in 't byſonder, onder UWE EE. AA. geluckige beſtieringe

ende

ende vaderlijcke ſorge geruſtelijck leven endewel-vaeren) genootſaeċt ben Godt Almachtich te bidden UWE EE. AA. te croonen met heerlijckheyt, ende deſe UWE loffelijcke ende rechtveerdige regeeringe eeuwich te maecken: Hier en tuſſchen ſal my ende alle 't myne UWE EE. AA. toe-eygenen ende alſoo blyven

EE. Achtbaere, VVyſe, Voorſinnige, ſeer Diſcrete Heeren,

UVVE EE: AA.

Dienaer

J. MAESTERTIUS.

Tot den gunſtigen Leſer.

N*Iemandt en verwachtede naer 't werck van d'Heer* vander Linden *een ander beſchryvinge vande Stadt ende Landt van* Dendermonde : *maer dat is inde Latynſche Taele: vermencht met vele ſaecken die (alhoewel lof-waerdich) tot 't voornaemſte voornemen niet en behooren: eenige ſyn oock daer in overgeſlagen, die nochtans aenmerckelijck waeren. Aen alle deſe hebbe ick getracht met dit mijn werck te gemoet te komen: behalven dat ick oock geen gewach gemaeckt hebbe van 't gene in mijn afweſen geſchiet is; ghelijck is de beleeninge onder laſt van weder-*

* * *over-*

over-stellinge vande Heerlijckheden Berlaere, Grimbergen &c. met weynige andere voorgevallen saecken, die by een yder in verscher gedachtenisse zijn. Laetende alsoo d'eerste eere vande Beschrijvinghe deser Stadt ende Landt aenden ghemelden Heer vander Linden, ende de tweede aen die yet beters, als dit, sal believen te doen. Hier mede versoucke alles ten besten te willen nemen; ende vaert wel.

Aenwijsinge der deelen deser dry boecken vande beschrijvinge der Stadt ende Landt van Dendermonde, gestelt naer haere ordene.

HET I. BOECK.

Beschryvinge vande Stadt.

HET I. DEEL.

Het

HET II. BOECK.

Vande Geestlijcke saecken.

Het III. Boeck.

Beschryvinge van 't Landt.

B E-

BESCHRYVINGE *VANDE* Stadt ende Landt VAN DENDERMONDE;

HET I. BOECK.

Beschrijvinge vande STADT,

HET EERSTE DEEL.

't Stadts gelegenheyt, Naem, Oorspronck ende beworp.

DE Stadt van DENDERMONDE; die wy beschrijven, is gelegen in een vermaeckelijck, graffich ende vruchtbaer geweft, op de palen van *Vlaenderen* ende *Brabant*, aende zuyd-zijde vande *Schelde*, in Keyserlijcken grondt, omçingelt met de voornaemste ende edelste Steden van *Nederlandt*: als op de sesde myle met *Antwerpen* ende *Mechelen*: op de vijfde met *Gendt*, *Bruxel* ende *Hulst*: voorts op de tweede met *Aelst*. Tot alle welcke plaetsen is niet alleen gevoechlijcken toeganck te Lande, maer oock met Schepen toevoer te water; want boven de by-vloeyende *Schelde*, heeft

 sy den

ſy den door-vloeyenden *Dender*, op wiens mondt ſy is gebout, ende alſo *Dendermonde* genaemt.

Haren oorſpronck is van *'t Slot* ofte *Burcht:* Alwaer de *Heeren* haer woonplaetſe houdende, hebben haer Onderſaten, (overmits ſy dickwils van andere verongelijckt ende overvallen wierden) met veſten ende wallen omcingelt ende verſterckt: 't gene alſoo een Stadt is geworden, waer van de Inwoonders *Burgers* vanden *Burcht* genaemt zyn geweeſt.

Welcke Stadt in haer eerſte beveſtinge en bewallinge veel nauwer is geweeſt dan ſomenſe nu ſiet: want daer is by gecomen al watter is tuſſchen 't water de *Paerdekens veſte* genaemt, dat by de *Leen-moye-brugge* ſich inden *Dender* ontlaeyt: ende over dat water, een groot deel vanden Hof van *S. Ioris* Ghulde, alwaer noch oude overblijfſelen vande gebouwen aenden kant ſtaen: ende voorts watter is over 't water van *S. Rochus Capelle* voor by de Hoven van *Affligem* en de *Capucinen*, eyndende door de brugge vande Dijckpoort aende water-meulens inden *Dender*, 't gene betuyght de Straet, noch de *Nieuſtraet*, ende over 't water, de Straet, noch de *Veſte* genaemt. Wanneer deſe bewallinge, ende van wie ſy is gemaeckt, is door d'outheyt des tijdts, ende weynige neerſtigheyt van onſe Voorvaderen in 't ſchrijven en aenteyckenen ſeer onſeker: dan is waerſchijnelijck, dat ſy al geweeſt is voor den Iaere 800. wanneer de *Tungerſche* beſchrijvingen ſeggen dat *Haimo*, *Grave van Dendermonde* getrout heeft *Vorſie*, een Coninckliijcke Dochter van dien Huyſe: ende ten tijde der *Normannen*; de welcke ontrent den Iaere 846. met een raſende gewelt alle dingen vernielende, alhier in behouwen plaetſe gebracht zijn d'overblijfſelen vanden *H. Hilduardt* ende *Chriſtiane:* voorts inden Iaere 1061 ſien wy inde hantveſten van *S. Pieter*, te *Gendt*, d'onderteyckeninge van *Hugo van Dendermonde:* daermede genoech aengeweſen wort van alsdan een Stadt geweeſt t'hebben. Iae inden Iare 1223. waſſer al voorgenomen by *Robert* Sone van *Machtildis* deſe bewallinge te vergroo-

vergrooten : want *Machtildis Vrouwe van Dendermonde* gevende aen 't Gasthuys van *S. Gillis* een seecker weyde , den *Bruel* genaemt,voechter dit by : *Is het saecken dat den Heer van Dendermonde by de gemelde weyde de bevestinge vande Stadt sal willen vergrooten, sal vande gemelde weyde de vergrootinge vryelijck mogen genomen worden , soo groot als in die plaetse sal bequaem zijn.* Welcke vergrootinge daernaer is geschiet, sonder twijfel van *Robbert* : aengesien het seker is dat sy voor sijnen tijde niet en was : want behalven de verhaelde woorden, *Godefroy Bisschop van Camerijck* secht in eenen Zegelbrief, die hier naer sal volgen, *Het Gasthuys van S. Gillis buyten Dendermonde.* ende dit inden Iaere 1223. Naer hem en heeftet de Nacomelingen, als *Guido* syn Schoonsone, noch *Robert* synen Neve, noch *Willem* synen Achterneve, noch desens sonen niet mogen gebeuren : overmits sy door de Fransche ende Inlandtsche Oorlogen van hunne saecken ontrocken wierden : ende nochtans is sy in dien tijdt al geweest ; gelijck blijckt uyt d'afwerpinge onder *Graef Lodewijck de Cressy*, als wanneer *d'Amboyse* alhier d'Heerlijckheyt besittede, vijf-en-negentich Iaeren naer de doodt vanden gemelden *Robert* Schoonvader van *Guido.* Dan dat overwelft werck is veel verscher ende naemaels op den neygenden muer gemetselt : men gelooft van *Lodewijck Maleaen* : overmits in synen tijde de *Begynen* gegunt is een tweede vergeldinge over een deel haerder erfue , die ingenomen was , wanneer 't Stadts vergrootinghe eerst gebeurde , ende alsdoen haer weyniger vergeldinge was gegeven dan aen eenige andere ; soo , vercregen hebbende de gelegentheyt van dese tweede bouwinge , hebben sy beter vergeldinge versocht ende gecregen : te weten, 't gebruyck van alle 't Gras watter is tusschen d'af-latinge van 't water oft *Rommelaer* by *S. Rochus* ende 't *Ackeruelt* van binnen ende buyten den muer.

Dese Vesten, met dit overwelft oft geboocht werck, syn uyt

den aert ende gelegentheyt seer sterck: want boven dien dat op vele plaetsen syn hooge wercken van aerde ende ronde gemetselde torens van witten arduyn steen, hebben sy breede diepe grachten, die tusschen sommige poorten dobbel zijn, met als eenen dijck in 't midden, ende aen de noortzijde, de *Schelde*, langhs de welcke sy over d'eene zijde vande *Veerpoort* met het nieut Slot ofte Casteel, over d'ander zijde met aerde bollewercken seer wel is versien, allds seer moyelijck om t'overwinnen, gelijk d'ervarentheyt van alle tijden genoechsaem heeft geleert.

HET II. DEEL.

Vanden Burcht oft Slot, syn hoedanigheyt en eygenschappen; voornamelijck 't Leenhof.

DE Stadt heeft dan haren oorspronck vanden *Burcht* oft *Slot:* den welcken, wanneer hy gesticht is, gelijck van meest al d'oude gebouwen van *Nederlant*; is seer onseker. Het heeft sommige belieft te seggen, dat hy vande *Aduatische* sy, ende vande *Romeynen*, overwinners vande *Aduatische*, belegert ende ingenomen, daernaer tot een Tolhuys gebruyckt, ende van het stutten ende ophouden vande schepen *Tenericam* van *Tenere* genaemt: 't'gene meer versiert als waerachtich t'achten is, aengesien de *Aduatische* noyt dese plaetsen hebben ingewoont: want, behalven ander Schrijvers, *Iulius Cæsar*, sprekende vande *Aduatische*, secht: *Alle Steden ende Sloten verlaten zynde, hebben sy alle hare dingen in een Stadt uyt den aerdt seer sterck t'samen gebrocht, die, also sy van alle kanten inden ommeganck seer hooge rotsen ende diepten hadde, wierde van eenen kant eenen saecht-opgaenden toeganck gelaten inde hoochte niet meer als van 200 voeten.* Welcke gelegenheyt dese plaetse, jae geheel Vlaenderen ende Brabandt, so ongelijck is, als den nacht aenden dach. Dan aengesien de *Gothen* ontrent den Iaere 411 tegen de *Vandalen*, die doen *Gendt* inhadden, geseyt worden vele Sloten op de Revieren

ren gebout t'hebben, als t' *Audenarde* ende *Aelſt*, is wel waerſchijnelijck, dat ſy oock ſtichters van dit Slot geweeſt zijn: ten waer dat by 'geval de *Vandalen*, hier eenige ſterckten gebout zijnde, 't voordeel hadden ingenomen, ofte voor haer andere: want 't is ſeker dat ſo welgelegen plaetſe, op den t'ſamenvloet van twee ſchoone revieren de *Schelde* ende *Dender*, niet en is misacht geweeſt, alomme meeſt met meerſchen ende brouccken omçingelt, ende daerom qualijck winbaer, gelijckmen noch ſiet, ende alle Schryvers getuygen: ja ſomtijts, de Stadt al overwonnen zijnde, en heeft het niet connen verovert worden: het heeft noch geſtaen ten tijde van *Graef Lodewijck Maleaen*: want men bevint dat hy geduerende d'oorloge van *Gendt* ontrent den Iare 1379. alhier ſyn Hof ende woonſtede gehouden heeft: dan inden volgenden tijt door ouderdom oft anderſins iſt vervallen, overblyvende alleen een deel vande mueren, die de oude uytſchijnende ſchoonheyt noch ſyn aenwijſende: welck deel noch grootelijcx is vermindert, deur dien men van hier een onuytſprekelijcke menichte van ſteenen vervoert heeft tot d'opbouwinge van 't Hof van *Brabandt*: niet ſonder groote ſchade vande aenmerckelijcke outheden.

Den Heer van *Dendermonde* heeft eertijts in deſen Burcht oft Slot een munte gehadt, 't gene men uyt de kolen, een groot deel van gevonden penningen, ende ander aenwijſingen onder de vervallen mueren gevonden, genoech can bemercken.

Daer-en-boven heeft noch dit Slot een *Leenhof*, dat den Heer *ſyn Huys* noemt: daerom, te weten, dat de oude Heeren van deſe Stadt aldaer haer woonplaetſe gehadt hebben: andere noemen *'t Dendermonds Huys*. Daer ſyn weynige *Leenhoven* die ſich ſoo verre verbreyden buyten 't gebiet · want het ſtreckt hem tot vele dorpen van *Brabant, van 't Burchgraefſchap van Gendt, van Brugge, van Cortrijck, van Aelſt, van Ryſſel, van Audenaerde, tot het Landt van Waes, ende vier Ambachten*. Het vervat buyten de palen van 't Landt verſcheyden Heerlijckheden, die ſelve,

 (behal-

(behalven de Iacht van wilt ende vogelen, visscherye, Swanen, gelt-renten, ende andere verbeuringe van goederen om misdaden, goederen van speel-ende-overwonnen kinderen, oock van vreemdelingen, mitsgaders beschermingen, verheffingen, thienden ende ander soodanige,) hebben oock Vierscharen, Meyers ende Schepenen, door de welcke haer mannen oeffenen dat rechsgebiet van saecx ende strafs vervolch: als syn *Massene, Molenbeke, Vinderhoute, Merendre, Zecke, Huysse, Rode, Oorscamp, Ingelmunster, S. Eloysvive, Oudenem, Monstruel, Bleucastel, ende Mortanschen in Hardoye*, die alle tot het gemelde *Leenhof* behoren, behalven de heerlijckheden die binnen de palen deses Gebiedts gelegen zijn, vande welcke wy hier naer handelen sullen. Oock en is dit niet te verswygen, dat 't recht van desen Hove sich verstreckt tot in *Gendt*, alwaer door weldaet vanden *Heer van Dendermonde* beseten wort 't *Leen* genaemt *'t gelede te S. Baefs te water ende te lande*, dat sich verbreyt in *Steendam, Molenstede, Langebrugge, Wachtbeke, Mendonck:* daer en boven *'t Leen* op den tol van *S. Baefs*, ende verscheyden plaetsen te *S. Servators*, oock aen dien kant vande stadt, die, *over de Schelde* genaemt wort, *buyten de Brabantsche poort in 't ryck*, so sy 't noemen: voorts 't *Veer aende Hoye* tusschen 't *Casteel van Keyser Carel den 5.* gebout en *'t Begynhof*.

Dit *Leenhof* heeft dit besonders: *datmen vermach sonder verlof van den Prince, oft toestemminge vanden naesten Hoir, oock door geen besworen nootsaeckelyckheyt, de Leenen te belasten, tot ander overstellen, ten pande geven: ten minsten dit gebeure voor den Bailliu vande Vierschare, ende wettich getal van Mannen van Leene.* Daer-en-boven: *Wanneer den Besitter verandert wort, en syn niet gehouden den thienden penninck te betalen, maer de vereffinge alleen vande ponden parasys ende Camerlinck recht*, dat sy *Cambrelage noemen*. Ten derden: *Van een Vonnis hier gewesen en is geen beroep, ten sy tot den Rade vertoonende onmiddelyck den Prince.* Tot den welcken men gewoon was te gaen al-eer hier desen *Leenhove* was opgerecht. Dan also ontrent over de 200 Iaer geleden,

leden, den *Raedt van Vlaenderen* poochden de saecken van desen *Leenhove* tot hem te trecken, ende om syn voornemen te styven hadde vercregen vanden *Grave van Carolet*, Sone van *Graef Ian*, de macht om den *Bailliu* ende synen bemachtichden te setten inpe gevangenisse, om dat sy de bevelen vanden *Raedt* niet en hadden gehoorsaemt: *Ian* den Vader van *Philips*, de saeck verstaen hebbende, ende seer qualijck nemende, heeft met scherpe briefven des Raedts voorstellen verdruckt: wiens onrechtveerdigheyt *Ian de Neufchastel, Heer van Scherpenheuvel*, (wiens sake gehandelt wierde) met vele oude hantvesten ende voorrechten genoechsaem hadde bewesen. Den Zegelbrief van den Prince vanden Iare 1419. heeft onder ander: *Dat noyt van desen Hove beroep is geweest, als vry sijnde van alle voorder Rechtbancken: ende de Mannen van Leen alhier vertoonen den Prince selve.*

Daernaer is te bemercken: *dat niemant in dese Stadt in saecken van strafs vervolgh wort veroordeelt oft geboet, dan in dit Leenhof, tegenwoordich zijnde een wettich getal van Mannen van Leen.* die den Heer in syn Zegelbrieven *syn Mannen noemt.*

Ende aengesien dat een deel vande *Leenen* gelegen zijn over dese zijde vande *Schelde*, een ander over d'ander, soo heeft 't gebruyck ingevoert, *dat die in 't Dendermonds gebiedt over de Schelde*, dat is, *inde Vlaemsche zijde gelegen zijn, den Eerstgeboren Sone beurt twee derde deelen, den volgenden d'ander derde: die aen dese zijde vande Schelde in Keyserlijcken oft Brabantschen gront gelegen beuren al de Mankinderen gelijckelijck: die buyten de palen van dese Heerlijckheyt gelegen zijn, volgen de gewoonte van haer plaetse.*

Boven d'uytnemende waerdigheyt van desen *Leenhove* ende uytsprake van alle de vonnissen des Raetds van strafs vervolchs, is alhier de hechtenisse van alle Misdadige, ende Schuldenaren, vande gehele Stadt ende Lant, tot de welcke op 'tbegin van 'tselve begrijp over menige Iaeren gebout is een sterck gevangen-huys, doorvrocht met vele muyten, donckere holen, ende voor de schuldenaren, met vele bequame kamers, uyt alle welcke seer qualijck te bre-

breken is: want, boven 't ſterck gebou, licht 't geheel beworp vanden *Leenhove* rontom in 't water; als van achter heeft het den *Dender*, van vooren een gegraven water van gelijcke breede.

HET III. DEEL.

Stads verdeylinge, ende voornaemſte gebouwen tot weireltlijcke behouftigheden dienende.

DE Stadt liggende beſloten in haer veſten ende wallen, hebbende by naer in 't midden den Burcht oft Slot, wort als geſcheyden in twee helften met den doorvloyenden *Dender*, vanden welcken getrocken ziin verſcheyden wateren door de behoeftichſte plaetſen vande Stadt, die alle getijden des Zees, ebbe-ende-vloet gevoelende, geven, boven de gevoegelijckheyt tot den coophandel by de ſcheepvaert, als mede gerieffelijcke bluſſinge van brandt (daer van Godt de goede Inwoonders wilt bewaren) de Burgers eenen geſonden lucht.

Deſe onderſcheydinge volcht een ander van meerder aenmerckinge: dat is, dattet een ende aldermeeſte deel is oude ſtadt, d'ander wort *S. Gillis* genaemt; dat ontrent den Iaere 1230 door Stadts vergrootinge binnen de veſten getrocken is. Ende mitſgaders alle gebiedt alhier is geeſtelijk of wereltlijck, ende dit deel vande ſtadt ſynen beſonderen zielhoeder heeft, ſo en vermach den zielhoeder van d'ander deel, alhier, noch deſen in d'ander hem niet bemoeyen met ſaecken raeckende den laſt vande kudde die haer is toevertrout, maer haerder opſicht is den *Landtdeken* bevolen, ende boven hem den *Biſchop*, aenden welcken het geeſtelijck gebiedt vande Stadt ende Landt is behoorende; den welcken eertijts ten deele was den *Biſchop van Cameryck* dan naer de nieuwe Inſtellinge vande *Biſchoppen* onder den Paus *Paulus den IV.* ende *Philippus Coninck van Hiſpanien den II.* inden Iare 1560. heeft het geeſtelijck gebiedt van deſe Heerlijckheyt begoſt te behooren onder den *Biſchop van Gendt*,

Gendt, behalven dat sommige plaetsen over dese zijde vande *Schelde* zijn onder den *Archbisschop van Mechelen*, dese te weten, *Opwijck, Denderbelle, Appels ende Oudegem*. Voor so vele als raect dat wereltlijck gebiedt en is in desen deele geen onderscheyt. Daerboven wort de geheele stadt bescheyden in straten, die alle met verscheyden namen sonder de by-wegen comen tot 't getal van vier oft vijf-en-twintich, tusschen de welcke comen dry princelijcke plaetsen, d'een den grooten Merckt genaemt, de tweede den Koorennaert, de derde den Kauwenbergh: die, seer schoon bebout, worden gebruyckt tot de merckt-houdinge vande coopmanschappen waer van wy terstont sullen handelen. De straten worden verdeelt in wijcken oft gebuerten, onder welcke wort Iaerlijcx gekoren eenen *Deken ende Dekinne:* wiens ampt (behalven vele andere deelen) van d'eerste gewoonte is geweest t'ontbieden t'haren huyse, oft selve te gaen tot de gene die van haer gebeurte, 't sy met haer huysgenoten, oft met haren gebuerman, leefden in twist ende on-eenigheyt, om die te stillen ende in vriendelijckheyt, (voor soo vele het mogelijck is) te slissen. Dan overmits dese Inwoonderen zijn van seer soeten aert ende vresaemheyt, gebeuret, dat hun ampt meest wort geoeffent in 't versamelen van seker bestemt gelt, dat by de gebueren wort uytgereyckt om eens Iaers oft meer, gemeenelijck ontrent *S. Ians dach*, t'samen te comen, ende in alle eerbaerheyt met een gemeene maeltijt malcanderen te vermaecken.

De verdeelinge van straten ende gebuerten, volcht het onderscheyt van besondere gebouwen, waer van eenige worden *gewijde* genaemt, d'ander *on-gewijde:* de *gewijde* zijn die tot zalige gebruycken Godt zijn toe-gewijt ende geheylicht: vande welcke om d'eerwaerdigheyt die in haer is, wy eerst souden handelen, dan om dieswille dat sy naer *d'ongewijde* begost hebben, sullen den tijt van yder haers wesens begin volgen.

Voor eerst can een besonder genoegen geven, selfs aen eenen verwonderaer van schoone gebouwen, de bemerckinge van

't Stadts-oft-*Raedtshuys*, met syn aenhangende huysingen, tusschen de welcke het sich vertoont van witten Arduyn-steen, met verscheyden schoone gevelen, verçiert van over langh met vele princelijcke ende andere steene beelden : den opganck is voor eerst tot de puye oft af-lees-plaetse van weder zijden met trappen, langhs de welcke, behalven ander konstige steen-wercken, staen vier schoone pylaren, daer op yder eenen Leew met de Stadts-wapen-schildt: van daer noch eenige trappen opgaende is een schoone vierkante Zaele, daer-en-boven verscheyden Rechter-cameren, als van de Heeren van 't Rechts-gebiedt, vanden *Luytenant Civiel*, Weese-Heeren, ende soo voorts. Ter rechterhandt van 't Stadthuys staet de Halle, dat is, 't Huys vande Laecken ende Fusteyn-maeckers t'samen-cominge, die eertijdts hier in seer groot getal gevveest zijn: Dese Halle heeft eenen seer hogen toren al van vvitten steen, over vele hondert Iaeren gesticht, op den vvelcken is een uyr-vverck met verscheyden speel-klocken van so soeten t'samen-geluyt alsser wel eenich can gevonden worden: den toren is staende als in 'tmidden van 't Stadthuys ende Halle, haer also als t'samen vereenigende : men meent oock dat dese Halle eertijts voor 't Stadthuys gebruyckt is gevveest. Over d'ander zijde van 't Stadthuys staet een gebou, gemeenelijck den *Oyevaer* genaemt, 't gene, al-hoevvel het aen bysondere Lieden van 't stadts-vvegen vvort verheurt, nochtans naer de gelegentheyt dienen haer de *Heeren van 'tgerecht*, behalven d'andere, met een overschoone camer *Princens-camer* genaemt, van waermen door een deure comt op de groote Zale van 't Stadthuys. Dese gebouwen staen op een groote viercante plaetse, den *grooten Merckt* genaemt, op den welcken aen d'anderzijde staet het *Vleeshuys*, seer schoon, met eenen toren al van witten Arduynsteen, gebout inden Iaere 1401. gelijck d'opschrift uytwijst. Op dese plaetse, ende ander viercante ter zijden, ende onder de Halle, het *Corenhuys* genaemt, worden gehouden behalven 't Vleeshuys ende daer vooren den gesoden Vlees-merckt : den Iaer-

merckt

merckt van alle coopmanschappen, de weeckelijcke cooren-merckten, den Vis-merckt met schalien-decken ende schoone bancken seer gevoechlijck vernieut inden Iaere 1609. Op een ander schoone lanckwerpige plaetse, den *Couden-bergh* genaemt oock met fraeye huysen beset, ende nieulijck gecassijdt inden Iaere 1609. wordt gehouden den Ossen-merckt, Paerden-merckt, Verckens-merckt: ende wat laeger, den Garen-merckt. Op de derde plaetse van uytnemende groote, in 't beste vande Stadt, den *Coorennaert* genaemt, wordt gehouden den vermaerden Vlas-merckt, Boter-merckt, Fruyt-merckt, ende wat hooger den Hout-merckt, met verscheyden ander coopmanschappen, ende dat aldermeest *s' Maendaechs*. Ende op dat de By-wooners ende Vreemdelingen te vryer ende gerufter souden gaen ende comen, en ist niemandt geoorlooft den anderen te trecken in recht over eenige schulden des *Sondaechs*, *Maendaechs ende Dingsdaechs* alle weecken, ende dat door gunste van Keyser *Maxamiliaen* inden Iaere veerthien hondert vier ende vijftich. Den Iaer-merckt is gegeven van *Philips den Stouten* Schoonsone van *Maleaen* voor dry dagen, die eertijdts, te vveten, vanden Iaere derthien hondert seven ende negentich begonsten Dingsdaechs naer *S. Lucas Feest*: maer om dat daer naer op den selven tijdt quamen de Iaer-merckten van *Bruxel* ende *Beveren*, heeft *Carel den vijfden* die overgestelt tot op Vrydach naer den eersten Saterdach vande Maendt October tot Dingsdaechs toe.

Van alle beyde dese Princen is vrydom gegeven van hechtenisse, niet alleen geduerende de Iaer-merckt-dagen, maer oock acht dagen te vooren ende acht dagen daer naer: uytsluytende nochtans van desen vrydom ende voor-recht *s' Landts-vyanden, Ballingen, voor Vluchtige, ende Princens-schuldenaren.*

Behalven dese bysonderheden geven de Stadt geen weynich verçiersel de schoone Bruggen, die dry-ende-tvvintich zijn

in 't getal : vande welcke sesthien gemetselt syn van witten arduyn oft weynige van gebacken steen : d'ander syn van hout getimmert, uyt alle welcke de voornaemste zijn twee over den *Dender*, d'een van steen, ende wort de *Dender-brugh* genaemt, d'ander van hout de *Bogaert-brugh*. Voorts de *Vaer-brug* gelegen over de by-vloeyende *Schelde*. Dese brugge en is voor den Iaere 1452 noch niet geweest, overmits in dien tijt *Philips den Goeden*, willende syn Krijchsheyr brengen over de *Schelde*, genootsaeckt is geweest op ydele vaten planckcn te leggen, om in sulcker vougen overganck te maecken. Eenigen tijdt daer naer isser een brugge van vaster werck gemaeckt, die noch is, van een uytnemende lengde; so dattet te verwonderen is dat sy door den stercken stroom, Iaerlijcksche hooge wateren, ende afdryvende ysschortsen noch can bestaen, te meer om dat sy de eerste grontvaste is, die vande Zee af te rekenen over de *Schelde* is gemaeckt.

Noch en mach alhier met stilsvvygen niet voorby gegaen vvorden de Kaeyen, van groote lengde uyt het vvater met vvitten arduyn steen opgemetselt, tot gevoegelijcke staninge, lossinge ende ladinge vande schepen.

Daer syn vier stadts poorten, de *Bruxelpoort*, diemen secht uytermaten schoon gevveest t'hebben, dan, boven ander vervallinge, in 't belegh ten tijde vanden *Prince van Parma*, meest vernieticht zijnde, is eenichsins met vvitten Arduyn herbout gedurende het tvvaelfjaerich bestant : de *Mechelpoorte*, *Vaerpoorte* (om het overvaren soo genaemt, ende vvort oock de Scheldepoort gelesen) ende daer-en-boven de *Steenpoort*, die, gelijck de Vaerpoort, is van vvitten Arduynsteen seer sterck opgemetselt, elck met tvvee grootachtige toorens. Dese laetste leydt over 't landt tusschen de *Schelde* ende *Dender*. Van haer leestmen dat sy over ontrent de tvvee hondert Iaeren gebout is : d'vvelck op dattet niemant achterdencken en geve, dient gevveten, dat door 't Vrede-verdrach ten tijde van *Graef Lodewijck Cressy* inden Iare 1345 deses stadts-vesten, die naer de Gendtsche zijde staen, op dry

op dry plaetſen zijn afgebroken geweeſt, ende (gelijck het waerſchijnelijck is) dat oock deſe poort onder ander afgeworpen is geweeſt: want dat ſy doen eerſt ſoude gebout zijn, en kan niet weſen, aengeſien men bevint inde aenteyckeningen van *Zwyvick* datter langh voor de gemelde opbouwinge ende afwerpinge een Poorte metten ſelven naem geſtaen heeft: Sy wijſen aen *een plaetſe buyten de Steenpoort.*

Om dat door de gevaren van belegeringen ende vyanden-inbreucken niet altijt vry en is buyten te malen, ſoo zijn, (behalven des Princen Water-meulens inden *Nouburch*) twee Meulens binnen de Stadt, vande welcken den eenen met het water, den anderen met den wint maelt: ſodanige ſtaender noch veel by de Stadt om olye te ſtampen ende ſchorſſe te malen.

Noch iſſer een nieut *Slot* oft *Caſteel* op den't ſamenvloet van de twee Revieren, de *Schelde* ende *Dender*, van *Alexander Farnez Prince van Parma* gebout inden Iaere 1584. Alwaer vanden beginne altijt *Spaignaerts* tot beſcherminge zijn onderhouden geweeſt. Al waſt ſaecken dat den vreſamen aert der Burgeren, ende goede genegentheyt tot hunne Overheyt, deſe vreemde ringelinge niet en hadden verweckt.

Deſe beſondere Huyſen zijn wijdt, gevoegelijck, net, ende meeſt met hoven, oock met levende water achter oft voor aende ſtraet loopende: onder de welcke vele zijn ſeer grootdadich gebout met ſchoone poorten ende plaetſen: van deſe plachtender eenige vande omliggende Abdyen in geval van noodt ingehouden te worden: als van *S. Bernaerts*, *Affligem*, oock van *S. Baefs* ende *Ninove.*

Vande Gebouwen tot geeſtelijcke behouſtigheyt dienende ſullen wy byſonder in't tweede boeck ſpreken.

HET IV. DEEL,

Dat dese Stadt geen Leen en sy van 't Keyserrijck.

VVY hebben een deel deser Stadt, d'welck bestaen heeft in eenige gront-vaste leden, doorsien; voor 't tweede, d'welck vervat haren Staet, Mannen ende Rechten, sullen bemercken hare statelijcke hoedanigheyt: vande welcke wy seggen dat, *dese Stadt is een Heerlijckheyt, vry, geender Overheeren weldaet van het beste recht, niemant* (behalven Godt ende den Heer) *onderdanigheyt, schattingen oft kennisse schuldich, ende also van haer Heeren on-middelijck van Godt beseten.* Voor eerst *Dendermonde* is een vry ende geen Leen-goet des Rijcx: want alsoo van outs alle 't gene dat op den naem van *Vlaenderen* comt, verdeelt wort in Keyserlijcx, dat aende Keysers, als navolgers vande Roomsche macht gebleven is; *Graesschaps*, dat vande Graven ten Leene vande *Croone van Vranckrijck* gehouden wort: *Eygendoms*, dat vande Graven in vryen onbeleenden eygendom sonder opsicht tot yemant anders wort beseten: soo is by al ende een yder *Dendermonde* onder *'t Eygendoms Vlaenderen* gerekent geweest: 't gene qualijck soude gedaen zijn, waer het saecken dattet *Keyserlijcx* hadde geweest. Te meer, alsoo daer ten diverschen tijden groote geschillen zijn geresen tusschen de Keysers ende Graven van Vlaenderen, om dat sy geen getrouwigheyt gesworen hadden ter oorsaecken vande Keyserlijcke landen die sy besitteden: so en isser noyt spraeck geweest vande Over-heerschappye van *Dendermonde. Ian van Bourgoignen* inden Iaere 1416. heeft getrouwigheyt gesworen aen den Keyser over de Graesschappen van *Bourgoignen* ende *Aelst:* Lang daer te voren inden Iaere 1191. *Graef Baudewijn* ende synen Schoon-vader *Philippus Alsatius:* nergens wort een woort gewach gemaeckt van *Dendermonde.*

Guido Grave van Vlaenderen heeft noyt getrouwigheyt gesworen

ſworen aenden Keyſer *Willem*, dien hooft-vyandt van *Vlaenderen:* aen den welcken, ſoomen eenige ſchuldich hadde geweeſt, ſoude hy niet met goet recht den Grave deſe Heerlijckheyt hebben ontrocken? gelijck hy uyt de ſelfde oorſaeck inden Iaere 1254. gegeven hadde aen *Avenio* (Broeder uyt een moeder van *Guido*) 't Graeffchap van *Aelſt, 't Landt van Waes, ende Zeelandt?* heeft oock begeert dat *Guido* ende *Ian* ſynen Broeder aenden gemelden *Avenio* ſouden overleveren de Keyſerlijcke over-heerſchappyen gelegen tuſſchen *Vlaenderen* ende *Henegow*. Ten leſten iſſer gedings-beſliſſinge gemaeckt tuſſchen *Graef Lodewijck de Creſſy* ende *Willem Grave van Hollandt* inden Iaere 1322. uyt cracht vande welcke den *Grave van Hollandt* ſoude *Zeelandt* hebben, ende den *Grave van Vlaenderen 't Landt van Aelſt, van Waes, de vier Ambachten*, ende *Geertsbergen*, afgaende onderlinge hare gerechtigheden: nergens noemende *Dendermonde*. Waerom heeft met goet recht *Wielandt* eertijts Voorſitter inden Rade van *Vlaenderen* geſeyt: *deſe Heerlijckheyt gehouden te worden ſonder midden, ende den Heer alhier te hebben dat alderhoogſte gebiet. Meyerus* noemt deſe Heerlijckheyt *een goet van 'tbeſte recht, ende aen niemant gehouden. Gaguinus* ſegt dat de *Heerlijckheyt van Dendermonde van haer eygen recht is.* Dan al iſt dat deſe Heerlijckheyt niet in getrouwigheyt vanden *Keyſer* beſeten en wort, nochtans is wel te achten dat ſy als Keyſers, ende door een oude gifte vande Keyſers een vry goet geworden zijnde, beſeten wort, welcke vry-maeckinge wanneer ſy geſchiet is, is ſeer onſeecker: 't gene *Diveus* oock belijdt van *Brabandt:* het welcke nochtans *Godefroy den Gebaerden* van *Hendrick den V.* ten leene genomen heeft, wiens Nacomelingen langh naer d'afvrydinge vande getrouwigheyt in s'Rijcx vergaderingen geweeſt zijn: ende die gewoonte en is maer opgehouden inden Iaer 1406, het Hertochdom op *Anthoen* Sone van *Philips den Stouten, Hertoch van Bourgoignen* gecomen zijnde.

HET

HET V. DEEL,

Dat dese Stadt geen Leen noch deel van't Graefschap van Vlaenderen en is noch oock oyt geweest.

PHILIPS DEN GOEDEN verclaert dat dese Heerlijckheyt noyt een Leen van 't Graefschap van Vlaenderen geweest en is: al ist dat *Robert van Betunen*, *Grave van Vlaenderen* inden Iaer 1313. wel niet de Stadt, maer 't Landt, tot die dienstbaerheyt heeft bedwongen: gelijck de brieven aenwijsen van *Willem de Nigelles* Neve van *Robert* die luyden in sodaniger vougen.

VVY Willem van Vlaenderen, Ridder, Heer van Dendermonde, maecken condt, dat alsoo daer geschil was geresen over d'houdinge vanden Lande van Dendermonde tusschen den seer lieven ende wel beminden Heer ende onsen Vader Heer Willem van Vlaenderen, zaliger gedachtenisse, eertyts Heer van Dendermonde, die Godt vergeve, ter eender zyden, ende den seer lieven ende wel-beminden Heer ende onsen Oom Robert Grave van Vlaenderen ten anderen: want den voorseyden onsen Vader seyde ende hiel staende dat hy niet en moeste houden noch houde 'tgeheele landt van Dendermonde ten Leen inde onderdanigheyt vanden Grave van Vlaenderen synen Broeder: want daer waren veel vrye onbeleende goederen, die hy van hem niet en hielde; soo hy seyde: dan onsen seer lieven ende wel-beminden Oom seyde ende houde staende dat tegendeel: welck geschil noyt verclaert noch gewesen is geweest in 't leven vanden voorseyden onsen seer lieven ende wel-beminden Vader. Wy om 't gemelde geschil te slissen, d'welck wy souden connen hebben tegen den voorseyden onsen seer lieven Oom, hebben de verclaringe vande waerheyt deses saecx gegeven aenden gemelden onsen Oom op syns herten oordeel: op dat hy de waerheyt soude seggen, hoe, ende in wat manieren 't voorseyde Lant van Dendermonde hier namaels soude gehouden moeten worden in Leen ende onderdanigheyt van

den

den Grave van Vlaenderen, om dat hy't seeckerder als yemandt anders conde weten, aengesien hy langh dat Landt van Dendermonde beseten heeft tot syn heerschappye eer dat den gemelden onsen Heer ende Vader die vercregen hadde, ende van syn handt gecomen was inde handen vanden gemelden Heer ende onsen Vader: welcken onsen voornoemden Oom op hem heeft genomen op syns herten oordeel de voorseyde waerheyt te seggen, ende heeft geseyt, dat't geheele Landt van Dendermonde in alle syn plaetsen ende deelen moet gehouden worden in Leen ende onderdanigheyt vanden Grave van Vlaenderen, ende dat hy't alsoo heeft ontfaen, als wanneer hy d'Erfnisse heeft aenveert ende gehouden vanden Doorluchtichsten ende Machtichsten Prince Heer Guido, Zaliger gedachtenisse, eertijts Grave van Vlaenderen, die de Heer vergeve, synen alderliefsten Vader ende onsen Grootvader, ende dat hy altijt soo geseyt, gevoelt ende gehouden hadde, dat onsen seer lieven ende wel-beminden Heer ende Vader soude hebben moeten ontfaen ende gehouden hebben van hem. Welcke uytspraecke wy toestemmen, ende herkennen voor ons ende onse Erfgenamen en Nacomelingen dat wy't voorseyde geheele Landt van Dendermonde, ende watter aen cleeft, te vollen ende geheelen ontfaen hebben ende moeten houden van hem in Leen ende onderdanigheyt, in welcker saecken getuygenisse hebben wy bevolen aen dese tegenwoordige Brieven onsen Zegel te hangen, ende bidden ende versoucken onsen seer lieven ende wel-beminden Heer ende Broeder Heer Ian van Vlaenderen, Heer van Crevecœur, Daloes, ende Burchtgraef van Camerijck, dat hy begeere tot de boven geseyde saecken syn toestemminge te geven, voor soo vele hem daer aen gelegen is oft can gelegen zijn, ende bevele aende tegenwoordige Briefven synen Zegel te hangen tot getuygenisse der waerheyt.

Ende wy Ian van Vlaenderen ten versoucke van onsen seer lieven ende wel-beminden Broeder hebben gegeven ende geven aen de gemelde saecken onse toestemminge voor so vele ons daer aen gelegen is of can gelegen syn, ende hebben bevolen aende tegenwoordige te hangen onsen Zegel tot getuygenisse der waerheyt. Alle dese voorseyde syn

 gedaen

gedaen ende overcomen tusschen den seer lieven ende wel-beminden Heer ende onsen Oom ter eender zijde: onsen seer lieven ende wel-beminden Broeder ende My ter anderen, te S. Baefs te Gendt: tegenwoordich zijnde den roemwaerdigen ende machtigen Prince Heer Lodewijck, Eerstgeboren Sone vanden Heer Grave van Vlaenderen, Grave van Nivers ende Rhetelles, Guido onsen Broeder, Willem Nivelliac, Heer Gisbert van Leeuwergem, Heer Ywaen de Vaernewijck, ende Heer Geeraert Ducke, Ridders, Baudewijn de Sinnebeke, ende Hendrick Braem Schrijvers vanden Raedt vanden Heer Grave van Vlaenderen, ende veel andere, inden Iaere der genaden 1313. s'Maendaeghs naer de Feest van S. Catharine inde Maent November.

By dese toestemminge van haer Vader ende Oom heeft haer gevoecht *Marie Ians Dochter* met haren Man *Ingelram d'Amboyse*. die onderdanigheyt belooft hebben aen *Lodewijck de Cressy, Grave van Vlaenderen.* Doch dese saeck (soo waerschijnelijck is) is eerst voorgebracht geweest naer dat *Robert* aenveert hadde de Erffenisse van syn Moeder *Machtildis Vrouwe van Dendermonde:* Als wanneer den selven *Robert* met opgesetten Raedt getrouwigheyt heeft willen sweren aen *Guido* synen Vader (van wie hy d'Eerst-geboorne ende naeste Erfgenaem was) om dat, alst soude gebeuren dat *Dendermonde* bysonder soude beseten worden, dit voorbeelt de Nacomelingen souden naervolgen: ende alsoo een Heerlijckheyt, andersins *vry*, aen *Vlaenderen* soude gehecht worden: want inde boven verhaelde verclaringe *Robert* en seght niet dat de voorgaende *Heeren van Dendermonde* getrouwigheyt hebben gesworen aende *Graven van Vlaenderen:* dat hy nochtans als de bevestinge van syne saeck (soo het waer hadde geweest) soude uytgedruckt hebben, dan verclaert dat alleenlijck van hem selven. Oock en is niet waerschijnlijck dat *Willem* lichtelijck gedingh met synen Broeder soude gemaeckt hebben sonder gesterckt te zijn met vele ende bondige redenen, vernamentlijck d'oude gewoonte, die (soo een yder kennelijck

is)

is)groote cracht in dese geschillen is hebbende:de welcke,waert dat sy voor *Robert* hadde geweest, het oordeel vande saeck soude niet langh uytgestelt geweest hebben.

Dit geschil schijnt *Robert* eerst inden sin gecomen te zijn, als wanneer *Willem* de besittinge van dese Heerlijckheyt met waerderinge hadde aenveert: want soo hy te vooren daer op hadde gepeyst, soude hy dese Heerlijckheyt niet anders als met uytgedructen last van onderdanigheyt aen *Willem* ende syne Nacomelingen overgestelt hebben: gelijckmen siet dat gebeurt is van 't gebiedt *van Bornhem* ende andere. Ende op dat niemant dese manier van syne Heerschappye te vergrooten soude verwonderen, sal uyt ontallijcke voorbeelden maer een voorstellen.

Rupelmonde een vermaert Slot in 't Landt *van Waes*, d'welck de gelegentheyt ende reden betuygen te zijn van Keyserlijcken gront, nochtans *Lodewijck,Coninck van Vranckrijck(* die namaels onder 't getal der Heyligen gestelt is) heeft ten opsicht van 't selve *Margriete Gravinne van Vlaenderen* onderdanigheyt afgedrongen, ende alsoo 't geheele Landt van Waes aen syn Rijck gehecht, tegen alle reden, recht, oude-hantvesten, Schrijvers ende Zegelbrieven. Soo soudet niet wonder zijn, waert dat in sulcker vougen *Robert* hem *Dendermonde* soude aengetrocken hebben, meest door dit voorwensel: *dat hy 't alsoo heeft ontfaen als wanneer hy de Erfnisse heeft aenveert ende gehouden vanden Doorluchtighsten ende Machtichsten Prince Guido, Zaliger gedachtenisse, eertijts Grave van Vlaenderen* Wijders waer het saecken dat van outs dese Heerlijckheyt een Leen van *Vlaenderen* geweest waer, soo moeste den *Grave* haer gecregen hebben oft vanden *Coninck van Vranckrijck*, oft vanden *Keyser:* vanden *Coninck*, dat is onmogelijck: overmits de Stadt ende 't geheele Landt van dese zijde ende over de *Schelde* is van Keyserlijcken gront, ende niet Franschen: want *'t nieu Casteel* te Gendt en is om geen ander reden van *Ottho* op Keyserlijcken gront gebout, als om te dienen tot bescherminge vande Rijcxpalen, die *Vra-*

ryck de Graven van Vlaenderen, als Onderſaten vanden *Coninck van Vranckryck*, dagelijcx verminderden. Dit is 't gevoelen vandien ouden ſchrijver van *S. Baefs. Het nieut Caſteel* (ſegt hy) *dat aen den cant vande Leye in't Ryck gelegen is, en hebben niet de Coningen van Vranckrijck, niet de Graven van Vlaenderen, maer de Keyſers van Romen voor 't gemeen goet ende vrye beſittinge van S. Baefs, tot beſchermінge van 't Clooſter ende 't out Caſteel van Gendt, om d'afſcheydinge van 't Coninckrijck ende Keyſerrijck geſticht: waer door, te weten den gemelden Ottho de palen van Vranckrijck ende 't Keyſerrijck onderſcheyden heeft*. Dat meer is, 't Clooſter ſelfs van *S. Baefs*, (dat eertijts geweeſt is daer nu *Carels, Caſteel is*; *in 't out Caſteel Gendt inden dal vande Leye*; waer van 't Clooſter *Gendt* genaemt is) wort by alle Schrijvers, oock by den Zegelbrief van *Ioanne Gravinne van Vlaenderen* genoechſaem beveſtigt in Keyſerlijcken grondt gelegen te zijn. Ende ſo over deſe ſaeck geſchil was gereſen tuſſchen den *Coninck van Vranckrijck* ende den *Abt van S. Baefs*, den *Coninck* grootelijcx aendryvende dat het Clooſter op Franſchen gront gelegen was, is ten leſten door s'Coninx bemachtichden, *Baillju* van *Ryſſel* (want die Stadt was doen aen Vranckrijck) naer rijpe onderſouckinge opentlijck by den *Coninck* verclaert: *dat het Clooſter van S. Baefs niet gelegen en was in 't Coninckrijck van Vranckrijck, noch vande Coningen geſticht, noch in haer beſcherminge, maer te zijn in't Keyſerrijck vande Keyſers geſticht, ende in byſonder beſcherminge van 't Keyſerrijck*. Dit wort dies te breeder verhaelt, om dat beweſen zijnde dat de gemelde plaetſen in 't Keyſerrijck gelegen zijn, claerder als den dach ſoude blijcken, dat deſe Heerlijckheyt, aengeſien ſy verder is van Vranckrijck, alomme omçingelt met Keyſerlijcke Landen, noyt van 't Franſch recht, maer Keyſerlijcx geweeſt is, gelijck het openbaer is van *'t Lant van Waes*, *'tgebiet van Oudenburg* ende *vier-Ambachten*: *Aſnethe* nu *Aſſenede*, *Bocholt*, *Axel*, ende *Hulſt*. Vanden Keyſer: wel is waer dat *Baudewijn van Ryſſel* vele Landen heeft ontfaen, te weten *alle 't Landt tuſſchen de Revieren*

de

de Schelde ende Dender, de vijf Zeeusche Eylanden, 't Slot van Gendt, met de vier-Ambachten: soo *Meyerus seght*: (Oudegerste voechter oock by *alle 't Landt dat gelegen is tusschen de Schelde ende de Honte, vanden gracht van Ottho tot Antwerpen toe*) ende dit inden Iaere 1057. Maer nergens worter gewach gemaeckt van *Dendermonde.*

Ist dat yemant meynt dat dese *Heerlijckheyt* gerekent wordt onder *'t Landt gelegen tusschen de Schelde ende Dender*, dat wederlecht genoechsaem de gelegentheyt vande plaetse: (alleenlijck isser een cleen deelken van dit gebiet tusschen de gemelde Revieren,) ende *Meyer* ende *Oudegerste* leggen dat claerlijck uyt van *'t Landt van Aelst.* Ende op dat ick toegelaet, dat, dat cleen deel onder dien naem verstaen werde, voorseecker de geheele Stadt ende Landt en cost ter oorsaeck van die gift aenden *Grave* niet comen. Watter van sy: *Philips den Goeden* heeft over lange Iaeren 't vermoeden van dese onderdanigheyt al wech genomen, ende met eenen claren Zegelbrief by de Nacomelingen betuyght dat *Dendermonde* voor den tijt van *Robert van Bethunen* niet geweest en is een Leen van *Vlaenderen*: want alsoo hy verstaen hadde: *dat vele vande Onderdanen ende andere meynen ende houden staende, de Stadt ende Heerlijckheyt van Dendermonde te zijn van 't Graefschap van Vlaenderen, oft Burchgraefschap van Gendt, ende daerom nu te vooren eenige vande Officiers ende Onderdanen souden gewilt hebben 't rechts-gebiet ende kennisse vande saken in 't stuck van rechspleginge ende andersints tot haer te trecken, behalven de gene die hy hier hadde gestelt, met goet* (seght hy) *ende rijp oordeel ende overweginge hebben verclaert, gelijck wy met de tegenwoordige verclaren, onse voorseyde Stadt ende Heerlijckheyt van Dendermonde niet te zijn noch geweest te hebben van 't Graefschap van Vlaenderen, noch vande houdinge van 't selve Graefschap, noch oock van 't Burchgraefschap van Gendt, maer altijdt geweest te zijn, ende noch te wesen, de gemelde Stadt ende Heerlijckheydt van Dendermonde, suyver Nae-buyrschap aen*

onse genoemde Stadt ende Burchgraefschap van Gendt. Dit inden Iaere 1451.

Niemant moet hier achten, dat dit gedaen is om te verminderen de macht van *'t Gentsche volck* (dat door groote neerstigheyt desen Grave ende andere dickwils gepoocht hebben te doen, ten lesten door *Carel den V.* volbrocht, overstellende met een groot voor-recht, alle voor-rechten vernietigende, 't volcx-regeringe tot besters-regeringe) want inden Zegelbrief, met den welcken den selven *Philips* seght dat de Onderdanen van 't Leenhof van *Dendermonde* niet gehouden zijn aen syn verbodt vande Leenen niet te vervreemden, wort by-gebrocht gelijcke reden: *Want* (seght hy) *dese Leenen zijn van anderen aert als van ander Hoven: aengesien dit Landt sy Keyserrijcx, ende niet van ons Graefschap van Vlaenderen, gelijck genoechsaem blijckt uyt onse Brieven in den Raede van Vlaenderen ten anderen tijde afgeveerdicht, ende nu ondersocht naer rijpe overweginge, ende gehouden hebbende hier op 't oordeel vanden Raedt van Vlaenderen: want, ende de Stadt, ende 't Landt vande Heerlijckheyt van Dendermonde, syn onderscheyden van ons Graefschap van Vlaenderen.* Siet: oock naer neerstige ondersouckinge ende rijp oordeel vanden Raedt van *Vlaenderen* wordt dit gebiet van *Vlaenderen* onderscheyden: 't welck met geen meerder redene *Vlaenderen* can genaemt worden als eertijts *Antwerpen* ende *Mechelen*; wanneer alle bey dese Steden de *Graven van Vlaenderen* onderdanich zijn geweest. Voorts 't selve heeft oock den Zegelbrief van *Maxamiliaen*, wiens woorden ick haest sal voorstellen. Hier by comt dat dese Heerlijckheyt noyt met den enckelen naem van *Vlaenderen* by eenige Schrijvers is uytgedruct, maer altijt met dit by-werpsel, *Eygendoms-Vlaenderen.* d'Welck op dattet te beter blijcke, sullen dit daer by doen, dat de *Graven van Vlaenderen* dickwils bescheydentlijck d'inschrijvinge van *Dendermonde* gebruyckt hebben: 't gene sy niet souden hebben gedaen, waer het saecken dat sy niet geweten en hadden, dat dese Heerlijckheyt anders was

was als Vlaenderen: Eerstelijck inden Zegelbrief van *Hamme: Guido Grave van Vlaenderen, Heer van Betunen ende Dendermonde.* In 't Grafschrift: *Machtildis Gravinne van Vlaenderen, voorstaenderesse van Betunen, ende Vrouwe van Dendermonde*, ende in openbare Brieven: *Carel Hertoch van Bourgoignen, Brabant, Limburgh, Luxenburgh, Grave van Vlaenderen, Heer van Dendermonde.* Maer wanneer eens d'onderdanigheyt (waer van wy inden beginne deses deels gesproken hebben, was gesworen, hebben de *Graven van Vlaenderen* oock in dese Stadt (waer van nochtans inde Brieven geen uytdruckich gewach en is) dat over-recht hun aengemeten; hier van lesen wy dat inden Iaere 1328. *Dendermonde* van *Cressy* geboet is in dry hondert ponden, om dat sy de ballingen hadde geherbercht: *'t gene de Dendermondenaers seer onverwacht voor gecomen is*, soo *Oudegerste* secht, ende voechter de reden by: *want de gemelde Stadt en behoorden den voorseyden Grave niet toe, maer Beatrix van S. Pauls* Weduwe ende Tochtersse van *Ian Dampiere Heer van Dendermonde die t'samen was Vrouwe van Noelles ende Crevecœur.* Ende wederom is sy geboet van *Lodewijck Maleaen* inden Iaere 1349, om den oproer tusschen de Burgers, veroorsaeckt inden doodtslach van *Hendrick van Loecke:* ten sy dat wy seggen dat gebeurt te zijn, om dat hy dese Heerlijckheyt nu vanden *Coninck* hadde ontfaen, hoewel niet alle 't recht, waer van wy beneden breeder sullen spreken in 't deel vande *Heeren.*

Mogelijck door de selve oorsaeck zijn de gedingen van saecx-vervolch, in cas van voorder beroep van hier getrocken geweest naer den Raedt van *Gendt*, ende namaels naer den Raedt van *Vlaenderen.* Ten sy datmen gelooft 't selve geschiet te zijn door de onachtsaemheyt vande *Dendermondenaers*, die dat geleden hebben, ende is alsoo alleenskens een gewoonte geworden, om datter niemant heeft tegen gesproken: 't gene oock gebeurt soude hebben inde Leensaecken van desen Hove, ten ware sy eenen beschermer hadden gevonden den *Heer van*

Scher-

Scherpenheuvel: ende door hem den *Prince* selfs *Ian van Bourgoignen*, gelijck boven is aengewesen.

Voorts naer dat dese Heerlijckheyt van *Amboyse* aende *Graven van Vlaenderen* is gecomen, hebben de gemelde *Vorsten* niet alleen inder daet alhier d'hoogste heerschappye geoeffent, maer hebben 't selve oock de Nacomelingen by geschrift tot getuygenisse gelaten. Voor eerst *Maleaen*, die dese Heerlijckheyt van *Amboyse* heeft aenveert, heeft sich geschreven: *den opperften Heer sonder midden. ende ongehouden*. Wiens voor-bewijs de Nacomelingen gebruyct hebben, onder welcken *Ian van Bourgoignen* inden Zegelbrief vande Leen-saecken inden Iaere 1419. noemt sich *den opperften Heer sonder midden ende eenich opsicht*. Wederom in dien Vrydom: om over misdaet niet aengewesen te worden de Schatcamer vanden *Prince*,) wort geseyt: *dese Heerlijckheyt gelegen te zijn op de palen van Vlaenderen, in Keyserlijcken grondt, gehouden te worden van Godt in oprechten Eygendom*. Ende dat van alle tijden soodanich geweest hebben d'eerste Heeren van *Dendermonde*, blijct, overmits sy niet alleen in hare Heerlijckheyt hebben die merceeckenen, die tot d'heerschappyen van eenich aensien ofte waerdigheyt behooren (soodanige zijn dat opperste, gemengde ende leechste rechts-gebiet, Collegiate Kerck, Abdye, Gasthuys, Merct, bewalde Stadt, Burght, Schiltwapen, Tol, andere Heerlijckheden in Leen gegeven, vergunningh van recht, vergevinge van hoofdelijcke misdaden voor ende naer 't vonnis, mitsgaders recht van vrydom voor quaet-doenders,) maer daer-en-boven dat sy haer *Princen van Dendermonde* hebben geschreven, ende gehadt de merceeckenen die de staet-verstaende vereysschen tot een hoochste ende ongehouden heerschappye: soodanige zijn:

Eerst, *recht van Wetten te maecken*: boven d'welck geen eygender uytwerckinge van 't opperste gebiet en is: Indiervougen dat den *Prince* ende de Wet zijn onderlingh opsichtich: aengesien den *Prince* sy den maecker vande Wet, ende de Wet 't werck vanden

vanden *Prince*, dat in 't gemeen ende byſonder alles verbint, gelijck den *Prince* over al ende een yder heeft rechts-gebiedt. Dat de Heeren van *Dendermonde* wetten hebben gemaeċt, betuygen de ordeningen van *Robert*, die hier onder ſullen volgen.

Ten tweeden, *inſtellinge van Rechts-beſorgers*, die ſyn levende wetten gelijck de wetten ſtomme Overheyt.

Ten 3. *beſluyt van vrede ende oorloge*. van d'welc daerom geen voorbeelt en is, om dat d'oude Heeren van deſe ſtadt geweeſt ſyn van ſoo oprecht ende maetich gemoet, dat ſy niet alleen geen oorloge, maer dat min is, geen geſchil met de naburige Brabanders, Vlamingen, Aelſtenaers, oyt hebben gehadt. Doch dat ſy haer Onderdanen verbonden hebben gehadt tot de chrijgstochten, betoont d'over-een-cominge vanden Voorſtaender *Robert* met de *Canonicken van Cameryck*, alwaer zijn deſe woorden: *Ende is te weten, dat de gaſten vande Kerck van Cameryck, by Odengem, moeten gaen in 't chrijchs-heyr vanden Heer van Dendermonde, ſo lanck als 't lant van Dendermonde ſich verſtreċt.* 'tSelve betuygt ooc den Zegelbrief vanden gemelden *Robert* met de gift van *Maſſeme, Calcken*, ende *Laerne*, onder ander: *Iſt dat mijn Mannen aldaer woonachtig, mijn chrijgsheyren of ruyteryen niet gedaen ſullen hebben, alſo ſy gehouden zijn, of ten mijnen believe niet ſullen gecomen zijn: ic ſal voor ſodanich miſdaet, gelijc mijn Mannen ſullen geweſen hebben, connen verhalen op 't Leen dat mijn Mannen van my houden.*

Ten vierden, *dat laetſte Beroep*. Welck recht ſo odanich is, dat de gene die 't hebben voor Over-heeren werden geacht, want haer Onderſaten en ſyn geen vreemde Vierſchaer onderworpen: d'welck daerom oock gemeenelijck *'t recht van Over-heerſchappye* genaemt wordt, ende ten rechten, want dit wechgenomen zijnde, wordt by gevolgh vernietticht de macht van wetten te maecken, oft ten minſten, de vrye uyt-werckinge vande ſelve: 't gene vele *Hertogen* ende *Graven* van *Vranckrijck* hebben geproeft, die alleen by deſen middel vande *Coningen* in ordene ſyn gebrocht. Voorts datmen hier, eer deſe Stadt gecomen

is inde gemeenschap met Vlaenderen: geoordeelt heeft sonder voorder beroep, is seer claer: want dese Heerlijckheyt noch *Brabandt*, noch *Vlaenderen* onderdanich zijnde, maer van haer eygen recht, en heeft tot niemants Raedt oft *Prince* connen beroepen werden: 't gene *Ian van Bourgoignen* in dien Zegelbrief, die wy boven aengeraeckt hebben, bevesticht, seggende: *om dies wil dat wy dese onse Stadt houden vry van alle beroep.* Ende 186 Iaeren voor *Ian, Robert Heer van Dendermonde* stelt een groote boete tegen die gene: *die het oordeel vande Schepenen sal af-seggen:* ende ist dat yemant heeft een geschil met eenen Schepene, heeft geboden beroepen te worden *tot 't huys van Dendermonde*, dat is *'t Leenhof*, oft tot de Schepenen van *Antwerpen:* niet als behoorlijcke Rechters, maer Scheyd-mannen, soo blijckelijck is uyt d'omstandigheden vande Wet: 't gene hy niet en soude gedaen hebben, soo wanneeer *Dendermonde* eenen hoogeren Rechter hadde gehadt. Ende al ist, dat men over een hondert Iaer oft twee begonnen heeft van haer tot den Raedt van *Vlaenderen* in geschillen van saecx-vervolgh te beroepen, nochtans inde vonnissen van *'t Leenhof*, en is noyt van d'oude gewoonte geweken geweest, tot dat *Carel den Onversaechden* opgerecht hadde den gemeenen Raedt te *Mechelen*, alwaermen begost heeft te beroepen, gelijckmen te vooren tot den *Prince.*

Te meer, wy hebben vooren bewesen uyt den Zegelbrief van *Ian*, dat de Rechters van desen Hove van outs den *Prince* vertoont hebben: 'tgene een groot bemerckteecken is van 't opperste gebiet; aengesien niet alleen dat Leen-rechts-gebiedt van saecx-vervolch by de Rechters van onsen *Leenhove* en is, ende altijdt geweest heeft, maer daer-en-boven van strafs-vervolch: dat de meeste macht is, niet alleen van Overheyt, maer oock van Coningen: want sonder de Rechters, oft buyten haren Hove en wordt in dese Stadt geen vonnis van strafs-vervolch gewesen. Daer-en-boven, *Gelt te slaen*, 't welck den bandt vande gemeene saecken, ende de macht van Oorloge ende Vrede is, ende is altijdt

altijdt gehouden geweest tot een merckteecken van d'opperste macht: te meer wanneer de boven-geschrevene daer by comen. Waer van d'oude *Heeren van Dendermonde* niet alleen hebben recht gehadt, maer oock metter daet geslagen, soo blijckelijck is uyt den Zegelbrief van *Odardt Bisschop van Cameryck* aen de Canonicken van dese Stadt vergunt inden Iaere 1108. alwaer hy tot *gedachtenisse vanden vrydom* versoeckt dat hem gegunt worde Iaerlijcx: *dry schellingen Dendermondsche Munte.* By dese boven geschreven merckteeckenen van d'hoochste macht en gebiet, vougen sommige 't recht van *Schattingen te eysschen, ende van Godt alleen te houden.* Dat d'eerste de *Heeren van Dendermonde* gehadt hebben betuyght den Zegelbrief van *Amboyse*, (die dese Heerlijckheyt voor Huwelijcx goet hadde) met den welcken hy aende Heeren van 't gerecht de macht geeft om op te eysschen een seecker schattinge *Maltote* genaemt. Het leste leert den Zegelbrief van *Maxemiliaen*, daer hy seght, *dat Dendermonde is een Heerlijckheyt van haer recht, gelegen in Keyserlijcken gront: ende dat den Heer haer hout van Godt, met oprechten eygendom: noch in geender manieren is vande houdinge van Vlaenderen.* Ende al ist dat hy een van de leste Heeren geweest is, en heeft daerom geen minder recht gehadt als d'eerste. Noch niemant moet hier vermanen van 't *Leen:* aengesien wy nu ten vollen hebben betoont, dattet soodanich niet geweest en is. Noch oock dat de Heeren hun van outs in alle grootachtinge met de saecken van *Vlaenderen* ende niet van Brabandt (aen 't welcke sy even na syn) vermenght hebben: aengesien dat dit can gebeurt zijn, eensdeels om ander Leenen in *'t Graefschap van Vlaenderen* gelegen, aenderdeels ter oorsaecken van eenich erflijck Ampt: want *Anselmus* noemt *Daniel van Dendermonde, Meyer van Vlaenderen*, 't gene van s'Graven Plaets-houder oft ten minsten Maerschalck te verstaen is: want men bevint datter voormaels twee erflijcke Maerschalcken van Vlaenderen geweest zijn. So is dan dese Heerlijckheyt, nademael dat sy aende *Graven*, ende inde

gemeenschap van Vlaenderen gecomen is, *Eygendoms-Vlaenderen* genoemt geweest: het welcke geschiet is ten tijde van *Maleaen*, die eerst vande *Graven* de heerschappyen van *Vlaenderen* ende *Dendermonde* t'samentlijck beseten heeft. Het hadde te vooren wel geweest in 't geslacht van *Vlaenderen*, te weten, met d'Erfnisse van *Machtildis*, Dochter van *Robert, Heer van Dendermonde*, die *Guido Dampiere* ten Wijve hadde genomen, maer eer dat hy tot 't *Graefschap* gecomen is, besittede *Dendermonde* inder daet ende naem *Robert*, te weten, met d'aen-neminge van syn Moederlijcke Erfnisse: desen selven, nademael dat hy *'t Graefschap van Vlaenderen* vercregen heeft, heeft dese Heerlijckheyt overgestelt op syn Broeder *Willem*, aenden welcken sy nu te voren van *Guido* haren Vader was aengewesen met Huwelijcxsche-voorwaerde met *Adela* Dochter van *Rodolph de Nigelles*, ende *Willem* op syne Erfgenamen, tot dat sy door coop tot den *Coninck van Vranckrijc*, ende van hem door gifte tot *Maleaen* gecomen is, by welckens Nacomelingen *Graven van Vlaenderen* sy tot noch toe gebleven is, by gedaen zijnde aen *Vlaenderen*, niet onderdaen.

HET VI. DEEL.

Dat dese Stadt noyt een deel van 't Hertochdom van Brabandt, noch van 't Brabandts recht geweest en is.

HEt heeft eenige *Brabanders* gelieft te schrijven, dat dese *Heerlijckheyt* tot den Iaere 1180 van haer recht is geweest. Welcke saeck alsoo sy van vele is gelooft, van weynige ondersocht ofte verhandelt, sal 't de moeyte waerdich wesen, uyt d'oude verhalingen en bondige bewijs-redenen, wat hier van te gelooven is, voor te stellen. Sy seggen dat sy in hare Iaersche Beschrijvinge vinden dat *Godefroy Hertoch van Brabandt*, tot vergeldinge vande hulpe gedaen inde Oorloge van *Grimbergen*, aen *Alsatius Grave van Vlaenderen*, *Dendermonde* heeft overgestelt.

Daer naer dat *Philips den Goeden* den Brabantschen Adel heeft gesonden om dese Stadt te bewaren.

Ten

Ten derden datmen gewoon is in twijfelachtige geschillen van den *Dendermonschen Raedt* te gaen naer den *Raedt van Antwerpen*: dat sy noemen *naer 't Hooft gaen*.

Ten vierden dat *Leuven* ende *Dendermonde* de selfste Wapenschilden hebben.

Ende voorts ten laetsten, dat *Remys, oft Ringot den Calen, Heer van Dendermonde*, versocht heeft van *Hertoch Godefroy van Brabandt* de bevestinge vande Instellinge der *Canonicken* by hem gedaen: 't gene hy niet en soude versocht hebben indien hy genen Leenhouder van *Brabandt* hadde geweest.

Wat haer eerst bewijs-middel aengaet, dat is verdicht, 't sy of de voorschreven overstellinge van 't Erf-besit-recht, 't sy of sy vande Over-heerschappye verstaen wert. Want, wat d'eerste aengaet, doen ter tijdt, daer te vooren, ende daer naer heeft dese *Heerlijckheyt* gehadt haer eygen *Heeren*, die hier naer sullen volgen van ontrent den Iaer 1000 tot *Maleaen* toe: door den welcken sy, oft door mangelinge, oft door mildadigheyt van *Philips den Schoonen, Coninck van Vranckrijck* is gecomen op de *Graven van Vlaenderen*. Wat raeckt d'Overheerschappye, die en is vanden *Hertoch van Brabandt* niet gecomen: want, oock voor den tijdt vande gemelde overstellinge hebben dese *Heeren* de *Graven van Vlaenderen* aengehangen, ende haer behulpsaemich geweest in verscheyden oorlogen, dat sy noyt de *Hertogen van Brabandt* gedaen hebben, selfs niet inden meesten brandt vande *Grimbergsche* oorloge, wanneer geheel *Brabandt* op de been was: daer nochtans aen haer, om de nabuerschap ende gelegentheyt, veel gelegen was. Ia *Daniel van Dendermonde* (die den *Abt Anselmus*, *Meyer van Vlaenderen* noemt) heeft inde beraetslaginge, om te verdrucken de woedinge van *Willem Normam*, voorgestelt, datmen tot 't *Graefschap van Vlaenderen* soude roepen *Theodorum Alsatium* (die sy willen dese *Heerlijcheyt* vanden *Hertoch van Brabant* ontfangen t'hebben,) wiens raet alle d'ander goet geacht hebben (so den uytganck vande saeck ende alle Schrijvers betuygen) niet

achtende op de macht van *Willem Norman*, noch oock op den grooten on-wil vanden *Hertoch van Brabandt*, den welcken, waert dat hy den Over-heer van dese Heerlijckheyt hadde geweest, waerom en soude hyse tot hem niet hebben genomen? daer toe hebbende alle gevoegelijcke middelen: Als voor eerst syn goet recht, ten tweeden de goede gelegentheyt vande plaetse tusschen *Brabant* ende *Vlaenderen*, ten derden het afwesen vanden *Heer* by den vyandt. Hy en soude niet meer 't Landt van synen Leenhouder gespaert hebben, als *'t Landt van Aelst*, dat sy seggen hy met vier ende sweerdt vernielt heeft.

Daer-en-boven d'omstandigheden van haer seggen zijn van gelijck gewichte: want sy brengen voort, *dat dese overstellinge ofte gifte geschiet is om te verlossen den Hertoch van Brabandt van te sweeren onderdanigheyt aenden Grave van Vlaenderen: want alsoo Alsatius dickwils bystant aen den Hertoch van Brabandt gedaen hadde, (die in groot gevaer was) ende door verscheyden nederlagen van de zijne misgenoegen hadde om meer hulpe te doen, ten lesten* (seggen sy) *heeft hy de bede vande Brabanders toe-gestemt, op sulcken bedingh, dat haren Hertoch, als hy tot mannelijcke Iaeren soude gecomen zijn, getrouwigheyt soude sweeren aenden Grave van Vlaenderen, ende belijden dat hy het Hertochdom van Brabandt van hem houde ten leen. welcke besprekinge, als dan vande Voochden aengenomen, is van Godefroy, groot geworden zijnde, verworpen: onwaerdich achtende dat eenen Hertoch den Leenhouder van eenen Grave soude wesen ende onderdanigheyt sweeren: maer heeft met d'overgevinge van Dendermonde vergolden de beloften vande Voochden, alles met den wil van Alsatius* Hoe ist doch waerschijnelijck dat *Alsatius*, dien machtichsten Prince, (die van buyten-oorlogen so gerust was dat hy viermael tot in *Asien* toe een heyr-leger tegen die volckeren heeft geleyt) soude het over-recht van geheel *Brabandt* afgaen, 't gene hem uyt bedinginge toe-quam, ende alleen hem te vreden houden met het over-recht van een Stadt van *Dendermonde*, die niet groot en is, ende

ende een cleen deel van 't Landt: aengesien dat het grootste ende beste deel des *Heerlijckheyts* licht over de *Schelde*, daer den *Hertoch van Brabandt* noyt eenich recht heeft gehadt. Doet hier by dat *Divaus* tot teecken van groote onachtsaemheyt (anders een neerstich Schrijver) secht dese gifte ofte oversettinge geschiet te zijn nu aen *Philippo Alsatio*, nu aen *Theodoro*. Wyser is *Dintherus*, die geweest is vanden binnensten Raet van vier *Hertogen van Brabandt*, ende dien volgende alle soodanige heymenissen mede wetende, niet te min nergens gewach maeckt van dese gifte oft overstellinge: 't gene hy niet soude hebben achter gelaten, waert dat hy daer van yet hadde gelooft, oft andere soude willen wijs gemaeckt hebben. Maer waer toe soo veel? dit can de saeck genoechsaem verclaren: *Den Heer van Grimbergen* ('t syn de woorden vanden Geschiedenis-schrijver van *d' Abdye van Affligem* tot den Iaer 1159.) *afgestelt van alle hulp, verlaten vanden Grave van Vlaenderen, is met den Hertoch, hoewel laet, in vrede weder overcomen*. Siet hoe den *Grave van Vlaenderen*, den *Heer van Grimbergen* heeft verforcht, niet den *Hertoch van Brabandt*. Ende wie isser die aen dit verhael sal twijfelen, aengesien den Schrijver geleeft heeft als dese dingen zijn geschiet, gelijck hy selfs inde verhalinge des Iaers 1153 ende 1154 betuycht.

Wat raeckt den *Brabandtschen Adel*: noch *Meyerus*, noch de Iaerige ofte ander beschrijvingen van *Brabandt*, noch *Olivier de la Marche* en maeckender geen gewach van: 't welck sy niet versuymt en souden hebben indien dattet waerachtich hadde geweest. Maer men leest dan den *Prince* selve met den Hofschen Adel hier is gecomen inde Maent van Meert, ende gebleven tot by-naer het bestant-verdrach vande Gendtsche oorloge, dat ingegaen is inde Maent van Iulij daer naer, ende van daer naer *Bruxel* vertrocken, latende te *Dendermonde* ende elders tamelijcke besettinge.

't Gene ten derden wert voorgestelt, te weten, dat de *Dendermondenaers* in twijfelachtige saecken gewoon zijn te beradigen

gen met den *Raedt van Antwerpen*, en bewijst niet meer dat dese Stadt geweest is een deel van *'t Hertochdom van Brabandt*, als nu noch te zijn: want daer syn noch voorbeelden naer de versierde gifte ofte overstellinge van dese beradinge, selfs een van verscher gedachtenisse (gelijck de *Antwerpenaers* oock connen weten) inde saeck van *Ian de Hooge* verweerder. Edoch om dese gewoonte ten vollen te verstaen, hebbe goet geacht haer met weynige woorden alhier te beschrijven.

Als wanneer by geval een twijfelachtich geschil voor de Schepenen van *Dendermonde* was gecomen, al vooren dat sy vonnis daer over spraecken, sonden eenige uyt haer vergaderinge naer den Raet van *Antwerpen*, die in volle by-een-comste souden seggen: *Dese, oft die saeck, is by de Schepenen van Dendermonde in geschil, die, aengesien sy van alle canten is sterckelijck gedreven met soodanige besluyt-redenen van beyde zijden dat de voorseyde Schepenen niet-en zijn van sulcken verstandigheyt oft wijsheyt om de saeck te scheyden ende seecker te oordeelen, soo zijn wy met openbaer bevel gesonden tot den Raedt van Antwerpen om de saeck voor te dragen, soo bidden sy dattet den Raede gelieve vanden Rechte te antwoorden, ende 't Hooft-vonnis uyt te drucken.* Dit gedaen, wierden de schriften overgelevert, ende daer over houdende rijpe overweginge, soo en wesen de *Antwerpenaers* niet het vonnis, maer gavent in geschrift aen de Gesanten om naer hun weder-comste in't Stadthuys uyt-gesproken te worden, ende was soodanich: *Gesien hebbende ende doorsocht 't gene voor ons Hooft-schepenen is over gebracht, ende gehouden hebbende daer over 't oordeel der Rechtsgeleerden, versoucken wy de Schepenen in deser vougen te wijsen ende vonnis te condigen.* Dit en was inder daet niet anders als gelijck een beradinge die vande onder-Rechteren hedendaegs gebeurt by de Rechtsgeleerde, doch met dit onderscheyt, dat wanneer den Eyscher oft Verweerder wilde, moesten de *Schepenen* naer *'tHooft gaen* (so sy 't noemden) 't sy om dat sy in quaet vermoeden by d'een oft d'ander waren, oft sy-dragende, ofte vande saeck onwe-

onwetende: maer tot Rechts-geleerden en ſyn de Schepenen niet gehouden te gaen, ten ſy dat ſy willen: d'welck nochtans dickwils gebeurt, om te zijn uyt het gevaer vande Boete, waerin ſy vallen de ſaeck qualijck wijſende. Daer-en-boven en ſyn de Schepenen niet gehouden aen 't gevoelen vande byſondere Rechtsgeleerde: maer te wijcken van *'t Hooft-vonnis* was ongeoorlooft.

Deſe gewoonte, ſo ſeer waerſchijnelijck is, heeft in gebruyck geweeſt eer deſe *Heerlijckheyt* gecomen is aende *Graven van Vlaenderen*, wanneermen te *Dendermonde* vonnis ſprack ſonder voorder beroep, gelijck boven is aengeweſen: ende heeft haren oorſpronck uyt goede redenen: want de verweſene claechden aende *Heeren* over de *Schepenen* van quaet recht geſproken te hebben: 'tgene grootelijcx queſtede de waerdigheyt van 't Rechters-ampt, ende de Rechters brocht in grooten haet ende ongeruſtigheyt: So hebben ſy met gemeen verdrach, by manier van deſe beradinge, de geſchillen in plaetſe van voorder beroep te neder geleydt. Men ginck niet naer *Brabandt* noch *Vlaenderen*, om dat ſy niet alleenskens tot d'een oft d'anders Rechters-ſtoel ſouden getrocken worden, maer tot de Keyſerlijcke Stadt *Antwerpen*, wiens beroemde oprechtigheyt in voorleden tijden ſeer is bekent geweeſt: want om deſe reden heeftmen aldaer oock te Raede gecomen van d'uyterſte oorden vande *Kempen*. Te meer: aengeſien datmer in die tijden niet alleen hier, maer door geheel *Vlaenderen*, weynige vonde, die, ick en ſal niet ſeggen ervaren waren inde rechtsgeleertheyt, maer naulijcx conden leſen oft ſchrijven. Soo waſt ſeer prijſelijck, dat 't gene ſy niet en wiſten, van ander vraechden, op dat ſy door onwetentheyt recht ende onrecht niet ſouden vermengen.

Voor de *Brabanders* en doen niet de woorden die *Robert*, *Heer van Dendermonde* gebruyct in ſyne wetten (die hier naer ſullen volgen) als hy ſeght: *Iſt dat den Heer van Dendermonde oft yemant anders yet wilt ſeggen tegen de Schepenen over eenige ſaeck, den Heer*

 van

van Dendermonde moet haer ondermanen t'ſynen huyſe te Dendermonde oft Antwerpen oft elders daer 't den Heer gelieft, waer by can brengen Schepenen van Antwerpen, ende daer moeten ſy comen, ende de Schepenen van Dendermonde connen overwonnen worden mettet oordeel van de Schepenen van Antwerpen.

Want voor eerſt dient geweten, dat, 't gene *Robert* hier ſtelt tuſſchen den *Heer* oft yemant anders ende de *Schepenen*, niet en mach getrocken worden op de Inwoonders tegen malcanderen: aengeſien hier wordt gehandelt van 't gunnen van eenigh recht-ſeggen, 't gene (ſoo alle Rechtsgeleerden bekent is) niet en vermach ſonder clare ende uytdruckelijcke woorden uytgeſtreckt worden. Ten tweeden, dat *Robert* hier niet en maeckt de *Schepenen* van *Antwerpen* Rechters tuſſchen den *Heer* ofte yemant anders ende de *Schepenen*: maer om dattet niet billick en is, dat den Heer (die een voorbeelt ende onderhouder moet weſen van alle gerechtigheyt) door gewelt alles aen hem ſoude nemen, oft de Schepenen over d'ander zijde, ſteunende mogelijck op de gunſte vande Gemeente, haren ſchuldigen plicht den Heer oft yemant anders ſouden ontrecken: ſoo iſſer met den wil van den Heer ende toe-ſtemmen vande Schepenen dit oordeel van eers wegen tot nut vande gemeene ſaeck bedacht. Ende 't can zijn, dat deſe boven geſchreven woorden ſelfs d'eerſte Wet zijn, ende oorſaeck gegeven hebben, dat daer naer ſonder onderſcheyt in alle geſchillen het goet duncken vande *Schepenen van Antwerpen* is verſocht geweeſt: doch dit by gewoonte, daer d'eerſte was door Wet: d'welck de Schepenen van Antwerpen geern aen-namen om dattet yetwes tot grootmaeckinge van hunne vermogentheyt was doende. Voorts dat de beroepinge nu gebeurt voor den *Raedt van Vlaenderen*, en belet de voorſeyde beraedinge niet, oft, ſoo ſy ſpraecken, *De ganinge tot het Hooft*. Want inde hantveſten van deſe Stadt, daer vergunt wert beroepinge tot den *Raedt van Vlaenderen*, deſe gewoonte van *ganinge tot 't Hooft*, wort oock geboden onderhouden te worden.

worden. Nu, indien dat noch de beroepinge tot den *Raedt van Vlaenderen*, noch den gemeenen ſchat ende t'ſamen-geldinge met *Vlaenderen* deſe Heerlijcheyt een lit van *Vlaenderen* en maeckt, (d'welck ic te voren hebbe beweſen met den Zegelbrief van *Philips den Goeden*) ſo ſal veel minder de gemelde gewoonte maken, dat deſe Heerlijckheyt een deel van *Brabant* geweeſt is: 't gene ſo 't oyt geweeſt waer, ſoude noch zijn, aengeſien die gewoonte niet en is geheelijck, vele min van over veel 100 Iaeren, verlaten.

Wat raeckt de gemeene Schilden van *Dendermonde* met *Leuven*, ſegge ick dat ſy geheel verſcheyden zijn: want *Leuven* voert *geules a la faſcie d'Argent*, maer *Dendermonde* voert *Argent a la faſcie de gueles*. Iae al hadden ſy alle beyde eene ende de ſelve Wapen-ſchilden, ſo en ſoude daer uyt niet meer volgen tuſſchen *Leuven* ende *Dendermonde* yets gemeen te zijn, als tuſſchen *Leuven* en *Ooſtenrijck*, die, gelijckmen weet, gemeene Wapen-ſchilden hebben. Soude oock met gelijcke beſluyt-reden connen geſeyt worden dat *Betunen* oock van 't Brabants recht ſoude weſen, aengeſien *Dendermonde* ende *Betunen* gemeene Wapen-ſchilden hebben.

Dat ſy van *Ringot den Calen* voortbrengen, ende den voorſtelder van haer beſluyt *Diveum* daer by haelen, is eenen enckelen droom: want noch inde *Brabandtſche* beſchrijvingen, noch in eenige hantveſten en is niet een woort daer van. Ende hoe iſt mogelijck dat *Ringot* vanden *Hertoch van Brabandt* ſoude verſocht hebben de beveſtinge van ſyne Inſtellinge, aengeſien *Brabandt* tot een *Hertochdom* is opgerecht inden Iaere 1107. ende *Ringot* is geſtorven inden Iaere 1106. ſoo uyt ſyn Graf-ſchrift ende elders genoech blijckt.

Voor beſluyt: waer het ſaecken dat deſe *Heerlijckheyt* oyt van *'t Brabandts* recht hadde geweeſt, ende den *Heer van Dendermonde* een Leenhouder vanden *Hertoch van Brabandt*, voorwaer hy ſoude ten eenigen tijde eenich teecken van getrouvvigheyt oft onderdanigheyt bevveſen hebben: 't gene hy noyt en

heeft gedaen, noch schuldich geweest, noch de *Brabanders* oyt sullen connen doen blijcken.

HET VII. DEEL.

Vande Burgers, haren aert, ende bescheydinge.

DE Inwoonders van dese Stadt hebben van alle tijden eygen gehadt de getrouwigheyt tot haer Heeren ende Overheyt: vierigheyt om te betrachten haer zielen-zaligheyt: mildadigheyt tot Arme ende Vreemde. Sy hebben onder haer selden twist oft gevecht, ende soo daer somtijts een mis-verstant voorvalt, 't wort sonder bloet-storten gesust. In geval van geweygerde schult oft aengedaen ongelijck gebruycken seer licht den middel van in recht-roepinge. Sy zijn van bly gelaet ende vry van imborst. Sy seggen ongeveynst wat sy gevoelen. Haer verstandt is, als de gemeene Nederlanders, seer genegen tot de oeffeninge vande vrye-consten, meest vande *Godts*-ende-*Rechts-geleertheyt*, mitsgaders tot den Coophandel. Sy syn van uytnemende eerlijcke zeden. Haer spraeck en is niet bot, noch oock gemaect oft uytgesocht, sy is aen de *Antwerpsche* als de *Gentsche* gelijcker.

Van dese Burgers syn eenige Edel eenige on-Edel: d'Edele zijn, die gecomen zijn van eenen Vader, wiens Geslacht van oudts voor Edel was bekent, oft door de Lant-Overheyt Edel was gemaect. want gelijck d'ongepresen deucht bitter is, ende 't goet gevoelen uyt eygen gemoet over syne manaftigheyt oft geleertheyt (voornamentlijck van een opgewect verstant) baert weynich genoegen: alsoo de gepresen deucht brenght voort menichvuldige vruchten, oock inde Nacomelingen, die door 't voorbeelt haerder voor-Vaderen opgeweċt worden om haer voetstappen naer te trachten.

d'On-Edele dryven eensdeels hier aldermeest den Coop-handel in vreemde ende inlandtsche coopmanschappen, meest in

Vlas

Vlas, Kennep, Granen, vet Vee. Eensdeels oeffenen hantwercken, onder de welcke eertijts seer vermaert syn geweest de Laecken ende Fusteyn-wevers, die nu in cleyn getal hier zijn, dan met de Zy-winders ende ander Ambachten maecken noch onder malcanderen goede neeringe.

Van alle dese 't vercorenste deel is wederom bescheyden in dry Gulden ofte Broederschappen, onder de welcke de Gulde van *S. Ioris*, die den Voet-boge gebruyct, voor de waerdichste wort gehouden: sy heeft haer vryheyt, voor-rechten ende bevestinge van hare vergaderinge vercregen van *Philips den Goeden* inden Iaere 1451, voor welcken tijdt sy nochtans langh geweest is, gelijck den Zegelbrief van bevestinge aenwijst: inden welcken den Prince, vande Gulde-broeders sprekende, segt, *dat sy aen syn Voorvaderen dickwils met lof hebben dienstich geweest: ende aen dese Stadt tot bescherminge*. Vier Iaeren naer hunne bevestinge hebben thien uyt dit Broederschap haer vertoont in die vermaerde spelen van *Doornick*, alwaer sy onder 59 Gulden van *Nederlandt*, ende 523 Schutters hebben loffelijcke meester-stucken van haer const bewesen.

Dese volcht de Gulde van *S. Gillis*, die den Hant-boge gebruyct: van haer vintmen gewach inde schrijfboucken van *Zwyvick* van over de 300 Iaeren. Nu wort sy meest *S. Sebastiaens Gulde* genaemt, ende dat van dien tijt dat *S. Gillis* ende *S. Sebastians Gulden* by een syn gevoecht geweest, 't gene geschiet is ten tijde van *Carel den V.* inden Iaere 1546, vanden welcken, de oude voorrechten te niet gedaen zijnde, sy nieuwe hebben vercregen.

De derde is de *Gulde* van *S. Andries*, die de Busse gebruyct: Dese heeft haer bevestinge ende eerste voor-rechten van *Carel den V.* vercregen. Ende al ist dat dese ten aensien vande Iaeren de jonghste is, nochtans, om dat sy gebruyct die manier van wapenen waer mede hedendaechs d'oorloge wort gevoert, is van wegen haren nut ende gedienstigheyt waerdich d'eerste plaetse te hebben.

Elcke Gulde heeft haer ordeninge ende Overheyt, die sy *Hooftmannen*, *Dekens*, ende *Versorgers* noemen: dese vvorden Iaerlijcx uyt al 't getal nieu vercoren, ende al verbonden onder seeckeren eedt van getrouvvigheyt, vvaer van sy Gulde als gehulde oft gesworene worden genaemt.

Dese zijn door geheel *Nederlandt* vande *Princen* ingestelt ende bevesticht, om in tijt van noot yder syn Stadt ende Vaderlandt by te staen, vvaer in sy haer getrouvvelijck ende mannelijck in verscheydene voorvallen hebben gedragen, als synde allom, behalven de Heeren van 't Gerechte, de blomme vande Steden, ende mannen van meesten aensien.

Behalven de verhaelde Gulden, synder noch dry vergaderingen, die meest onder den naem van *Camers* comen, dese oeffenen haer inde Nederlandtsche Dicht-ofte-Rijm-conste, ende vvorden *Reden-rijcke* genaemt: Sy noemen hare Schrijvers met een vreemt vvoort *Facteurs:* hare Camers zijn van de *H. Dorothea*, *H. Hilduardt* ende *H. Rochus*, voerende tot schey-teeckenen de *Roos*, de *Leeuwerck*, de *Distelvinck*.. Onder de tvvee eerste is geschil over den ouderdom. De *Rosiers* brengen voort briefven, met de vvelcke sy haren oorspronck ende des Raedts toe-stemminge betoonen vanden Iaere 1478. Haren doop, (soo sy spreken) dat is macht ende verlof om op d'openbare spelen van Steden ende Landen t'samen te comen, hebben sy vanden Voorsitter ende Raedt van d'eerste Reden-rijck-camer van *Gent* inden Iaere 1565. De *Leeuwerkers*, alsoo door dese Nederlantsche beroerten haer Briefven in ongereedt bedegen zijn, en bewijsen noch d'een noch d'ander. Sy trecken haren oorspronck vande Schermers-gulde, de welcke, om dat tusschen 't schermen 't sy by geval of op-gesetten wil yemandt totter doodt gequetst wiert, vernieticht is, ende in dese Reden-rijcke-camer verandert.

Die van *S. Rochus* oft *Distelvinck*, by 't volck de *Rokenaers* genaemt, syn niet veel jonger als de *Rosiers*, gelijck blijct uyt seeckere opene brieven vanden Iaere 1489. Dese hebben op hun eygen

eygen costen een *Capelle* gebout, ende *S, Rochus* toe-gewijdt, daer d'ander maer bysondere Altaren hebben. De selve geven op den Feestdach van *S. Rochus* aende *Canonicken*, *d'Heeren van 't Rechtsgebiet* ende alle andere Stadts-vergaderingen ende Broederschappen uyt-deelingen. In dese Camers geven oock hare namen de treffelijckste Burgers: sy hebben oock haer *Dekens* ende *Versorgers*: s'Feestdaechs comen sy t'samen: dan rijmen oft lesen sy yet outs oft nieus: oock oeffenen sy malcanderen met seer heusche t'samen-sprekingen, blyvende inde palen van dicht-eyndende oft rijm-redenen. Sy soecken oock by een de woorden van eenen ende gelijcken uyt-ganck zijnde. Iaerlijcx op den dach vande Kerckwijdinge, die in 't laetste vande Maent Augusti is, voor den middach, worden sy op d'oude manier door de Stadt in Sledden gevoert, waer uyt sy vermaeckelijcke spelen vertoonen: maer na den middach vertoonen sy volcomen spelen, meest bly-eyndige, ende dat eenige dagen lanck, op een open tonneel op de Merct, waer van de meeste costen by de Stadt besorght worden. Sy hebben dickwils binnen *Gendt*, *Antwerpen*, *Bruxel* ende elders om haer vernufte voorstellingen ende ervarentheyt soo inde rijm-conste als alle andere dichtelijcke welsprekentheyt prysen behaelt: inde welcke sy soo connen uytschijnen, dat sy van d'aldergeleerste Mannen in alle grootachtinge connen gehoort worden.

HET VIII. DEEL.

Vande Rechts-besorgers, ende hoedanigheyt der rechts-pleginge.

ALsoo geen gemeene saeck can bestaen sonder wet, ende geen wet sonder uyt-voerder der selver, soo vereyscht den aert der saecken dat van beyde nu sal worden gehandelt. Alhier, gelijck in vele steden van *Nederlandt*, is de grootste waerdigheyt ende vermogentheyt by 't Ampt vanden *Bailliu* nu *hooch-Baillius* genaemt: want hy is als eenen Stadthouder vanden afwesenden

Heer,

Heer, wiens recht hy versorcht: ontfanght den thienden penninck vande vercoopinge ende vervreemdinge van alle Landen (Leenen uytgesondert) oock van Renten die op vasten grondt werden bevesticht: hy oeffent 't rechts-gebiedt van strafs-vervolch: daer-en-boven heeft syn Ampt noch verscheyden waerdige delen, die hy oft door syn selven oft eenen *onder-Bailliu* uytvoert. Alle dese, aengesien sy treffelijck zijn, en worden niet bevolen als aen Mannen van vroomer afcomste ende beproefde getrouwigheyt, vande welcke wy eenige sullen voortbrengen, al ist datter vele langh daer te vooren geweest zijn, gelijck betuyght den Zegelbrief van *Robert van Betunen*, namaels *Grave van Vlaenderen*, inden welcken hy (syn Vader noch levende) *bevolen heeft den Bailliu van Dendermonde om tegenwoordich te syn inde vercoopinge ende leveringe die doen soude Raso van Gavere aende Kerck van S. Baefs vande hooge rechtsplegingе vande Dorpen Evergem, Sleydinge, Wondelgem*, met alle dander recht, ende dit ontrent den Iaere 1274, gelijck oock bewijsen de hantvesten van *Zwyvick*, ende daer te vooren d'over-een-cominge van *Robert* met het *Capittel van Cameryck*. Behalven dese dan zijnder geweest

Willem le Most, inden Iaere 1364.
Lodewijck van Lichtervelt.
Ian Halowijn, inden Iaere 1376.
Richardt de Haultrive, inden Iaere 1377.
Gildolph Gruythuysen, Ridder, inden Iaer 1378.
Olivier Halowijn, Ridder, inden Iaere 1382.
Robert de Capple den 8 Mey inden Iaere 1386.
Ian van Hoorst den 6 Februarij inden Iaere 1389.

Philips van Masseme, Heer van Eecke ende Hundelgem, die daer te vooren dese Stadt vromelijck hadde voorgevochten', wanneer sy ernstelijck te water en te lande vande *Gentenaers* was belegert: rust met syne Huysvrouwe alhier inde *Hoochkerck*, wiens vervallen Graf-schrift in desen sin is vernieut,

Hier

Hier licht begraven den Edelen Heer Philips van Masseme, Heer van Eecke ende Hundelgem, Hooch-Bailliu der Stadt ende Landt van Dendermonde, die overleet den 26 Iunij inden Iaere 1391, ende Vrouwe Catharine de Mirabel syn Huysvrouwe, Weduwe te vooren van Wylent Heer Guerin Vyterzwane, Ridder, Heer van Miromez, Herdissem, ende Zombeke: welcke tweede getroude hebben hier gesticht twee Capelryen, van welcke eene uytreycker is Heer Iacob van Tedegem, Ridder, Heer van Wiese ende Imbiese, Hoog-Bailliu deser stede ende voorseyt Lant, vande voorseyde Vrouwe Catharine gesproten, den welcken tot haerder zal: gedachtenis, ende eere, dit gedencktеecken heeft laten maken inden Iare 1575.

Ian Vyterzwane, Ridder, behout sone van *Philips van Masseme, Heer van Herdesem, ende Voocht van Wichelen*, licht begraven in't *H. Cruys*, nu *S. Hilduards ende Christianes Choor* genaemt.

Simon Rijm, den 25 Ianuarij inden Iaere 1391. licht begraven in't Choor der H. Maget.

Lodewijck Salaert, den 9 Mey inden Iaere 1407.

Lodewijck van Steelandt, inden Iaere 1412. te voren geweest hebbende *Hooch-Baillin* van *Aelst*.

Ian vander Hameyden, licht begraven in't Choor der H. Maget.

Lodewijck Salaert, inden Iaer 1414.

Geeraert van Maldegem, Ridder, Heer van Schoude ende *Baserode*, den 11 Augusti inden Iaere 1414.

Guido van Gistelle, Heer van Axel ende *Wasqual*, inden Iare 1417.

Lodewijck Salaert den 25 November inden Iaer 1419.

Ian de Vaernewijck, Heer van Exaerde, den 19 Decemb. inden Iaer 1421. Is in't Iaer daer naer *Hooch-Baillin* van *Aelst* geworden.

Rogier de Vallain, den 10 Februarij inden Iaere 1423.

Ian Vtenhove, den 14 April inden Iaere 1426.

Willem Zadelaer, Raedt vanden Hertoch van Bourgoignen, den 20 September inden Iaer 1427.

Ian Vtenhove, Ians Sone, met Zegelbrief van *Philips van Bourgoignen* den 13 December inden Iaer 1429.

Willem Heer van Oudenem, Ridder, Raedt ende Camerlinck van den Hertoch van Bourgoignen inden Iaere 1435.

Ian de Proost, Heer van Eerbruggen ende in Schellebelle, Raedt vanden Hertoch van Bourgoignen den 19 October inden Iaere 1436. Den selven hadde daer te vooren *Hooch-Baillìu* van *Aelst* geweest, ende naer dat hy hier syn Ampt hadde afgeleyt is wederom *Hooch-Baillìu* van *Aelst* geworden inden Iaere 1462.

Willem, Heer van Queville, Raedt ende Camerlinck van Philips den Goeden inden Iaer 1461, hy is gestorven inden Iaer 1466. ende begraven in onse L. Vrouwen-kerck.

Colinet Davaluz, inden Iaer 1467.

Glaude van Masseme den 20 Augusti inden Iaere 1469. Desen wort geseyt aldereerst den naem van *Hooch-Baillìu* gebruyck te hebben, daer d'ander maer *Baillìu* genaemt hadden geweest.

Ian Serpieters, oock *Pieters*. Desen heeft dit Ampt ende Zegelbrief ontfaen van *Adolph van Cleefve, Grave van Ravesteyn, Stadthouder van Maria van Bourgoignen*, den 2 April inden Iaere 1470.

Iacob Donche, met Zegelbrief van *Marie* inden Iaer 1477. Te vooren hadde hy geweest Rekenmeester van *Marie*, Weduwe van *Carel van Bourgoignen*.

Siger Spot, door 't afwesen van *Iacob Donche* den 18 Septemb. inden Iaere 1480.

Ian van Tedegem inden Iaere 1481.

Carel van Masseme inden Iaere 1483.

Iacob Donche, wederom, met Zegelbrief van *Maxamiliaen* ende *Marie* inden Iaere 1485. inde Maent Ianuarij, hy is gestorven den 30 Iulij inden Iaere 1492; ende begraven in onse *L. Vrouwen Kerck* onder een copeten plaet by 't graf van *Ian van Steghem* Greffier deser Stede.

Ian Coutreau, Ridder, Heer van Asca, inden Iaere 1486. licht begraven in *S. Brigitten Clooster* met syn Huysvrouwe.

Christoffel de Barouse, hadde een Wijve *Philippote Vtenhove*, ende

ende licht met haer begraven inde Kerck der *H. Maget*, daer voormaels was soodanich Graf-schrift.

Hier licht begraven Heer Christoffel de Barouse, Ridder, geboren in't Coninckryck van Portugael, in syn leven Hofmeester van Vrou Marie, Hertoginne van Bourgoignen, ende Philips haren Sone, Arch-hertoch ende Coninck van Castilien, ende eersten Hofmeester van Vrou Ienne Coninginne van Ispaignen, ende hooch-Bailliu vande Stadt ende Landt van Dendermonde, die gestorven is inden Iaer ons Heeren 1526 den 23 September. Ende Vrouwe Philippote Vtenhove syn Huysvrouwe; die beyde alhier verscheydentlyck den Godtsdienst hebben verryckt, ende vele Aelmoessen aen dese Capelle ende Kerck gedaen, sy sterft inden Iaere onser Zaligheyt 1541 den 5. September.

Leo de Proost Ians Sone, inden Iaere 1504. ende ten selven Iaer gestorven, licht begraven in onse *L. Vrouwe* Kerck.

Olivier van Royen, Heer van Paddeschoot, met Zegelbrief van *Philips van Oostenryck den eersten*, den lesten December inden Iaere 1505.

Alart Bentinck (oock *Benton*) *Wapendrager*, den 23 November inden Iaere 1507.

Olivier van Royen, noch eens, gelijck blijckt uyt opene brieven vanden Iaere 1511. hy is gestorven den 5 September inden Iaere 1533, licht begraven hier in onse *L. Vrouwen* Kerck, met syn twee Huysvrouwen *Amelberge Andriessens, Daniels Dochter*, ende *Margriet Rops, Ians Dochter*.

Lieven van Pottelsbergen, Lievens Sone, Ridder, Heer van Vinderhout ende Merendre, met Zegelbrief van *Carel den V.* gegeven te *Gendt* den 18 Iunii inden Iaere 1517, hy is gestorven te *Gendt* ende begraven in *S. Michiels*.

Adrianus de Bette, Wapendrager, Heer van Schellebelle, Angreaf, Autreppe, Holbeke, Welle ende Essegem, met Zegelbrief van *Carel den 5.* gegeven te *Mechelen* den 12 Mey inden Iaere 1518.

Iacob de la Trovilliere, Ridder, Heer van Beaumavoir, met Zegelbrief van *Keyser Carel* gegeven te *Bruxel* den 29 Augusti inden Iaer 1531. licht begraven in onse *L. Vrouwen* Kerck in't *H. Sacraments Choor*, daer hy te voren een venster-glas heeft gegeven.

Franchoys van Pottelsberge, Ridder, Heer van Vinderhout, Merendre, Wesenbeke, ende Broucke, met Zegelbrief gegeven *t'Antwerpen* den 14 October inden Iaer 1542. Synen Vader was *Lieven* die hier vooren *Hooch-Baillin* geweest is.

Ian de Wignacourt, Ridder, Heer van Fletres, met Zegelbrief gegeven te *Bruxel* inden Iaere 1544 den 15 Meert.

Ian de Montmorency, Ridder van 't gulden Vlies, Heer van Courrieres, Raedt ende Camerlinck van Keyser Carel den V. met Zegelbrief gegeven te *Bruxel* den lesten Iunij inden Iaere 1546. Desen is weynige Iaeren te vooren *Hooch-Baillin van Aelst* geweest.

Anthoen de Northout, Ridder Vry-heer van Baeyegem met Zegelbrief gegeven te *Bruxel* den 3 November inden Iaere 1554.

Ioseph de Baenst, Ridder, Heer van Melsant, Oost-kerck ende Gapingem, met Zegelbrief gegeven te *Bruxel* den 25 Februarij.

Ian de Bonnieres, Heer de la Bove ende Vicht, hy is gestorven inden Iaere 1573.

Ian van Tedegem, Ridder, Heer van Wiese ende Imbiese, met Zegelbrief vanden 12 Iunij inden Iaere 1573.

Lodewijck de Bloys, Heer van Terlon. Desen alsoo hy in die beroerde tijden *Onder-beschermer* was van *'t Casteel van Antwerpen*, de *Hoochm. Heeren Staten* afvallende, was genegen tot *Don Ian van Oostenrijck*, aenden welcken hy poochden het chrijchsvolck met nieuwen eedt te verplichten, dan is daer over van *Ponto de Noyelles, Heer van Bours* aldaer leydsman van een vaendel knechten gevangen genomen, die in syn plaetse van haere *Hoochm.* is gestelt.

Franchoys vanden Ketulle, Heer van Ryhove, inden Iaer 1577 den 17 Augusti. Desen, alsoo in die openbare oproericheyt van *s' Coninex* volck de *Grootm. Heeren Staten ende Leden van Vlaenderen*

deren van dese Stadt seer sorghvuldich waren, (want aen haer van alle canten veel gelegen is)heeft door syne neerstigheyt ende cloeckheyt haer inde macht vande *Hoogm. Heeren* gehouden: van welcke weldaet de gedachtenisse by de *Hoochmog.* noch versch was,als wanneer,(soo geseyt is) den *Heer van Terlon* wiert afgeset. Den *Heer van Ryhove* heeft dit Ampt bedient tot dat hy vertreysde naer den *Doorluchtichsten Prince van Oraignen* om 't crijchsvolck te besorgen: maer ondertusschen is de Stadt vanden *Prince van Parme* belegert geworden.

Te midden inde beroerte, soo dese Stadt noch inde macht vande *Hoochmog. Staten* was, heeft *d'Hooch-Balliuschap* alhier verecregen *Carel d'Aubermont, Ridder, Heer van Raimbeaucourt*, door weldaet van *Alexander Farnez Prince van Parme, Bevelhebber der Nederlanden* inden Iaere 1580.

Naer wiens doodt alhier *Hooch-Balliu* geworden is *Iaspar Antoine d'Aubermont, Heer van Grembergen, vanden Raede van Oorloge van syne Majest.* Is des boven geschreven *Carels* Sone.

Gelijck dat opperste recht van strafs-vervolch versorcht wort by den *Hooch-Balliu*,alsoo by den *Amptman* dat recht in geschillen van saecx-vervolch: (uytgesondert de Leenen.) Desen voert uyt de vonnissen van die van 't Rechts-gebiet: Erst ende onterst: hy vermach oock te straffen de nacht-loopers, ende soo daer van eenige boeten vervielen,hem die toe te eygenen: hy besichticht vergeselschapt met de *Schepenen* de Stadts-straeten, des Voorburchs dijcken, beken ende goten. Dit Ampt is eertijdts geweest by den geslachte van *Lu*, dan met afcoopinge ist wederom gekeert tot den *Heer van Dendermonde*, die Iaerlijcx tot vergeldinge betaelt thien ponden parasys.

Het recht dat den *Ampman* heeft inde Stadt, heeft buyten, soo veel raeckt d'uyt voeringe der Vonnissen, den *Over-Meyer*.

Daer-en-boven bedient een Burgerlijck Ampt den *Deken vande Halle.*

Desen staet der *Burgeren Gulden* ende *Ambachten* voor: gebiet de vergaderingen, draecht den volcke voor des *Princen* ende *Raedts* begeeren, bevrijt haer rechten, voor-rechten ende vrydommen.

Voor soo vele als aengaet den Raedt, daer worden alle Iaer inde Maendt vanMeye door des *Princen* Bevelhebbers, d'uytnemenste van afcomste, deucht, ervarentheyt, ende grootachtinge vercoren, eertijdts seven, nu negen, onder den welcken den eersten wort *Burgemeester* genaemt, d'ander acht *Schepenen*, uyt de welcke somtijts worden vercoren twee *Wees-meesters*, somtijts wordender ander tot soodanich Ampt geroepen. Dese dragen sorge dat de onbejaerde ende Ouderloose, die door onbequaemheyt sich selfs niet redden en connen, van Voochden worden waergenomen.

By den Raedt sidt eenen Rechtsgeleerden, diemen vanden Iaerlijcxschen *loon* oft *pension*, *Pensionaris* noemt, ende eenen *Greffier*.

Het Ampt ende waerdigheyt van *'t Schependom* bestaet voornamentlijck daer in, dat de *Schepenen* de gemeene saeck waernemen, dat sy gelt versorgen, 't gene sy door den *Ontfanger* uytreycken, versorgen alle 't noodich gebouw door den *Ontfanger vande wercke*, geven Iaerlijcx rekeninge vande Stadts-middelen aende gemachtichde vanden *Prince*, sy stellen den prys op yder stoop Wijn: datmen gelooft synen oorspronck te hebben uyt denZegelbrief van *Keyser Baudewijn van Besantien*, die eerst vande *Graven van Vlaenderen* toe-gelaten heeft datmen Hem den prys vanden Wijn soude verhoogen: vvant te vooren, hoe dier oock den Wijn vvas, en lieten Sy niet toe, datmen den wijn aen Haer dierder soude vercoopen dan *drypenningen parasijs* yder canne, ende hadden daer toe eenen Trauvvant die d'onvvillende Wijnvercoopers soude dvvingen. 't Welck alsoo 't de gemeene saeck lastich vvas, heeft *Baudewijn* dese onrechtveerdige gevvoonte vvech-genomen, eerst door 't versouck vande *Bruggelingen*

daer

naer van geheel *Vlaenderen*, ende besloten, *dat Hy ende de Nacomende Graven met haer Hofgesin den Wijn soo dier souden betalen als de Schepenen souden verclaren de Wijnen ingecocht te zijn.* De selve hebben macht om te maecken alderhande ordeningen ende geboden ten gemeenen beste, die onderhouden moeten worden, soo wel inde Stadt als over 't geheele Landt, nochtans met toe-stemminge vanden *Hooch-BaillIu*, die sy inde Stadt doen vercondigen. Sy vermogen oock naer de voorvallen gelegentheyt, ende noot des tijts de selve verbeteren, veranderen, vernietigen. Sy stellen boeten waer 't hun dunct te betamen. Sy gunnen een yder dat *Poorter-recht*. Sy hebben d'eerste kennisse ende oordeel van hun Burgers. Voorts oock wat raect de *versterften* ende *hechtenissen* die door 't geheele Landt geschieden in die plaetsen die onmiddelijck den *Prince* zijn onderworpen. Wyders hebben sy macht ende recht om so wel hare Burgers als hare geschillen (oock van strafs-vervolch) te roepen uyt andere Vierschaeren ende Gevangenissen tot de hare, te minsten dattet-gebeurt eer dat elders de saeck ten vollen is aengevat, daer naer niet. Sonder dese, ende 't vonnis der *Mannen van Leen*, en vermach den *Baillu* niemant te pynigen, jae geen Burger inde gevangenisse stellen. De selve *Schepenen* oordeelen alle Burgerlijcke saecken, behalven van Leen-goederen. Dat sy eertijts hebben gewesen sonder voorder beroep is boven genoechsaem betoont. Onder *Philips den Stouten* heeftmen begost voorder te beroepen tot den *Raedt van Vlaenderen*, ende dat is een gewoonte geworden, om datter geenen Voorstander was. Het is anders kennelijck, ende blijct oock uyt 't Vrede-verdrach by *Philips den Goeden* gemaect, dat den *Raedt van Gendt* noch voormaels gepoocht hadde de saecken van dese Stadt tot hem te trecken, in d'welck onder ander is: *Dat voortaen de Gentenaers geen kennisse nemen vande saecken vande Dendermondenaers.*

Welck Vrede-verdrach, al ist dattet eerst is verworpen geweest, nochtans naer de nederlage *van Gaveren* geheelijck herstelt.

ſtelt. Dan ſoo de *Gentenaers* daer naer 't ſelve dickwils gepoocht hebben te doen, ſyn ſy ten leſten door *Carels Wet* inder eeuwigheyt verdruct, daer den *Keyſer* met duydelijcke woorden verbiet: *dat ſy geen kenniſſe nemen van de ſaecken van deſe onſes Heerlijckheyt*. Voorts over miſdaden oordeelen de *Mannen van Leen*, het Vonnis nochtans uytſprekende den *Greffier* van die vanden Gerechte, d'welck den *Baillu* is uytvoerende. Sy ſpreken recht, gelijck door geheel deſe Landen, uytgeſchreven wetten ende gewoontheden van die ſullen hier voorſtellen de Wetten van *Robbert Heer van Dendermonde*, niet om dat ſy alhier in alle deelen geheelijck worden onderhouden, maer om de outheyt ende gedachteniſſe: doch meeſt, om dat in haer is een ſpoor van dat opperſte gebiedt, daer van wy te vooren hebben gehandelt.

Dit is de Wet ende gewoonte die den Edelen Heer Robert, Voorſtander van Atrecht, Heer van Betunen ende Dendermonde, met raedt vande Schepenen van Dendermonde heeft geſtelt ende gegeven t'onderhouden.

I.

ISt dat yemandt binnen den Vrydom vande Stadt van Dendermonde yemandt een wonde gegeven ſal hebben, ende dat met de waerheyt voor de Schepen wort bekent van wat ſaeck dattet gedaen ſal zijn, moet ten Huyſe, in d'welcke dien woont die de wonde gemaeckt heeft, door de Schepenen ende Rechts-gebiedt vanden Heer van Dendermonde ondermaent worden: die ondermaent zijnde, iſt dat hy hem de Schepenen vertoont, de waerheyt onderſocht zijnde van hem die de wonde heeft gemaect, ſal 't miſdaet door twintich ponden verbeteren: ende iſt dat de Schepenen weten dat hy de wonde niet gemaect ſal hebben, ſal vry ende in vrede blyven. Doch een yegelijck die eenich miſdaet bedreven oft gedaen ſal hebben, oft dien

dien aengeteycht wert eenigh misdaet gedaen t'hebben, waer van hy ten dage moet vermaent oft opgeroepen worden, hy sal eerst opgeroepen worden ten derden dage: ende sal opgeroepen worden tot den tweeden derden dagh, ende tot den derden derden-dagh sal moeten gelijcker wijs opgeroepen ende vermaent worden; Is het saecken dat hy ten derden dagh van syn vermaninge ende daginge niet sal gekomen hebben, sal schuldigh ende verwonnen blyven van 't misdaet hem aengetycht.

I I.

Ist saecken dat yemant den anderen in syn Huys aengeranst sal hebben, ende daer van geroep sal gemaeckt zijn, de Schepenen ende 't Gerecht sullen t'synen Huyse gaen insicht nemen, en ist dat de Schepenen sullen konnen sien dattet eene schynelijcke aenransinge is, den genen, tegen den welcken 't geroep gemaeckt is, moet ondermaent worden, gelijck boven is uytgedruckt: de welcke, ist dat hy hem de Schepenen sal vertoont hebben, ende sy sullen verstaen hebben dat hy de aenransinge heeft gedaen, sal twintich ponden verliesen: dan ist dat de Schepenen sullen gekent hebben dat hy de aenransinge niet gedaen heeft, sal vry ende in vrede wech gaen.

III.

Ist dat andere in die aenransinge sullen tegenwoordigh geweest hebben, tegen d'welcke geen geroep gedaen en is, ist dat den Heer van Dendermonde de waerheyt daer van niet sal ondersocht hebben, de Schepenen moeten de waerheyt ondersoucken, ende alle die met de waerheyt voor de Schepenen schuldigh vande aenransinge sullen gehouden worden, een yegelijck van haer sal schuldigh zijn twintich ponden, al oft tegen hen geroep waer gemaeckt: dan ist dat de Schepenen geene aenransinge geschiet te zijn sullen konnen ondervinden, daer over moet de waerheyt van haer ondersocht worden.

I V.

Die met scherpe wapenen binnen den voorseyden Vrydom yemandt verjaeght sal hebben, is dat hy met de waerheyt voor de Schepenen wordt overwonnen, sal inde boete van twintich ponden gehouden worden.

V.

Ist dat yemandt aengeranst wordt, al wat hy sal gedaen hebben in 't beschermen van syn Lichaem, sal voor geen misdaedt gehouden zijn.

V I.

Die eenigh ballinck sal doodt gesteecken hebben en doet daer aen geen misdaet.

VII.

Al die met de waerheyt voor de Schepenen overwonnen sal zijn van rooverye, sal twintich ponden voor boete geven, ende sal de schade van rooverye herstellen.

VIII.

Wat versoeninge dat hy doe aenden Heer van Dendermonde, nochtans dat hy ballinck blyve, tot dat hy aende Mannen van Dendermonde tot d'werck vanden burcht 't sestich ponden sal gegeven hebben.

I X.

Die eenen, voor de boete van twintich ponden ballinck, geherberght sal hebben, met de waerheyt voor de Schepenen overwonnen zijnde, sal twintich ponden verliesen.

X.

Vreemdelingen konnen van vreemdelingen van alle misdaden, geschiedende binnen den vrydom vande Stadt van Dendermonde, overwonnen worden, ende alsoo van 't daedt schuldigh blyven.

X I.

Wie yemandt met eenen klippel ofte stock geslagen sal hebben, met de waerheyt voor de Schepen overwonnen zijnde, sal schuldich zyn de boete van thien ponden.

XII.

Wie yemandt met een vuyst oft platte handt geslagen sal hebben, oft met den hayr gevat, ist dat hy daer van met de waerheyt sal overwonnen zijn, sal 't sestich schellingen geven.

XIII. Dan

XIII.

Dan ist dat hy hem ter aerden sal getrocken hebben, sal hondert schellingen geven: ende ist dat naer dat hy hem ter aerden sal getrocken hebben, hem met de handt oft voet oft ander dinck sal geslagen hebben, sal thien ponden schuldigh zijn, ende den overwonnen sal soodanige beternisse vanden misdoender hebben, als hem de Schepenen sullen toe-wijsen.

XIV.

Wie yemandt scheltwoorden sal geseyt hebben, ist dat hy door de waerheyt voor de Schepenen sal overwonnen worden, sal thien schellingen betalen.

X V.

Ist dat de Schepenen van yemandt versoeninge sullen gevraeght hebben, voor wat tweedracht het geweest zy, ende hy geantwoort sal hebben dat hy eenen naerderen heeft die ouder is, die moet de Schepenen leyden tot den naerderen die ouder is, ende de Schepenen moeten van hem versoeninge versoucken: ist dat hy die geweygert sal hebben, ende geen versoeninge sal willen gegeven hebben, sal twintich ponden betalen: ende ist dat sy wederom van hem versoeninge sullen gevraeght hebben, ende hyse geweygert sal hebben te geven, soo dickwils als hy ten versoucke vande Schepenen sal geweygert hebben versoeninge te geven, sal oock soo dickwils twintich ponden schuldigh zijn. Ist dat den naerderen die ouder is, niet sal gevonden wesen, dien, de Schepenen eerst sullen gehouden hebben moet de versoeninge geven, tot dat hy aen de Schepenen eenen naerderen die ouder is sal gewesen hebben: ende hem aende Schepenen gewesen hebbende, moet vry blyven, dan ist dat hy geweygert sal hebben versoeninge te geven, sal twintich ponden geven, gelijck boven is geseyt.

XVI.

Ende ist dat tweesinnigheyt, oft tweedracht, oft oorlogen, oft eenigh ander quaet, tusschen goede Mannen vande stadt rijsen, waer van den roep sal komen tot d'ooren vande Schepenen, behalven 'trecht van den Heer, de Schepenen sullen konnen dat onder malkanderen vougen ende sussen.

 XVII. Dan

XVII.

Dan die 't verdrach oft vrede, die de Schepenen onder hun sullen maecken, niet sal willen volgen, sal vervallen inde boete van twintich ponden.

XVIII.

Ist dat yemandt, 't gene vande Schepenen met oordeel oft getuygenisse bevestight sal zijn, sal ontseyt hebben, sal aen een yder vande Schepenen, die ontseyt sullen zijn, 't sestich schellingen betalen, ende aen den Heer sal soo veel betalen als hy sal geven aen alle de Schepenen t'samen voor de boete.

XIX.

Alle die in 't quade syn handt aende Schepenen sal geleyt hebben, met de waerheyt overwonnen zijnde, sal twintich ponden voor de boete geven.

X X.

Die door gewelt een Vrou verkracht sal hebben, ende daer over met de waerheyt voor de Schepenen overwonnen wordt, hem sal den hals met een bert, dat gemeenelijck een planck genoemt wort, afgesneden moeten worden.

XXI.

Ende is het saecken dat yemandt eenen mensch binnen den vrydom vande Stadt van Dendermonde sal doodt gesteecken hebben, sal geven hooft voor hooft, lidt voor lidt, ende alle syne goederen moeten zijn inden wil vanden Heer, ist dat hy met de waerheyt vanden doodtslagh wordt overwonnen.

XXII.

Niemandt woonende binnen de myle moet een sweerdt brengen binnen de mueren vande Stadt van Dendermonde, ten sy hy om syns saecx wil door den Burgh gae: dat ist dat hy binnen s'Stadts-mueren wil comen, om daer te blyven, moet syn sweerdt laten in 't Voorburght: 't welck soo hy niet gedaen sal hebben, sal 't sestich schellingen ende 't sweerdt verliesen.

XXIII. Dan

XXIII.

Dan aen de Heeren van 't Gerechte van ſtrafs-vervolgh ende haer Dienaeren, die de vrede vande Stadt moeten onderhouden, iſt geoorlooft nacht ende dagh wapenen te dragen.

XXIV.

Iſt dat de Schepenen, met bewillinge van den Heer van 't Gerechte van ſtrafs-vervolgh, eenen ban ſullen inſtellen in broodt oft in wijn oft in ander koopmanſchappen om verbeteringe vande Stadt, het derde deel vande boete die van dien ban ſal komen moet tot d'werck vande Stadt gegeven worden, ende 't overblijffel ſal aenden Heer gegeven worden.

XXV.

Iſt dat een Coopman oft eenigh ander Menſch voor de Schepenen om recht te verſoucken ſal gekomen zijn, indien den genen over den welcken hy klaeght tegenwoordigh is, oft kan gevonden worden, de Schepenen moeten hem recht doen achtervolgende de Wet vande Stadt binnen den derden dagh, oft ten minſten binnen den achſten dagh.

XXVI.

Iſt dat yemandt vande inbreucken vande Stadt voor de Schepenen een valſche getuygeniſſe ſal gegeven hebben, ende de Schepenen dat ſullen gekendt hebben, ſal twintich ponden verlieſen.

XXVII.

Iſt dat eenen Schepene, met getuygeniſſe vande Schepenen ſyns gelijcke, van valſcheyt ſal overwonnen geweeſt zijn, hy ende alle 't zijne moeten zijn inden wil vanden Heer.

XXVIII.

Iſt by aldien dat den Heer van Dendermonde oft yemandt anders yet wil ſeggen tegen de Schepenen over eenige ſaeck, den Heer van Dendermonde moet haer ondermanen t'ſynen Huyſe te Dendermonde, oft t'Antwerpen, oft elders daer 't den Heer ſoude gelieven, waer by kan brengen Schepenen van Antwerpen, ende daer moeten ſy komen,

komen, ende de Schepenen van Dendermonde konnen met het oordeel vande Schepenen van Antwerpen overwonnen worden.

XXIX.

Ist by aldien dat den Heer soude de Stadt in eeniger vougen willen verbeteren ende ander ordeninge stellen, vermach met raedt vande Schepenen vande selve Stadt ter oorsaecken vande verbeteringe vande Stadt een ander ordeninge stellen.

XXX.

Wy willen oock dat de Burgers van Dendermonde niet konnen in gevangenisse gestelt worden, ist dat sy genoechsame borge hebben.

XXXI.

In welcker saecken getuygenis hebben goet gedacht dese tegenwoordige Briefven met de bevestinge van onsen Zegel te verstercken: Gedaen inden Iaere ons Heeren duysent twee hondert dry-en-dertich, inde Maendt Iunij.

Behalven den Raedt, heeft hier een rechts-gebiedt van saecx-vervolgh een Rechtsgeleerde, gemeenelick *Lieutenant Civil* genaemt, ingestelt van *Keyser Carel den V.* inden Jaere 1544. Voor desen *Lieutenant Civil* ist de Burgeren van *Gendt* ende *Dendermonde* geoorlooft haer schuldenaren te betrecken uyt seker plaetsen in 't Landt van *Waes*, van *Aelst* ende elders. Van d'welcke wy bescheydentlijcker hier na onder de voor-rechten sullen handelen.

HET IX. DEEL.

Vande Stadts Eygenaers, de Heeren van Dendermonde.

GElijck uyt 't volck syn ontstaen de Rechts-besorgers, alsoo uyt alle beyde de *Heeren*. Want alst moeyelijck geworden was by malkanderen te komen om de gemeene saeck te redden, ende de verkooren Mannen haer vermogentheyt dickwils misbruyckteden, ofte oock 't volck tweedrachtigh was om dese te kie-

te kiesen, isser een goet deel vande macht des volcks tot eenen alleen gekomen, diemen in dese plaets *Heer* heeft genaemt.

Van dese Heeren, om geen onseker voor seker by te brengen (overslaende *Magrips* die ontrent den Jaere 750 geleeft heeft, ende gelooft wordt dit gebiedt beseten t'hebben: waer van men nochtans nergens geen gewach af en vint: want dat de Schrijvers seggen, dat hy 't Clooster te *Dickelvenne* gebout heeft, en raeckt ons niet, aengesien *Dickelvenne* in 't Landt van *Aelst* is,) sullen wy alleen die voorstellen, die oft uyt geloofwaerdige beschrijvingen oft Zegelbriefven hebben konnen gevonden worden: onder de welcke eerst sich vertoont.

HAIMO *Heer van Dendermonde.*

Haimo, die de beschrijvingen van *Tongeren* den *Grave van Dendermonde* noemen, ende ontrent den Jaere 800 seggen dat hy *Vorsie* een Coninckliicke Dochter van dat volck ten Wijve heeft getrout.

HUGO *van Dendermonde.*

Naer *Haimo* isser groote stilte geweest, tot dat *Hugo van Dendermonde* voortcomt, die inden Jaere 1081 onderteeckent eenen Zegelbrief van *S. Pieters te Gendt*. Weynich daer naer heeft geleeft *Alardt van Dendermonde*, ende *Wernerus van Dendermonde*, die met *Astrick* synen Neve gelesen wort onder de getuygen vanden Zegelbriefvan *Fulgentius eersten Abt van Affligem* inden Jaere 1096, ende voorts *Daniel van Dendermonde*, die met *Robert Grave van Vlaenderen* gereyst is naer d'heylige oorloge. Van alle dese, wie dat *Heer van Dendermonde* geweest is, is seer onseker, aengesien sy by naer op eenen tijdt geleeft hebben: men meent nochtans *Daniel*: want dit volck heeft altijdt dien naem bemint: ende comt wel met de Jaeren over een om geweest te hebben den Sone van *Hugo*.

RIN-

RINGOT *den Calen ende* ADELWIDIS.

Daer volcht *Adelwidis*, die de Heerlijckheyt van Dendermonde voor Huwelijcx goet heeft gebrocht aen *Ringot* oft *Remys den Calen*. Men gelooft vastelijck dat *d'Hooch-kerck*, onse *L. Vrouwe* ter eeren, van haer gesticht is, alwaer sy ses Canonicken hebben ingestelt. Dit kan den selven *Ringot* geweest hebben, die inde Jaer-schriften van *S. Baefs* genaemt wordt *Voorstander van Gendt*, d'welck dies te waerschijnelijcker is, om datmen inde oude schriften van 't selve Clooster leest, *dat de Voorouderen van Machtildis Vrouwe van Dendermonde, ende Sigerus Castellain van Gendt, beseten hebben de Voorstanderschap van S. Baefs*. Van welcke Voorstanderschap *Machtildis* selve gewach maeckt inde over-een-cominge met *Ienne, Gravinne van Vlaenderen*. Is oock te gelooven dat door de selve reden *Philips den Stouten, Grave van Vlaenderen, Heer van Dendermonde*, onder ander behoeders vande Kerck, Clooster ende goederen van *S. Baefs* gestelt heeft *den Bailliu van Dendermonde*. Desen *Ringot* is gestorven den 3 October inden Jaere 1106. *Adelwidis* heeft twee Jaeren daer naer noch geleeft. Dat sy de Heerlijckheyt van *Dendermonde* voor huwelijcx goet heeft gehadt, blijckt daer uyt, dat sy in haer schilt voerde de Wapen die dese Stadt van outs gebruyckt heeft: dan haren Man voerde dry lange staecken. Wiens Graf-schrift aengesien het door oudtheyt meest versleten was, hebben de Rechts-besorgers van dese Stadt tot meerder gedachtenisse van *Ringot* Hem een nieut laten stellen, luydende in desen sin.

Aenden doorluchtighsten ende vvaren Edelman ende Helt Heer Ringot den Calen Heer vande Stadt ende Landt van Dendermonde, Stichter van dese Godt-seer-beminde Kerck ende Canonicken, Voortplanter vande Christelijcke vvare Godtvruchtigheyt ende alle eerbaerheyt, vviens oude

Graf-

Graf-inschrijvinge door lange betredinge vande voeten versleten zijnde hebben den Raedt ende 't Dendermonsche volck, des Edelmans ziele ende Doorluchtighste gedachtenisse toe-gedaen zijnde, vvaer mede de deucht van sulcken uytschijnende Man de Naecomelingen tot een voorbeeldt soude vvesen, Om danckbaerheyts vvil dit gesticht inden Iaere 1561. Hy is van dit leven verschenen inden Iaere 1106. De vrede des Heeren sy over hem.

DANIEL VAN DENDERMONDE.

RINGOT is gevolcht *Daniel*, die, met ontrent noch t'sestich Ridders, naer *Brugge* getrocken is, om te wreken den dootslach van *Carel den Goeden*, begaen inde Kerck by de *vander Stratens*. Den selven onder *Willem Norman*, *Grave van Vlaenderen*, *Hyperen* ingenomen hebbende, heeft *Willem van Hyperen* in syn macht gebrocht. Ten lesten geheel *Vlaenderen* van *Norman* vervreemt zijnde, om dat hy seer onbillichlijck ende tegen alle recht ende hercomen het Landt bestelde, heeft d'ander geraden, dat sy souden tot *'t Graefschap van Vlaenderen* roepen *Theodorum Alsatium*. Hy was een vande twee *Meyers* oft *Maerschalcken van Vlaenderen*, daer-en-boven een voorsichtich Man: Hy hadde dry Sonen *Wauter*, *Baudewijn*, ende *Daniel*.

WAUTER DANIELS *Sone.*

s'Vaders Erfnisse heeft *Wauter* aenveert, die seer mildadich aen die van *Affligem* geweest is. Inde gift-brieven, wordt hy genoemt *Voorstander van Dendermonde*, ende wederom *Heer van Dendermonde*, hy sterf inden Iaere 1173.

WAUTER WAUTERS *Sone.*

Hem is gevolcht synen Sone *Wauter*, die bevesticht heeft aen die van *Affligem* de gifte syns Vaders raeckende de goederen

gelegen in *Belle* : schrijft sich inden Zegelbrief *Prince ende Heer van Dendermonde* : noemt daer in oock syn Vader *Wauter*. Hy heeft ten Wijve gehadt *Adelise*, die naer syn doodt gegunt heeft vryen doorganck van alle dat soude mogen toe-comen de *Broeders van S. Pieters te Gendt*, soo veel als haer deel raeckede (dat is den tocht haer toegeleyt) sonder te geven eenigen tol. Den vollen vrydom heeft daer naer gegunt *Machtildis* met haren Man. Sy hadde eenen Sone *Bertholdt* genaemt, die nochtans *Wauter* niet gevolcht en is, sonder twijffel was hy een voor-Soon uyt een ander bedde.

WILLEM *Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende* MACHTILDIS *Vrouwe van Dendermonde.*

By gebreck van Man-hoir heeft *Machtildis* nu al vanden tijdt van *Philips van Alsaten* voor den Iaere 1192 alhier het gebiedt vercregen. Dese oft sy *Wauters* Dochter is geweest, is seer onseecker. Sy is getrout aen *Willem den VII. Voorstander van Atrecht, Heer van Betunen*, die met *Graef Baudewijn* verreyst is geweest naer Grieckenlandt. Met dit Houwelijck syn eerst by malcanderen gevoecht *Dendermonde* ende *Betunen*, want voor desen tijt worter niemant vande *Heeren van Dendermonde* gevonden, die gebruyckt heeft den naem van *Betunen*, noch niemant van *Betunen* den naem van *Dendermonde* : noch *Machtildis* selve naer de doot van haren Man en schrijft haer nergens *Vrouwe van Betunen*, maer alleen *van Dendermonde*. Wijders hebben van desen tijt af (gelijck seer waerschijnelijck is,) die van *Betunen* de Schilt-wapen van die van *Dendermonde* aengenomen : aengesien 't Huys *van Dendermonde* die gehadt heeft al voor den Iaere 1100 gelijck blijckelijck is uyt 't Graf-schrift van *Ringot* ende *Adelwidis*, alwaer aen *Adelwidis* de hedendaechsche Schilt-wapen *van Dendermonde* worden toe-geeygent : welcke Wapen men niet alleen geschildert vint, maer oock in eenen steen gehouden in 't gewelffel vanden Toren vande Kerck van *Dendermonde*, die gebout

bout is, oft van *Ringot*, *Heer van Dendermonde* (die inde selve Kerck de *Canonicken* heeft ingestelt, ende gestorven inden Iaere 1106) oft langh te vooren; daer die van *Betunen* aender Wapenen als d'hedendaechsche gehadt hebben, gelijck blijct uyt veel Zegelbriefven van *Robert van Betunen*, Schoon-vader van *Guido*, met dese onderschrijvinge *den Zegel van Robert van Betunen.* D hedendaechsche Wapenen van alle beyde de Steden zijn(gelijck ick boven hebbe geseyt) *d'Argent a la fascie de geules*, oft duyderlijcker, eenen rooden bant in een versilvert Schilt.

Desen *Willem* met syn Huysvrouwe hebben gegunt aende Monicken van *S. Pieters* te *Gendt* vryen doorganck sonder eenigen tol oft schattinge, van alle 't gene, dat haer, oft haer Kerck soude mogen raecken, te betalen, waer van is eenen Zegelbrief vanden Iaere 1193. Hy is gestorven inden Iaere 1213 naer de aenteyckeninge van *Meyerus*, dan nae den inhout van 't sterfbouck van onse *L. Vrouwe*, inden Iaere 1214 den 21 April, achterlatende *Machtildim* Weduwe ende vijf kinderen: *Robert* (dien de Schrijvers oock *Fougardt* ende *Focardt* noemen) *Daniel*, die sommige voor *Robert* stellen, *Ian*, *Willem*, ende een Dochter *Machtilde.* Hy overleden zijnde, heeft *Lodewijck* Sone van den *Coninck van Vranckrijck* (die daer naer van *Bonifacius den VIII. Paus van Romen* onder 't getal der Heyligen gestelt is) *Betunen* in genomen, dat hy nochtans weder gegeven heeft aen *Machtilde*, om te bewaren tot de manbaerheyt van *Daniel*. Dit selve verhaelt *Meyerus* anders, want hy meent dat *Daniel* den Sone van *Robert* is geweest, daer hy nochtans synen Broeder was, gelijck aenwijsen de Briefven van *Daniel* selve, met de welcke hy geeft aen synen Broeder *Robert*, *de Landen van Ronsebeke* ende andere, daer in hy sich *Voorstander van Atrecht* noemt ende *Heer van Dendermonde*: maect gewach van *Robert*, *Ian*, ende *Willem*, die hy Broeders noemt. Daer-en-boven hadde hy een Sone van *Robert* geweest, dat gebiet en soude niet gegaen hebben tegen d'ordene naer den Vader, maer naer syn Suster *Machtilde.*

DANIEL WILLEMS *Sone.*

Vande kinderen van *Willem* ende *Machtilde*, heeft *Daniel*, oft door recht ſyns ouderdoms, oft door gunſte des *Coninx*, ſyns Vaders Erfniſſe ontfaen, ende heeft ten Wijve gehadt *Euſtachie de Caſtellion*, in welck Geſlacht doen ter tijdt was *'t Graeffchap van S. Paul.* Deſen is *Lodewijck den Coninck van Vranckrijck* gevolcht inden Engelſchen tocht, vergeſelſchapt met vijfthien Ridders. Hy is geſtorven ontrent den Iaere 1228, achterlatende ſyn Wijf ſonder kinderen, waer van ſyn Erfniſſe gecomen is op *Robert* ſynen Broeder.

d'Ander kinderen hebben ten deele gehadt verſcheyden Heerlijckheden ende Landen. Sy zijn ſeer mildadich geweeſt aen 't Clooſter van *Zwyvick*, gelijck oock haer Nacomelingen, die hun ſeer hebben verbreyt. Van gelijcke mildadigheyt hebben oock geweeſt de twee Suſters van *Machtilde*, als oock *Ingelram van Dendermonde*, die inſgelijcx ten tijde van *Machtilde* heeft geleeft, ende gegeven aende Godtvruchtige Maechden van *Zwijvick* vryen doorganck door de *Schelde*, wiens wijdde hy ten Leen beſittede, d'welck *Robert* daer naer ten verſoucke van *Ingelram* heeft toe-geſtemt. Het voorſchreven Schelde-Leen is van *Ingelram* door ſyns Dochters Huwelijck gecomen tot *Andries van Grimbergen*, die aende Godtvruchtige Maechden van *Waeſmunſter* vergunt heeft vrydom van den tol, die, ter oorſaecke vanden doorganck door 't voorſeyde water was te betalen.

De gemelde *Machtildis* is geſtorven naer dat ſy geſticht hadde in haer gebiedt 't Gaſthuys *S. Gillis* toegewijdt, dat ſy corts daer naer, te weten, inden Iaere 1224 verandert heeft in een *Abdye* vande *Ciſterſche ordene*, vande welcke wy breeder hier naer ſullen handelen.

Het en is niet buyten reden hier te ſtellen haer over-een-comſte met *Ienne Gravinne van Vlaenderen* over de knechten Inwoon-

woonders ende Mannen van haer voorstanderschap, alsoo sy is inde hantvesten van *Vlaenderen* in oude verduysterde Fransche tale.

Ick Machtildis Vrouwe van Dendermonde doe te weten aen alle die dese Briefven sullen sien, dat soodanich is d'over-een-commige tusschen my ende Me-vrouwe de Gravinne van Vlaenderen ende Henegow raeckende 't Landt van Aelst ende Dendermonde : dat een van ons niet en vermach te soccken Knecht, noch Inwoonder, noch Man vande voorstanderschap, noch Dienstmaecht van d'eene Heerschappye tot d'ander; maer inde Leenen geoorlooft te soucken ende vervolgen, ende haer Mannen sullense volgen over al daer sy gewoon zijn. Ende is te weten, raeckende de voorstanderschap van S. Baefs te Gendt, dat sy blijft in sulcker vougen als sy geweest is ten tijde dat Graef Baudewijn hiel die gewoonte ten aensien vanden voorstander Willem : ende dat moet geweten worden door de getrouwe ondersouckinge van Heer Bernaerdt van Morsele. Dese over-een-cominge moet gehouden worden, ist saecken datter den Grave niet tegen en is, als hy uyt de gevangenisse sal gecomen zijn : ende op dat hyse toestemt, moet Me-vrouwe de Gravinne stellen alle den raedt die sy sal connen in goeder trouwen : ende ist dat den Grave ontbreect van te comen uyt de gevangenisse, de over-een-cominge moet gehouden worden, gelijck sy bescheyt is.

Gegeven te Cortrijck inden Iaere 1221 s'anderdaegs naer S. Magdalenen dach.

ROBERT WILLEMS *Sone.*

Naer 't overlijden vanden Broeder ende Moeder heeft *Robert van Betunen* de Heerlijckheyt van *Dendermonde* ontfaen. Dit is een klouck ende wel-spreeckende Man geweest, ende van geproefde getrouwigheyt aen *Ferdinande Grave van Vlaenderen*, gelijck dat de geschiedenis-boucken in veel plaetsen aenwijsen.

Voor eerst als wanneer *Philips den Coninck van Vranckrijck* beveelde dat *Ferdinande* uyt geheel *Vlaenderen* soude wijcken,

om dat hy met andere voornaemste Heeren van 't Coninckrijck geweygert hadde sich inden crijch tegen d'Engelschen te laten vinden, den *Grave* mistrouwende op syn crachten tegen den *Coninck* die nu met een voorsien Leger, tegen Engelandt bereyt, in *Vlaenderen* met gewelt ende bedroch woelde, heeft Gesanten afgeveerdicht naer den *Coninck van Engelandt*, om te clagen over d'ongelijck, ende bystandt te versoucken: Onder welcke Gesanten desen *Robert* het Hooft is geweest, die syns *Princen* saeck soo heeft verricht, dat, verbont gemaect hebbende met *Engelandt*, gelijckerhant tegen de Françoysen de wapenen gewent zijn. Dan alsoo van d'onse stercker als geluckiger gevochten wiert, veel gevangen zijnde, veel verslagen, geen hoope van t'overwinnen, cleyn van 't leven, ander hier ende daer vluchtende, is *Robert* naer *Nieupoort* getrocken, van welcke Stadt hy terstont 't Stadt-houders Ampt met veertich Vlaemsche Ridders heeft aenveert. Daer naer de Franschen uyt geheel Vlaenderen gedreven zijnde, doch wederom met een nieu Heyrcracht daer in gevallen, schijnende het uyterste te dreygen, nochtans naer 't veroveren ende 't verwoesten van *Ryssel* ende *Cassel* weder te rugge getrocken, is *Ferdinandus* van sin geweest naer *Engelandt* te reysen, desen *Robert* voor henen te *Zantwitz* sendende, van waer als hy de naevolgende lenten, vergeselschapt met *Willem van Salisbury*, *Reginalt van Bononien*, *Hugo Bobâ*, ende desen *Robert van Betunen* wederom gekeert was, heeft groote saecken in *Vlaenderen* ende *Brabandt* tegen des *Coninex van Vranckrÿck* Bontgenooten verricht: dan dit geluck vanden *Prince* heeft het verbont met *Keyser Ottho den IV.* gestut: want alsoo inden slach van *Bovins*, het geluck de manastigheyt niet en volchde, zijn *Ferdinandus*, *Robert*, ende met haer vele vande voornaemste Edelen vande Vlaemsche zijde gecomen onder de macht der vyanden, van welcke *Robert* ten lesten vry gemaect zijnde, heeft vele van syns Moeders daden toe-gestemt ende bevesticht, ende sy overleden zijnde, (soo ick geseyt hebbe) haer erfnisse aenveert

veert, syn selven *Wapendrager van Betunen ende Heer van Dendermonde* schrijvende: Doch naer dat *Daniel* synen Broeder onbedegen gestorven was, heeft alsdan, gelijck te vooren synen Vader, sich laten noemen *Voorstander van Atrecht*, *Heer van Betunen ende Dendermonde*, ende dat eerst inden Iaere 1228.

Soo nu de saecken met den *Coninck van Vranckrijck* waren in stilte gebracht, heeft hem geheel begeven om alhier de gemeene saeck te voorderen: heeft wetten gemaeckt, vande welcke ick een na-schrift hebbe gegeven: 't wort oock gelooft dat hy de Stadts-mueren heeft vergroot, ende dit ontrent den Iaere 1233. Dan becommert zijnde in dese saecken, heeft hem wederom d'oorloge afgeruckt, treckende uyt den naem van *Margriete Gravinne van Vlaenderen* tegens de *Ketters* van *Staden*: van waer weder gekeert zijnde, heeft groote mildadigheyt geoeffent, niet alleen aen syns Moeders Abdye, waer van wy gesproken hebben, maer aen vele ander Godtvruchtige plaetsen, onder de welcke hy vele gegunt heeft vryen doorganck, sonder te betalen tol oft schattinge. Hy is gestorven inden Iaere 1248, in d'welck s'daechs voor *S. Marten* hy by uyttersten wil aen *d'Abdye van Zwyvick* ende *S. Baefs* gemaeckt heeft eenige Iaerlijcksche Incomsten. In een vande Zegelbriefven staet, *gegeven in Sales in Sardinia s'daechs voor S. Marten inden Iaere 1248*. Hy hadde ten Wijve *Isabelle de Moriaymes*, die hem heeft voortgebracht een Dochter *Machtildis*.

GVIDO, *Grave van Vlaenderen*, *ende* MACHTILDIS, ROBERTS *Dochter*, *Vrouwe van Dendermonde*.

So is dan naer de doot van *Robert* gevolcht *Machtildis* (die *Guiciardyn*, dolende, *Daniels* Dochter noemt) dese met gewelt vervoert zijnde (soo sy seggen) is getrout aen *Guido* Sone van *Willem Dampiere* ende *Margriete Gravinne van Vlaenderen*. Dan *Pieter Oudegerste*, een neerstich Schrijver, geen gewach maeckende van 't vervoeren, secht: *Weynigen tijdt daer naer als Margriete*

griete de Gravinne, van Parys is weder gecomen, (daer sy geweest hadde om onderdanigheyt te betoonen) is besloten ende bevesticht geweest het Huwelijck van Guido, tweeden Sone van Margriete Gravinne van Vlaenderen, ende van Vrouwe Machtildis, Dochter van Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde, ende de bruyloft is seer waerdelijck gehouden: dit inden Jaere 1244.

Dese *Machtildis*, naervolgende de voetstappen haerder voorvaderen, is seer mildadich geweest aen *d'Abdye van 'Zwyvick*: eyndelijck inden Heer ontslapen, haren Man af-wesende inde heylige oorloge (soo de Schrijvers getuygen) oft naer syn wedercomste. *Oudegerste* seght inden Jaere 1259. sy is begraven te *Flins* inde Capelle by de *Choor* van *d'Abdye*, (in welcke Capelle *Guido* oock een Graf heeft met dit opschrift:

Hier licht begraven Guido Grave van Vlaenderen, sterf inden Iaere 1304.

Haer Graf-schrift is als volght:

Hier licht begraven Vrouwe Machtildis, Zaliger gedachtenisse, genaemt van Betunen, Gravinne van Vlaenderen, Voorstanderesse van Betunen, ende Vrouwe van Dendermonde, Huysvrouwe vanden doorluchtichsten Prince Guido Grave van Vlaenderen, Sone van Vrouwe Margriete, Gravinne van Vlaenderen ende Henegow, Stichtersse van dit Clooster: welcke Vrouwe Machtildis gestorven is ontrent den Iaere ons Heeren 1264 den laetsten dach der Maent November.

Dit Graf-schrift is langen tijdt naer haer doodt gestelt geweest, gelijck dat woort *ontrent* aenwijst. Sy heeft aen *Guido* voortgebracht thien kinderen: *Robbert*, *Willem*, *Baudewijn*, *Ian*, *Philips*, *Margriete*, *Marie*, *Beatrix*, *Ienne*, *ende Machtildis*: vande welcke *Baudewijn*, vroech gestorven zijnde, rust te *Brugge* by de Broeders van *S. Françoys*. *Ian* (*den Goeden* genaemt, ende *van Baudelo*) is, naer dat hy *Proost van S. Donaes te Brugge* ende *S. Pieters te Ryssel* geworden was, vercooren tot *Bisschop*

van

van Metz, daer naer van *Luyck*. Hy licht begraven te *Flins* in 't Choor. *Philips* een uytschijnende Man in manhaftigheyt, heeft in *Italien* ten Wijve getrout *Machtildis van Courtenay, Gravinne van Lauretten ende Thietten* met een huwelijcx-goet van 1000 ponden tournoys Jaerlijcx: Dit Huwelijck alsoo besteeckende synen Vader *Guido* ende *Carel Coninck van Sicilien ende Napels*: aenden welcken hy dickwils met uytnemende daden syn kloucheyt hadde getoont: hier toe heeft *Guido* gegeven Jaerlijcx 1000 ponden parasys Vlaemsche munte: doch *Guido* overleden zijnde heeft *Robert* synen Broeder hem aengewesen 3500 ponden, op d'incomsten van *Bergen*, *Veurne*, ende elders.

Desen *Philips* is soo ontsteecken geweest met liefde tot syn Vaderlandt, dat, als synen Vader vanden *Coninck van Vranckrijck* in gevangenisse gestelt was, ende *Vlaenderen* nu grootelijcx arbeyde om den vrydom, verlatende alles wat hy vanden *Coninck Carel* in *Italien* hadde ontfangen, is hier gekomen, vergesellschapt met syn Huysvrouwe *Machtilde*: Alwaer hy so gunstelijck is ontfaen, dat met eendrachtige toe-stemminge van een yder, hem de versorginge van geheel *Vlaenderen* is bevolen geweest; in welck ampt hy hem soo mannelijck heeft gedragen, dat, beneven ander groote daden, verjaeght hebbende den *Coninck Philips van Vranckrijck* in eenen veltslach by *Papulen*, heeft syn Vader ende Broeders verlossinge, 't Vaderlandt vrede, hem een eeuwige eere behaelt. De saecken dan soo wel verricht, ende de Landen alhier gestilt hebbende, is ten laetsten naer *Italien* weder gekeert, alwaer hy dry Jaeren daer naer inde Maendt van November onbedegen gestorven is, en begraven te *Napels*. *Oudegerste* meent dat hy eenen Sone, *Hendrick van Vlaenderen* genaemt, gehadt heeft, maer *Meyerus* seght dat dien *Hendrick* eenen Soon van *Guido* geweest is. *Margriete*, getrout aen *Ian, Hertogh van Brabandt*, heeft voortgebrocht *Ian*, *Godefroy*, *Margriete, ende Marie*. *Marie* is ten houwelijck gegeven aen *Amedëus, Grave van Savoyen*. Beatrix is eerst getrout geweest aen

Hugo de Castillion, Grave van S. Paul, ende voortgebrocht *Ian*, met toe-naem van *Dendermonde*, daer naer aen *Floris*, *Grave van Hollandt* (vande syne verslagen inde vogel-jacht) uyt den welcken Sy heeft voortgebrocht *Diderick, Floris, Willem, Ottho, Ian, Beatrix, Machtildis* ende *Margriete*. *Ienne* heeft ten Man gehadt *Willem*, *Grave van Gulick*, dien sy seggen te *Aken* door de voortstellinge vanden *Hertoch van Brabandt* verslagen te zijn. *Machtildis* is d'Huysvrouwe geweest van den *Grave van Bloys*.

ROBERT DAMPIERE.

Robert Dampiere, den eerst-gebooren, is syne Moeder naergevolght. Desen, syn eerste Vrouwe *Blanca*, Dochter van *Carel, Coninck van Sicilien*, overleden zijnde (die begraven is inden Jaere 1268 den 17 Iulij) ende weynigh daer naer getrout hebbende *Iolantide*, Dochter vanden *Hertogh van Bourgoignen* ende *Isabelle van Nivers*, heeft hem van wegen 't Huwelijcx-goet *Grave van Nivers*, *Heer van Betunen ende Dendermonde* geschreven. Desen is *Carel*, Sone van *Lodewijck*, *Coninck van Vranckrijck* in *Italien* gevolcht, ende is, noch maer achthien Jaeren out zijnde, over 't verdelgen van *Manfredt* seer heerlijck ingehaelt geweest (dat sy *triumpheren* noemden.) *Oudegerste* seght, dat hy *Manfredt* selfs met syn handen heeft verslagen. Daer naer is hy tot *'t Graefschap van Vlaenderen* gekomen.

WILLEM DAMPIERE.

Willem Dampiere, den tweeden Sone, naer de doodt syns Vaders, heeft, met waerderinge vande Stadt ende Landt, de Heerlijckheyt van *Dendermonde* ontfaen, de welcke den Vader noch in 't leven zijnde, hem tot een Erfdeel hadde toe-geeygent, waer van hy inde geschiedenis-verhalingen *Willem van Dendermonde* genaemt wordt. Desen heeft ten Wijve getrout *Adele*, de eenige Dochter ende Erfgenaem van *Rodolph de Nigelles, Ridder-meester ende Voorsitter van Vlaenderen* voor den *Coninck van Vranckrijck*, die ten laetsten inden slagh van *Cortrijck* met

met veel Franſchen Adel ende 't ſchoonſte heyr-leger van Chriſtendom, van 't gemeen volck van *Vlaenderen* verſlagen is geweeſt: om welck maetſchap de *Gendtenaers* inden gemelden ſlagh *Rodolph* ſouden verſchoont ende bewaert hebben, waert dat hy, naer ſoo grooten nederlage vande ſyne, in 't leven hadde willen blyven. Met dit Huwelijc heeft *Willem* ſyn geſlacht verrijckt met de Heerlijckheyt van *Nigelles* ende andere heerlijcke goederen ende waerdigheden. Deſen ſelven is ſcheytman geweeſt met *Robert* ſynen Broeder, *Hugo de Caſtelion* ende *Guido Grave van S. Paul*, tuſſchen *Guido, Grave van Vlaenderen* ende *Robert, Grave van Arthoys* in't geſchil vande bepalinge van *Vlaenderen* ende *Artoys*, ende dat ontrent den Jaere 1296. Weynich daer naer, ſyn Vader in Vranckrijck gevolght zijnde, (die hem op d'over-een-kominge van *Rodenburgh* vertrout hadde) is met hem, ende ſynen Broeder *Robert*, ende noch veel Adels inde gevangeniſſe geworpen, alwaer hy (te wijlent den Vader eens naer *Vlaenderen* ginck) voor Gyſel is gebleven, doch ten laetſten wederom in vrydom geſtelt met d'over-een-kominge van vrede (die ſy om 't ongelijck dat *Vlaenderen* daer in geſchiede, *'t Verbondt van ongerechtigheyt* noemen) die hy nochtans met ſyn Huyſvrouwe bedwongen is geweeſt te beveſtigen.

Tuſſchen deſen, ende *Robert Grave van Vlaenderen* is 't geſchil gereſen dat in 't vijfde Deel is verhandelt: *Of 't Landt van Dendermonde een Leen zy van Vlaenderen.* Voorts hy heeft ſoodanige inſchrijvinge gebruyckt: *Willem van Vlaenderen, Heer van Nigelles ende Dendermonde.* Hy is geſtorven ontrent den Jare 1312, achterlatende dry Sonen *Willem, Ian, Guido*, die alle van wegen haer Moeders Heerlijckheyt *de Nigelles* genaemt zijn geweeſt, daer-en-boven dry Dochters. *Ian de Nigelles* met het Huwelijck van *Beatrix van S. Paul* heeft verkregen de Heerlijckheden *Crevecœur, Arlur*, ende *'t Burch-graefſchap van Camerijck.* Hy heeft eenen Sone *Ian* gehadt, die onbedegen geſtorven is, twee Dochters, *Marie*, die aen *d'Amboyſe*, ende een andere, die aenden

Grooten Willem de Craon getrout is geweeſt. *Guido de Nigelles* is een manaftigh Helt geweeſt, voornamentlijck inden Engelſchen krijgh. Den ſelven met ſynen Broeder *Ian* is tegenwoordigh geweeſt in die by-een-comſte die te *S. Omer* gehouden is over de verloſſinge van *Ian van Namen* eerſt-gebooren van *Graef Guido* ende *Iſabelle van Luxemburgh*, *Gravinne van Namen*, die de Bruggelingen, *Sluys* met gewelt innemende, gevangen ende in ſtricte hechteniſſe geſtelt hadden, om dat hy poochde den coophandel van *Brugge* in ſyn Stadt te brengen: maer ſoomen handel de van ſyn verloſſinge, is met liſt ontkomen. Den ſelven *Guido* heeft neerſtigheyt gedaen om 't geſchil in vriendelijcheyt neder te leggen tuſſchen *Lodewijck de Nivers* ende de *Franconaten*, die, ſteunende op 't afweſen vanden Grave, door recht oft onrecht verbranden alomme de huyſen vanden Adel. *Guido* is ſonder kinderen geſtorven inde oorloge van Engelandt, weſende *Maerſchalck* van *Vranckrijck*. d'Outſte Dochter *Marie* is getrout geweeſt aen *Ian, Grave van Bononien*: ſy hadde eenen Sone *Ian* die onderteeckent heeft de Briefven van aenwyſinge die *Robert van Betunen* gegeven heeft aen *Robert* den tweeden Sone, op dit bedingh, dat hy 't Houwelijck ende d'houwelijckſche Voorwaerde van *Lodewijck de Creſſy* ſynen Neve met *Margriete* Dochter van *Philips den Langen* voor goet ſoude houden. d'Ander *Iſabelle* is getrout aenden *Heer van Brians* ende is geſtorven onbedegen. De derde minder Jaerich.

WILLEM DE NIGELLES.

WILLEM DE NIGELLES, oft *van Vlaenderen*, den eerſtgeboren, is naer de doodt ſyns Vaders *Heer van Dendermonde* geworden. Hy heeft ten Wijve gehadt *Aliſie*, ende voor Huwelijcx-goet, de Heerlijckheden van *Bergen, Nieupoort* ende *Denſe*. Deſen met *Robert, Ian*, ende *Guido*, ſyn Ooms, is tegenwoordigh geweeſt inde crooninge van *Keyſer Hendrick de VII*, die te *Aken* geſchiede. Den ſelven, alſoo *Robert* met de Verſorgers

gers van *Vlaenderen* reyſde naer *Vranckrijck* naer den *Coninck*, heeft 't gebiedt over *Brugge*, alwaer men beroerte vreeſde, aen veert. Hy is oock met *Lodewijck de Nivers* ende *Robert* ſynen Broeder, ſyn Oom *Robert* behulpſaem geweeſt inden krijch van *Henegow*. Dit is den ſelven *Willem* geweeſt, die met ſynen Oom *Robert* het verſchil geeyndight heeft vande onderdanige beſittinge van *Dendermonde*, gelijck blijckt uyt d'over-een-cominge die daer van is. Hy is ten laetſten onbedegen geſtorven.

IAN DE NIGELLES.

Door de doodt van *Willem* is de Heerlijckheyt van *Dendermonde* gekomen op ſynen Broeder *Ian*, gelijck blijckt uyt den Zegelbrief, die begint: *Ian van Vlaenderen, Heer van Nigelles Crevecœur ende Dendermonde*, met den welcken hy beveſticht aen *Beatrix Colins, Odemonts* Dochter, de gifte van *Robert Grave van Vlaenderen*, ſynen Oom, die haer vergunt hadde voor haer leven *al wat hem, als Heer van Dendermonde, den Abt van Affligem op den naem van Laerſen ende Pels jaerlijcx ſchuldigh was*. Deſen *Ian* is te *Cortrijck*, wanneer hy ſynen Bloet-verwant *Lodewijck de Creſſy* byſtont, met noch andere 25 edele Ridders op een jammerlijcke wijſe van 't gemeen volck omgebrocht, achterlatende *Beatrix* Weduwe, die langh daer naer gebruyckt heeft d'inſchrijvinge van *Nigelles ende Dendermonde*.

INGELRAM OSSEMONT, *Heer van Amboyſe, ende* MARIE DE NIGELLES *Vrouwe van Dendermonde.*

Ian de Nigelles heeft achter gelaten voor Erfgename *Marie*, die getrout is aen *Ingelram Oſſemont, Heer van Amboyſe*. Eenige hebben gelooft dat deſe een Dochter van *Willem* geweeſt zy: maer dat ſy *Ians* Dochter geweeſt is, blijckt daer uyt, dat naer *Willem* deſe Heerlijckheyt op *Ian*, ende van *Ian* op *Marie* is gekomen. Deſe heeft noch geleeft inden Jaere 1349, gelijck blijckt uyt d'over-een-cominge met den *Abt van Affligem*, over het

geschil, dat sy onderlinge gehadt hadden raeckende de Leenen, die dat Clooster houde vanden *Heer van Dendermonde*. Jae dat sy met haren Man noch geleeft heeft tot den Jare 1353 betuyght den Zegelbrief met den welcken sy Lieden den Raedt macht geven van in te stellen eenige soorte van tol, *Maltoten* ende *Accysen* genaemt: ende eenen anderen, met den welcken *Ingelram* aen de Volders in dese Stadt geeft d'eerste voor-rechten.

PHILIPS DE VALOYS *Coninck van Vranckrijck.*

Van *d'Amboyse* ende *Marie* is dese Heerlijckheyt by koop gekomen aen *Philips de Valoys Coninck van Vranckrijck.*

LODEWYCK MALEAEN *Grave van Vlaenderen.*

Vanden *Coninck van Vranckrijck* is dese Heerlijckheyt door gift (soo sy seggen) tot *Lodewijck Maleaen, Grave van Vlaenderen* gekomen, op dat den *Coninck* hem met dese vrygunstigheyt soude trecken van 't Huwelijck met de Dochter van *Engelandt* tot Margriete de tweede Dochter van *Ian den III. Hertogh van Brabandt* syn achter Nichte: waer door den *Grave* de vrientschap vanden *Coninck* vercregen ende syn Naecomelingen met soo schoone Heerlijckheyt heeft verrijckt. *Meyerus* meent dat dese Stadt aen *Maleaen* gegeven is voor Huwelijcx-goet.) *Dintherus* brenght een ander reden van dese gifte: dit zijn syne woorden: *Philips Coninck van Vranckrijck heeft gekocht de Stadt ende Landt van Dendermonde gelegen onder 't Roomsche Rijck vanden Heer van Amboyse, die ende dat den selven Coninck gegeven heeft aende voorseyde Lodewijck Grave van Vlaenderen in vergeldinge vande helft vande Stadt van Mechelen ende de somme van 86500 Realen. Ende van dien tijdt heeft Ian, Hertogh van Brabandt uyt den naem van Hendrick synen outsten Sone verkregen de vreedsame besittinge vande gemelde Stadt Mechelen.* Welck verhael dies te waerschijnlijcker kan geacht worden, om dat de gifte schijnt gebeurt te zijn lanck naer 't Huwelijck van *Maleaen*, d'welck aengegaen

gegaen is inden Jaere 1347. Ende uyt den by-gebrochten Zegelbrief blijckt dat *Marie*, die getrout was aen *d'Amboyse*, met haren Man noch geleeft ende 't gebiedt van *Dendermonde* gehadt heeft inden Jaere 1353. Jae dat *Dendermonde* in 't Jaer daer naer noch niet by *Maleaen* geweest is, blijckt uyt den Zegelbrief met den welcken hy als Over-Heer de wetten van dese *Stadt* bevestight: Dan inden Jaere 1355 heeft *Maleaen* dese Heerlijckheyt verkregen, gelijck syne eygen woorden getuygen: *Want wy komen nu eerst tot d'Heerlijckheyt ende alle 't recht vande Stadt ende 't Landt van Dendermonde ende van alle datter aen kleeft, als Heeren sonder midden*. Maer men kan seggen dat den *Coninck* inden Jaere 1347 op sulcken bedingh dese Heerlijckheyt heeft gekocht, dat sy by *Marie* ende *d'Amboyse* soude zijn soo langh als yemandt van haer soude leven, ende met d'aflyvigheyt van een van tween oft alle beyde soude komen tot *Maleaen*: 't gene also heeft konnen geschieden, aengesien den *Grave van Vlaenderen* in dat selve Jaer heeft afgegaen 't recht dat hy hadde in *Mechelen*, ende de besittinge vande geheele Stadt heeft aenveert *Hendrick, eerst-geboren vanden Hertogh van Brabandt*, die aldaer in 't naervolgende Jaer tot Heer is gehult; gelijck ten selven Jaere *Maleaen* aende *Dendermondenaers* bevestight hare wetten ende herkomen, nochtans niet geheelijck verkregen hebbende alle 't recht vande gemelde Heerlijckheyt. Van *d'Hinterus* verschillen niet veel *Marthant* ende *Divaeus*; vande welcke dien seght, dat op den dagh van d'ondertrouwinge *Dendermonde* aen *Maleaen* gegeven is: welcke saeck mogelijck aen *Meyerus*, ende naer hem, *Guiciardin* oorsaeck gegeven heeft te schrijven: *dat dit gebiedt aen Maleaen voor huwelijcx-goet is geweest*. *Diveus* seght dat op den selven tijdt *Maleaen aenden Hertogh van Brabandt, syn Schoon-vader, quijt gescholden heeft 85000 Realen*: den prys te weten bestemt in 't leven van *Cressy*. ontfangende tot vergeldinge de Heerlijckheyt van *Dendermonde*. Ende op dat niemandt en soude dencken dat dese Heerlijckheyt van *d'Amboyse gekocht*, ende

ende by den *Coninck* aen *Maleaen* gegeven is, om dat hy syn recht in *Mechelen* soude afgaen, ende daer-en-boven de schult van sesen-tachentich duysent ende vijfhondert Realen ('t gene ymandt uyt de woorden van *d'Intherus* soude inbrengen :) Soo is te bemercken dat de Stadt *Mechelen* verkocht is geweest van *Adolph vander Marck*, *Bisschop van Luyck* ende *Reginalt Grave van Gelderlandt* Vader ende Voocht van *Margriete*, aen *Lodewijck de Cressy*, *Grave van Vlaenderen* voor de somme van hondert 't sestich duysent Realen. Naer welcken koop, alsoo daer onderlingh geschil ontstont tusschen den *Hertogh van Brabant* ende den *Grave van Vlaenderen*: den *Hertogh* seggende, dat, dat deel, 'twelck den *Grave van Gelderlant* hadde beseten, aengesien het een Leen was van *Brabandt*, niet en konde vervreemt worden sonder syn toe-stemminge : ende dat hy wilde d'ander deel midts opbrengende de penningen tot hem trecken : waer in hy sijn selven dies te meer behaeghde, om dat hy vreesde dat den *Geave van Vlaenderen*, *Mechelen* hebbende, hem in toe-comende tijden daer door seer schadelijck soude konnen wesen. Ten laetsten soo den *Grave van Vlaenderen* niet wilde wijcken, is men tot de wapenen gekomen : dan alle bey moede geoorlooght zijnde, is den *Coninck van Vranckrijck* tot scheyts-man ende panthouder verkoren, die weynigen tijdt daer naer de oorloge wel met Huwelijcken heeft te neder geleyt, maer van d'een oft d'anders recht niet uytgesproken, tot dat sy door verdriet van soo lange vertoevinge een middel gevonden hebben om 't geschil te scheyden, maeckende binnen Dendermonde soodanigh verdrach : *dat sy t'samentlijck ende met gelijcke vermogentheyt over Mechelen souden gebieden den anderen in des anderen beschuttinge : souden de tollen gelijckelijck deelen : souden eenen Schout ende Ontfanger gelijckelijck stellen : de Burgers die by de Neckerspoort woonen souden aenden Hertogh : die by den Blyenbergh, souden aen den Grave zijn : het en soude niet geoorlooft zijn aen d'een oft d'ander onwillens den anderen sterckten te maecken.* Eenigen tijt daer naer is de

is de *Cressy* van sijn geheel recht inde Stadt afgegaen voor de somme van 86500 Realen. Ende soo den *Grave van Vlaenderen* voor de betalinge was gestorven, sechtmen dat *Philips* den *Coninck* van *Vranckrijck* met *Maleaen* op een seker vergeldinge is overkomen, op dat hy geheel *Mechelen* soude afgaen: welcke vergeldinge dese Heerlijckheyt van *Dendermonde* geweest is: *die den Coninck aen Maleaen gegeven heeft in vergeldinge vande helft vande Stadt van Mechelen ende de somme van 86500 Realen.* Gelijck *Dintherus* seght, by den welcken 't woordeken *ende* genomen moet worden voor *oft*: op dat dit den sin zy, *vande heeft vande Stadt van Mechelen oft de somme, &c.* die te weten voor haer de *Cressy* ende *Ian* hadden bedongen. Voorts ten is niet waerschijnelijck dat *Philips* desen koop vanden sijnen heeft gedaen: aengesien daer niet oft weynigh den *Coninck* aengelegen was oft *Mechelen* was by de *Brabanders* oft *Vlamingen*. Jae gemerckt dat den *Coninck van Vranckrijck* altijdt heeft achterdencken gehadt op de macht der *Vlamingen*, grootelijcks soude hy tegen dese sijns Rijcx-heymelijckheyt gesondicht hebben, soo wanneer hy in een anders saeck soo mildadich hadde geweest. 't Is meer te gelooven, dat den *Coninck* dit alles gedaen heeft ten versoucke vanden *Hertogh van Brabandt*, die belooft hadde 't verbondt van *Engelandt* te verlaten, waert dat hy 't Huwelijck van sijn tweede Dochter met *Maleaen* voorthielp, ende in dese saeck by *d'Amboyse* zijn grootachtinge gebruyckte, als van hem koopende, ende (om dat de saeck te beter soude gelucken) met een Conincklijcke vrygunsticheyt de Stadt ende Landt van *Dendermonde* aen *Maleaen* overgevende, op dit bedingh, dat hy alle sijn recht in *Mechelen* soude afgaen. Andersins en wasser geen reden waer door *Maleaen* sijn recht in *Mechelen* soude vervreemden, te meer voor niet, gelijck sy gelooven: Jae als tegen den wil vanden *Coninck*: aengesien te vooren by hem was uytgesproken, *dat den Hertogh, waert dat hy wilde den koop vertrecken aen den Grave soude geven 87500 Realen.* 't Welck vande helft

verstaen moet worden. Noch en wort niet getwijfelt oft *Cressy* was vande reste voldaen, eer sy begonnen *Mechelen* gelijckelijck te besitten. Wijders en waren de saecken van *Maleaen* in soo quade gestaltenisse niet, dat hy door eenige vreese sijn saeck soude verlaten, aengesien hy weynich daer na, den *Hertogh* sijn Schoonvader overleden zijnde, niet alleen *Mechelen*, maer by nae geheel *Brabandt* met gewapender handt heeft ingenomen ende behouden, tot dat ten laetsten van weder zijden tot Scheytsman gekoren zijnde *Willem Hertogh van Bayeren*, *Grave van Henegow*, *Hollandt*, *Zeelandt*, *Heer van Vrieslandt*, de oorloge op seker bedingen nedergeleyt is, vande welcke onder andere dese onse saeck aldermeest zijn raeckende:

Eerst dat Leuven, Bruxel, Nivel, Thienen onder Maleaen souden dienen, ende een yder vande gemelde Steden onder syn vaendel senden vijf-en-twintich mannen, ende onder deselve twee Vry-Heeren ende twee van Ridderlijcke waerdigheyt, ende dat op de kosten van Brabant, alle Iaer ses weken geduerende, so dickwils sy sullen uytgeroepen worden, ende tegen wie het zy, uytgesondert den Hertogh van Brabandt.

Ten tweeden, dat Maleaen gebruycke d'inschrijvinge van Hertogh van Brabandt so lanck hy soude leven.

Ten derden, dat aengesien den Coninck van Vranckrijck, die verkoren was tot Scheydtsman tusschen den Hertogh ende de Cressy; in 't verschil vande besittinge van Mechelen uytgesproken heeft, dat, waert dat den Grave van syn recht soude wijcken, den Hertogh van Brabandt hem soude tellen de somme van 86500 Realen, ende de vrede die te Asca besloten was niet en was gehouden, waer door den Grave van Vlaenderen genootsaeckt was geweest groote kosten te doogen, dat voortaen geheel die Stadt met 't gebiedt van dien Maleaen weder neme met alle recht ende rechtspleginge, niet aenden Hertogh van Brabandt oft yemandt latende.

Ten vierden, dat, aengesien 't gene den Hertogh syn Schoonvader belooft hadde aen syn Dochter voor houwelijcx-goet te geven, volkomentlijck niet en was betaelt; Maleaen soude voor thien duysent gul-

dens

dens Iaerlijcx, die daer noch over waren te betalen, Antwerpen van den Hertogh te Leen nemen, met d'aenhanghsels ende byvoughsels, met dat over-rechts-gebiedt gemenght, ende rechts-gebiedt soo genaemt; ende waer het saecken dat de incomsten vande Stadt niet en quamen tot de thien duysent, guldens Iaerlijcx, dan soude den Hertogh, datter soude gebreecken, binnen de naeste Maendt voldoen.

Voorts dat noch den Hertogh, noch syn Huysvrou, van den dagh van dit Scheytsmans oordeel, soude geoorlooft zijn yet van syn gebieden te verkoopen, belasten, ten pande geven, noch ten deele noch gehele.

Dese bedingen getuygen genoech dat *Maleaen* den sterckste geweest, ende door vreese niet geweken is. Heeft oock volgens dese over-een-cominge hem selven *Grave van Vlaenderen ende Hertogh van Brabandt* geschreven (dat oock syn Graf-schrijft te *Ryssel* betuycht.) Mitsgaders heeft de besittinge van *Mechelen* aenveert, ende die Heerlijckheyt aen *Vlaenderen* gehecht, die so gebleven is, tot datse *Philips den Goeden*, wederom gescheyden heeft. Hy heeft oock *Antwerpen* bedwongen te gehoorsamen: ende hare besittinge aenveert. Voorts wanneer hy eenen nieuwen Misdaet-vervolger (sy noemen hem *Souverain van Vlaenderen*) stelde, heeft alle beyde dese Heerlijckheden met geheel *Vlaenderen* onder den selven gestelt. Noch niemant moet dencken dat den *Grave* geweken js om het Huwelijck wil: aengesien het blijckt, dat hy vanden *Hertogh van Brabandt* selve daer toe is versocht geweest. Voorts en heeft 't voor verhaelde niet gedaen om de vreese vanden *Coninck*: aengesien het seker is dat *Maleaen* den *Coninck* altijdr grootelijcx te vriende heeft gehadt: op dat hy met den *Coninck* van *Engelant* (tot den welcken geheel *Vlaenderen* scheen genegen te zijn) niet en soude handelen, die met een edel gesantschap, ende Hy selve met syn Vrou ende Dochter over Zee komende, socht in alle vriendelijckheyt met een groot huwelijcx-goet den *Grave* tot hem te locken. Wat datter van is, het is seker, dat *Maleaen* voor niet, uyt *Mechelen* niet geweken en is: dan voor een sekere goede vergeldinge, dat

(soo gesecht is) van *Dendermonde* verstaen moet worden. Van dien tijdt af is dese Stadt geweest by de *Graven van Vlaenderen*, ende met de gemeenschap vanden naem isse begost genaemt te wesen *Eygendoms-Vlaenderen:* want, gelijck bewesen is, noch den *Coninck van Vranckrijck*, noch den *Keyser* onderworpen, maer met lauteren eygendom, alleen van Godt, van hare Heeren beseten.

Nademael dat *Lodewijck* overleden was, zijnder gevolcht die *Vlaenderen* ende *Dendermonde* t'samen hebben beseten: wiens vroome daden, aengesien sy inde geschiedenis-boucken ende beschrijvingen vande *Graven* van *Vlaenderen* genoech gemeen zijn, sal naulijcx niet als de Namen, 't Jaer wanneer sy alhier gehult ende dese Heerlijckheyt aenveert hebben, verhalen: Dat alle de *Heeren* tot *Carel den V.* toe, gedaen hebben: dan desen van syn jonge Jaeren af, met verscheyden saecken belet, nu hier, nu in een ander Landt verreysende, heeft aen dese sijne Heerlijckheyt die moeyte niet konnen nemen: nochtans daerom en ist onder de besondere heerlijckheden vande *Princen* niet laten gereeckent te worden. Ende al ist dat sy nu aen d'ander hare inschrijvingen dese niet en vougen, is nochtans te vooren altijdt gepleecht geweest, gelijck uyt opene Briefven, ende de voorbeelden die ick boven hebbe gegeven blijckelijck is van *Guido Grave van Vlaenderen ende Heer van Dendermonde*; van *Machtildis Gravinne van Vlaenderen ende Vrouwe van Dendermonde*; van *Karel Hertogh van Bourgoignen Grave van Vlaenderen Heer van Dendermonde.*

PHILIPS DEN STOUTEN *ende* MARGRIETE MALEAEN, LODEVVYCX *Dochter.*

Hier naer is gevolcht *Margriete Maleaen* Dochter van *Graef Lodewijck.* die hier den Eedt heeft gedaen ende de Heerlijckheyt aenveert inden Jaere 1384. Haren Man *Philips den Stouten* Sone van *Ian, Coninck* van *Vranckrijck* heeft belooft aende Hoofden van

van *Brabandt* dat hy foude *Antwerpen* ende *Mechelen* voor eeuwich aen *Brabandt* hechten, waert dat sy aen sijnen tweeden Sone *Anthoen* dat Hertochdom (*Ienne* noch in 't leven zijnde, vande welcke hy tot een Soon aengenomen was) wilden bevestigen: oock *Dendermonde*, wanneer hy 't gebiedt van *Cuyck* ende den *Grave* op sijn kosten aen *Brabandt* hadde gevoecht; Dat oock een groot teecken is van een bysonder gebiedt. Sy is gestorven inden Iaere 1404.

JAN VAN BOURGOIGNEN.

Naer sijn Moeder *Margriete* is gevolcht *Ian* van *Bourgoignen* inden Iaere 1408 den twintichsten April, Hy is gestorven inden Iaere 1419.

PHILIPS *den* GOEDEN.

Ian is gevolcht sijnen Sone *Philips den Goeden* inden Iaere 1419 ende is gestorven inden Iaere 1467.

CAREL VAN BOURGOIGNEN.

Naer *Philips* heeft *Karel* alhier de Heerlijckheyt beseten inden Iaere 1467 den eersten Augusti. Desen alsoo hy in sijns Vaders toren gevallen was om d'uyt-reyckinge vande Hof-Ampten (want hy wilde *Philips de Croy* voorstellen, den Vader *N. van Emmerijck*) heeft tot sijn vertreck dese Stadt verkoren: alwaer hy gebleven is tot dat door tusschen spreken van *Lodewijck den Dolphyn*, daer naer *Koninck* van *Vranckrijck* den elfsten van dien name (die oock met sijnen Vader *Karel den VII.* inden selven tijdt met grooter ongehoorsaemheyt twistede en in *Vlaenderen* gekomen was) ende hier gesonden zijnde den *Grave* van *Ravesteyn*, met sijnen Vader is versoent. Hy is gestorven inden Iaere 1476.

MAXÆMILIAEN VAN OOSTENRYCK *ende* MARIE VAN BOVRGOIGNEN.

CAREL overleden zijnde, is MARIE gevolcht, d'eenige Erfgenaem vanden Vader, de Vrouwe van MAXÆMILIAEN, naemaels *Keyser van Romen*, inden Jaere 1476 den 20 April. Dese wort gelesen gegunt te hebben de by-levinge van dese Stadt aen haer Stiefmoeder, *Margriete*, Dochter, ende daer naer Suster vanden *Coninck van Engelandt:* 't welck mogelijck oorsaeck heeft gegeven aen die glasen-venster die inde Hooch-kerck in onse *L' Vrouwen* Choor noch staet, waer in hare ende haer Mans *Hertogh Karels* afbeeldinge gesien wort. *Marie* is gestorven inden Jaere 1482.

PHILIPS *den eersten van* OOSTENRYCK.

Naer *Marie* is gevolcht *Philips den eersten van Oostenrijck* inden Jaere 1496 den 14 Meert, welcken dach hy met de bevestinge van vele voor-rechten ende vrydommen selfs aenwijst, als, *gegeven den 14 Meert den dagh van onse huldinge*. Hy sterft inden Jaere 1513.

CAREL *den* V. *Roomsche Keyser.*

Door de vroege doodt van *Philips* heeft *Karel den V.* dese Heerlijckheyt ontfaen, die een seer manastich *Prince* geweest is, gelijck seer wel betuygen den grooten slach voor *Pavie:* de plonderinge der Stadt *Romen:* de loffelijcke innemingе van *Thunis:* ende de wonderlijcke nederlegginge van *Duytslandt*. Daer-en-boven heeft hy schier alle syn vyanden gevangen genomen gehadt: namentlijck den *Koninck Franciscus van Vranckrijck:* den *Paus Clemens den VII. Willem Vorst van Cleef: Iohan Frederick Hertoge van Saxen: Hertoge Ernst van Bruynswijck: Philips Lant-Grave van Hessen*, ende meer andere. Ten laetsten door vele ende gedurige arbeyden gebroocken zijnde, heeft eerst vande *Christen-*

Christen Keysers, van selfs, ende willens, de Keyserlijcke waerdigheyt, ende de Nederlandtsche gebieden afgeleyt. Tot het Rijck is synen Broeder *Ferdinande* gekoren.

PHILIPS *den* II. *Coninck van Hispanien ende Indien.*

In Nederlant is hem naergevolcht synen Sone *Philips den II. van Oostenrijck, Coninck van Hispanien ende Indien.* Desen in dat dry-en-veertichste Jaer vande *Nederlandtsche heerschappye* heeft dese *Heerlijckheyt* met d'ander gebieden overgestelt op

ALBERT *ende* ISABELLE CLARE EUGENIE *Infante van Hispanien.*

Isabelle Clare Eugenie was een Dochter van *Philips den II.* voortgekomen uyt *Isabelle* de Dochter van *Hendrick den II. Coninck van Vranckrijck*; ende dit voor huwelijcx-goet met den Doorluchtichsten *Archertogh Albert*, Sone van *Maxamiliaen den II.* Neve van *Ferdinande den Keyser*, doen ter tijdt Bevelhebber der *Nederlanden*; van welcke saeck syn drie Zegelbriefven vanden Vader die geeft, den Sone die ontfanght, ende *Isabelle* die de gifte voor goet hout. Welcke *Isabelle*, sendende eenen bemachtichden Brief door *Albert* haren Bruydegom, heeft de besittinge aenveert: d'welck geschiet zijnde, is *Albert* daeghs naer dat *Philips den Coninck* overleden was naer *Hispaignen* verreyst, ende gevende aen *Philips den III.* syne Bruydt *Margriete van Oostenrijck* Dochter van *Karel Archertogh* van *Oostenrijck*, heeft oock de zijne te *Valentien* ontfaen, van waer, de Bruyloft geheel heerlijck gehouden zijnde, sy t'samen in *Nederlandt* met groote vreucht vande *Provintien* ontfangen zijn geweest, ende naer vele besieninge vande Steden van *Brabandt*, so sy *Vlaenderen* oock wilden versoucken, alhier eerst gekomen, alwaer sy met soodanige voor-bereydinge ontfangen zijn geweest, als de welcke noch groote rijcdommen en toonden, noch oock de goet-hertigheyt niet en verswegen: die de *Princen* oock so achnemende,

hebben

hebben onder ander alleen willen in haer Hof bewaert zijn vande Burgers-wacht, al hoe wel hier een vaendel *Spaignaerden* tot de bescherminge van 't Stadts-Casteel was liggende.

PHILIPS *den* IV. *Coninck van Hispaignen.*

Naer de doodt van *Albert* is gevolcht *Philips den IV. Coninck* van *Hispaignien.*

HET X. DEEL.

Vande Voor-rechten ende Vrydommen by de Heeren vergunt.

LAet ons nu sien hoe elcken HEER de Stadt met Voor-rechten ende Vrydommen heeft begaeft; overslaende die sy van oudts van haer oude *Heeren* heeft gehadt, vande welcke veel door den loop der Jaeren ende vergetinge zijn vergaen; wy sullen beginnen van *Lodewÿck Maleaen,* die eerst vande *Graven* van *Vlaenderen* dese *Heerlijckheyt* heeft aenveert: ende zijn onder ander dese,

I.

LODEWYCK MALEAEN heeft bevesticht de wetten ende herkomen die geweest waren ten tijde van *Graef Robert* met Zegelbrief vanden Jaere 1348.

II.

Den selven als *hooghste Heer sonder midden* heeft bevesticht de Voor-rechten vande Wevers ende Lakemaeckerye, waer door doen ter tijdt dese Stadt seer vermaert was, met Zegelbrief vanden Jaere 1355.

III.

Den selven heeft bevesticht dat Vrydom-recht aen alle de gene die over eenige misdaden hier gevlucht quamen, sonder vande plaetse, daer toe gebout, te mogen geruckt worden. Welck recht dese Stadt van oudts gebruyckt heeft onder haer *Heeren*, gelijck *Maleaen* selve getuycht: Nochtans uytgesondert die ballinck

linck sijn om 'tsamen sweeringe tegen den *Heer*, die den *Heer* gewelt aen gedaen hebben, oft de Dienaers van 't rechts-gebiet: daer-en-boven Bosch-roovers, Straet-schenders, Brandtstichters, ende die Vrouwen vercracht hebben.

IIII.

Geeft aldaer oock de Burgers vrydom van hechtenisse door geheel *Vlaenderen*, ende dit met zegel-brief vande Jaere 1355.

V.

Den selven maeckt de *Dendermondenaers* vry vanden nieuwen *Antwerpschen* tol, met zegel-brief vanden Jaere 1349.

VI.

Den selven heeft verboden hier eenige vreemdelingen tot de gemeene ampten toe te laeten uytgesondert Vlamingen; met zegel-brief vande Jaere 1349.

VII.

Philips van Bourgoignen Schoon-sone van *Maleaen* verclaert de Burgers van dese Stadt (soo synen Schoon-vader te voren hadde gedaen) oock vry vanden nieuwen *Antwerpschen* tol, met zegel-brief vanden Iaere 1383.

VIII, ende IX.

Den selven heeft vergunt eenen Iaermerckt, wiens beginsel soude sijn Dynsdaechs naer *S. Lucas*, ende soude dry dagen lanck dueren met vrydom van hechtenisse, met zegel-brief vanden Iaere 1397. *Carel den vijfden* heeft den dach herstelt, ende 't beginsel gemaeckt den eersten Saterdach inde Maendt van October: ende den gemelden vrydom is niet alleen gegeven ten tijde vanden Iaermerckt, maer acht dagen daer te voren ende acht dagen daer naer om te packen ende wech te trecken: waer van nochtans syn uytgesloten ballingen, voor-vluchtige, vyanden, ende Princen schuldenaeren, met zegel-brief vande Iaere 1550.

X.

Den selven heeft bevesticht het oudt Voor-recht, waer door de *Schepenen* de macht hadden van aen al ende een yder Man ende Vrou, van wat plaetse oft Staet sy zijn, te gunnen dat Poorter-recht ende gebruyck van alle Voor-rechten, Vrydommen ende herkomen, met Zegelbrief vanden Jaere 1402.

XI.

Den selven gunt aen de *Schepenen* de macht van hun Burgers uyt ander gevangenissen ende Vierscharen (oock in geschillen van strafs-vervolch) ende haer saecken tot haer te trecken, met Zegelbrief vanden Jaere 1402.

XII.

Jan van *Bourgoignen* heeft de instellingen, diemen Accysen noemt, over gestelt tot het gemeen gebruyck vande Stadt. Den Zegelbrief heeft oock onderteeckent synen Sone *Philips*, ende dit vanden Jaere 1414.

XIII.

Den selven *Jan* verbindt alle d'Inwoonders van 't Landt van *Dendermonde* om te ruymen de grachten van dese Stadt, oock vanden Jaere 1414.

XIV.

Den selven bedwinght de *Canonicken* vande *Collegiate Kerck*, ende die Kerckelijcke preuven genieten, tot insittinge in eygenen persoon, vanden Jaere 1414.

XV.

Den selven verklaert dat de saecken van desen *Leenhove* niet aen en gaen de kennisse vanden Raedt van *Vlaenderen*, maer dat de *Mannen* van *Leen* alhier oordeelen sonder voorder beroep, als vertoonende den *Prince* selfs.

XVI.

Philips den Goeden heeft gegunt aende Verforgers vande *Capelle* van onse *L. Vrouwe* de macht om copere pennincxkens te slaen vande waerde van vier *Obolen* vlaems. Dat bevesticht oock *Maxamiliaen* inden Jaere 1519.

Den

XVII.

Den ſelven heeft verboden over 't geheele Landt tuſſchen de twee mijlen vande Stadt Bier te brouwen, oft van elders als uyt de Stadt te halen. 't Welck daer naer *Carel den V.* heeft beveſticht met Zegelbrief vanden Jaere 1540.

XVIII.

Den ſelven heeft verboden over 't geheele Landt Bier uyt de Schepen te loſſen, dan heeft bevolen dat inde Stadt te doen, ende aldaer twee uyren lanck op den Kaey te laten liggen, dat zy den Stapel noemen, met Zegelbrief vanden Jaere 1540.

XIX.

Den ſelven heeft quijt geſcholden de helft vande roerende goederen, die den *Prince* placht toe te komen naer de doodt vande gene die geen Poorters en waren, over de vergeldinge vanden beſten pandt.

XX.

Den ſelven uyt een byſonder Voor-recht verklaerr de Stadt ende Landt van *Dendermonde* noch te zijn, noch geweeſt t'hebben van 't Burch-graeſſchap van *Gendt*, noch van 't Graeſſchap van *Vlaenderen*, noch van haer houdinge, maer ſuyver, naebuerich aen 't Burch-graeſſchap van *Gendt*, ende dit met Zegelbrief vanden Jaere 1451.

XXI.

Den ſelven beveſticht de Gulde van *S. Ioris*, ende verrijckt haer met nieuwe voorrechten, met Zegelbrief vanden Jaere 1451.

XXII.

Den ſelven beveſticht het oudt herkomen van dit *Leen-hof*, om de *Leenen* te vermogen naer believen te belaſten, verkoopen, vervreemden, ſonder verlof vanden *Prince*, oft toe-ſtemminge vanden naeſten hoir, oock door geen geſworene nootſaeckelijckheyt: *Want* (ſecht hy) *deſe Leenen zijn van anderen aert als die van ander Hoven, aengeſien dit Landt Keyſers is, ende niet van ons Graeſſchap van Vlaenderen, gelijck genoechſaem blijckt*

uyt onse briefven inden Raedt van Vlaenderen t'anderen tijden afgeveerdicht, ende nu ondersocht naer rype overweginge, oock gebruyckt hebbende hier over het oordeel vanden Raedt van Vlaenderen, &c. Desen Zegel-brief is vanden Iaere 1461.

XXIII.

Maxamyliaen van Oostenryck heeft verboden eenen Burger om geschillen van saecx-vervolch in gevangenisse te setten, ist dat hy borge stelt. In saken van strafs-vervolch verbiet aen den *Baillu* de handen op yemandt te leggen, ten sy als voren by hem gedaen sy neerstige ondersouckinge over 't misdaet: ten waer dat yemandt openbaerlijck syn selven als beschuldiger stelde, ende hem met den beschuldichden den *Baillu* overgave, dit met Zegelbrief vanden Iaer 1480.

XXIV.

Den selven verklaert de Burgers inder eeuwicheyt vry te syn van hare goederen des *Princen* Schat-kamer aengewesen te worden om wat misdaet het oock sy: uytgesondert 't misdaet van gequetste Hoocheyt, van t'samen-sweeringe, ende oproericheyt.

XXV.

Den selven begeert dat Iaerlijcx de Wet vernieut worde, ende en begeert niet dat yemandt syn ampt over 't Iaer sal verlenght worden. De gemelde weldaden van *Maxamiliaen* heeft bevestichti *Philips van Oostenrijck den I.* met Zegelbrief inden Iare 1496.

XXVI.

Den selven *Maxamyliaen* heeft vergunt eenen Weke-merckt, die gehouden wort s'Maendachs: heeft oock begeert dat geen Vonnissen ende hechtenissen om schulden Sondaechs s'Maendaechs ende Dynsdaechs sullen uyt-gevoert werden: dat oock *Philips* van Oostenrijck heeft Bevesticht. Den eersten Zegelbrief is vanden Jaere 1494.

XXVII.

Philips van Oostenrijck, den eersten, heeft bevesticht d'oude hercomen van niet in hechtenisse gestelt te mogen worden om

't Stadts-

't Stads-schulden oft oock der plaetsen daer sy woonen, de gene, die eenige Granen in dese Stadt voeren, op wat manier het zy, met Zegelbrief vanden Jaere 1497.

XXVIII.

Carel den V. heeft bevesticht de hercomen die onderhouden worden inde Sterf-huysen met Zegelbrief vanden Jaere 1524.

XXIX.

Den selven verçiert de nieuwe Gulde van *S. Andries* met voorrechten, waer van is eenen Zegelbrief vanden Jaere 1524.

XXX.

Den selven heeft bevolen dat ten tijde vanden Jaermerckt de ingeschreven Poorters, Inwoonders van 't Landt, souden met wapenen bereyt comen om de wacht inde poorten te houden, met Zegelbrief vanden Jaere 1517.

XXXI.

Den selven heeft aende *Schepenen* een voor-recht gegeven in geval van beroep, om naer den Raedt van *Vlaenderen* de gedingen over te senden met de geschriften uyt de welcke sy, achtervolgende datter voort-gebrocht ende gebleken is geoordeelt hebben, ende dit met Zegelbrief vanden Iaere 1531.

XXXII.

Den selven heeft verboden eenige bysondere coopen te handelen op 't Landt: maer gebiedt dat alle Coopmanschappen naer de merckt sullen worden gebrocht, met Zegelbrief vanden Iaere 1540.

XXXIII.

Den selven verbiedt nergens, niet alleen Bier, maer oock geen Coopmanschappen te laeden oft ontlaeden als inde Stadt.

XXXIV.

Den selven heeft hier ingestelt eenen Rechter van geschillen van saecx-vervolch, die den Prince synen Stadthouder van soodanighe saecken, ende *Lieutenant Civiel* noemt, voor den

welcken de *Burgers* van *Gendt* ende van *Dendermonde* vermogen hare Schuldenaers op te roepen die woonachtich zijn inde naervolgende plaetsen, *Lokeren, Coudenburgh, Dackenam, Waesmunster, Eversele, Sombeke, Thielrode, Basele, S. Gillis, S. Nicolaes, Nieukerck, Kemseke, S. Pauwels, Stekene, Sinay, Belsele, Moerbeke, Themseke, Rupelmonde, Exaerde, Haesdonck, in S. Nicolaes, in Belsele, in Waesmunster, in Lokeren, Pumbeken, Paddeschoot, Aerschot, Bornhem, Ingene, Marie Kercke, de Weerdt, S. Amands-baserode, Opdurp, Mespelaer, Gysegem, Hoffstaey, Wiese, Moorsele, Herdersem, Wansele in 't Landt van Dendermonde, Oordegem, Bavegem, Buestem, Nieukercke, Eerdegem, Liedekercke, Leewe, Lombeke, Dender-Houtem, Ninove, Kerckhove, Okegem, Hillegem, Erenbodegem, Wolle, Ysegem, Ter Alphene, Aspelaere, Saultre, Saultert Kercksken, Sillegem, Wonbrechtegem, Sententelins, Zele, Hamme, Belle, S. Gillis, Swyveke, Grimbergen, Moerseke, Baesrode, Lebbeke, Oudegem, Appels, Moorsele, Capittele, ende Wiese-capittele.* Waer van is eenen Zegelbrief vanden Jaere 1544.

XXXV.

Den selven met een nieuwe Wet, die sy *Carels Wet* noemen, beneemt de *Gendtenaers* alle rechts-gebiedt macht ende vermogentheyt over *Dendermonde* en den Lande van dien, ende dit met eenen Zegelbrief vanden Jaere 1540.

XXXVI.

Den selven bedwinght alle de Landts-Inwoonderen, die binnen de twee mylen vande Stadt woonachtich zijn, tot 't Stadts versterckinge, daer van is eenen Zegelbrief vanden Jaere 1542.

XXXVII.

Den selven, vernietigende de oude Voor-rechten vande Gulden van *S. Gillis* ende *S. Sebastiaen* ende haer in een lichaem vervoegende, geeft nieuwe Voor-rechten, met eenen Zegelbrief vanden Jaere 1546.

HET

HET XI. DEEL.

Vande geleerde ende vermaerde Mannen, die dese Stadt heeft voortgebracht.

MEt de gunste vande *Heeren* aende *Burgers* heeft groote gemeenschap de weldaet der *Burgeren* aen de geheele werelt, die met de wetenschap vande geleerde Mannen, die dese Stadt heeft voortgebrocht, niet weynich is verlicht: onder de welcke, die met treffelijcke teeckenen haer verstant getoont hebben, zijn dese:

CORNELIUS COLUMBANUS VRANX.

Desen is in syn leven *Abt* van *S. Pieters* te *Gendt* geweest, door syne verscheyden schriften ende Godtvruchticheyt seer vermaert. Hy heeft inden Jaere 1610 gehouden synen gulden Priester-dagh.

GILLIS BOELE.

Gillis Boele door de genade Gods ende den *Apostolischen* stoel *Bischop van Rosch, Abt van S. Baefs* te *Gendt*, een Man door syne deuchden seer vermaert, gestorven inden Jaere 1517 den eersten Mey. Van te vooren was hy geweest *Capellaen van Raphael de Marcadellis* Speel-soon van *Philips Hertogh van Bourgoignen.*

JAN VAN DENDERMONDE.

Een uytschijnende Man in alle deuchden ende wetenschappen, voornamentlijck inde H. Godts-geleertheyt (die hy met syne boucken seer heeft verlicht) is geweest *Jan van Dendermonde:* Hy heeft inde Latijnsche taele geschreven *vande kennisse Godts: vanden aert, val, ende herstellinge vanden mensch: van 't Christen Geloof, &c.*

DOMINICUS CACAERT.

Geenen kleynen roem heeft aen de Stadt gegeven *Dominicus Cacaert*, een Leeraer van beyde de rechten, die in 't Latijn ge-

schreven

schreven heeft in't Latijn *vande maeckingen by uytersten wil.* Hy is overleden ende begraven binnen *Leuven*, alwaer in een kooperen plaet is soodanich Graf-schrift.

Hier licht begraven Meester Dominicus Cacaert van Dendermonde, een seer deftich Leeraer van beyde de rechten, een Man rechtveerdich ende Godtvruchtigh, die, nademael dat hy de Pauselijcke Wetten vele Iaren, als den eersten gewoonelijcken, aerdichlijck hadde voor-gelesen, is gestorven inden Iaere 1548 den 9 Iunij.

Hier rust de Eerbare Ionckvrouwe Disna vanden Wyngaert, eertijts Huysvrouwe vanden seer vroomen Man Meester Dominicus Cacaert, Leeraer van beyde de rechten, die gestorven is inden Iaere 1570 den 28 Ianuarij.

ROSIANA COLENERS.

Dese is inde Rijm-konste seer ervaren geweest, na by-comende *Anna Bince*, aende welcke sy in goede vrindinschap bekent is geweest, die *Marcus Vaernewijck* in syne boucken vande *Nederlandtsche outheden* heeft aengediènt. Dese al ist dat sy noch lesen noch schrijven konde, is nochtans een goede Reden-rijcke geweest, gelijck hare Gedichten, die inde Camer vande *Rosiers* noch zijn, ten vollen betoonen. Sy is gestorven ontrent den Iaere 1560, ende begraven inde Kerck vande *H. Maget.*

JOANNES LIVINÆUS.

Desen *Ioannes Livinaeus*, Neve van *Levinus Torrentius* Bisschop van *Antwerpen*; is geweest een neerstich oversтelder vande Griecsche Vaders; van welck beroep hem de vroech-comende doodt heeft afgeruckt. De wercken die van hem in licht zijn gegeven, zijn dese: *Nissenus ende Chrisostomus vanden Maechdom: Theodori Studita inleydingen tot 't Christen Geloof met korte uytleggingen verlicht, ende noten op de twaelf panegyristas* alle in 't Latijn. Daer worden daer-en-boven by de Erfgenamen bewaert de *Briefven van Ioannes Chrisostomus: de wederweginge Andronici den Keyser: de droef-eyndige Spelen van Euripides: Athenaus, Dyphnosophista,*

ende

ende veel andere, die hy met groote neerstichevt uyt het Griecx in 't Latijn heeft overgestelt, hy hadde voor genomen alle de wercken van *Nissenus* in 't licht te geven, dan door de doodt verrast. Syn Graf-schrift *t' Antwerpen* inde kerck vande H. Maget is in soodanigen sin.

AEN GODT DEN ALDER GOEDSTEN ENDE ALDER GROOTSTEN:

Albier Rust

IOANNES LIVINÆVS VAN GENDT

Neve uyt een Suster van Levinus Torrentius Bischop van Antwerpen, Canonick ende Sanger van dese Kerck, die, gelijck met geslacht ende geleertheyt, so oock met 't Graf is synen Oom naest. Van 't verlichten vande Griecksche Vaders, in welcke Spraeck hy seer uytnemende is geweest, in 't midden van synen loop wechgeruckt, syns ouderdoms 52. In 't Iaer Christi 1599. den 13. January.

In dit Graf-schrift wort hy geseyt van *Gendt* te zijn, om dat hy aldaer van kindtsche dagen is opgebrocht, nochtans is te *Dendermonde* geboren, gelijck uyt syn leven by *Miraum* ende elders genoech blyckt; soo dat ick hier mach seggen:

Dit woordt älst nam begin tusschen *Gent* en *Dermond:*
My comt hy toe, niet u, hy is van my gecomen:
Dat heeft gehoort de Doodt, en riep met hollen mond:
My comt hy toe alleen! en heeft hem wech genomen.

IACOBUS van LANGENHAEGE.

Desen is Vader geweest van 't Clooster van *S. Brigitten te Dendermonde.* Inde Jaere 1600. heeft hy synen Gulden Priester dach gehouden, ende eenige Jaeren daer aen gestorven. Hy heeft in 't licht gegeven *de uytleggingen op 't Heylich Euangelium ons Heeren by S. Lucas*, ende *op den Sentbrief van S. Iacob.*

PETRUS DE ROTA.

Pieter vanden Wiele, gemeenelijck *de Rota* genaemt, blint ende manck van geboorte, dan ſyn verſtant vergelde 't gebreck van 't lichaem. Hy is eertijts onder de Geleerſte vande vermaerde Hooch-ſchool van *Leuven* gehouden geweeſt: 't gene, hoewel het een ſelſaem wonder is, kan gevoegelijck gebeuren, aengeſien eenen blinden, door de voorworpſelen aen het geſicht ſyne ſinnen niet verſtroyt zijnde, heeft d'inbeeldinge bequamer om aen ſyn verſtant alle ſaken voor te ſtellen, ende 't verſtandt om daer van rijpelijck te oordeelen: te meer overmits de hooge wetenſchappen binnen *Leuven* worden voor geleſen om die naer te ſchrijven, ende alſo van ſin tot ſin ten minſten tweemael herhaelt. Hy is geſtorven in 't Gaſthuys van *S. Blaſius* inden Jaere 1522.

Den ſtercken PIETER VAN DENDERMONDE.

Hier mach niet verſwegen worden de groote manaftigheyt van *Pieter van Dendermonde*, tot eenen byſonderen lof van een yder *den ſtercken Pieter van Dendermonde* genaemt. Aen deſen heeft *Carel den V. Keyſer*, om ſyne goede dienſten wil, gegunt de Schiltwapen vanden geſlachte van *Dendermonde*, by-voegende tot onderſcheyt dry halve Leeuwen: welcke Wapen daer naer gebruyckt heeft *Michiel van Hofſtadt* ſynen Erfgenaem, *Heer van Willecom, Priems ende Poelvoorde*. Hy is begraven hier inde Kerck vande *H. Maget* met ſyn Huyſvrouwe *Paeſchyne van Waesberge*. Hy ſterf inden Jaere 1562. Sy inden Jaere 1568. 't Wordt gelooft dat deſen *Pieter* geweeſt is, dien beroemden *Dendermondenaer*, by alle Schrijvers (doch ſonder ſynen naem uyt te drucken) ſeer bekent, die aen *Maxamiliaen van Ooſtenryck* 't leven heeft bewaert.

Daer zijnder noch vele geweeſt, die alhier geboren, andere in verſcheyden deuchden hebben voor gelicht, dan om kortheyts wil ſal van die ſwygen; als oock vande gene die noch in 't leven zijn.

Beſchrij.

BESCHRYVINGE
VANDE
Stadt ende Landt
VAN
DENDERMONDE
HET II. BOECK,
Vande GEESTELYCKE saecken.
HET EERSTE DEEL,
Wanneer alhier 't Christendom ingestelt is.

HET is onseker door wiens dienst alhier in plaetse van 't Heydendom 't Christen Geloof ingevoert is. 't Gemeen volck vermoeyt dattet eenen *Hiduardus* geweest is, wien overblijfselen alhier, met die vande *H. Christiana* ernstlijck als noch bewaert werden: Dan 't is waerachtich dat hondert ende noch vele Jaeren daer te vooren in meest alle d'omliggende plaetsen 't Christendom by verscheydene voortgestelt is geweest: al te *Gendt*, by *Bavo* ende *Amand*: te *Brugge*, by *Eloy*; *t'Oudenburgh by Vrsmaer*; *t'Antwerpen*, *Hulst*, *Axele*, *Asnede* by *Willebordt*; Jae oock in verscheyden omliggende gebieden Cloosters van verscheyden Ordenen gesticht zijn geweest; ende in geenderwijse waerschijnelijck is, dat een plaetse

liggende op den t'saemen-vloet van twee schoone Waeteren alleen inde duysternisse soude verwickelt gebleven hebben : Te meer alsoomen bevint vande *Vlamingen* ende ander volckeren, *dat sy wederroepen synde vander Afgoden dienst een Kercke Christi geworden zyn*, ende dat ontrent den Iaere 700.

HET II. DEEL·

Vande Hooch ofte Hooft-Kerck.

ONder de Christelijcke gebouwen is d'eerste, ende voor des Stadts vergrootinge (gelijck uyt haere veerdeelinge in 't voorgaende Bouck voorgestelt blijck) d'eenichste Prochie-Kerck, *de Kerck van Onse Lieve Vrouwe*, ende daerom gemeenelijck de *Hooft ofte Hooch-Kerck* genaemt. Dese al hoewel in andere gestaltenisse, is geweest voor den tijdt der *Normannen*: aengesien dat (dit volck alle dinck vernielende) de Burgers van dese Stadt gesevt worden de gebeenten van *S. Hilduardt* ende *Christiane* van *Dickelvenne* alhier gebracht t'hebben : ende dit (soo waerschijnelijck is) ontrent den Iaere 846, wanneer door vreese van 't woedende volck d'over-blyffelen vanden *H. Baeven* ende *Pharais* (soo *Meyerus* secht) oock op een ander ter behouder plaetse verdragen zijn geweest. Dan langen tijdt daer naer heeft *Ringot* dese Kerck herbout, waer door Hy haeren stichter in syn Graefschrift wort genaemt (t'welck wy te vooren gegeven hebben) als oock in deser Kercken doodt-bouck, alwaer dese woorden zijn, *inden Iare der genaden 1106 is gestorven Ringot den Calen Stichter deser Kercken.* Ende voorwaer dese herbouwinge kan wel een nieuwe bouwinge genaemt worden, aengesien sy seer groot-dadich is: want boven dat de gehele Kerck van witten arduyn-steen gemetselt is, heeft sy eenen seer hoogen toren vanden selven steen, boven so dick als onder, vanden welcken men *Gendt, Antwerpen*, ende meer omliggende Steden sien kan. Den selven *Ringot* heeft daer oock ingestelt ses *Canonisyen*, ende daer toe bewesen en ge-

en gegunt, *d'onbeleende goederen Wiese, Moorsele, ende Gevergem in Velden, Boschen ende Meerschen.* De bevestinge deser instellinge heeft *Vrouwe Adelwidis* Weduwe van *Ringot*, verregen van *Odardt den 26 Bischop van Camerijck*, waer van is eenen Zegelbrief vanden Jaere 1108. ende luydt als volcht:

INden naem vande heylige ende onverdeylde Dryvuldigheyt Amen. Odardus door de genade Godts Bischop van Camerijck voor de zaligheyt van mijn ziel ende mijne Voorsaten, door de groote genegentheyt aende kerck van Vrouwe Adelwidis eerweerdige Huysvrouwe van Remigius van Dendermonde ende geheel ootmoedige biddinge vande Canonicken van Dendermonde, wy maecken haer vry, door de vermogentheyt Godts ende onse, van alle persoon ende alle wereltlijcke quellinge; ende wijsen de Canonicken van die Kerck Canonicklijcke vryheyt aen, vergunnende dat den Deken, die de sorge vande Canonicken aldaer Godt dienende hebben sal, macht hebbe om de Quaetdoenders vande kerck te doen inden Geestelijcken bandt: soo nochtans dat de selve kerck tot gedachtenisse vande vryheyt betale Iaerlijcx aen den Deken van Bruxel tot onsen gebruycke dry Schellingen Dendermondtsche munte.

Ick hebbe Canonicklijck vry gegeven twee Altaren vande kerck van Opwijck ende Lebbeke vande kerck van Dendermonde: te weten vande heylige Dryvuldigheyt ende de H. Christiane, alleenlijck om te houden tot 't gebouwende verçiersel vande kerck, inde welcke (behoudens onse Bischoppelijcke incomsten) dat de Priesters door den Deken ende Canonicken gestelt worden, ende dat sy om de sorge aen te nemen aen Ons oft Onse Dienaers sullen voorgestelt worden. Wy bevestigen oock vryelijck ende geheelijck aende voorseyde kerck de onbeleende goederen van Winse, in Velden, in Boschen, in Meerschen: van Morsele, in Velden, in Boschen, in Meerschen: van Gevergem, in Velden, in Boschen, in Meerschen, met alle rechts-gebiedt van 't Lant ende Bosch, om alleenlijck te dienen tot Canonicklijcke gebruycken. Daer-enboven alle 't gene dat ymant in Landen, in Boschen in Meerschen of in

andere besittingen de voorseyde Kerck gegunt heeft oft hier naemaels mochte gunnen, begeeren wy dattet in alle manieren tot Canonicklijcke gebruycken verblyven ende bewaert sal worden. Welcke goede dingen op dat sy niet souden vergeten worden, teeckenen wijse met d'afbeeldinge van onsen Zegel, ende verbieden onder Geestelijcke uytbanninge door de vermogentheyt Godts ende Onse, dat sy van niemandt worden gebroken. De Getuygen van dese bevestinge. Den Zegel van Rodolph den Archidiaken, van S. Ancelmus den Archidiaken, van S. Euerardt den Archidiaken, van S. Sichardt den Deken van S. Lambert, den Onder-deken van S. Lambert, de Canonicken van S. Marie, de Canonicken van S. Gerardt, de Canonicken van S. Marcelyn. Dit is gedaen inden Iaere vande Menschwordinge des Heeren 1108. d'Eerste Indictie vanden gemelden Bischop, zaligheyt ende eerlijckheyt aen alle Christenen.

Naer de mildadigheyt van *Ringot* is de grootste geweest van *Willem Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde* ende syn Huysvrouwe *Machtildis, die gegeven hebben aen de Kerck van Dendermonde een vat Rogge Dendermonsche maete van haer thienden in Opwijck tot de dagelijcksche uytreyckinge: soo nochtans dat naer de gewoonte vande Kerck van Betunen alleen de Dienaers tegenwoordigh zijnde daer van deelachtigh worden. De selve hebben gegeven aende Kerck van Dendermonde de thienden van Lebbeke, van Opwijck, van Baserode, van Denderbelle, van Grimbergen, van Zele, van Waesmunster ende van Hamme (uytgesondert de thiende die leyt in 't Brouck van Hamme) tot d'werck van dry Capellanen inden naem van een aelmoese: soo te weten dat een yeder vande dry Capellanen soude moeten Iaerlijcx ontfangen vande gemelde thienden twaelf vaten, vier van Rogge, vier Geerst, ende vier Haver Dendermondtsche maet, ende den overschot vande voorseyde thienden (ist datter eenigen waere) soude komen ten gebruycke vande Kerck, achtervolgende den raedt ende ordeninge vande Eerweerdige Mannen den Archidiaken van Camerijck in Brabandt, ende vanden Abt van Affligem.*

Dese

Dese gifte heeft ten versoucke van *Machtildis*, Weduwe, bevesticht *Ian van Betunen Bisschop van Camerijck* Broeder van *Willem den Voorstander*, gelijck blijckt uyt den Zegelbrief vanden Jaere 1217. De selfste *Machtildis* naer 't overlijden van haren Man heeft dry *Capelryen* in dry *Canonissyen* verandert, waer van is een out verduystert Zegelbriefken, luydende in 't gene dat leesbaer was, als volcht:

Alleen Christen geloovige die dit tegenwoordigh geschrift sullen sien. Ian Archidiaken in Brabandt, ende Ian Canonick van Antwerpen, eertijdts aldaer Deken van 't Christendom, zaligheyt inden Heere. Kennelijck zy een yegelijck van Vlieden, dat alsoo d'Edele Vrouwe Machtildis, Vrouwe van Dendermonde Beschermeresse vande t'samen-komende kerck vande selve plaetse, ende Wauter ende Wasso Priesteren, ende Ewaen inde gemelde kerck in dry Capelryen begifiet, ter eender zijden: ende Ian Ham Deken vande gemelde kerck, ende 't geheel Capittel, de beneficien van hare preuven in Landen, in Renten, in thienden, in Accys, in gasten, in saecken van hun gasten, ende met haer gasten te handelen, in baten, in ontfangene ende noch t'ontfangene, in Offeranden ende andere prouffyten de lichamen van d'oude preuven raeckende aen hun houdende, over de gemelde Capelryen, ende Ewaen ende syn Nacomelingen om inde voorseyde kerck Canonicken in te stellen over de kosten voor dese kercx-saecken vande Canonicken gemeenelijck te doen, over d'onder zegelinge vanden Zegel van 't Capittel, over de verkiesinge vanden Deken ende Coster, over d'uytreyckinge vande Parochien (uytgenomen de Capellen van Vlassenbrouck ende Nieuburgh) over 't Landt van Obert, dat den Edelen Wauter Heer van Dendermonde aende Priesteren vande voorseyde kerck heeft gegunt, over de Lijcken 't gene dat op den naem van Lijcken wordt uytgeteyckt, gegeven ende te geven is, over dagelijcksche omdeelinge gegeven ende noch te geven, over maeckingen by uytersten wil ende aelmoessen aende Canonicken voorts te geven, over d'instellinge van vicarissen: is van weder zijden onder trouwe ende Eedt aen ons verbleven om uytspraecke daer over te doen. Wy met raedt

van

van goede Mannen hebben goet gedacht te stellen;dat soo wel Wauter, Wasso, Priesteren, Ende Ewaen Clerck, die de gemelde Capelryen nu vercregen hebben, als andere, die inde voorseyde preuven zijn te roepen, inde dickwils genoemde Kerck van Dendermonde, Canonicken worden bevesticht, haere Beneficien op den naem van Preuven te rekenen, dat sy getrouwigheyt aende Kerck sweeren, dat sy den Deken onderdanicheyt beloven, dat zy op de wyse vande Canonicken verbonden worden, tot Canonicklijcke Vren, dat zy een plaetse in't Choor ende Stemme in't Capittel hebben, inde verkiesinge van den Deken ende Coster, inde uytreyckingen van Parochien (uytgenomen de Capellen van Vlassenbrouck ende vanden Nieuburgh, die tot de Lichaemen vande oude preuven behooren, Inde ordeninge vande saecken alle de Canonicken gemeenlijck raeckende, inde versorginge, inde kosten gemeenelijck te doen, ende inde saecken vande Kerck ofte Preuven te vervremden. Daer-en-boven so de nieuwe als oude Canonicken van't lichaem van haer Preuven, dat zy malkanderen hulp ende raet doen, niet op haer kosten, ten sy dat zijt gewilt sullen hebben. Item soo de nieuwe als oude Canonicken dat zy de versorgingen de Prelaten toe-behoorende, ende de kosten die gedaen moeten worden voor de saken die haer gemeenelijck moeten toe comen, gemeenelyck ende met gelijcke verdeelinge betalen. Item over de gemeene saecke die al soo wel de nieuwe raeckt als de oude, dat zy sonder haere toestemminge niet gesegelt worde oft uyt come. Item de nieuwe ende oude Canonicken soo wel geen Priesters als Priesters ende haer plaets-houders, in haer afwesen, ende Coster ende den Paroche-priester die met sorchvuldicheyt vanden Paroche-priester des Dekens gehoorsaemheyt ende Canonicklijcke Vren d'Incomsten van 't Lant van Gent dat den Edelen Wauter, eertijdts Heer van Dendermonde in Aelmoese heeft gegeven, ende alle de Lycken op den naem van omdeelingen gegunt vande Vicarissen in te stellen.

Op dat dit sterckte ende vasticheyt inder Eeuwicheyt vercryge, hebben wy goet geacht dat met de versterckinge van onsen Zegel te bevestigen. Gedaen inden Iaere 1215. inde Maendt Meerdt in't eynde

eynde door gedachtenisse dat wy vande dry Capellen hebben gestelt raeckende den dienst vande Misse, met de meenige vanden Testateur ende instellinge, met den vrydom vande gemelde Vrouwe van Dendermonde ende haeren navolger, vanden Capellaen inde voorseyde Kerck haer te kiesen, nu geheelyck uytgehouden ende hier naermaels sullen uytgehouden worden.

Doch dese Capelrijen zijn niet de selve die *Machtildis* te voren hadde ingestelt, gelijck blijckt uyt den Zegelbrief vande veranderinge die gemaeckt is inden Iaere 1215, twee Iaeren voor der *Capellanen* Instellinge: dan niet lang daernaer syn sy oock in Canonisijen verandert van *Robert*, den sone, soomen meent. Ende alsoo is 't getal vande preuven vergroot tot twaelf toe, van alle welcke 't beschermrecht *den Heer van Dendermonde* toe-comt.

Desens dochters Sone *Robert Heer van Betunen ende Dendermonde* naervolgende de vrygunsticheyt van sijn Groot-Vader ende Oude Groot-moeder, behalven d'andere, heeft hier een Jaer-getijde gesticht *voor syn Huysvrouwe Blanca, Dochter van Carel Coninck van Sicilien ende Napels.* Den selven op dat de *Canonicken te lichter souden verweckt worden om haer sittinge in Persoon inde selve Kerck te nemen, heeft besloten met den Deken ende 't Capittel vande Kerck van Dendermonde, naer onder handelinge, dat de vruchten van't eerste Iaer vande Preuven vande Canonicken der voorseyde Kerck voortaen daer in te stellen tot Preuven, naer de doot oft door overgevinge, hoedanichlijc dat sy souden ledich wesen, uytgenomen mangelinge, gekeert worden, ende geheelijck gekeert moeten worden ten eeuwigen dage om te koopen Renten tot dagelijcksche uytreyckingen ende om tot ander Canonicsche gebruycken inde nacht ende dach-Vren aen de gene die in persone dienen, uytgereyct te worden. Dit besluyt hebben de Canonicken toegestemt haer ende de Nakomelingen verbindende, sonderlijc daer toe, dat sy de gemelde vruchten tot ander gebruycken dan om renten te kopen ende aende Canonicken uyt te reycken, so geseyt is, niet en vermogen te keeren: stellende daeren-boven, op dat de voorgaende vastelijc hier namaels onderhouden worden, dat een*

yder die voortaen inde gemelde Kerck sal Canonick gemaeckt worden, oft ingestelt moet worden, niet en worde ingestelt tot een Canonick ende Broeder van 't Capittel, noch worde toegelaten tot eenige rechten vande preuve hem gegunt: ten zy dat alvooren uytdruckelijck eedt by hem zy gedaen, dat hy de tegenwoordige ordeninge onverbrekelijck sal onderhouden. Dit om dattet vaster soude zijn heeft *Ingelrammus Bischop van Camerijck* bevesticht, daer by-voegende de redene: *dat te vooren de dagelijcksche uytreyckingen inde voorseyde kerck soo dun ende sober waren, dat om soodanige soberheyt de Canonicken vande selve kerck niet en achteden inde selve kerck in persoon te sitten: maer dien raedt dunckt hem gevoegelijck, op dat sy alsoo tot personelijcke sittinge te lichter souden beweecht worden, ende inde selve kerck den dienst Godts, door de veel by-sittende, soude vergroot worden.* Sy hebben een eygen gebruyck van *Vren* ofte *Brevier* gehadt tot den Jaere 1586, wanneer sy inde Roomsche gewoonte zijn getreden.

Vanden beginne is d'eerste waerdigheyt in dese *Collegiale kercke* by den *Deken* geweest, aenden welcken vanden *Bischop Odardt* gegeven is de macht om de Quaetdoenders vande Kerck te doen inden Geestelijcken Ban. Dit ampt om de groote kosten ende kleyne incomsten is eertijdts soo begeerelijck niet geweest: overmits den *Deken* niet alleen gehouden en was te sitten inden Choor *sonder eenige vryheyt vande preuve ofte dienst buyten 't Choor, maer daer-en-boven moest hy antwoorden op de Kerckelijcke vergaderinge ende op syn kosten alleen spijsen 't geheel Capittel ende d'Onderdanen van dien, aenden Diaken, Subdiaken, Sangers, Ontfangers in 't noen-mael van dry Feest-dagen, Kersmis, Paesschen, ende Sinxen.* Dan mitsdien d'Incomsten dese kosten niet en konden uytvoeren, so synder verkoren inden Jaere 1365, 2 Mannen den eenen uyt den naem vanden *Bischop van Camerijck*, den anderen uyt den naem van *Robert, Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde*, die inde herstellinge van dit capittel ende Kerck, onder ander hebben bevolen dat vande *goederen vande perso-*

personaetschappen van Opwijck ende Lebbeke, van outs gerekent tot de maeckinge vande kerck van Dendermonde, souden alle Iaren thien ponden tot de verhooginge vande Incomsten van 't Deken-ampt vande kerck genomen worden; aengesien d'Incomsten van 't Deken-ampt soo sober zijn, dat om synen last t' aenveerden eenigen bequamen Persoon niet en kan gevonden worden. Den Deken sal verkooren worden vande Mede-Canonicken vande schoot vande kerck, achter-volgende de wijse om sulcken Prelaet te kiesen inde rechten geleert, ende sullen geroepen worden om te kiesen de Canonicken die gewoon zijn geroepen te worden inde by-liggende kercken, te weten van Mechelen ende van Antwerpen; ende den Deken sal ontfangen dobbel dagelijcksche uytreyckinge. Wat raeckt de *Canonicken* vande Kerck van *Mechelen* ende *Antwerpen*, daer van en is hier geen gedachtenisse meer, niet om dattet getal vande *Canonicken* nu is verdobbelt: want dese ordeninge van verkiesinge vanden *Deken* is jonger als de verdobbelinge: soo dat de redene onbekent is.

Onder de voornaemste ampten vande Kercken is 't Ampt van *Scholaster* ende *Sanger*: vande welcke desen, voor de vierhondert Jaeren van *Gilles Cnyf* is ingestelt; op dat den naesten, soo daer eenigen was, soude volgen. Den *Scholaster* is al geweest voor de tijden van *Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde* gelijc blijct uyt den Zegelbrief vande vernieuwinge daer in hy *Rector vande Scholen* wort genaemt. Geen van beyden is nootsaeckelijck ongetrout: dan den *Scholaster* wort den eersten vande *Capellanen* gehouden. Boven de gemelde *Preuven* worden in dese Kerck gerekent van outds dese *Capelryen.* van *S. Marie, dry: van S. Anne, een: van S. Catharine, twee: vanden H. Geest; S. Jans Baptiste; Heylich cruys; S. Joos; S. Ioris; S. Eloy; S. Nicolaes; S. Ian Euangelist, twee: S. Cornelis; S. Marie Magdalene.* Van alle welcke d'uytgevinge is by 't Capittel: soo oock vande Capelryen die door de geheele Stadt verspreyt zijn: vande welcke hier naer breeder sal worden gesproken.

Daer-en-boven hebben de *Canonicken* 't bescherm-recht in

Lebbeke, *Opwijck*, *Vlassenbrouck*, *Nouburgh*, ende de *Capelle* van *S. Odulph*.

Tot d'Ampten van dese Kerck kan oock gebrocht worden den *Archipriester* oft *Deken van 't Christendom* oft *Landt-deken*(so sy hem noemen) al ist dat hy niet altijdt van hier vanden *Bisschop verkoren wordt*, maer oock somtijdts uyt de Ziel-hoeders van 't Landt. Desen is den eersten onder alle Ziel-hoeders ende Capellanen van 't geheele Landt, weynige uyt-gesondert, die wy geseyt hebben te zijn van *'t Bisdom van Mechelen*, in welcker plaetsen comen buyten dit Lant de Ziel-hoeders van *S. Amands*, *Marie-kercke*, *Bornhem*, ende *Ingene*, die Jaerlijcx den *Archipriester* besouckt, onder-vraecht van haer leven, wandel ende manieren: ende soo daer yet merckens waerdich bevonden wort, dat geeft hy aen den *Bisschop* oft *geestelijcke Hof* te kennen: ondersoeckt daer-en-boven de gestaltenisse vande saeck der kercken, ende tafel der armen, aenhoort de rekeningen: ende dit alles, op dat de Ziel-hoeders matich, den Godts-dienst behoorelijck geoeffent, de Kerck versorcht, ende den Armen niet versuymt en worde.

De *Canonicken* hebben van outs een Voor-recht oft gewoonte gehadt dat sy d'eerste kennisse ende oordeel vande haere gehadt hebben, ende dit soo wel in geschillen van strafs als saecks-vervolch.

Voor soo veel als raeckt de geschillen van saecks-vervolch wy hebben een voorbeeldt inde saeck van *Hendrick de Keyser*, *Deken*, den welcken, alsoo hy vanden Kerckelijcken Rechter tot syn Vierschaer was uytgeroepen, heeft *'t Capittel* daer van grootelijcx geklaecht, aendienende *dat hy voor syn Capittel was rechtbaer: hebben dan gebeden dat achtervolgende de loffelijcke gewoonte tot noch toe ende van oudts onderhouden, de saeck tot 't Capittel gesonden soude worden.* Voorts alsoo *Roelandt vanden Bosch*, Ziel-hoeder deser gemeente, vanden gemelden Rechter in kas van

van misdaet wierde Ingeroepen, hebben sy geantwoort, *de beteringe ende straffe van alle ende ydere saecken, uytgesondert Sacramenten hun toe te komen; voornamentlijck aengesien de saeck voor 't Capittel heeft begost vervolght te worden.* Maer alsoo sy hier in ende elders bemerckten dat dagelijcx hunne achtinge, voor-rechten in 't gemeen ende bysonder, vryheden ende herkomen wierden gebroken ende vermindert *door vele soo met Geestelijcke als Wereltlijcke macht ende Rechts-gebiedt versterckt, jae oock door haere Vicarisen ende Officialen, voornamentlijck des Eerweerdigen Vader ende Heer in Christo, Heer Bischop van Camerijck, ende soodanige andere, tegen den wegh vande rechtveerdigheyt, vreesende gelijckelijck uyt 't gene alreede geschiet is namaels meer beswaert te mogen worden, ende sodanige beswaringen so door de rijckdommen der Grooten ende hare vermogentheyt als door een yders vande ondergestelde armoede ende swackheyt, om 't geschil so kostelijc uyt te voeren, niet te konnen tegen komen, ten ware men hem versach van gevoechelijcken middel,* so hebben sy een verbondt gemaeckt met *'t Capittel van S. Goele te Bruxel, S. Rombout te Mechelen, S. Pieter t' Anderlecht, S. Gommaerdt te Lier, S. Pieter te Thurnout, S. Gaugerick te Haltert,* ende dat in deser voegen; *Dat* (seggen sy) *wy malkanderen ende onse Onderdanen sullen voorstaen ende beschermen in goede gerechticheyt tegen een yder geesteltjck ende weereltlijck met wat achtinge ende waerdigheyt, oock Pauselijcke, sy zijn aengedaen, Ons onrechtveerdelijck ende metter daet verdruckende oft willende verdrucken: Soo ist dan dat indien yemandt van ons oft onse Onderdanen sal voorstellen beswaert oft verdruckt te zijn, oft in 't toekomende vreest verdruckt oft beswaert te worden, sal 't geval in 't langh aen syn Capittel voorstellen, d'welck sal vanden selven ende de goetheyt synder saeck neerstich ondersouck doen: ist dattet uyt de kortelijcke ende waerschijnelicke ondersouckinge bevindt de saeck soo te zijn; dattet schrijft aende andere Capittelen van 't Mede-Broederschap soodanigh geval gekomen te zijn, dat is tegen soodanigh oft soodanigh voor-recht oft ordeninge, oft tegen soo-*

danige, oft soodanige gewoonte, waerom hem dunckt dat sulcken met rechtveerdigheyt vande Mede-broederschap is te beschermen, ende alsoo sal bidden ende versoucken d'andere Capittelen, op dat sy hun gevoelen wederschryven: ende ist dat alle oft 't meestendeel van haer d'eerste Capittel dat schrijft, toe-stemmen; dan sal hy door alle de Capittellen met raedt, hulpe, ende gunste beschermt werden, oock met de kosten van een yder gelyckelijck uyt te schieten. Ist nochtans, dat daer naer gevonden wort, dat den geenen die voorstelde beswaert te zyn, 't Capittel qualijck onderrecht heeft, sal betaelen de kosten door al de Capittelen nu gedoocht ende om die saeck noodtsaeckelijck noch te doogen, ist dat hy van vermeugen is; andersins dat hy naer den heesch van 't geval anders worde verbetert ende gestraft in sulcker vougen dat hy een ander sy tot een voorbeelt.

Dese over een-cominge hebben alle de Bontgenoten t'samen met Eede bevesticht te *Bruxel in S.Goele*, inden Jaere 1446, ende wederom te *Mechelen, in S. Rombouts* onder een nieut beworp inden Jare 1464. ende op alle beyde de plaetsen besloten, dat alle die naermaels tot *preuven* sullen aengenomen worden, in dit verbont souden sweeren: 't welcke, op dattet niemandt soude weygeren oft breken, isser de toelatinge des *Paus* bygecomen, ende daer naer bevesticht van *Sixtus den vierden* inden Jaere 1475, byvoegende de macht van alle ander te mogen aennemen in t'selve verbondt.

Dese *Canonijcken* hebben oock ontfangen een voor-recht eertijts van grootachtinge door eenen Gesant vanden stoel van *Romen: dat haer, wanneer een algemeen lantsverbot sal zyn, geoorlooft sal zijn sonder klock-luydinge (uytgesloten zijnde de verbodene ende die inden Geestelijcken ban gedaen sullen syn) propelijck ende stillekens Misse te doen: ten minsten sy d'oorsaecke van 't verbodt niet gegeven hebben, oft dattet gebeurt dat dit sonderlijck verboden wort, dit inden Iaere 1254.*

Sy vermogen oock op de *Bischops* wijse naer de Hooch-Misse te singen *adjutorium* &c. 't welckmen elders maer mach lesen.

Ian

Ian van Bourgoignen Grave van Vlaenderen Heer van Dendermonde, heeft de Canonicken van dese Kerck bedwongen tot inwooninge ; andersints en souden sy geen vruchten ontfangen : ten waer sy in 't geleyde vanden Prince oft oeffeninge der consten belet waren : 't selve heeft naer andere bevesticht den *Paus van Romen*.

Ten is geen cleyn verçiersel aen dese vergaederinge, dat van hier eertijts gecoren is den Eerweerdigen Heer *Nicolaes Ruyter* tot een *Bisschop van Atrecht*.

In dese Kerck, behalven ander, is een schoone *Capelle onse L. Vrouwe toegewijdt* die van *Christoffel Barousé, Portugies* seer verrijct is geweest, die daer oock met syn Huysvrouwe *Philipotte Vtenhove* begraven licht. Hier is uyt de *Capelle* van *onse L. Vrouwe vande Dyck-poort*, over gebrocht 't Broederschap van *onse L. Vrouwe*, in 't welcke alle d'ingeschrevene laeten naer hun doodt hun beste kleedt tot nootsaeckelijck gebruyck vande *Capelle*. Langh daernaer, soo daer geschil was geresen tusschen de Canonicken, Schepenen ende Versorgers over de bedieninge van 't Broederschap, ist vanden *Officiael van Camerijck* gestilt in deser vougen, *dat inde Feest vande ontfanginge vande H. Maget, de Canonicken eenen kiesen uyt haer, die geenen Canonick is, de Schepenen eenen, die geenen Schepene en is, ende de afgaende Versorgers twee, eenen Geestelijcken den anderen Wereltlijcken, al uyt 't gemelte Broederschap, die voor de bedieninge gehouden zijn eedt te doen in handen vanden Bailliu, oft den Deken van 't Christendom van Bruxel, oft synen plaetshouder ende rekeninge geven voor den voorseyden Deken, oft synen Plaetshouder inde Kerck van Dendermonde.* Nu syn sy maer onder hun dryen, vande welcken den eenen vande *Canonicken*, twee vande Schepenen gestelt worden, ende geven rekeninge van haer bedieninge voor *'t Capittel* ende d'Heeren van 't Rechts-gebiet. Aenden Versorger van dit Broederschap heeft *Philips den goeden* met kennisse der *Canonicken* ende d'Heeren van 't Rechtsgebiet uyt suyvere almoesse gegunt ende toegelaeten te

ten te slaen kopere geldekens waerdich vier Obolen Vlaems, die sy *myten* noemen, die ganckbaer souden zijn door 't gehele Lant van *Dendermonde*; 't welcke, alsoo den Zegelbrief was in 't ongereet bedegen, is met een nieu voor-recht van *Maxamiliaen* bevesticht. Desen heeft toegelaten alle thien Jaeren thien duysent te slaen, met welck gelt gelijck waerschijnelijck is, men gewoon is de kosten vande gemelde Capelle te betaelen : aengesien *Maxamiliaen* in synen Zegelbrief dese reden by brenght *dat waer het saecken dat de voorseyde geldekens niet meer geslagen en wierden, soude gevaer syn dat den Godts-dienst van 't voorseyde Broederschap a'leenskens vermindert soude worden ende ten lesten gehelijck ondercomen.* Sy syn eerst geslagen geworden inde *Dyck-poort*, na 't seggen van 't volck, ende genaemt *onse L. Vrouwe gelt*, om dat sy vande Versorgers van 't Broederschap wierden geslagen, ende meest alle 't afbeelt vande H. Maget op hadden. Daer synder verscheyden geslagen geweest, eenige met soodanich opschrift, *weest gegroet Moeder des Salichmaeckers Iesu Christi*, Ander, *weest gegroet vol van Gratien den Heer is met V.* Ander, *Myte vande heylichste* (te weten *Marie* diens afbeelt in 't midden is) *van Dendermonde.* Oock *Theodorus Sanger inden Iaere ons Heeren 1512.* Dan seer weynige. 't Welck nu 't sedert de beginselen vanden Nederlantschen Oorloch niet meer gepleecht is geweest.

By 't Choor vande H. Maget is een cleen *Capelleken* mogelijck geboudt van yemandt uyt 't geslacht *van Couwenhove*, aengesien dattet *Gaillardt, Coudenhovens Capelleken* noemt. 't Is voor dese Nederlantsche beroerten *S. Willem* toegeweyet geweest, nu wordt het *'t Heylich Sacraments Choor* genaemt.

Over d'ander zijde vande Kerck is een ander *Capelleken* gesticht van *N. Bruxelles* alhier *Coninck* zijnde.

Daer wordt in dese Kerck gewesen een plaetse voor de Ballingen, die naer dese Stadt van oudts gewoon waren te vluchten ende aldaer vry te zijn; ende dit niet alleen uyt oude gewoonte maer oock voor-recht gegunt vanden *Prince* inden Jaere 1353.

Dese

Dese plaetse is boven 't Choor, die eertijdts *H. Cruys* nu *S. Hilduards Choor* genaemt wort, dan door de beroerten vernieticht, ende niet meer als 't gewelffel van boven overgebleven. In dese Kercke zijn begraven veel vroome Lieden, waer van sommige Graf-schriften hebben, andere geene. Daer is een van Vrouwe *Cornelia de Lalain* Dochter van *Philips Grave van Hoochstraten* ende *Anna, Gravinne van Revenburgh*. Andere van andere.

HET III. DEEL.

Vande Kerck van S. Gillis.

BEhalven de Prochie-kerck van *S. Marie* isser noch een ander binnen de mueren vande Stadt *S. Gillis* toe-gewijdt, eertijdts gesticht van *Machtildis Vrouwe van Dendermonde*. Dese begrijpt onder haer niet veel volcx binnen de Stadt, maer buyten streckt sy haer breder uyt. 't Was vanden beginne een Gasthuys, *S. Gillis* toegewijt; maer eenige Iaeren daer na ist in een Clooster vande *Cisterfische* Ordene verandert, 't welck, alsoo de plaetse door veel vochtigheyt scheene ongesont te zijn, overgestelt is tot de Prochie-kerck van *Zwyvick*, van waer *d' Abdye* van *Zwyvick* haren naem ontfangen heeft. Ende om dat 't Ziel-hoeder-ampt van *Zwyvick*, met alle 't gewijde overgestelt is op de Kerck van *S. Gillis*, ist gebeurt, dat 't Dorp, veranderende den naem, *S. Gillis* geheeten wort, daer 't eerst *Zwyvick* genaemt was, 't welck blijckt uyt twee Zegel-briefven, vande welcke d'eerste luydt als volght:

GOdefroy by de genade Godts Bischop van Camerijck aende eerweerdige Mannen Abten van Affligem, Ninhove &c. Aen W. den Archidiaken in Antwerpen, zalicheyt inden Heer. Alsoo ten versoecke vande Eerweerdige Machtildis Vrouwe van Dendermonde, met toe-stemminge van P. Persoon van Zwyveke, ende Wauter Priester behoudens syn recht, tot proffyt ende nut vanden Gods-dienst, van plaetse tot plaetse onder de prochie van Zwyveke die bequamer is, tot des Godts-dienst vermeederinge, van den eenen Godts-dienst in

eenen anderen meer Godtvruchtigh, toegewesen zijnde ende bevesticht genoechsame onderhoudinge vande vergaderinge, Hebben wy toegelaten 't Gasthuys van S. Gillis gelegen buyten Dendermonde plaetselijck ende oock geestelijck te verstellen: Wy bevelent aen u getrouwigheyt aende welcke wy meer souden bevelen voor soo vele het alomme gevougelijck wesen sal binnen den ommeganck vande gemelde Prochie van Zwyveke, om aldaer eenen nieuwen Godts-dienst te beginnen niet alleen met recht van Personaetschap, maer oock van 't Priesterdom door vergeldinge, oft goede waerderinge, oft door eenige andere gevougelijcke wijse nu behouden oft hier naermaels te behouden, ende met genoechsame versieninge toegewesen ende bevestight, vergunt van Onsent wegen een gevougelijcke gelegentheyt ende Godtvruchtige ende behoorelijcke hoedanigheyt vanden Godtsdienst, Ons aendienende alle 't gene ghy daer goet geacht sult hebben te doen, op dattet wy bevestigen: dan ist dattet gebeurt dat Ghy alle dry t'samen dat niet en sult konnen doen, dat niet te min twee van V. L. 't selve volbrengen sonder verminderinge van eens anders recht, gegeven op den vierden dach naer den Feest-dagh van S. Lucas Euangelist te Camerijck inden Iaer 1023.

Den anderen is van soodanigen Inhout.

Godefroy by de Genade Godts Bischop van Camerijck, alle de gene die dese tegenwoordige letteren sullen sien zaligheyt inden Heer. Wy willen dattet u Gemeente kennelijck zy dat alsoo wy gegeven hebben in bevele aende Abten W. van Affligem ende R. van Ninhove, ende aen W. Archidiaken van Camerijck binnen Antwerpen, dat sy in Persoon souden gaen te Zwyveke om te bemercken een gevougelijcke plaetse inde welcke 't Clooster vande Godtvruchtige Vrouwen vande Cistercische Ordene binnen den omme-loop vande Prochie van Zwyveke soude konnen gestelt worden, behoudens 't recht vanden Persoon, ende Priester vande Prochie: Sy hebben Ons aengedient dat in 't gemelde Dorp daer eerst gelegen was de Prochie-kerck een plaetse soude zijn bequaem, gevougelijck ende geschickt om 't voorseyde Clooster

ster te bouwen voor de gemelde Ordene ende de plaetse gevougelijcker voor de Prochie daer eerst was 't Clooster, oock dat den Persoon ende Priester genoegh gedaen is, gelijckt ons blijckt door de Briefven vande Eerweerdige Mannen de Abten voorgenoemt ende W. Archidiaken binnen Antwerpen : Wy hebben aen dese veranderinge onse toestemminge gegeven ende geven met gunste aende voorseyde Godtvruchtige Vrouwen met Bisschoppelijcke macht, bevestigende met dese tegenwoordige Briefven de voorseyde plaetse; te weten, daer eerst was den Prochi-stoel, vastelijck verbiedende dat niemant sich vervordere met eenige stoutigheyt dese bevestinge tegen te gaen, Gegeven in 't Iaer ons Heeren 1228 op den derden dach naer den Feest-dach van S. Barnabas Apostel.

By de gemelde Kerck van S. Gillis is eertijts een Capelle ende Cluyse geweest, die door d'onlangsche beroerten is vernietichr. De Capelle heeft eertijts geweest de Kerck van 't out Begyn-hof: aengesien sy inde Boucken van *Zwyvick, de Capelle van 't oudt Bagyn-hof* genaemt wordt. *d'Abdye* van *Zwyvick* heeft daer een Capelrye gehadt, die sy oock *Cantuariam* noemen; welcks ampt uyt de gewoonte doet *d'Abdesse Elisabeth bedienen tot gedachtenisse vanden eersten ende voornaemsten oorspronck van ons Clooster.* Van waer oock dit blijckt dat dese Capelle eerst een deel is geweest van *S. Gillis* Gasthuys, daer naer van *'t Cistercisch Clooster*, daer naer de Kerck van 't Bagyn-hof, ende ten laetsten een Cluyse: ende hadde gestaen by de vier hondert Iaeren.

HET IV. DEEL.

Van d'Abdye van Zwyvick.

LAngh naer dat alhier 't licht der Genaden verschenen was, en zijnder geene geweest die t'samentlijck op een bysondere wijse van leven andere een voorbeeldt van Godtvruchticheyt trachteden te geven, tot dat ontrent den Iaere 1223 *Machtildis Vrouwe van Dendermonde* alhier gesticht heeft *d'Abdye van S. Marie* van-

rie vande Cisterciſche Ordene, veranderende 't Gaſthuys van *S. Gillis*, dat ſy weynich tijdts te vooren hadde gebout, met alle Incomſten ende proufyten, voorts andere vrygunſtigheden daer by vougende in een Clooſter; waer van is ſodanigen Zegelbrief.

INden naem des Vaders ende des Soons ende des H. Geeſt Amen. Kennelijck zy een yegelijck van V L. ſoo wel toecomende als tegenwoordige, dat Ick Machtildis Vrouwe van Dendermonde in hoope vande Goddelijcke goedertierenheyt, begeerende den dienſt vanden Huyſe des Heeren te vermeerderen, hebbe 't Huys van S Gillis binnen Dendermonde ten mijnen tijde gemaeckt met ſyn aenhanghſels vryelijck gegeven ende voor goet gehouden om te ſtichten een Abdye van Nonnen vande Ciſterciſche Ordene: ende haer, met haer perſoonen ende beſittingen, oock met alle goederen, van my ofte andere gegunt, ofte namaels te gunnen, hebben Wy, ick ende mijnen beminden Sone Robertus ende mijne Nacomelingen onder onſe beſcherminge genomen. Ende op dat ons voorſeyt Huys grooter weldaet ſoude genieten, hebben wy 't begift met de goederen van onſe Leenmannen, ter ſaecke van d'Abdye weder in onſe handen geſtelt, te weten, 't Landt van Rengot, ende 't Landt van Herebrandt, ende oock met de goederen by Ons ten aenſien vande Goddelijcke vergeldinge gegunt, te weten, Peerbroeck ende Meerbroeck ons toekomende, den Breul met den Molen by de wallen van Dendermonde, onſe thiende in Hamme, de thiende van Herdebure, ende met de Viſcherye met een Schip in 't water datmen den Dender noemt, vande Molens opwaerts. Deſe beveſtigen wy vryelijck aen 't voorſeyde Huys, gelijck het nu rechtveerdelijck beſit ofte namaels ſal beſitten. Ende op dat hem niemant ſoude verſtouten aen 't voorſeyde Huys gewelt te doen, hebben wy deſe tegenwoordige letteren met de beveſtinge van onſe Zegelen verſterckt. Ist ſaecken dat yemant ſich verſtoute onſe gifte met vermetelheyt tegen te gaen, dat hy wete, dat hy in Godts Almachtich en onſe ongenade loopen ſal. Getuygen Ian Archidiaken van Brabant, Willem Archidiaken in Antwerpen van 't Biſdom van Cameryc, Giſelbert Prieſter van Gent, Arnolphus Prieſter van Opwijck, Willem van Betunen, Hugo van Gent,

Sige-

Sigerus syn Broeder, Giselbert van Rassengem, Ian van Betunen, Gillis van Morseke, Margriete van Dendermonde, Margriete van Betunen, Machtildis Vrouwe van Rassengem. Gedaen inden Iaere 1223 den 9 October.

Dese veranderinge van *Machtildis* heeft *Godefroy Bisschop van Camerijck* ingewillicht, die ooc dese Maechden heeft keur gegeven, of sy te *S. Gillis*, oft elders inde *Prochie van Zwijvick* 'tClooster bouwen wilden; waer uyt men bemercken kan, dat dit Gasthuys tot de woonplaetse van dese Geestelijcke Maechden maer voor eenen sekeren tijt gegunnet was: want *Machtildis* inden sin hadde haer van een gevougelijcker te laten versien; gelijck sy dat met haer aenhoudinge aenden *Bisschop Godefroy* betuycht: wiens zegelbrief van lastgevinge, om bequamer plaetse te vinden, wy te voren hebben verhaelt. Dan also 't selve door hare aflyvigheyt is verhindert geweest, heeft weynich daer na *Margriete Vrouwe van Dendermonde*, de saeck by den *Bisschop* met grooten yver voortgedreven, by den welcken hare ernstige begeerte dies te crachtiger was, om dieswille sy van syn Bloetverwanten was; daer by ooc gecomen sijnde de toestemminge van *Robert Heer van Dendermonde* (die nochtans 'tbeschermrecht aen sich behoude) so heeft den *Bisschop* d'overstellinge van 'tClooster bevesticht, 5 Iaren na d'instellinge, gelijck te voren bewesen is, by-brengende dese redene, *dat in 't voorseyde Dorp daer eerst was de Prochie-kerck een plaetse soude zijn bequaem, gevougelijc ende geschict, om 'tvoorseyde Clooster voor de gemelde Ordene te bouwen, ende de plaetse gevougelijcker voor de Prochie, daer eerst 't Clooster was.* Welcke veranderinge dies te lichter geschieden konde, om dat indien tijt de Kerck van *S. Gillis* was gelegen buyten de Stadt. By dese weldaet en is de mildadigheyt van *Margriete* niet blyven staen, maer also sy ongetrout leefde, heeft met uyterstem wil aend' *Abdye* gelaten, *behalven de thiende van Molenbeke, alle haer meubelen ende al wat sy met haer eygen penningen hadde gekocht inde prochie van Appels, in S. Odulphs Brouc en inde prochie van Opwijck, so in thiende als in landen, en' tlant gelegen*

greffeninge, datmen 't Silangen Velt noemt, ende dry haer woonsteden by S. Gillis, ende de thiende gelegen inde Prochie van Belle, ende de thiende gelegen in Zwyvick, ende een seker stuck Lants gelegen inde Prochie van Messelaer, onder ander oock *d'Heerlijckheyt van 't Dorp van S. Apollonie, Appels genaemt, met alle rechts-gebiedt, soo van saecks als strafs-vervolch over 't geheele Dorp, uytgenomen d'Erfnisse vanden Heer van Dendermonde ende syne Dienaren.* Dese gifte heeft *Robert*, haers Susters-Sone, niet alleen bevesticht, maer oock met mildadigheyt vermeerdert, gevende *vier Bunderen Lant met den Cyns, die geackert worden voor d'helft vande vruchten, den vijfden schoof van een Bunder, 't Landt met den Wyngaert gelegen by de Kerck van Zwyvick; by hem houdende 't rechts-gebiedt, dat een wereltlijck Prince in s' Kercken goederen moet hebben. Dese, ende alle die genoemt zijn, syn gelegen tusschen Baudewyns Brugge ende de plaetse diemen 't Sluys noemt by den nieuwen Burcht: daer-en-boven den Hof, Bosch ende grassinge van 't Landt vande Oye, die alle gelegen zijn tusschen de Meulens vanden Nieuborch ende 't Sluys: alle welcke sy in een aelmoesse vry ende vryelijck te besitten gegeven heeft: soo nochtans, dat, waert dat by geval de Sluyse met de invloeyende wateren braecke, oft op eenige wijse van noodt hadde vermaeckt te worden, soude vermogen te nemen, niet wachtende bevel oft den wil vande Nonnen, vanden Bosch ende van 't gemelde Landt naer syn beliefve daer hy soude willen, om te vermaecken de breucke van 't Sluys ende de Meulens t'herstellen. Item waer 't saecken datter te groote invloeyinge van water geschiet waer, soude vermogen ende moeten 't Sluys breken waer 't hem soude believen, ende door 't Landt vande Nonnen de overleydinge van 't water maecken om de Meulens te verlossen: daer-en-boven heeft hy haer gegunt eenen Windt-muelen* tot t' Cloosters ende anderen gebruyck: oock vrydom van Tollen ende Accysen: daer-en-boven de Visscherye inden *Dender* boven 't Sluys *met alle recht daerin; uytgenomen syn geleyde*, (dat is 't Over-recht ende Hoochste-gebiedt) t'samen oock den Vyver, dien sy den *Vliet* noemen. Inden Zegel-brief

gelbrief van de gifte schrijft Hy in deser vougen, *Robert by der Voorsienigheyt Godts Voorstander van Atrecht, &c.* Den selven heeft verkocht aende gemelde Geestelijcke Maechden eenen Bosch van acht Bunderen dry hondert Roeyen, die men de *Warande* noemt (by 't Clooster) ende dat in vry ende onbeleent goet, vryelijck ende sonder eenige schattinge: nochtans *houdende aen hem ende syne Erfgenamen dat Hooch-rechts-gebiedt.* Boven de voorseyde mildadigheden heeft Hy aende *Abdye* bevesticht verscheyden giften gedaen by verscheyden. Ten letsten voor syn Iaer-getijde heeft Hy haer gelaten dertich ponden Vlaems eens, ofte Rente voor die somme, soo zijt liever hadden.

't Voorbeeldt van desen, syne Moeder ende Moye, syn naergevolcht *Willem* syn Broeder *Heer van Rorard-brugge* met *Isabelle* syn Huysvrouwe ende synen Soon *Gillis*; de Dochter van *Machtildis : Guido* Schoon-sone : *Margriete van Vlaenderen* Moye van *Guido : Ingelrammus van Dendermonde : Willem van Grimbergen*, den Oom van *Robbert : Machtildis* Suster van *Robert*, met haer Sonen *Geeraerdt* ende *Robert : Robert* ende *Willem* Sonen van *Guido*; *Ian* Neve van *Guido : Leonius* Burgh-Grave van *Bruxel* met syn Huysvrouwe *Sophie*; *Oda* Dochter van *Sophie* uyt *Arnhout*, *Heer* van *Grimbergen*, met haren Broeder *Arnout* van *Grimbergen*; *Gillis* Wapen-drager van *Morske* ende andere: van alle welcke syn verscheyden Zegel-briefven vande Iaeren van d'eerste oprechtinge van dit Clooster tot den Iaere 1300 ende eenige volgende.

Dese *Abdye* door d'ellende van dese Burgerlijcke beroerten is vernieticht geweest, soo datmen langh niet als vervallen mueren, (doch op eenen schoonen verheven grondt op den kandt vanden *Dender*) heeft sien staen: dan gedurende het twaelf Iaerich bestandt ende daer naer weder opgetimmert.

d' Abdessen die vanden beginne hier geweest zijn, naer de beste ondersouckinge, zijn dese naervolgende.

Heyl-

Heylwidis inden Iaere 1223 verkoren, heeft noch geleeft inden Iaere 1232.

Catharina in den Iaere 1235.

Delia de Beyschot.

Elisabeth inden Iaere 1256.

Adelisa de Asca inden Iaere 1269.

Margareta vander Straten inden Iaere 1282.

Ida de Weinse inden Iaere 1298.

Beatrix inden Iaere 1309.

Agnes inden Iaere 1318.

Catharina.

Catharina Schoubroeck inden Iaere 1335.

Margareta Cristina: soo staet in 't Graf-schrift inden Iaere 1341.

Catharina van Schoubroeck inden Iaere 1345.

Margareta van Eertvelde inden Iaere 1372.

Margareta Haecks.

Cacilia Soisons inden Iaere 1391.

Stephana vanden Houte inden Iaere 1397.

Catharina Smunters inden Iaere 1416.

Ioanna Everwyn inden Iaere 1431.

Elisabeth inden Iaere 1434.

Catharina Smunters inden Iaere 1435.

Elisabeth de Puteo inden Iaere 1436. Dese heeft noch geleeft inden Iaere 1455.

Laurentia de Chistelles, is gestorven inden Iaere 1485.

Alexandrina van Damme, is gestorven inden Iaere 1504.

Beatrix Pieters, is gestorven inden Iaere 1516.

Ioanna Sbien.

Barbara vanden Eede, is gestorven inden Iaere 1540.

Clara Everaerts, heeft noch geleeft inden Iaer 1554.

Ioanna de Moye, is gestorven te *Namen* inden Iaere 1584.

Marie Hoegaerts, is gestorven inden Iaere 1588.

Anna

Anna van Steelandt, onder de welcke 't Cloofter op d'oude placts is herbout ende de Geeftelijcke Maechden uyt defe Stadt (daer fy middeler tijdt woonden) weder daer naer toe met groote vreucht geleyt.

HET V. DEEL.

Van d'ander Geeftelijcke Ordenen ende hare Inftellinge.

Vande Begynen.

ONtrent den tijdt dat d'eerwaerdige Vrouwen vande *Cifterciſche* Ordene hier zijn beveſticht geweeſt, zijn oock alhier geweeſt de *Begynen*, de welcke hare woonſtede inden begin by *S. Gillis Kerck* gehadt hebben,(inde ſelve huyſinge waer in weynich tijdts te vooren de *Ciſterciſche* gewoont ende met betere ende bequamere gemangelt hadden:) Maer daer naer zijn oock deſe tot een gevoegelijcker plaetſe vertrocken, alwaer ſy noch tegenwoordichlijck woonen. De veranderinge is beveſticht geweeſt by *Willem Biſchop van Camerijck* met eenen Zegelbrief vanden Iaere 1289. Deſe worden alſoo genaemt vande *H. Begga*; ende niet connende, ſoo 't betaemt, betrachten den Maechdelijcken ſtaet, mogen vryelijck verhuyſen ende aennemen den Huwelijcxſchen: ſy leven in byſondere Huyſen, oock eenige t'ſamen; doch alle in een bevanck, ende onder ſeker ordeningen, die niet en zijn van hert gebiedt oft groote vry-leventheyt: ende leyden alſoo eenen geeſtelijcken omganck tuſſchen den Cloosterſchen ende Wereltſchen.

Van d'Abdye van S. Brigitte.

Langen tijdt en waſſer in geheel *Vlaenderen* geen *Clooſter* van Mannen ende Vrouwen t'ſamen naer d'inſtellinge van *S. Brigitte*, tot dat door neerſtigheyt, voornamentlijck van *Pieter vander Helſt*, eerſtelijck een alhier ontrent den Iaere 1465. gebouwet is. Want deſen alſoo hy groote begeerte over langen tijdt daer

toe gehadt, ende vernomen hadde dat *Marie van Cleef*, Suster van *Philips den Goeden*, (die dit Clooster seer toegedaen was) te *Bruxel* was gecomen, is daer henen gereyst, ende heeft van haer vercregen Briefven van goede beweginge tot dit voornemen aen *Isabelle van Portugael*, de welcke haren Ziel-hoeder gesonden heeft aenden *Bisschop van Camerijck*, wiens toestemminge, niet sonder groote moeyte ende vele tusschen-spraecke van 't Capittel van *Camerijck* ende *Dendermonde* verworven zijnde, is by den *Paus* daer naer bevesticht. De plaetse om 't Clooster te bouwen is verkoren *op 't Laer*, de welcke in dien tijdt van oneerlijck gerucht was. Daer-en-tusschen door 't versoeck vande *Princesse Isabelle* syn van *s'Hertogenbosch* van 't Clooster van *S. Brigitte* gesonden *Marie van Os* met dry andere Godtvruchtige Maechden ende Broeder *Herman Vermuyden*, Biechtvader, met Broeder *Ian van Wauteren*, Medehulper; die alle te *Dendermonde* met groote blyschap vande Gemeente gekomen zijn. Den naesten *Lichtmis* dagh zijn sy seer eerbiedichlijck vanden *Raedt* ende *Canonicken* in haer Clooster geleydet, ende daer van de sorge bevolen aen *Marie van Os*. Weynich tijts daer naer, mogelijck by geval, op den dagh van *S. Brigitte* is te *Dendermonde* gekomen de *Princesse Isabelle*, ende met haer *Margareta* des *Conincks Eduards van Engelandt* Suster, Vrouwe van *Carel van Bourgoignen*, dien de Nacomelingen *den Stouten* genaemt hebben, ende soo alhier alle dingen tot de bouwinge vande Kerck gereet waren, is Sy gebeden geweest den eersten steen te leggen, 't welck Sy als oock hare toe-comende Schoon-dochter, met t'onderleggen van elck eenen gouden penninck, gedaen hebben. Waer naer geschiet is d'eerste verkiesinge van een *Abdesse*, *Marie van Os* ende Biechtvader *Heer Ian Kets*, ende gedaen de omdiensttigheden die in soodanige saeck gewoonelijck geschieden. 't Welck alles door de groote menichte vande t'samen-loopende Menschen gebeurde inde Nieuwe-kerck, die doen ter tijdt maer vijf ofte ses voeten boven d'aerde gemetselt was, ende ten selven dage

dage de plaetse genaemt, *den Throon van Marie*, die alsdan gesloten ende van syn eygen recht gemaeckt wierde, want dese voortplantinge te voren 'tClooster van *s'Hertogenbosch* onderdanich was: Midtsgaders de besorginge, die te vooren den Biechtvader hadde, aen *d'Abdesse* gegeven ende bevolen.

Dit Clooster is door de gemelde Landts-oorloge vernietticht geweest, dan weder herbouwt. 't Gevolch van *d'Abdessen* is dit, *Marie van Os*, *Margareta Lombaerts*, *Margareta van Laer*, *Amelberga vander Beke*, *Beatrix Ridders*, *Anna Snaers*, *Heylwigis van den Brouck*, *Anna du Bois*, *Barbara tasse.*

De Vaders syn dese *Ioannes Kets*, *Ioannes Otteren*, *Ioannes de Ost*, *Robertus van Inxhem*, *Petrus Calebaert*, *Iacobus Algoet*, *Georgius Verpletsen*, *Iacobus van Lougenhage.*

Tot soodanige grootachtinge is dit Clooster gecomen, dat van hier te *Ryssel* een ander vande selve Ordene is gesproten, alwaer verreyst is *d'Abdesse* selve, *Anna du Boys* met ses Nonnen; ende daer naer een ander tot *Bruxel.*

Vande swarte Susters.

Hier naer syn hier gecomen uyt 't Clo oster van *Audenaerde* ontrent den Iaere 1492 de Susters vande Ordene van *S. Augustyn*, die vande swarte kleederen die sy dragen, *swarte Susters* genaemt worden. Dese hebben in 't Iaer daer naer vanden *Bisschop Hendrick vanden Berge* bevestinge, ende vande *Canonicken* deser Stadt verlof gekregen om een Capelle te bouwen, welcke noch staet; dan alsoo een groot deel van haer beroep bestaet in 't bystaen der krancken, oock geraeckt vande haestige sieckte, soo is haer eerste wooninge (die doen was by de Steen-poort, op den wegh aldermeest bewandelt, ende over sulcks voor de voor-bygaende Menschen seer gevaerlijck) over gestelt tot een andere plaetse meer vanden wegh, doch grooter ende vermaeckelijcker, alwaer sy noch woonen, ende d'eerste woonplaetse verandert tot 't Stadts gebruyckt, die daer van een Schoole om de

Ieucht d'eerste beginselen vande Latijnsche spraecke te leeren gemaeckt heeft. Welcke Schole, ende van gebouw, ende noch meerder van vruchten altijdt achtbaer geweest is; aengesien alhier vele hare beginselen hebben genomen, die daer naer met hare geleertheyt groote diensten aende gemeene saeck hebben gedaen, onderwesen zijnde van vele bequame Meesters, vande welcke aldereerst wooninge ende Iaerlijcxschen loon vande Heeren van 't rechts-gebiedt verereghen heeft *Meester Hendrick Carens* inden Iaere 1540. Dese Schole is langen tijdt de *Hooch-Schole* genaemt geweest; dan eyndelijck d'onderwysinge der Ionckheyt inde Latijnsche letteren de Broeders van *S. Augustyn* toegelaten zijnde, is dit gebou aen bysondere van 't Stadts wegen verkocht.

Vande Capucinen.

't Eerste Clooster van Mannen dat alhier gekomen is, is dat vande Broeders van *S. Franchoys*, *Capucinen* genaemt (want datmen vande *Alexianen* ende *Bogaerden* gelooft, daer van is geen bewys noch overblijfsel, wanneer, ofte waer sy hare woonplaetse souden gehadt hebben: hoewel hier noch een brugge ende straet de *Bogaert-brugge* ende *Bogaert-straet* genaemt worden.) Dese woonen in 't midden vande Stadt: hebben eenen vermaeckelijcken Hof met een doorgaende water, die haer nochtans, door de sobere wijse van leven dat sy leyden, meer dient tot nootdruft als welluft. De Stichters van 't Clooster, ende 't Iaer wanneer, wijst aen dit geschrift inde Latijnsche spraecke boven haer deure.

Aen Godt den Aldergoedichsten, Aldergrootsten, aenden H. Franchoys, ende de Broeders Capucinen, hebben Dominicus Idiaques voor syne Catholique Hooge-Overicheyt Beschermer vande Stadt van Dendermonde ende Leytsman van een Vaendel Isspaignaerts dit Clooster met syne Krijchs-knechten toe-gewijdt inden Iaere 1596.

Vande

Vande Broeders van S. Augustyn.

Ontrent den Jaere 1624 zijn alhier gecomen de Broeders van *S. Augustyn*, gemeenelijc *Augustyne-broeders* genaemt: ende korts daer naer, de onderwysinge vande Jonckheyt inde Latijnsche taele haer toegelaten zijnde, hebben hare woonplaetse genomen by de Dijck-poorte inde Huysinge gemeenelijck de *Lombaert* genaemt; ende gebruyckt tot haren Kercken-dienst de *Capelle* van onse *L. Vrouwen* Gasthuys.

HET VI. DEEL.

Vande Gasthuysen Voor Siecke, Vreemde, ende oude armen gebout.

Van 't Gasthuys vanden H. Blasius.

WY hebben gesproken vande Gestichten die de liefde tot Godt heeft verweckt; laet ons nu comen tot de gebouwen die de liefde tot onsen Even-mensche heeft voorgestelt: voornamentlijck der Armen. Onder dese is 't achtbaerste, soo van stichtinge, als Incompsten *'t Gasthuys vanden H. Blasius*, van over dry hondert Iaeren ende meer vande *Heeren van Dendermonde* gebout, die dat daerom in hare Zegel-briefven *haer Gasthuys* noemen; al ist van andere verrijckt. *Willem van Vlaenderen* Neve van *Robert van Betunen, Grave van Vlaenderen*, heeft met raedt vande *Schepenen*, ende andere tot de versorginge der Siecken vijf Vrows persoonen, *Susters* genaemt, ende eenMans-persoon *Broeder* geheeten geordent; welck getal *Philips* behouwet Sone van *Maleanus* verboden heeft te vermeerderen: *Op dat 'tgene gesticht is tot de versorginge der krancken: de Susters ende welvarende Broeders in grooteren getale niet en souden verteren.* De gemelde *Susters* en zijn langen tijdt niet gehouden geweest aen eenige beloften: Sy gingen ende quamen wanneer dattet de Versorgers van 't Rechts-gebiedt en haer geliefde, gelijck Dienstmaechden: tot dat sy ten laetsten (nu onlancx te weten inden

Iaere 1602 den 27 Augusti) suyverheyt, armoede, ende onderdanigheyt belooft, ende haer selven totter doodt aen *'t Gasthuys* verbonden hebben. Wyders, voor den selven tijdt en waren Sy, noch den Ziel-hoeder vande Gemeente, noch den *Bisschop* niet onderworpen, maer alleen de Versorgers van 't Rechts-gebiedt; dan daer naer hebben sy van 't Kerckelijck-recht begost te zijn: Sy ontfangen nochtans hare Bewint-hebbers vande Versorgers van 't Rechts-gebiedt; aende welcke sy Iaerlijcks doen de rekeninge van haer Bewint. Dit *Gasthuys* heeft een menichte van Bedde-steden, *Capelle*, plaetse om de dooden te begraven, ende meer andere gerieflijckheden tot sodanich werck behoorende.

Van 't Pest-huys.

Wanneer eenige arme Burgers met de besmettelijcke Pest besocht werden, (die alhier, door de nettigheyt ende ruymte der Huysen, midtsgaders gesonden lucht selden is) hebben de Versorgers van 't Rechts-gebiedt daer toe verordent een seer wyde gevoegelijcke Huysinge tegen d'Stadts-vesten, tusschen de Steen-poort ende Leen-moeyen-brugge: In welcke, boven d'andere versorgingen, onderhouden wort eenen Ziel-hoeder om de krancke tot de Godtsaligheyt te geleyden.

Van 't Gasthuys van onse L. Vrouwe.

Behalven 't Gasthuys en 't Pesthuys voor arme Siecken, zijn alhier noch twee Gasthuysen voor arme reysende: vande welcke 't voornaemste is, 't gene de *H. Maget Marie* is toegewijdt, staende by de *Dijckpoort*; 't heeft voor vreemde Mans-persoonen herberge, bedde, lepel-spijse, ende inden Winter, vuyr: oock voor de Godts-geleerde van buyten comende de tafel, ende bouck-kamer. Inden Iaere 1354 heeft den Raedt aen dit Gasthuys gegeven de *Dijckpoort* om eenen Toren daer op te timmeren; op sulcken bespreck; dat waer 't saecken door eenich geval den noot sulcx vereysschede, soudet de Versorgers van 't rechts-gebiedt

gebiedt geoorlooft zijn de selve Poort te gebruycken gelijck andere Stadts-poorten onder de welcke sy eertijdts, te weten, voor de vergrootinge van 't Stadts-mueren, heeft geweeft. De *Capelle* is middelmatich. Hier voren is geseyt dat hier eertijdts een Broederschap van onse *L. Vrouwe* geweest is; maer is overgestelt tot de Hooch-kerck, mettet recht van Myten te slaen. Men bevint dat over de vier hondert Iaeren, ende meer, alhier een *Capelle* geweest is: aengesien inden doodt-bouck vande Kerck van *Dendermonde* alsoo staet: *Vrouwe Machtildis Vrouwe van Dendermonde heeft achter gelaten twaelf Schellingen parasys aende gene die tegenwoordich sullen zijn inde Processie van dien dagh, by 't Huys van Gillis Cnyf, by de Capelle vande Dijckpoort, t'onsen L. Vrouwen Hemelvaert.*

Van 't Gasthuys van S. Ian Euangelist.

Om de Vrouwen ende Meyskens (de welcke niet betamelijck by de Mannen in desen deele gehuys-vest en conden worden) van dit weldaet der herberginge niet uyt te sluyten, isser een Gasthuys voor de Vrouwes-persoonen, te *S. Ians Euangelist*; daer ooc on-manbare Ioncxkens worden ingelaten. 't Is seker dat over dry hondert Iaeren alhier een *Capelle* geweest is, ende alvooren dattet den naem van *Gasthuys* verregen heeft, *S. Ian op 't Schelde* geheeten; dan 't Huys is veel nieuwer; te weten vanden Iaere 1434. Hier is oock eertijdts een Broederschap geweest, dan met den Oorloge vernieticht.

Van 't H. Geest Huys.

Noch isser *'t H. Geest Huys*; waer van d'oorsaeck geweest is *Hendrick Slabbaert* eertijdts *Deken van Bruxel, Canonick van Dendermonde*; die, wanneer hy by uytersten wille syn Huys dat hy hier hadde, ten prouffyte vande Armen gelaten hadde, heeftet d'Heeren van 't Rechts-gebiedt goet gedacht hier woonsteden voor 16 arme Vroukens te stichten, ende daer by te brengen verschey-

verscheydene gegevene ende gemaeckte aelmoessen: daer by is een *Cappelleken* gesticht aen de straet, tot vryeren toeganck van een yder, ende den *H. Geest* toegewijdt, van waer 't Huys den naem heeft.

HET VII. DEEL.

Van d'andere mindere Kerckelijcke gestichten.

Van S. Ians Capelle.

BEhalven de gewyde plaetsen die wy verhaelt hebben, syn op verseyden gewesten in dese Stadt verscheyden *Capellen* gesticht: De grootste, ende d'outste geacht, is *S. Ians Capelle*; die 't volck meent eertijdts een *Prochie-kerck* geweest t'hebben. 't Is waerschynelijck dat sy niet over de vier hondert Iaer out is. Hier is voormaels een Broederschap van *S. Ian Baptist*, ende een ander van *S. Catharine* ingestelt geweest, die daer naer by malkanderen gevoecht zijn. Wel hondert Iaer naer dat de *Capelle* gebout was, isser eenen schoonen Toren opgeset tot 't sop van witten Arduyn-steen; de welcke, met eenen seer bequamen ommeganck gemetselt, in dien tijdt gekost heeft festhien ponden ende weynich meer: een werck (nu gerekent) van vele duysenden. Den *Bischop van Camerijck* heeft de plaetse inden Iaere 1446 gewijdt, in welcke wijdinge Hem geschoncken is voor een gifte een pont parasys, den *Capellaen* vier schellingen parasys, den Dienaer (mogelijck die een goet Ampt hadde) acht: waer uyt de schaersheyt van gelt van dien tijt afgenomen kan worden.

Van S. Rochus Capelle.

Daer volcht *S. Rochus Capelle*, gebouwet by *Iacob ende Ian van Nyvele, Romeyn Danckaert, ende Bertholomeus Penneman*, die tot meerderen voortganck van haer goet voornemen vanden *Bischop van Camerijc* vercregen hebben de bevestinge van 't Broederschap van *S. Rochus*, 't welck alsoo 't sonder wetten ende ordeningen

deningen niet en konde bestaen, hebben versocht dat d'Heeren van 't Rechts-gebiedt, 't gene sy onder malkanderen geraemt hadden, souden bevestigen; 't welck geschiet is. Dit Broederschap duert noch, ende is een vande dry Reden-rijcke Kamers.

Van onse L. Vrouwe Capelle.

'tDerde is onse *L. Vrouwen Capelle*, die over menige Jaeren gestaen heeft, soomen meent, recht op den kant vanden *Dender* ontrent daer nu de Bogaert-brugge staet; Doch afgebroken (soo, waerschynelijck is) wanneermen dien kant vanden *Dender* tot bequamer ligginge vande Schepen ende meerder gevoechlijckheyt van 't laden ende ontladen van hare vrachten met eenen muer heeft betrocken, ende is herbout met den selven naem daer 't nu staet, daer van Besorgers zijnde *Steven vanden Briele ende Ian Iacobß*. d'Onderhoudinge wordt by de Caey-werckers versorcht, die daer toe, uyt over-een-cominge met d'Heeren van 'tRechts-gebiedt de thienden van haer gewin brengen ende daer-en-boven noch Iaerlijcx ses schellingen.

Vande Capellen van S. Ioris, S. Eloy, ende S. Nicolaes.

Noch zijnder de *Capellen* van *S. Ioris*, by de Gulde vanden Voet-boge *S. Ioris* toegewijdt; *S. Eloys*, by de Smits, ende *S. Nicolaes* by de Voorkoopers; alle van ouden ende onsekeren oorspronck; zijn nochtans (soomen bespeuren kan) over de dry hondert Iaeren oudt. Dese hebben inden aenvangh van dese Burgerlijcke beroerten wel 't meeste verderf geleden, ende langen tijdt onnut gebleven; dan weder als te voren tot kerckelijcke oeffeningen herstelt.

BESCHRYVINGE VANDE Stadt ende Landt VAN DENDERMONDE.

HET III. BOECK.

Beſchryvinge van 't LANDT,

HET EERSTE DEEL.

s' Landts gelegentheyt, aert, beſcheydinge: de Dorpen ende Heerlijckheden die onmiddelijck van den Heer van Dendermonde, ofte die van byſondere beſeten worden.

VAnde Stadt comende tot 't Landt, ſullen 't ſelve eerſt leggen in ſyn kanten ende ſcheydt-palen: Het heeft vanden Ooſten *Brabandt*, daer 't oock de *Schelde* ſcheyt van 't gebiedt van *Bornhem*: aen 't Noorden wordt het onderſcheyden van *'t Landt van Waes* met de *Durme*; het heeft van 't Weſten, hier het *Burch-graeffſchap van Gendt*, daer *'t Landt van Aelſt*, dat oock de zijde van 't Zuyden beſluyt; by naer door 't midden loopt de *Schelde*, oock den *Dender*, die door *'t Graeffſchap van Aelſt* alhier door-vloeyende een goet deel beſproeyt, waer van, behalven de groote gevoegelijckheyt voor de ſcheepvaert, de Landen aenkomt onuytſprekelijcke vruchtbaerheyt, niet alleen van alle ſoorten van Granen ende Kennep, maer boven geheel *Vlaenderen*, jae geheel *Nederlandt*, groot overvloet van Vlas, d'welck (gelijck de verſtandige vande Landt-bouwerye weten) niet

niet dan in 't beste Landt datter te vinden is goet kan wassen. De Meerschen en Weyden zijn seer grassich. Bosschen zijnder weynich, ende die niet groot; dan daer comt dagelijcx houts genoech van het omliggende *Brabandt*.

Dattet gelegen is in Keyserlijcken grondt (nochtans geen Leen-goet maer vry, ongehouden, ende als Keyserlijcx, geen onderdanigheyt schuldich) hebbe in 't eerste Bouck betoont; mitsgaders dattet noyt een deel van 't Hertochdom van *Brabant*, noch Graefschap van *Vlaenderen*, noch Burch-graefschap van *Gendt* geweest en is, ende dieshalven eenige kennisse schuldich; maer te zijn een *Landt ende Heerlijckheyt; vry, geender Over-Heeren weldaet, van 't beste recht, niemandt onderdanigheyt, schattingen ofte kennisse schuldich, als Godt ende synen Heer*, is t'samen genoechsaem bevesticht.

Het heeft in 't geheel festhien Dorpen, vande welcke, die over dese zijde vande *Schelde* leggen zijn dese: *Opwijck, Wettere, Schellebelle, Denderbelle, S. Gillis met Zwyveke, Baserode, ende Lebbeke*. Over d'ander zijde op den kant van *Vlaenderen*; *Zele, Hamme, Wtbergen, Overmeere, Berlare, Calkene, Laerne, Grimbergen, ende Moorsele.* Van alle dese en zijn maer acht Vierscharen aenden *Prince, Heer van Dendermonde*, daer by oock gerekent die voor eenige Iaeren beleent en van bysondere beseten worden, ende zijn dese: *Zele, Hamme, Wettere, Opwijck ende Lebbeke, Denderbelle, met S. Gillis ende Zwyvick, Grimbergen, Berlare, Baserode.* d'Ander worden van des *Over-Heeren* Leenhouderen met Erfrecht beseten.

ZELE.

Wat hoedanigheyt datmen wil aenmercken, 't sal bevonden worden dat *Zele* met recht voorgestelt wordt: een groot welgelegen Dorp, dat van 't Noorden wordt besproeyt met de Revier de *Durme*, waer langhs het heeft vele grassige Meerschen ende Weyden, van 't Zuyden de *Schelde*, maer niet soo verre:

ſeer bewoont: ſoo dattet met 't getal der Inwoonderen met vele Steden, die oock vande minſte niet en zijn, mach vergeleken worden: 't is overvloedich van alle vruchten, namentlijck Vlas, waer in alhier dagelijcx wordt gehandelt, dan aldermeeſt op den Jaermerckt, ſeer vermaert door den toevoer van ſchoone Paerden ende Coopmanſchappen, die gehouden wordt op den dagh van *S. Michiel.* De Kercke is *S. Lugier* toegewijdt, waer van een deel is ouder, het ander nieuwer, mogelijck te voren gebrandt en daer naer herbout. Het Ampt vanden Ziel-hoeder is alhier profytelijcker als wel eenich uytſtadts van geheel *Nederlandt*, 't welcke ſtaet tot uytreyckinge vande *Abten* der Keyſerlijcke Clooſteren *Werdene ende Hellemſtadt in Weſtphalen*, vande ordene van *S. Benedictus*, ende dat ter oorſaecke van ſeker thienden die 't Clooſter van *Werdene* door gunſte van *Carel den Grooten* toequamen; Waer van alhier oock geweeſt is een voortplantinge vande ſelve Ordene, die welcke, ofte door oorloge, ofte door dien grooten brandt inden Iaere 1452 vande Gentenaers geſtoockt, uytgeroeyt, ofte ander miſvaer vernietticht is, ende de *Monicken* tot hun Clooſter weder geroepen, latende een goet deel haerder thienden tot 't onderhout vanden Ziel-hoeder.

HAMME.

Aen *Zele* is *Hamme* ſeer gelijck, gelegen op de Reviere de *Durme*, eerſt vanden *Prince* tot onderpandt gegeven met den naem van *Heer* aen *Pieter d'Overloope*: nu iſt by 't manaſtich geſlacht *Verreycken*, dat boven de ſtellinge van *Meyer*, *Schepenen*, *Oeſter* ende uytreyckinge van ander Ampten heeft den vogelvanck ende Iacht; dan dat opperſte Rechts-gebiedt, Leen ontfangh, thienden recht, in verkoopingen, den beſten pandt, met de boeten comende boven de dry ponden, gebiedt inde Onderſaten, ende andere hoochſte macht teeckenen, heeft den *Prince* aen hem gehouden.

Hier

Hier is een Schutters Gulde *S. Ioris* toegewijdt, die *Carel van Bourgoignen* heeft bevesticht: *Maxamiliaen* ende *Keyser Carel den V.* hebben den Zegel-brief,door d'oorloge in ongereedt bedegen, gestelt in syn geheel: ende geniet soodanige voor-rechten ende vrydommen als de Gulde binnen d'Stadt.

Aen 't eynde van dit Dorp is een Wijck, die vanden naem van haer Kerck *S. Anna* wordt genaemt: de Inwoonders worden onder *Hamme* gerekent, diens *Heer* sy kennen, ende yemandt van hun lieden is *t'Hamme* altijdt onder de Schepenen: dan in Kerckelijcke worden sy ghevoecht by *Waesmunster*.

d'Inwoonders hebben 't gemeen gebruyck vanden Uyterdijck gelegen aenden kant vande *Durme*, en dat door sonderlijcke gunste vande *Heeren van Dendermonde*, als *Robert* ende *Guido Grave van Vlaenderen*, sonder yet te gelden als twee penningen Iaerlijcks, die by de Kerck ontrent Paesschen voor al de Gemeente moet worden betaelt,waer van syn twee Zegel-brieffen die luyden als volcht:

ICk Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde maeck kennelijck alle de gene die dese tegenwoordige letteren sullen sien, dat ick voor de vergevinge van mijne sonden, ende ten insien vande Goddelijcke vergeldinge hebbe gegeven aen alle mijn Mannen ende Gasten van Hamme tot Godtvruchtige aelmoesse eenen sekeren Meersch, den Wterdyck gemeenelijck genaemt, gelelegen inde Prochie van Hamme, by den kant vande Durme, ten prouffyte ende gemeenschap van alle de Inwoonders in mijn voorseydt Dorp: ende op dat de gifte van dese aelmoesse vast ende bestandich inder eeuwigheyt blyve, hebbe dese tegenwoordige letteren tot getuygenisse van dese saeck met de versekeringe van mijnen Zegel doen versterck en, gedaen inden Iaere ons Heeren 1255 inde Maendt van Iunij.

Desen *Robert* is geweest den Sone van *Willem Voorstander van*

Atrecht ende *Machtildis Vrouwe van Dendermonde* dit volgende heeft gegeven ſynen behouden Sone:

Wy Guido Grave van Vlaenderen, Heer van Betunen ende Dendermonde, alle de gene die deſe tegenwoordige letteren ſullen ſien, Saluyt, ende te kennen de waerheyt: dat een yegelijck weet, dat Wy hebben gegeven ende gegunt ſonder onderſcheyt, ende in't gemeen aen alle ende een yder, in't Carſpel van Hamme van't Landt van Dendermonde woonende, aen geen andere, geheel de Weyde ende gebruyck die ſy ſullen konnen verkrygen inde plaets ofte plaetſen die gemeenelijck in't Nederduyts Werdijck genaemt worden, die onſe zijn, binnen de palen vande voorſeyde Prochie, ofte hier naemaels ſullen konnen gevonden worden door waſdom ofte afneminge tot de diepte van onſe Revier, tot Erffeniſſe voor twee penningen, Ons vande Kerck van Hamme voor de Gemeente vande gemelde Prochie Iaerlijcx te Paeſſchen te betalen; behoudens nochtans in alles eens anders recht, dat een yder toecomt voor deſen tegenwoordigen gegeven toegedragen, in welcker ſaecken getuygenis ende verſterckinge hebben aende gemeente vande voorſeyde Prochie gegeven deſe tegenwoordige letteren, verſterckt met de beveſtinge van onſen Zegel, gegeven ende gedaen inden Iare ons Heeren 1261 naer onſe L. Vrouwen Hemelvaert.

De Kerck is *S. Pieter* toegewijdt van onbekenden oorſpronck, dan is ſeer oudt, aengeſien het deel naer den Ooſten daer is by gebout inden Iaer 1148 ende *S. Michiel* toegewijdt; Dat voorſtander-recht comt den *Abt van Loben* toe.

WETTERE.

Gelijck *Hamme* met de by-vloeyende *Durme*, alſoo wort *Wettere* met de *Schelde* verrijckt, gelegen op eenen heuvel tuſſchen *Gendt* ende *Dendermonde*, van waer men heeft een vermaeckelijck geſicht rontomme over de leeger liggende Landen tot in *Gendt* toe; is ſeer wijdt uytgeſtreckt tot over de Reviere, daer het begrijpt *Eerbure*, ende loopt tot *Lokeren in 't Landt van Waes*. Hier wort geſien dat wel bekent Slot *'t Caſteelken vander Moſt*,

Most, soo genaemt van 't out Geslacht *vander Most*. 't En is niet langh geleden dat dit Dorp den *Prince* onmiddelijck was onderworpen, ende noch anders niet en is, als een in trou-genomen Heerlijckheyt ende tot onderpandt gegeven vanden *Coninck* aen *Maxamiliaen de Villain, Ridder, Grave van Ysegem, Vry-Heer in Rassegem, Bevelhebber van Ryssel, Douay ende Orchies*, den *Coninck* aen hem houdende de Opperste-macht-teeckenen ende Rechten. d'Onderpandinghs bevestinge ende de vruchten vande Heerlijckheyt heeft naermaels vercregen Vrouwe *Philippote de Iauce, Weduwe Wylent Maxamiliaen.*

Hier is een gedenckwaerdich Leen dat *d'Heer vander Linden* in een oudt Zegel-briefken geschreven vanden Iaere 1365, in 't licht heeft gebrocht: *Dit was een voor ende Hooft-leen, tot d'welck, uyt out recht ende langhdurige gewoonte toequam de Iacht door 't geheele Landt des Heerlijckheyts van Dendermonde met twee Hasewinden ende evenveel Bracken; het was geoorloofst den Besitter te jagen, ende den Heer 't Wilt vangen rontom de velden ende ontrent; aen desen Leenhouder gaf den Heer Iaerlijcx een seker maet Cooren tot voedinge vande Honden: noch was gehouden tot ander verheffinge als te comen tot 't Slot deser stede ende daer den Horen te blasen:* (te weten wanneer hy naer de Jacht ginck om den Heer de wete te doen, die van outs daer woonde(*ende gelijckelijck als den Heer* (*van Dendermonde*) *buyten reysde ten oorloge, ende gereyst was, op 't Slot te komen ende dat met d'ander te beschermen, tot dat den Heer soude weder gekomen wesen in syn gebiedt.*

Wettere heeft oock een aenhanghsel, *Lichtervelt* genaemt, van outs met de waerdigheyt van *Heerlijckheyt* verçiert: oock gerekent onder de Leenen vanden Leenhove van *Dendermonde*: is alsoo genaemt vande oude Besitters van *Lichtervelt*, *by Brugge*, vande welcke dattet gekomen is op 't Geslacht van *Masseme* ende van daer op de *Villains*, die 't nu, ende de Heerlijckheyt van *Wettere* besitten.

OP-

OPWYCK.

Daer volcht *Opwijck*, dat anders by naer inde derde plaetse wordt getelt: Hier comen t'samen d'uyterste palen van *Brabandt* ende van dit gebiedt, op den *Merchtenschen cauter*.

'tZiel-hoederschap is van goede incomste, ende wort gegunt van *'t Capittel* van *Dendermonde*.

LEBBEKE.

Aen *Opwijck* is *Lebbeke* aenpalende, daer d'Inwoonders houden vergaderinge van Reden-rijcke, die Iaerlijcx, soo te paerde als op stellagien, gewoon zijn verscheyden spelen met groot vermaeck vande toehoorders in rijm te vertoonen. Hunne Kerck is *d'H. Maget Marie* toegewijdt, die daer (soo sy seggen) met uytnemende openbaringe haer heeft willen een Kerck gesticht hebben, gevende vanden Hemel eenen zyden draet om den omvanck te weten, mede aenwysende een steen-plaetse waermen steen tot de bouwinge soude uythouwen, oock rijp maeckende voor den tijdt het Vlas staende op de plaetse daermen de Kerck soude stellen; van welck Vlas een weynich met groote ernstachtigheyt wort getoont, als oock de steen-plaetse. d'Uytreyckinge van 't Ziel-hoeder-ampt is, gelijck *t'Opwijck*, by den *pittle* van *Dendermonde*.

DENDERBELLE.

Niet wijdt van daer, op den *Dender*, licht *Denderbelle*, alwaer gesien worden vervallen mueren van een *Slot* gelegen op den kant vanden *Dender*; d'Ouderlingen van 't Dorp seggen van hun Ouders, ende als die kinderen waren, van hun Voor-ouders gehoort te hebben, dat sy 't altijdt in dese gedaente hebben gesien: men soude seggen dattet niet langh gebout en waere naer 't uytwysen vanden gebacken steen, dan de metselinge is soo vast, datmen den steen eer breeckt als los maeckt, 't gene sonder twijfel outheyt

outheyt bediet. 't Selve Slot is een *Heerlijckheyt* ende *Leen* dat vanden *Heer van Dendermonde* wordt gehouden, ten welcken aensien mach den Besitter eenen *Meyer* stellen die mette *Mannen van Leen* erst ende ont-erst over de gene die de voorseyde *Heerlijckheyt* zijn onderdaen: eertijdts ist geweest inden Geslachte van *Masseme*, in d'welck *Ian van Masseme* hem schrijft *van Belle*, dat van dit *Slot* wordt verstaen, waer naer 't geheele Dorp is genaemt; Naer *Masseme* ist gecomen aende *Wterzwanen*, nu wordt het vande *Tedegems* beseten. De Kerck is seer out. De Choor is nieut oft herbout inden Iaere 1539, gelijck den steen uytwijst die naer den Oosten inden muer staet.

'tIs gedenckwaerdich dat inden Iaere 1600 den 14 Mey *Marck van Mauwe*, alhier een Inwoonder, wiert aengegrepen van eene jonck-dragende Wolvinne, die, naer dat sy hem eenige wonden hadde gegeven, hem oock poochden de kele af te byten; hy daer tegens haer stijf tegen syn borst druckende, is met haer blyven worstelen tot dat op syn geroep waren uytgecomen *Ioost Vermeulen* en *Andries van Egmondt* die haer met een Byl wilden dooden; 't welck hy niet en wilde, vreesende dat sy door 't aenstaende gevaer syne bloote borst (nu seer gebeten ende gequetst) voorder soude scheuren; dan dat sy souden nemen een Mes, dat hy inde sack hadde, ende 't beest den stroot afsnyden; dat soo gedaen, is sy gedoodt, en haer den buyck open snydende, hebben gevonden seven Iongenen, daer onder dry wijfkens; ende syn den Man gegeven negen-en-dertich guldens: te weten, achthien uyt gewoonte voor 't vangen vande Wolvinne, ende elck Ionck dry, voorts twaelf om syn wonden te genesen. Dit soo geschiet zijnde hebben de Schepenen vande plaetse verclaert.

S. GILLIS.

Naerder de Stadt is een Dorp *S. Gillis* geheeten, dat eertijdts *Zwevick* oft *Zwiveke* genaemt was; dan naer dat het Ziel-hoc-

ders-ampt vande kerck van *Zwyvick* op *S. Gillis* is overgestelt (als in 't voorgaende Bouck is geseyt)hevet den naem van *S.Gillis* behouden;maer d'Abdye, vervoert vande Kerck van *S. Gillis* te *Zwyvick*, heeftmen *d'Abdye van Zwyvick* genaemt. *S. Gillis* heeft den naem van een Gasthuys, dat ten tijde van *Machtildis*, *S. Gillis* is toegewijdt. Dat hier eertijdts de *Zwaven* oft *Zweven* gewoont hebben (doch daer naer vande *Normannen* vernielt) ende van haer dese plaetse synen naem, als *Zwevenwijck*, behouden heeft, is seer waerschynelijck. Soodanige namen van plaetssen zijn door geheel *Vlaenderen* van die verdervende volcken seer vele; als *Gothem*, vande *Gothen*; *Wandelgem*, vande *Wandalen*; *Hundelgem*, vande *Hunnen*; *Zweveken*, vande *Zweven* ofte *Zwaven*, *&c.*

GRIMBERGEN.

Grimbergen is vande vele uytmuytende heuvelen oft grimmende berchskens soo genaemt; dan de vruchtbaerheyt van d'ander Landt vergelt dat rijckelijck. Het Ziel-hoeder-ampt is alhier seer proufytelijck,dat uyt geeft den *Abt vanWerdene.* Voor dese Burgerlijcke twee-drachten wiert inde Kerck gesien het Graf van *Isabelle van Masseme* ende *Moerseke.* Voorts also daer onlancks geschil rees over de by-vloetselen, is vanden Prince voor de Inwoonders geoordeelt.

BERLARE.

Soo vele als d'onboubaerheyt van eenige vlecken raeckt, is *Berlare aen Grimbergen* niet ongelijck, dan is min vruchtbaer. Is een plaetse uyt den aert seer bevrijt: want boven dattet,voornamentlijck van 't Zuyden, beset is met vele zandige heuvelen,hevet van voren, achter, ende aen een zijde de *Schelde*; alwaer de by-vloetselen binnens dijcx haer zijn aengewesen inden Iaere 1609, ende buytens dycx, met die daer souden mogen by comen, hebben sy van des *Arch-Hertochs* Rentmeester inden Iaere

1611

1611 gekocht. d'Ander zijde wort gedeckt met vele verre-gestreckte Broucken oft Morassich Landt, inde welcke hier ende daer een plaetse is, door des aerts-wonder gedenckbaer, ende naulijcx, als alleen vande by-woonders, bekent; Die, alhoewel al d'omliggende Brouck is onder 't water, al even leech zijnde, is nochtans altijdt uytstekende: ende noyt, hoe hooch het water heeft gewassen, heeft laten hem te toonen: voorts is eenichsins vruchtbaer ende gesont; sonder twijfel eenige veen-achtige bolheyt oft onderaertsche lichtigheyt is daer van d'oorsaeck. Van 't Zuyden heeft het schoone Vennen, seer vis-rijck, waer in hier ende daer 't water lau zijnde, ist op andere plaetsen inde selve Venne killende kout; 't is waerschynelijck dat 't selve voortcomt door verscheydene onder-aertsche waerspringhselen.

De Kerck is *S. Marten* toegewijdt. Heeft daer-en-boven een oude *Capelle*, gelegen over *'t Baer-brouck*, met d'aenclevende Wijck *Bareldronck* genaemt, de *H. Maget Marie* toegewijdt, van oudts door wonder-teeckenen vermaert, en genaemt, *Onse L. Vrouwe ter Groender-straten.*

Op 't Kerckhof van *Berlare* aen 't zuyden heeft eertijdts gestaen een *Capelleken*, vande Kerck afgesondert, gesticht over eenige hondert Iaeren van eenen uyt 't Geslacht *vander Neesen*, 't welck ten tijde van *Guido, Grave van Vlaenderen* met waerdigheyt begiftet t'sedert gevoert heeft *Azur a trois oiseaux d'argent, 2. & 1.* Wiens woonplaetse, (noch by de oude de *Neesen-stede* genaemt) met dit *Capelleken* in dese Burgerlijcke oneenigheden ten gronde afgebrandt zijn. Daer zijn laetst geboren *Ian* ende *Iozyne vander Neesen*; vande welcke *Ian*, gebruyckt zijnde vande *Groote Hertogen van Tuscanen* in *Italien* in verscheyden beroepingen, ten laetsten gesonden aende *Doorluchtichste Princesse Isabella, Clara, Eugenia Infante van Ispaignien*, voor blyvende Gesant, tot ruste syns ouderdoms ende liefde syns Vaderlandts, is onderwegen binnen *Parys* inden Iaere 1630 syns ouderdoms ontrent 70 gestorven.

BASERODE.

Noch isser *Baserode*; dan dien naem verbreyt sich verder als den *Heer van Dendermonde* door syn selven oft ander besit: want 't begrijpt verscheyden plaetsen aenden kant vande *Schelde*, alle aen malkanderen palende, die om onderscheyts wille daer-enboven hebben noch andere namen, te weten, *Baserode Vlassenbrouck*, *S. Vrsmaers Baserode*, *S. Amants Baserode*. Oft eertijdts alle dese plaetsen met den enckelen naem van *Baserode* zijn verstaen geweest, ende daer naer, wanneer ten dienste van 't volck gesticht zijn diversche Kercken van welckens naemen sy oock verscheyden namen gecregen hebben, is seer onseker, hoewel waerschynelijck. Dit wordt nochtans geseyt dat *Baserode*, 't gene men *Vlassenbrouck* noemt, van oudts een Prochi-kerck heeft gehadt (nochtans inden Zegel-brief van *Machtildis* vanden Iaere 1215 wort het maer de *Capelle van Vlassenbrouck* geheeten) ende onder haer geweest t'hebben *S. Vrsmaers Baserode*, daer ten laetsten is gesticht een *Capelleken* ten dienste des volcx ende reysende Man; dan ten laetsten, soo door de gelegentheyt der plaetsen hier grooten toeloop was, ende mogelijck naer dattet de waerdigheyt van een *Heerlijckheyt* heeft ontfaen, heeftet voor alle d'andere den naem van *Baserode*, als eygen gecregen; ende d'andere zijn sonder eenige by-worpingen *Vlassenbrouck*, *S. Amants* ende *Mari-kercke* begonnen genaemt te worden; dan in oude hantvesten is noch eenich gebruyck vanden ouden naem. Onder dit *Baserode* wort nu by naer *Vlassenbrouck* gerekent, wiens vervallen mueren vande Kerck, op den kant vande *Schelde* gelegen, alleen zijn overbleven, dan d'Incomste is voor eenen tijdt dat Ziel-hoeder-ampt van *Dendermonde* toegeleyt, te vergeefs tegen roepende die van *Baserode*, die versochten hun Kerck ende Ziel-hoeder die proufyten te werden aengewesen; het heeft nochtans synen Rechter-stoel hangende vanden *Heer van Dendermonde*, die daer eenen Meyer ende seven Schepenen stelt;

Desen

Desen Rechter-stoel heeten die van *Baserode, van buyten*, tot onderscheyt van hunnen eygenen, die sy van *binnen* noemen: dan oude hantvesten heeten dien den *Coninckluycken* Rechter-stoel, want hy onmiddelijck den *Coninck*, *Heer van Dendermonde* was onderdaen. Maer *S. Vrsmaers Baserode*, nademael dattet langen tijdt te samen met *Moesche* beseten is geweest (waer van *Baserode* een Leen is) is ten lesten met heerlijckheyts waerdigheyts oock begiftet ende door Erf-scheydinge of andersins verdeylt; 't is eertijts beseten geweest vande *Rassegems*, daer naer vande *Maldegems*, naer dese *vande Villains*, van hun met koop tot *Ian vanden Driessche* Raetsheer vanden Rade van *Vlaenderen*, dan hy gebannen zijnde ende syne goederen in s'Princen schat gebrocht, ist van daer met koop gecomen tot *Ian Halewijn, Ridder, Heer van Peene, Buggenhout* &c. in wiens Geslacht het gebleven is, tot dat voor de somme van dry hondert duysent guldens (die den *Coninck van Vranckrijck* schuldich was over krijchs-kosten aenden *Doorluchtigen Prince Palts-Grave aenden Rhijn Hertoch van Beyeren &c.* *Ian Halewijn*, Ridder vande ordene van *S. Michiel* met waerderinge syne Heerlijckheden van *Baserode*, *S. Amands* ende *Buggenhout* op den naem vanden *Coninck* heeft overgestelt, onder belofte van soodanige van aert, recht en gevolch in *Vranckrijck* vanden *Coninck* t'ontfangen.

Weynich tijdts daer naer zijn dese Heerlijckheden door gedinghs-beslissinge gecomen aen *Carel van Mansvelt*, (inde nederlage vanden Turck manastich, ende daerom tot een *Prince* gemaeckt) op dit bespreck, dat hy in eenen sekeren tijdt soude den koop-schat opbrengen, die was hondert dertich duysendt guldens; de welcke, alsoo die niet betaelt wierden, 't zy door syn haestige doodt ofte andersints, syn dese Heerlijckheden by Vonnisse vanden Hoochsten Raedt tot den eersten Eygenaer gekeert, die *Baserode* (soo geseyt is) hout ten leene vanden *Heer van Moesche*, *S. Amands* vanden *Abt* van *S. Amandts* by *Dornick*, *Buggenhout* vanden *Doorluchtigen Prince van Oraignen*

 als

als Vry-Heer van *Grimbergen*, by den welcken van alle tijden dat Recht is geweeſt. Daer is oock een ſeker deel deſes Heerlijckheyts *van Buggenhout* tot noch toe gebleven by de Vry-Heeren van *Grimbergen*, waer van hier zijn twee Vierſchaeren, d'een vanden *Palts-Graef* d'ander vanden Vry-Heer van *Grimbergen*, ende 't rechts-gebiedt met plaetſe ende Onderſaten verſcheyden. *Baſerode* heeft oock ſyn Vierſchaer, Meyer ende Mannen, door de welcke den *Heer* oeffent 't Rechts-gebiedt van ſaecx-vervolch, niet van ſtrafs-vervolch: waerom ſoo den Meyer yemandt in ſyne macht hadde, beticht van miſdaet, dien is hy gehouden binnen den derden dagh over te leveren aenden *Bailliu van Dendermonde*, en dat tot de palen deſes Heerlijckheyts: oock ſoo de boete waer boven de dry ponden paraſys. Behalven d'ander, heeft den *Heer van Dendermonde* alhier den beſten pandt vande ſtervende, ten zy dat ſy waren te vooren Poorters geworden. *Baſerode* licht op de *Schelde* binnen de myle van de Stadt; heeft een wijtvermaerde ſchip-ſtaeninge, van waer de Schepen alle getijden varen ende comen van *Antwerpen*. 't Landt van *Baſerode* ſpoelt d'Ebbe-ende-vloet ſoo af, dattet een groot getal van bunderen Meerſch in korten tijdt aen *Moeſche* (dat over d'ander zijde licht) heeft doen aenwinnen. De Kerck is *S. Vrſmaer* toegewijdt ſeer ſchoon op 't water gelegen. Niet verre van daer is gelegen 't *Hof van Peene*, in deſe Borgerlijcke oneenigheden van *s'Coninex* krijchſvolck verbrandt. Onder welck Hof, oft *Peenens Landt*, *Baſerode* geenſins en behoort, als zijnde van ander gebiedt.

Soo veel als raeckt *Marie-kerck-Baſerode*, dat is buyten de palen des Heerlijckheyts van *Dendermonde*, ende wort onder 't gebiedt van *Bornhem* gerekent. Dan meer recht heeft den *Heer van Dendermonde* in *S. Amands-Baſerode*; namentlijck den ontfanck van 't derde deel der boeten ende beſten pandt, die een yder moet betalen, uytgeſondert Poorters van *Aelſt* ende *Geertsbergen* (van welck derde oock vry zijn die hier het Poorterſchap

vercre-

vercregen hebben) voorts dat eertijdts *Robert* outsten Sone van *Guido Grave van Vlaenderen* als *Heer van Dendermonde* metten *Abt van S. Amands* ende *Leonius vander A, Wapendrager*, Mede-Heeren, Wetten stelt aen de Inwoonderen van dit Dorp over boeten ende straffen inden Iaere 1266, luydende als volcht.

1.

Alle de gene die dese tegenwoordige Letteren sullen sien, Robert den Eerstgeboren vanden Grave van Vlaenderen, Voorstander van Atrecht, Heer van Betunen ende Dendermonde. F. by de toelatinge Godts Abt vande Kerck van S. Amands te Pabule, ende Leonius Heer vander A, Wapendrager, Salut, ende te kennen de Waerheyt; De dingen diemen inden tijdt doet, op dat sy niet souden vervallen met den loop des tijdts, pleechden aen de gedachtenisse vande geschriften bevolen te worden. Dat dan een yegelijck weet, so de tegenwoordige als de Nacomelingen, dat wy t'samentlijck met gemeenen raet in ons Dorp van Baserode S. Amands, ons toekomende, hebben Wet ende Vrydom gestelt die eeuwichlijck sal dueren; hebbende de selve gegeven aen alle de gene die in 't gemelde Dorp woonachtich zijn en hier namaels sullen woonen, in dier vougen als sy hier onder gestelt ende geschreven is, te weten:

II.

Ist dat yemandt den anderen sal aengetegen hebben een leugen geseyt te hebben, oft vuyle oft smadelijcke woorden sal aengeseyt hebben, sal schuldich zijn de boete van vijf schellingen.

III.

Ist dat yemandt den anderen met een platte handt oft vuyst sal geslagen hebben sal schuldich zijn de boete van thien schellingen.

IV.

Ist dat yemandt den anderen soo krachtelijck sal geslagen hebben, datter 't vel gebroken oft gescheurt zijnde, bloedt sal uytgecomen zijn, sal de boete van t'sestich schellingen schuldich zijn.

V. Ist

V.

Ist dat yemandt den anderen met eenen stock oft klippel sal geslagen hebben, ist dat hy hem geen lidt gebroken sal hebben, sal schuldich syn de boete van twintich schellingen.

VI.

Maer ist datter bloet sal uyt-gecomen zijn, oft hem een lidt sal gebroken hebben, sal schuldich zijn de boete van sestich schellingen.

VII.

Ist dat yemandt den anderen soo sal gewont hebben, datter een been van 'thooft vanden gequetsten sal moeten uyt-genomen werden, sal schuldigh zijn de boete van thien ponden.

VIII.

Ist dat yemandt met toornigen moede, om een ander te quetsen, een swaert sal uyt-getrocken hebben, sal schuldig zijn de boete van twintich schellingen.

IX.

Ist dat yemandt den anderen met den swaerde sal geslagen hebben; ende nochtans hem niet gequetst, sal schuldich zijn de boete van thien ponden.

X.

Ist dat yemandt den anderen met den swaerde sal gequetst hebben, sal schuldich zijn de boete van sestich ponden.

XI.

Ist dat yemandt den anderen handt, voet, ofte ooge, in heftige gramschap sal geweert hebben, sal schuldich zijn de boete van sestich ponden.

XII.

Dan ist dat yemandt voordachtelijck den anderen handt, voet, ooge oft tonge sal geweert hebben, syn lichaem ende syn goederen sullen inde handen vande Heeren zijn.

XIII.

Ist dat yemandt den anderen in een Huys sal gejaecht hebben, sal schuldich zijn de boete van sestich schellingen.

XIV. Ende

XIV.

Ende eeny egelijck, vande gene die uyt quaet volgen, ſal ſchuldigh zijn de boete van thien ſchellingen.

XV.

Dan iſt dat vele een huys ſullen overweldight hebben, den genen die de aenleydinghe vande gemelde overweldinge ſal gemaeckt hebben, ſal ſchuldigh zijn de boete van thien ponden.

XVI.

Ende d'ander van die hem geholpen ſullen hebben, een yegelijck van haer ſal ſchuldigh zijn de boete van t'ſeſtich ſchellingen.

XVII.

Iſt dat yemandt den anderen met een gepunt-mes, dagge, ſcherpſpitſich-yſer, ſchicht oft pyl ſal gequetſt hebben ſonder opene wonde, ſal ſchuldich zijn de boete van thien ponden.

XVIII.

Maer iſt dat yemandt den anderen met een gepunt-mes, dagge, ſcherpſpitſich-yſer, ſchicht oft pyl, ſal tot een open wonde gequetſt hebben, ſal ſchuldich zijn de boete van twintich ponden.

XIX.

Iſt dat yemandt ſal geweygert hebben verſoeninge te geven, ſoo dickwils als hyſe geweygert ſal hebben te geven, ſal ſo dickwils ſchuldich zijn de boete van thien ponden.

XX.

Iſt dat yemandt den ſcheydſ-pael ſal hebben uytgetrocken, ſal ſchuldich zijn de boete van t'ſeſtich ſchellingen.

XXI

Iſt dat yemand een beeſte, de welcke voor aengedaene ſchade aengehouden wiert, een ander ſal afgehaelt hebben, ſal ſchuldich zijn de boete van t'ſeſtich ſchellingen.

XXII,

Iſt dat yemand aengeſlagen goederen ſonder de toelatinghe van de eygenaers ſal wech genomen hebben, ſal ſchuldich zijn de boete van t'ſeſtich ſchellingen.

XXIII.

Ende is te weten, dat de Schepenen van 't gemelde Dorp van Baserode S. Amandts macht hebben om wet ende recht te spreken, voor soo veel sy wys zijn, van 't Hooch ende Leech, over alle geval, tot de t'samen-sweeringe vanden Meyer van 't gemelde Dorp, oft van hem die van rechts wegen macht heeft om haer te besweeren.

XXIV.

Dan ist dat de voorseyde Schepenen over eenich geval besworen niet en sullen geweten hebben recht ende wet te spreken, de Schepenen moeten gaen tot onderrechtinge tot de Schepenen van 't Landt van Aelst, ende al wat de voorseyde Schepenen van Aelst aende Schepenen van Baserode S. Amandts voor recht ende wet op de versochte saecken sullen gegeven hebben, dat moeten sy over dragen tot 't gemelde Dorp van Baserode S. Amandts, ende voor 't recht ende wet uytspreken voor den Heer van 't selve Dorp voorseyt, oft synen sekeren bode daer toe van rechts-wegen bysonderlijck gestelt.

XXV.

Ende op dat alle de voorseyde dingen inder eeuwigheyt vast ende onverbrekelijck blyven, hebben wy goet geacht de tegenwoordige letteren met 't aenhangen van onse Zegelen te bevestigen, gegeven inden Iaere 1266 inde Maent van October. De gehouden opschryvinge van desen woorde hebben wy toegestemt, gegeven als boven.

Men meent dat alder-eerst dese Heerlijckheyt vanden *Abt van S. Amandts* by *Dornick* ontfangen heeft eenen *Impins*, daer naer langen tijdt vande *Villains* beseten, van waerse met koop gecomen is tot *Ian vanden Driessche*, van hem in s'Princens-schat, voorts tot het Geslacht vande *Halewijns*, daer sy gebleven is, tot datse door gedinghs-beslissinge gecomen is aenden *Doorluchtigen Prince, Palts-Grave aenden Rhijn, Hertoch van Beyeren, &c.* diese nu besit in bescherminge vanden *Abt van S. Amandts*, dien hy Iaerlijcx gehouden is te betalen sesthien ponden parasys, en aenden *Heer* deser Stadt twintich schellingen parasys, Vlaemsche munte.

munte. Den *Heer* van dit Dorp heeft alle dat rechts-gebiedt, ſoo van ſaecx als ſtraſs-vervolch hoedanich dattet ſy, met alle recht dat de Heeren toecomt, hebbende dat opperſte rechts-gebiedt: onder ander ontfanght hy 't derde vande boeten ende beſten pandt van al d'Inwoonders, uytgeſondert Poorters van *Aelſt* ende *Geertsbergen*, d'ander derde (ſoo ick geſeyt hebbe) den *Heer van Dendermonde* het laetſte derde den *Heer van Grimbergen.* d'Inwoonders van deſe plaetſe zijn bevrijt van tollen, Inſtellingen ende krijchs-dienſt, van welcken vrydoms wegen, ſy verbonden zijn de *Heer van Dendermonde* ende *Grimbergen* alle Iaer eenen dagh te ſenden vijf-en-twintich Mannen, om te graven de Stadts-veſten, ende ſoo veel aen die van *Antwerpen* om den Burcht-gracht te graven: ſynde over ſulcx vry van alle Tol-laſt daer de *Dendermondenaers*, *Grimbergenaers* ende de gene die 't *Marck-Graefſchap van Antwerpen* onderdanich zijn, vry van zijn, uytgeſondert de *Aeltſche* ende *Geertberſche* Poorters. Deſe twee laetſte Dorpen als *Baſerode-Marie-kercke* ende *S. Amandts* hebben wel over 300 hondert Iaeren, gelijck nu oock, eenen gemeenen Ziel-hoeder gehadt.

DEN NOUBURCH.

Den *Nouburch* is meer een Wijck, als een Dorp; want 't en heeft noch Vierſchaer noch Schepenen, dan wordt by de Stadt gerekent, ende geniet de ſelve voor-rechten ende vrydommen. *Meyerus* heeft gemeent dattet *Outburch* wierdt genaemt, daermen nochtans ſeght *Nouburch* als *Nieuburch* van eenen nieuwen Burcht voor den tijdt van *Robert*, *Voorſtander van Atrecht*, *Heer van Dendermonde* alhier geſticht; gelijck uyt vele ſyner Zegelbriefven blijckt, waer in onder ander (gelijck te vooren oock geſeyt is) zijn deſe woorden: *Diemen de Sluys noemt by den nieuwen Burcht.* De plaetſe is tot verſterckinge ſeer bequaem, gelegen tuſſchen 't Brouck, (dat van 't out Capelleken, onlancx verniedt, *S. Odulps-brouck* wort geheeten) de *Schelde* ende *Dender*.

Het heeft niet alleen van outs, maer noch onlancx voor desen oorloge een slot gehadt, met noch een Kerck de *H. Maget* toegewijt, waer in de vermaerde overblijffelen van *S. Liefardt* bewaert werden, waer van het oock den naem heeft, voorts noch een Melaets-huys met een aenhangende Kerck, seer rijck begift, doch nu al vernieticht. Hier zijn oock de Water-meulens vanden *Prince*, daer wy van gesproken hebben.

HET II. DEEL-

Vande Dorpen ende Heerlijckheden die in bescherminge met Erfrecht vande Leenhouders beseten worden.

DE plaetsen hebben wy verhaelt, wiens eygendom gebleven is by den *Heer van Dendermonde*: nu sullen wy spreken vande gene die oft door erfdeel, huweliicx-goet, oft andersins vervreemt, ende Leenhouderen onderdanig zijn: die oock yder hebben haer Vierschare, daer den *Heer* door *Schouten*, *Meyers* ende *Schepenen* oeffent dat Rechts-gebiet van saecx ende strafsvervolch: hebben daer-en-boven verscheyden Onderleenen, Midtsgaders vischeryen, vogelvanck, Jacht ende Swanen: voorts geldt-renten ende ander saecken, den besten pandt vande gene die in die plaetsen sterven, 't zy sy inborelingen, Inwoonders, oft vremdelingen zijn: ten waere sy door geboorte oft inschryvinge Poorters van *Dendermonde* geworden waeren: daerenboven sekere proufyten wanneer eenige Landen vervreemt ofte door af-lyvicheyt vande Leenmannen de Leenen op andere comen, Voorts de goederen van speel-ende-overwonnen Kinderen: als oock vanden Besitter verlaten, ende diergelijcke. Dese Heerlijckheden, om naer de gelegentheyt van elck te beginnen, zijn binnen *'t Schelde*: *Schellebelle*, over *'t Schelde*: *Moerseke*, *Vytbergen*, *Overmeere*, *Calkene* ende *Laerne*.

SCHEL-

SCHELLEBELLE.

Op den kant vande *Schelde* licht *Schellebelle* oft *Scheldebelle*, tot onderscheyt van *Denderbelle* gelegen op den kant vanden *Dender*. Dit Dorp heeft eertijts op 't Schelde een schoon gebou gehadt, dan door de laetste oorlogen vernietticht, en nu vande Heeren op den ouden gront met achtbare selsaemheden herbout. Het heeft eenen vermaerden Iaermerckt, vernamentlijck van schoone paerden, die gehouden wort inde weke naer den dagh van *'t H. Sacrament*: heeft oock verc regen vanden *Archhertoge Albert* eenen wekelijcken Merckt met alle voor-rechten ende vryheden, die gehouden wordt alle Dynsdagen. De Kerck is *S. Gaugerick* toegewijdt, waer van 't bescherm-recht is by *'t Capittel van S. Baefs te Gent*. In dit Dorp te *Tusschenbeke* is een Vrouwen Clooster met een voortplantinge van *S. Alberts* ordene, eertijts gesticht te *Cerscamp* in 't Lant van *Aelst* vande Weduwe van *Twaen van Aelst* inden Iaere 1138. Dan daer naer vande Naecomelingen verandert door 't vuyl gecruyp der Slangen, daer selfs (so sy seggen) d'Altaren niet van bevryt waren; dan om niet geheel wech te nemen de gedachtenisse vande eerste instellinge, wort te *Cerscamp* het Ziel-hoeders-ampt noch bedient van eenen voortgestelt vanden *Abt van Trencene*.

Dit Dorp van *Schellebelle* heeft een aenhangsel *Wanſele* genaemt, dat syn eygen Kerck ende Ziel-hoeder heeft, ende gehadt heeft wel van voor den Iaere 1265, wanneer den *Bisschop van Camerijck gundt 't Clooster van Cerscamp den Altaer van Belle, met 't aenhangsel Wansele*. Dese twee Heerlickheden zijn nu by 't beroemt geslacht *de Bette*.

Over twee hondert Iaren geleden was 't derde deel van *Schellebelle* met *Eertbrugghe* (dat een seker gewest is van dit Dorp, oock met syn vryheden verciert) by 't geslacht *van Belle*, gelijck *Cornelius Gaillardt* getuycht, inde woorden, *Bernaerdt van Belle*

Heer van Eertbrugge ende in Belle inden Iaere 1407 met syn *Huysvrouwe Ienne vande voorde Wauters Dochter*, wiens Graf daer by 't Choor gesien wordt, midtsgaders syns Soons ende volgers *Ian*, gelijck dit Graf-schrift, daer oock zijnde, uytwijst: *Ian van Belle Heer van Eertbrugge ende in Belle gestorven den 2 Iulij inden Iaere 1434.* Als oock van eenen anderen *Ian van Belle, Heer van Belle*, begraven voor den hoogen Altaer inden Iaere 1438. Hare Nacomelingen hebben in verscheyden beroepingen te *Dendermonde* de gemeene saeck voor gestaen.

MOERSEKE.

Over *'t Schelde* een myl vande Stadt vertoont sich *Moerseke*, gelegen aen 't water, waer door het beste deel van 't Dorp byvloetsel is. Dit Dorp is bevryt met eenen grooten omme-loop vande *Schelde*, wiens ouden vloedt-grondt alhier gesien wordt, verandert in een seer proufytelijcke visscherye, vande vloedende *Schelde* met eenen Dijck gesondert. Niet verre vanden kant van 't water sietmen oude vervallen bouselen, die in voorige Iaeren geweest zijn de woonplaetse vande *Heeren van Moesche*, daer nae door Borgerlijcke beroerten vande *Gentenaers* vernietícht. Hier zijn twee Vierscharen, vande welcke d'eerste met den Meyer versorcht de saken raeckende den bou ende acker-landen; d'ander met den Schout die de Meerschen ende Broucken raecken. In 't eynde van dese Heerlijckheyt is de vermaerde schip-stāninge *dry Goten* genaemt, alwaer inden Iaere 1598 den *Hertoge van Biron, Maerschalck van Vranckrijck* in een schoone wandel-plaetse van groene tacken çierlijck gevlochten vanden Raedt *van Dndermonde* ontfangen is geweest, de vrede met *Vranckrijck* besloten zijnde. Dese Heerlijckheyt begrijpt voor eerst onder haer, als een Leen goet, de Heerlijckheyt van *Baserode*, met de welcke, gelijck waerschynelijck is, sy eertijdts vereenicht geweest is, daer naer door Erf-scheydinge oft andersints verdeelt: waer van wy hier vooren gesproken hebben.

Behal-

Behalven *Baserode* begrijpt *Moeseke* noch een andere Heerlijckheyt *Castelle* genaemt, wiens naem de Heeren met den naem *van Moeseke* gelijckelijck plachten te voeren, ende is wel van over vier hondert Iaren den by-naem van een Geslacht geweest; als *Adela Huysvrouwe van Radbodus vanden Gastelle*; het heeft een oude *Capelle* die noch staet, daer alle Iaer dienst in gedaen wort; nu gemeenelijck *Hooch-Castelle* genaemt, seer vermaert door de vermaeckelijcke t'samen-comste, die Iaerlijcx Donderdaechs naer Sinxen daer wordt gehouden, alwaer geckelijcke Ampten worden uytgereyckt; by gelijckenisse, isser yemandt die syn goet verquist, ofte in dienst vande gemeene saeck meer uytgeeft als hy brenght in rekeninge, die wordt dan aldaer Rentmeester van *Hooch-Castelle* gemaeckt; die in een gewichtige saeck geeft lachwaerdigen raedt, Raetsman, soo voorts. Dit vermaeck beginnen sy geckelijck; sy setten een Me-vrouwe op eenen mest-wagen, getrocken van seer uytgemergelde paerden, dien sy geleyden, den eenen te voet den anderen te paerde; daer naer treed dese af met groote juyginge van alle de tegenwoordige menschen, die daer gaen op heuvelen eten van 't gene dat d'in-ende-bywoonders daer brengen, genoech in overvloet; daer huertmen ende verhuertmen verscheyden saecken; als de Iacht vande Sprinckhanen, de Visscheryen vanden *Castellen-berch*, al ist datter geen en zijn; haer keuren, ordeningen ende gewoonten zijn van oudts yets sulcx geweest.

Soo wie op den Castel-dagh
Spyse brenght tot het gelagh,
En vergeet te eyschen gelt
Van selfs wordt hem niet getelt:
Ist dat hy vermaningh doet,
Soo vervalt hy inde boet,

Van

Van te drincken wyn oft bier
Eenen beker dry of vier,
Of soo veel als hy vermach:
Waer by comt den roept end lach,
Van een yder, die hem spot,
Als te zijn soo grooten sot,
Die een wet, geacht soo goet,
Heeft vertreden met den voet.

Den oorspronck van dese vermaeckelijckheyt meentmen vele hondert, jae duysent Iaeren out te zijn. De *Heer vander Linden* gist, dat eertijdts d'Inwoonders door vreese van vreemde Vyanden, oft Roovers, eenigen tijdt geschuylt hebbende, ten laetsten naer dese heuvelen (vande welcke men verre kan sien) uytgecomen zijn, ende d'oogen naer alle gewesten keerende, gesien hebben dat alle dingen gesust en wederom in stilte waren, ende daerom malkanderen vermaeckt, dien dach de genuchte voor altijdt toe-geeygent, ende Iaerlijcx daer ter plaetse tot gedachtenisse vande verlossinge gecomen, niet alleen d'Inwoonders, maer veel vande beste vande Stadt.

Om weder te keeren, daer ons 't spel heeft afgeruckt: 't Is onseker wanneer *Moesche* heeft begonst een Heerlijckheyt te zijn: dan aengesien dat *Gillis Wapendrager van Moerseke* gelesen wort eenige incomsten te geven aen *d'Abdye van Zwyvick*, ende langh te vooren gerekent wort onder de getuygen vande Instellinge vande selve *Abdye*, is waerschynelijck dat dese plaetse van te voren tot Heerlijckheyts waerdigheyt verheven is geweest: overmits dat *Wapendrager, oft Ridder van Moerseke*, niet anders en is, als *Heer*, naer dat hy een *Wapendrager* oft *Ridder* geworden was: Daer-en-boven wel over ses hondert Iaeren is *Moeske* den bynaem

naem van een Edel Geslacht geweest, want inden Iaere 1072 *Ian van Moerseke* onderteeckent *Graef Robberts* Zegel-brief: is dan waerschijnelijck dattet van dien tijt een Heerlijckheyt geweest is. Den voorgaenden *Gillis*, oft hy uyt het Geslacht van *Grimbergen* geweest is, is onseker: dan is waer, dat korts daer naer dese Heerlijckheyt by dat Geslacht geweest is: van welcke zijn dese:

Hendrick de Asca oft *Grimbergen* ontrent den Iaere 1251; Hem is gevolcht eenen anderen *Hendrick de Asca*: ende desen, *Geraerdt de Asca, Ridder, Heer van Berlegem &c.* begraven in Onse *L.Vrouwen* Choor, daer eertijts was soodanich Graf-schrift:

Hier licht begraven Geraerdt van Grimbergen, Heer van Moerseke ende Berlegem, sterf inden Iaere 1352. *den* 5. *February.*

Desen is gevolcht *Marie*, syn eenige Dochter, die in haer Vaders Graf licht met dese Inschryvinge:

Marie van Grimbergen, Vrouwe van Maldegem ende Moerseke.

Dese is getrout geweest aen *Philips van Maldegem*, ende hebben t'samen voort gebrocht eenen *Philips van Maldegem*, wiens Graf-schrift eertijts was inde Kerck van *Moerseke* aen 't Noorden van 't Choor onder een overwelst werck van toetsteen, met syn ende syns Huysvrouwen *Elisabets van Waurin* afbeeldinge, endo luydt in desen sin:

Hier licht begraven den manhaftigen ende vroomen Heer Philips van Maldegem, Ridder Heer van Maldegem, Grimbergen, Moerseke, Berlegem, Hayegem ende Leyscote, Sone van Philips ende Marie van Grimbergen.

Desen *Philips* is gevolcht *Marie van Maldegem*: ende dese, *Philips van Maldegem*: naer hem *Margriete van Maldegem*, die getrout is aen *Franchoys Cavelcant*, die dese Heerlijckheyt heeft verkocht aen *Ian Pieter Roffin*: Dan *Ywanus van Ophem*, van

ſyns Vrouwen wegen uyt 't Geſlacht van *Aſca*, by recht van Naerderhede heeft deſe Heerlijckheyt tot hem getrocken, ende gelijck de Voorouders beſeten; naer hem ſyne Dochter *Catharine van Ophem*, den Vader noch in 't leven zijnde, want ſy den Coop-ſchat tot de naerderhede hadde opgebrocht; Sy was getrout aen *Adam van Berchem* ende heeft voortgebrocht *Adriaen van Berchem*, die door erf-ſcheydinge *Heer van Moeſeke* geworden is, ende geſtorven, ſyn Moeder noch in 't leven zijnde, licht begraven in 't Graf van *Geraerdt van Aſca Heer van Maldegem ende Moerſeke*, achterlatende eene Dochter *Theodora van Berchem*, die daer naer getrout is aen *Gillis vander Borch*; dan naer 't overlyden van *Adriaen* ende ſyne Moeder, heeft *Iacomyne*, *Adriaens* outſte Dochter, haer *Vrouwe van Moeſeke* geſchreven, meenende de Heerlijckheyt haer toe te komen, uytſluytende *Theodore* haer Broeders Dochter, ende is getrout aen *Pieter de Bernage*, *Ridder*, *Heer van Parck*, ende wederom aen *Ian Malaert*, die gelijckelijck deſe Heerlijckheyt hebben voortgeſtelt op *Eliſabeth de Bernage*, Dochter van 't eerſte bedde, die getrout is met *Carel Serraers* Raetsheer van *Brabandt* ende voortgebrocht *Pieter*. Dan ſoo *Pieter Serraets* naer de doodt van ſyne Moeder was getreden in 't beſit vande Heerlijckheyt *van Moeſeke*, is datelijck geſchil in recht gereſen tuſſchen *Gillis vander Borch*, die hem van ſyns Vrouwen wegen, oft haer Kinderen deſe Heerlijckheyt beſloot toe te comen; daer tegen de Voochden van *Pieter* ſeyden de Heerlijckheyt toe te komen aen haer Weeſe, om dat *Adriaen van Berchem* voor ſyn Moeder was geſtorven, ende hier vertooninge geen plaetſe konde hebben; d'welck wederleyt zijnde, is 't geſchil voor de Kinderen van *Theodore* geweſen.

Soo heeft dan *Pieter vander Borch* (want ſyn Vader *Gillis* voor 't vol aenvatten van 't gedingh was geſtorven) intredinge gedaen van ſyns Voor-ouders Erfniſſe, ende ſtervende onbedegen, is hem gevolcht *Ian vander Borch Ridder van Ieruſalem* tweede Sone van *Theodora*; naer hem *Ian vander Borch* ſynen Sone, die getrout

trout aen *Odilia Roelants* heeft voortgebrocht *Ian, Matthias, Carel, Hendrick, Willem, Geertruydt, Odilia, Ienne, ende Anne*; daer naer is getrout aen *Anna S'weerts*, vande welcke hy geen Kinderen heeft ontfaen; Hy heeft de gemeene saeck te *Dendermonde* vele Iaeren voorgestaen; Is gestorven inden Iaere 1610 den 1 February; Hem is gevolcht synen Sone *Carel vander Borch*, die wel twee Iaeren van te vooren door s'Vaders gunste dese Heerlijckheyt hadde ontfaen; uyt deses naem heeft *Carel de Hertoge, Heer van Paddeschoot* (syn Oom ende Voocht) den *Prince* onderdanigheyt gesworen.

WTBERGEN ende OVERMEER.

Een Leen maecken dese twee Dorpen *Wtbergen* ende *Overmeere*: *Wtbergen* wort alſo genaemt vande byliggende *Berlaersche* heuvelen of bergen, als daer zijnde *Wt-bergen*: *Overmeere* wort so geseyt om datter licht over de *Meere*, daer van oock een straet is die tot de *Meere* is leydende, de *Meer-straet* genaemt. *Wtbergen* licht op de *Schelde*, alwaer dattet heeft veel Meerschen, Iaerlijcx door de wassende Reviere, tot nut van 't gras ende Vee ondervloyende. *Overmeere* licht daer naest. Den naem van *Wtbergen* stelt den *Heer* voor, ende dat om den ouderdom wil, want boven dat dese twee plaetsen een Leen maecken, zijn van oudts in een Dorp bevangen geweest, daer *Wtbergen* de Prochikerck van hadde, *Overmeer* te vreden zijnde met een *Capelle*, dat nochtans over eenige hondert Iaeren oock recht van Prochie heeft ontfaen. De Kerck van *Overmeere* is *S. Marie* toegewijdt: die van *Wtbergen*, *S. Pieter*: Sy hebben eenen gemeenen Rechter-stoel, die hier ende daer gehouden wordt, *t'Wtbergen* gemeenlijck by 't Kerckhof, *t'Overmeere* by s'Heeren-Hof, 't welck door d'outheyt van 't Gebou, der plaetsen ruymte ende gevoegelijckheyt, vischeryen, Hoven ende Boomgaerden seer aenmerckelijck is.

Dit Dorp heeft seer vermaert gemaeckt de nederlage vande *Gentenaers* onder *Philips den Goeden* inden Iaere 1452, die daer

uyt een hooch ende ſterck Bollewerck vande *Dendermondenaers* met gewelt ſyn geſlagen ende verjaecht, alwaer oock ettelijcke met Ridderlijcke waerdicheyt begaeft zijn geweeſt.

Inde Kerck voor den hoogen Altaer wordt geſien het çierlijck Graf van *Ian van Coudenhove*, met d'afbeeldingen van ſyn twee byliggende Vrouwen : hoewel daer maer een begraven licht : 't opſchrift is in deſen ſin :

't Graf vanden Edelen Manhaftigen Heer, Ian van Coudenhove, Wapendrager, Heer van Gentbrugge, ſterf den 28 *October inden Iaere* 1553, *ende Vrouwe Marie van Amerongen, ſyn Huyſvrouwe, ſterf den* 12 *Decembris in't Iaer onſer Zalicheyt* 1546.

By de Kerck is een Gaſthuys met een by-hangende Kercxken, eertijts geſticht van *Ian van Overmeere* Wapendrager, ende verrijckt met eeuwigen loon voor den genen die daer ſoude den Godtſdienſt doen, met noch andere inkomſten, inden Iaere 1450 den 2 Meert, waer van is ſoodanich ſchrift :

Alle ende een yegelijck die deſe tegenwoordige Letteren ſullen ſien, Ian Vtenhove Iacobs Soon, met de kenniſſe vande waerheyt Salut. Kennelijck ſy V L. met den inhoudt van deſe, dat Ian geſeyt van Overmeere, Wapendrager, onſen Voorſaet, geſticht heeft een eeuwige Capelrye, gelegen inde Capelle van't Gaſthuys van Overmeere, by de Prochi-Kerck van Overmeere, ende begift heeft met ſeker aengeweſene incomſten ende ſtucken Ackerlandt ende Meerſch, die in s' Heeren handen gevallen waren &c. Inden Iaere 1450.

Vyt dit ſchrift blijckt dat de *Capelle* ſelfs langh daer te vooren was, ende dienvolgende is van duyſteren ende ouden oorſpronck : Dan nademael datſe totten grondt was vernieticht, is t'ſamen met het Gaſthuys weder opgebout van *Philips van Coudenhove*, wiens Graf aldaer is met ſyn opliggende afbeeldinge naer 't leven, met ſoodanich opſchrift.

Hier

Hier licht begraven Philips van Coudenhove in synen tijde Ridder Hof-Edelman vanden Keyser, die sterf inden Iaere 1558 *den* 9 *Septembris. Wenscht syn Ziele wel.*

Het is waerschijnelijck, dat eertijdts dit Dorp, van d'ander gesondert, beseten is geweest: Aengesien datmer van veele leest die alleen den naem van *Overmeere* gevoert hebben. Den *Heer* (behalven 't gene wy in 't beginsel van dit Deel geseyt hebben, dat hy met ander Heeren gemeen heeft) komt noch toe d'helft van *d'Wtberghs* veer-gelt: eenen Ban-meulen: de boeten van sestich ponden ende daer onder. In verscheyden aenwysers oft tellingen, diemen *Denombrementen* noemt, vintmen *desen Heer in soo hoogen Heerlijckheyt dese Dorpen te besitten, als den Heer van Dendermonde de syne*: ende in een oudt stuck van eenen Leenbouck: *den Heer macht te hebben, van't leven te geven.* Vande beginselen van dese Heerlijckheyt en is niet seker, dan is waerschijnelijck dat den naem van *Heerlijckheyt* in gebruyck is geweest eer *Overmeere* 't Recht van een *Prochie* ontfaen heeft: want 't is gelooffelijck dattet in twee Leenen verdeelt soude hebben geweest, dat nu maer een en is. De *Heeren*, diemen gevonden heeft, zijn dese naervolgende:

Sophia de Beaufort, getrout met *Willem van Nyvelle*, soo veel men vermoeden kan, uyt 't Geslacht *vander Ha*, want men leest *Willem vander Ha, Heer van Wtbergen.* Sy is gestorven inden Iaere 1331 ende te *Gendt* by de Broeders van *S. Franchoys* begraven.

Naer *Sophia* is gevolcht haeren Sone *Willem van Nyvelle*, die noch geleeft ende dese Heerlijckheyt beseten heeft inden Iaere 1365.

Hem is gevolcht *Ian van Masseme, Ridder, Heer van Calcken*: naer hem synen oudtsten Sone *Daniel*, daer naer is *Lodewijck, Daniels* Sone, *Heer* van *Wt-bergen ende Over-meere*

geworden; desen is getrout geweest aen *Elisabeth Swagen*, ende met haer voortgebrocht *Augerius, Iosyne ende Margriete*, gelijck de Briefven betuygen, inde welcke hy met syne Huysvrouwe *Elisabeth Swagen* deelt zijne Erfnisse in deser manieren; *dat Augerius sal hebben twee derde deelen van Wtbergen ende Overmeere met dat Hooch-rechts-gebiedt ende prousyten, daer-en-boven den Meulen ende syn Incomsten; Iosyne 't goet gelegen te Schellebelle, t'Huys te Dendermonde, ende seker Incomsten; Margriete 't goet te Berlegem &c.*

Naer *Lodewijck*, is *Augerius*, naer 't uytwijsen van dese Erfscheydinge *Heer* geworden, ende licht begraven in *S. Pieters, t'Wtbergen*, achterlatende *Iacob* ende *Geertruydt*, welcken *Iacob* syn Vader gevolcht is, ende heeft met sijn Suster een gemeen Graf, dat in dese beroerten door 't vallen van een klock in veel stucken gebroken is geweest, dan versamelt ende doen herstellen by *Pieter vanden Houte, Heer van Wtbergen*: 't gene men kost lesen is soodanich:

Hier licht begraven Augerius van Masseme Heer van Wtbergen, die sterf den 16 Mey inden Iaere 1494, ende Iacob van Masseme Heer van Wtbergen, die sterf den Febr. inden Iaere 1500, ende Geertruydt van Masseme, Dochter van Augerius.

't Is blijcklijck dat *Iacob* dese Heerlijckheyt beseten heeft ten tijde van *Philips van Oostenrijck den Eersten*, en dat uyt den Zegelbrief by den *Prince* gegeven aen *Christoffel de Barouse* inden Iaere 1498.

Naer *Iacob* is *Wtbergen* gecomen aen *Geertruydt*, Dochter van *Augerius*, die getrout is aen *Ian vanden Houte*, ende beneven twee Dochters, voortgebrocht *Maillard vanden Houte Heer van Wtbergen*, naer desen *Lieven* sijnen Sone, van hem tot sijnen Sone *Pieter vanden Houte*, naer desen *Pieter* heeft by koop dese Heerlijckheyt vercregen *Nicolaes van Coudenhove, Heer van Gentbrugge*.

Onder 't Geslacht van *Masseme*, die den naem vande Heerlijckheyt

lijckheyt van *Wtbergen* gebruyck hebben, wort oock gevonden eenen *Robbert van Masseme*, diens Heerlijckheden waren *Masseme, Berlegem, Wtbergen, Hemelveerdegem, S. Martens lede, Westeren*, maer by wat recht, is onseker: mogelijck by koop oft mangelinge, die daer naer is te niet gedaen. Hy heeft geleeft ontrent den Iaere 1429, in welck Iaer hy tot *Ridder vande ordene van 't gulde Vlies* van *Philips van Bourgoignen* verkoren is geweest.

Het derde deel van dese Heerlijckheyt heeft van oudts vande twee ander deelen gesondert beseten geweest; ende dat uyt gewoonte van desen *Leenhove*. Wanneer de verdeelinge eerst is gebeurt, is seer onseker: dan is waer dat *Gysbert van Masseme* met *Margriete van Belle* syne Huysvrouwe dit derde deel verkocht hebben aen *Iacob Vtenhove* inden Iaere 1433. wanneer *Augerius van Masseme*, Heer van *Wtenbergen ende Overmeere* was; gelijck den Coop-brief leert: van daer ist gekomen tot *Ian Vtenhove*, van hem tot *Philipote Vtenhove* Huysvrouwe *van Christoffel de Barouse*, die stervende onbedegen, ist by erfdeel tot het Geslacht van *Coudenhove* gecomen, in 't welck eerst dit deel van dese Heerlijckheyt heeft beseten *Ian van Coudenhove, Ridder*, ende naer hem *Ian* synen Sone, naer *Ian, Nicolaes van Coudenhove, Ians Sone, Heer van Gentbruggen*. die de Heerlijckheyt van *Wtbergen* ende *Overmeere* geheel heeft beseten.

CALCKENE.

Aen dese Dorpen paelt *Calkene*, gelegen in 't midden tusschen *Gendt* ende *Dendermonde*, wiens uyterste deel wort besproeyt met de *Schelde*, uyt de welcke eenen schip-varenden floot met een gevoegelijcke schipstaninge gegraven is inden Iaere 1540.

Daer wort onder d'Inwoonders gelooft, dat hier eertijts een kleyn Stedeken gestaen heeft inde wijck 't Rot genaemt, een welgelegen plaetse op de *Schelde*, 't welck schijnt te bevestigen veel grontvastingen van gebouwen die dagelijcx worden uytgegraven.

gegraven. Daerenboven zijn hier geweest verscheyden Sloten of Casteelen vande welcke twee de voornaemste zijn geweest inde gewesten *Raveschoot* ende *Gavere* : In d'eerste hebben de *Graven van Vlaenderen* haer Iacht-huys gehadt : in d'ander 't out Geslacht van *Calkene* syne woonstede, uyt het welcke *Sigerus* is geweest, hier in goede gedachtenisse, die uyt vrygunsticheyt de Kerck heeft laten vergrooten ontrent den Iaere 1400, ende is gestorven inden Iaere 1408. De Kerck is *S. Denys* toegewijdt, vande welcke een deel is out, d'ander nieut, het Choor is vanden Iare 1531, ende *S. Annen Capelleken* vanden Iare 1609. 't Beschermers-recht is by den *Abt* van *S. Nicolaes*.

Dit Dorp is inden Iaere 1228 gegeven met *Masseme* en *Laerne* van *Robert*, *Voorstander van Atrecht*, *Heer van Betunen ende Dendermonde* aen syn Suster *Machtildis*, tot vergeldinge van haer huwelijcx-goet met *Gysbert van Sottengem, Heer van Rassengem*, waer van is soodanigen Zegel-brief:

ICk Robbert, Voorstander van Atrecht, Heer van Betunen ende Dendermonde, maeck kennelijck soo de tegenwoordige als toekomende, dat ick al dat ick hadde inde Prochie van Calkene, dat ick houde, ende van my wiert gehouden, gegeven hebbe ten Leene aen Gilbert van Sottengem, vryelijck met alle hooge ende leege Rechts-gebieden, uytgesondert 't Landt van Raveschoot soo't nu besloten is, uytgesondert oock vijftien bunderen vande Wastine: ende is te weten dat d'onderdanicheden die ick in 't voorseyde Dorp hadde, aen my blyven. Ende ist dat mijn Mannen daer woonende mijne Krijch-heyren oft Ruyteryen niet gedaen sullen hebben, gelijck sy moeten, oft ten mijnen believe niet sullen gekomen zijn : Ick, voor soodanich misdaet, gelijck mijn mannen geoordeelt hebben, sal 't konnen verhalen op 't Leen dat mijn Mannen van my houden, ende en sal geen ander rechts-gebiedt groot oft kleyn in 't voorseyde Dorp hebben. Ick heb oock gegeven aenden voorseyden Gilbert gelijckelijck ten Leene alle dat ick hadde inde Prochie van Laerne, ende dat ick houde, ende dat van my wiert gehouden

houden, uytgenomen de Dienaren ende Mannen vande Voorstanderschap, die ick hebbe in 't selve Dorp, oock al de goederen mettet onbeleent goet, dat den voorseyden Gilbert hadde inde Prochie van Masseme, ende hier na sal hebben, heeft hy van my ten Leen ontfaen. Ende is te weten dat ick de voorseyde gifte hem gedaen hebbe voor duysent ponden, die ick hem schuldich was van 't huwelijcks-goet van Machtildis mijn Suster, die hy heeft ten Wyve. Ende om dat ick Michiel, Constabel van Vlaenderen, ende ick Wauter van Gistelle, met bewillinge vanden Heer Robert van Betune ende Heer Gilbert van Sottengem syn geweest de schickers vande voorseyde saeck, tot henlieden versouck ende getuygenisse vande voorseyde, hebben wy goet geacht onse Zegels aen dit tegenwoordich geschrift te stellen, gedaen inden Iaere twaelf hondert en acht en twintich inde Maendt van Meert.

Dese voorseyde dry Heerlijckheden hebben langen tijdt t'samen beseten geweest, gelijck aenwijst dat stuck vanden Leenboeck boven aengeroert, waer in inden Jaere 1365 den selven wordt geseyt *Heer van Masseme Laerne* ende *Calkene*, dat was *Geeraerdt, Geeraerdts van Rassengem* ende *Elisabeth van Maldegems* Sone, *Gilberts* Neve, ende achter-Neve vanden voornoemden *Gilbert* ende *Machtildis*. Van welcke saeck moeyelijcker sullen oordeelen die geen Zegel-briefven gesien en hebben, om dat desen *Gilbert* heeft hem *van Sottengem* genaemt, syn Kinderen van *Rassengem*, de Neven nu van *Rassengem*, nu van *Masseme*: welcken naem de Nacomelingen *Heeren van Masseme, Laerne, Calckene, Wtbergen* ende *Overmeere* hebben aengenomen: waer van in af-comst-boomen dickwils dolinge comt: want niet en isser soo gemeen als van een Heerlijckheyt den toe-naem te nemen. Oock heeft *Gilbert* de selve wapenen gevoert die nu 't Geslacht van *Masseme*.

Dien *Geeraerdt* daer van ick gesproken hebbe, heeft ten Wijve gehadt *Catharine van Maldegem* ende voort-gebrocht

Walraef, *Heer van Massëme* ende *Berlegem*, *Clare* ende *Ian*, die de Heerlijckheyt van *Calckene* met s'Vaders erfnisse heeft ontfaen (is waerschijnelijck oock *Laerne*) t'samen oock besittende *Wbergen* ende *Overmeere*. Hem is gevolcht sijnen Sone *Daniel*, die uyt *Margriete van Gistelle* beneven ander Kinderen, heeft voort-gebrocht *Ian* s' Vaders naevolger, die uyt *Adriane Cabilliau* heeft achtergelaeten eene Dochter *Antonette*, *Vrouwe van Calckene*, die getrout is aen *Marten Villain van Gendt*, Sone van *Adriaen*, *Heer van Rassengem* ende *S. Ians Steen*, hem is gevolcht sijnen Sone *Adriaen* ende sijne Nacomelingen; in welck Geslacht het nu langen tijdt is geweest.

LAERNE.

d'Uyterste plaetse van 't Lant van *Dendermonde* is *Laerne*, gelegen op de paelen van 't Burch-graefschap van *Gendt* ende t' gebiedt van *Oudenburgh*: t is oock met een goet deel vande *Schelde* verrijckt. Het heeft een out Slot van d' welck verscheyden boucken spreken, den oorspronck is seer duyster, dan 't blijckt dat dit Dorp over de vier hondert Iaeren tot Heerlijckheyts waerdicheyt verheven is geweest: want inde oude schriften van *S. Baefs* te *Gendt* vintmen Brieven van *Beatrix Vrouwe van Masseme ende Laerne* vanden Iaere 1213. Daer naer ist gekomen op *Robert*, *Heer van Betunen ende Dendermonde*, 't sy by coop oft andersints, gelijck betoont den Zegel-brief waer in hy geeft aen *Gilbert van Sottengem Calckene*, *Laerne ende Masseme voor 1000 ponden, die hy hem schuldich was, voor 'thuwelijcx-goet van Machtildis syn Suster, die hy hadde ten Wyve*. wijders is boven bewesen dat de Naecomelingen van *Gilbert* langen tijdt dese dry Heerlijckheden t'samen beseten hebben: onder de welcke, eerst den naem van *Laerne* gebruyckt heeft, soo veel men bemercken kan.

Geeraerdt van Rassengem, by brieven, daermede hy den *Grave van Vlaenderen* aenbiedt de gedienstigheyt van syn Slot inden Iaere

Iaere 1362: hem aldaer schryvende *Heer van Masseme ende Laerne*: desen, behalven ander Sonen, heeft achter gelaten.

Ian van Masseme oock *Heer van Calckene*: Hy heeft oock *Laerne* beseten: want synen Sone heeft die Heerlijckheyt van hem geerft.

I*an van Masseme*, *Ians Sone*, den derden geboren, noch in 't leven zijnde syn Oom, Moeye ende ouder Broederen: hy heeft getrout de *Vrouwe van Axele*, ende uyt haer gewonnen de Kinderen *Ian*, *Philips ende Elisabeth*, vande welcke *Ian* is *Heer van Laerne*, ende daer-en-boven *Axele* geworden, die stervende onbedegen, oock te voren syn Broeder *Philips*, is *Elisabeth* Erfgenaem van alles geworden, die getrout is met *Baudewijn de Vos*, *Heer van Poulaer*, wiens Graf is by *Brugge* in 't Choor vande Kerck vande *Chartusers* onder eenen Marmelen steen, by 't Graf syns Vaders, met soodaninge Inschrijvinge:

Hier licht begraven Baudewijn de Vos, Heer van Poulaer, Wapendrager, die sterf 1423 *den 4 der Maendt Ianuarij: ende Vrouwe Elisabeth van Masseme, Vrouwe van Axele, Poulaer, Laerne, Huysvrouwe eertydts van Heer Baudewijn de Vos, de welcke sterf* 1424 *den lesten dach der Maendt Februarij: ende Suster Anne de Vos, Dochter vanden Voorseyden Heer Baudewijn ende Vrouwe Elisabeth, die sterf* 1407 *den eersten dach Augusti.*

Behalven de boven geschreven Kinderen hebben sy eenen Sone *Baudewijn* gehadt, ende een Dochter *Margriete*, die getrout is aen *Guido van Gystelle*, ende heeft gehadt voor huwelijcxgoet *Axele Baudewyn* naer s'Vaders doot heeft d' Heerlijckheyt van *Poulaer* verkregen, ende weynich daer naer met s' Moeders Erfnisse de Heerlijckheyt van *Laerne*: hy was getrout met *Margriete*, *Vrouwe van Lovendegem*, ende met haer voortgebrocht *Baudewijn*, *Ian*, ende *Geeraerdt*: syn Graf is by syns Vaders met soo danich Graf-schrift:

Hier licht begraven Baudewijn de Vos Hof-Edelen, Heer van Poulaer, Laerne, ende Zomergem, die sterf 1432 den derden dach Iulij: Margriete de Lovendegem, Huysvrou eertijts van Heer Baudewijn die sterf 1423 den achsten dach van Meert: ende Suster Catarine die sterf 1446 den vierden dach van Decembris: ende Suster Anne de Vos 1471 den twintichsten dach Iulij.

Naer 's Vaders doodt is tusschen de Kinderen onderlinge besloten dat *Baudewijn* soude *Laerne* met het Slot in 't geheel hebben: *Ian* de Heerlijckheyt van *Poulaer*: *Geraerdt* d'ander Leenen, goederen ende renten. Uyt kracht van welcke verdeelinge heeft *Baudewijn*, *Baudewijns Sone*, *Baudewijns* achter Sone, den derden van dien naem, de Heerlijckheyt van *Laerne* verkregen. Hy heeft ten Wyve gehadt *Iacomyne de Grisper* ende met haer voortgebracht *Philips*, ende een Dochter, die getrout is aen *Ioris vander Moere*, die gelijckelijck naer 's Vaders doodt dese Heerlijckheyt hebben beseten: dan naer de doodt van *Philips*, *Ioris* alleen, die gevolcht is *Nicolaes vander Moere*, die eertijdts te *Gendt* by de Broeders van *S. Franchoys* heeft gehadt soodanich Grafschrift:

Hier licht begraven Nicolaes vander Moere, Wapendrager, Heer van Laerne, den lesten man van dien naem, sterf sonder Kinderen int Iaer 1513 den derden Meert.

Nicolaes heeft achter gelaten een Suster *Ienne*, die beneven d'ander goederen gevolcht is inde Heerlijckheyt van *Laerne*, ende is getrout aen *Ioos vanden Woestyne*, by den welcken sy heeft voortgebrocht een Dochter *Ienne* genaemt, die haer Moeder gevolcht is, sy heeft voor Man gehadt *Marten vander Gracht*, *Ridder*, *Heer van Moscher ende Moscher-Ambacht*, by den welcken sy heeft gebaert *Isabelle* ende *Antonette*; vande welcke, d'eer-

d'eerste getrout is aen *Pieter de Schouteete* anders van *Zuylen, Heer van Erp*, uyt welck huweliick geboren is *Franchoys* ende twee Dochters *Ienne* ende *Dorothea*. Dan *Marten vander Gracht* overleden zijnde, is *Ienne vanden Woestyne* voor de tweede reyse getrout met *Adriaen van Gavere*, *Ridder*, ende voortgebrocht eenen Sone *Adriaen* met een Dochter *Geertruydt*: welcke, *Adriaen* nae 's Vaders doodt den naem van *Laerne* gevoert heeft, dan is daer naer met syne Suster onbedegen gestorven: syn Grafschrift inde Kerck van *Laerne* is soodanigh:

Hier licht begraven den Edelen Heer Adriaen de Gavere, Ridder, eertijdts Heer van Laerne, eenigen Sone vanden Heer Adriaen de Gavere, oock Ridder, ende d'Edele Vrouwe Ienne vanden Woestyne, die sterft inden Iaere 1558 op S. Stevens dach. Bidt voor syn Ziele.

Adriaen doodt zijnde, heeft *Franchoys de Schouteete* anders *van Zuylen* door gifte, (diemen met warmer handt noemt,) van *Isabelle vander Woestyne* syn Grootmoeder d'Heerlijckheyt van *Laerne* ontfaen. Dit is alsoo geschiet om dat *Anthonette* de Suster van *Isabelle* ende oude Moeye van *Franchoys* uyt de gewoonte van dit Leen-hof niet en soude erven het derde deel vande Heerlijckheyt. *Franchoys* gestorven zijnde, is synen Sone *Carel de Schouteete* anders van *Zuylen* gevolcht inde Heerlijckheyt van *Laerne*: Daer-en-boven *Heer van Erp, Erondegem, Otergem, Estombe*, ende *Vbermondt*.

HET III. DEEL.

Vande Hooch ost Hooost-Schepenen ende haer Ampt.

BEhalven *Meyer* ende *Schepenen* vande voorseyde plaetsen, die oft middelijck oft onmiddelijck den *Heer van Dendermonde* onder-

onderdanich zijn, ſyn over al ende 't geheele *Landt van Dendermonde* geſtelt 7 Mannen, verkoren uyt des *Heeren* Dorpen, die ſy *Hooch-ſchepenen* noemen, ende hebben nu, gelijck de Schepenen vande Stadt, eenen *Penſionarius*, *Ontfanger* ende *Greffier*. Hun Ampt is voor te ſtaen d'Inwoonders van 't Lant: hunne rechten, vrydómmen in 'tgemeen ende beſonder te bevryden: gelt te verſorgen: met de toeſtemminge vanden *Prince* ſchattingen in te ſtellen: de verdeelinge aen alle Dorpen over te ſenden, ende daer van alle Iaer aen d'afgeſondene vanden *Prince* rekeninge te doen. Daer-en-boven wanneer eertijdts in geſchillen van ſaecks-vervolch yet twiſtich oft twyfelachtich de Schepenen vande voorleyde Vierſcharen voor quam, 'twelck ſy door onervarentheyt niet gevoegelick wiſten te oordeelen ende te fliſſen, was men gewoon de Hooch-ſchepenen de ſaeck over te brengen: op dat ſy haer oordeel ſeggende, ſouden belaſten 't ſelve op den naem vande Schepenen, voor wiens Vierſchare de ſaeck in recht was hangende, uytgeſproken te worden: dat ſy noemden ten *Hoofde gaen* ende *Hooft-vonnis*. Deſe gewoonte van *Hooft-vonnis* heeft noch geduert tot deſe leſte Nederlandtſche beroerten toe, dan is daernaer in ongewoonte geraeckt. Deſe Schepenen, ende de gewoonte van *'t Hooft-vonnis* hebben geweeſt al voor de tijden van *Robert den Voorſtander*, dat is, voor den Iaere 1200, gelijck genoechſaem blijckt uyt ſyn over-een-comminge met het *Capittel van Camerijck*, daer deſe woorden zijn, *ende is te weten dat de Voorſeyde Schepenen van Odengem, om d'onderſouckinge vande vragen van erfniſſen ende beſten pandt, moeten gaen tot de Schepenen van 't Landt van Dendermonde, tot de welcke ſy tot noch toe gegaen hebben: dan voor onderſouckinge van ander geſchillen ende miſdaden ſullen gaen tot de Schepenen van Dendermonde, oft elders onder 't gebiedt van 't Landt van Dendermonde, gelijck de Kerck van Camerijck bevinden ſal te behooren.* Soo dat ſy ſchijnen eenen langen tijdt geweeſt te ſyn voor de *Hooch-ſchepenen* van *'t Landt van Waes*, die daernaer inden Iaere 1241 van

van *Ienne Gravinne van Vlaenderen* ende *Thomas van Savoyen* haren Man, eerst zijn ingestelt geweest. Haer t'samen-comste ende sittinge hebben zy gehadt op *'t Slot* oft *Huys van Dendermonde:* dat blijckelijck is uyt de gedinghs beslissinge van *Robert* eerst geboren Sone van *Guido* met 't Capittel van *Dendermonde* over de booten in *Moerseke, Wiese,* ende *Gevergem*, daer dese woorden zijn: *In alle misdaden ende inbrekingen, gebeurende inde voorseyde plaetsen over de Landen ende Houdingen vande voorseyde Canonijcken, inde welcke den Heer van Dendermonde is deelachtich, moeten de voorseyde Schepenen oordeelen nae de wet ende ordeningen vande Mannen van den Heer van Dendermonde, ende tot haer komen, ist van noode, tot ondersouckinge: dan in d'andere daer den Heer van Dendermonde niet deelachtich en is, dat sy komen tot de Hooft-schepenen vanden Lande van Dendermonde int Huys van Dendermonde tot ondersouckinge: ende dat sy nae haer wet ende ordeningen van de selve oordeelen.* Daer oock te bemercken staet *dat sy wet ende ordeningen* gehadt hebben, die nu in 't ongereet bedegen zijn, 't Ampt wort aensienelijck gehouden, ende is bywylen van goede Edellieden bekleet geweest.

HET IV. DEEL.

Hoeveel dat dese Stadt ende heerlijckheyt opbrenghen tot d'onkosten van Vlaenderen?

HEt sal sonder twijfel seer aengenaem wesen, dat ick hier stelle den rijckdom ende grootheyt vande *Stadt* ende *Landt van Dendermonde.* Om 'tselve te gevoechelijcker te doen, sullen om te verstaen de grootheyt, in 't besonder voorstellen d'asmetinge van 'tvruchtbaer Landt van elck Dorp, soo die gemaeckt is inden Iaere 1552, ende Daer-en-boven uyt d'incomste, oft so syse noemen *transport van Vlaenderen*, voortstellen, hoe veel dat dese Heerlijckheyt opbrenght tot de gemeene onkosten van *Vlaenderen.* Voor soo veel als de *Stadt* raeckt, die betaelt tot

hondert

hondert ponden, die al ende geheel *Vlaenderen* opbrengt, *thien schellingen*, dat is, van *twee hondert ponden een* : Ende 't Landt *negen-en-twintich schellingen*, ende alsoo tot *duysent ponden, veerthien ponden ende thien schellingen*: waer van de verdeelinge, die vande *Hooch-schepenen* overgesonden wort tot elcke plaetse, geschiet in deser vougen:

Zele begrijpt 1903 bunderen dry vierendeelen, ende vier-en-twintich roeyen:betaelt twee ponden eenen schellinck.

Hamme begrijpt veerthien hondert negen-en-dertich bunderen dry vierendeelen ende twee-en-dertich roeyen: betaelt een pondt ende seven schellingen.

Opwyck begrijpt 1113 bunderen een vierendeel en 56 roeyen: betaelt een pondt ende acht schellingen.

Wtbergen ende *Overmeere* 1484 bunderen dry vierendeelen ende 46 roeyen: betaelt achthien schellingen.

Berlaere begrijpt 1449 bunderen dry vierendeelen ende 106 roeyen: betaelt festhien schellingen.

S. Gillis, Belle, ende *Zwyvike* begrijpen 1101 bunderen een vierendeel: betaelen t'samen een pondt.

Wettere met *Lichtervelde* begrijpen 1273 bunderen:

Schellebelle met *Wanfele* 570 bunderen een vierendeel ende 64 roeyen: betalen t'samen met *Wettere* twee ponden ende twee schellingen.

Calkene begrijpt 1071 bunderen:betaelt een pondt ende twee schellingen.

Laerne begrijpt 940 bunderen: betaelt met *Lichtervelt* vijfthien schellingen.

Grimbergen begrijpt 545 bunderen en een half en hondert roeyen: betaelt twaelf schellingen.

Moerseke begrijpt 381 bunderen en half ende hondert roeyen: betaelt negen schellingen.

Baserode ende *Vlassenbrouck* begrijpen 478 bunderen ende festhien roeyen: betalen festhien schellingen.

Lebbeke

Lebbeke begrijpt 951 bunderen een vierendeel en 62 roeyen: betaelt een pondt ende vier schellingen.

De t'samen rekeninge van dese verdeelinge, soo ick te vooren hebbe geseyt, begrijpt veerthien ponden ende thien schellingen in elck duysent ponden. De grootheyt van 't Landt begrijpt 13193 bunderen dry vierendeelen ende acht roeyen.

De voorseyde verdeelinge is soo gestelt onder *Keyser Carel den vijfden*. Daer was oock wel te vooren soodanige rekeninge onder *Robert van Betunen*, ende lanck daer naer onder *Jan van Bourgoignen, t'Ardenburch* ingestelt: maer alsoo op 't verloop van hondert ende meer Jaeren groote veranderinge was voorgevallen, (andere plaetsen met oorloge, ander met inbrekinge der wateren vermindert, ander daer tegen vergroot) ende alsoo de verdeelinge tot oneventheyt gekomen, ende niewe even-maeckinge van noode was, zijn naer *Dendermonde* gesonden *Willem de Wale, Ridder, Heer van Hansbeke ende Axpoele*, *Pieter vanden Houte*, ende *Adriaen Rokegem*, die, met soo groote achtneminge, alst mogelijck was, de evenredentheyt houdende, hebben een nieuwe inkompst-rekeninge van *Vlaenderen* gemaeckt, die noch in 't gebruyck is, ende sal zijn, tot dat om de voorseyde oorsaecken een nieuwe verdeelinge weder van noode sal wesen: soodanigen schot noemen sy *transport*: ende dat om dese redenen: want als de *Vlamingen* aen *Philips den Schoonen, Coninck van Vranckrijck 20000.* (*Meyerus secht 30000*) penningen Tournoys belooft hadden, om *Robert van Betunen* uyt de gevangenisse te lossen, ten pande gegeven zijnde *Ryssel, Dovaey* ende *Orchies*, souden d'eene helft van die somme dadelijck betaelt, en d'ander helft, naer den rijckdom van elcke Steden ende Dorpen, den *Coninck* overgesonden, oft, so sy spraecken, *getransporteert* hebben. Maer *Robert* door vele beloften (vande welcke nochtans niet eene gehouden is geweest) is soo verre vanden *Coninck* misleyt, dat hy, dat gelt by sich houdende, de verpande Steden aenden *Coninck* gelaten heeft, afgaende daerenboven 't recht

X van

van die in toe-komende tijden te mogen lossen. Welcke saecke daer naer aen beyde de Volckeren veel heeft gekost, die boven d'oorlogen noyt oprechten vrede met elckanderen hebben konnen maecken, tot dat *Lodewijck Maleaen* met 'sMoeders erfnissen de voorseyde Steden heeft weder gekregen.

HET V. DEEL.

Van dry andere Heerlijckheden die by Dendermonde gerekent worden.

BEhalven de plaetsen, die wy verhaelt hebben, worden by *'t Landt van Dendermonde* noch dry andere gerekent, de welcke niet al even, als de bovenschreven, dese Heerlijckheyt onderdanich zijn, aengesien sy nu over lang van 't Geestelijck recht geworden, ende als in dooder handt gekomen zijn: nochtans worden sy ten Leen gehouden van *'t Hof* van dese *Heerlijckheyt*. Ende al ist dat sy met de reste van 'tgebiedt inde schattinge van Vlaenderen niet en gelden, nochtans dragen sy hunnen last met dese Stadt, ende dat met seker evenredelijckheyt: dese Heerlijckheden zijn *Appels*, *Odengem*, ende *Eegen*, alle by malkanderen liggende tusschen de *Schelde* ende *Dender*.

APPELS.

Wat *Appels* raeckt, dat is soo genaemt van *S. Appollonia*, die in 't nederduyts *Appels* geseyt wort, aende welcke de Kerck is toegewijt. Geheel dit Dorp (*behalven d'Erfenisse vanden Heer van Dendermonde ende Mannen die hy daer hadde*) heeft by uytersten wil gegeven *Margriete, Vrouwe van Dendermonde*, Moeye van *Robert, Heer van Betunen ende Dendermonde*, aen *d' Abdye van Zwyvik*, met alle 't rechts-gebiedt soo van saecx als strafs-vervolch: welcke gifte, op dat sy soude goet blyven, heeft sy met eenen Zegel-brief doen bevestigen, die luydt als volcht:

FErdinandus Grave van Vlaenderen ende Henegow, ende syn Huysvrouwe Gravinne van Vlaenderen ende Henegow, alle de gene

gene die dese tegenwoordige Letteren sullen sien, Salut. Kennelijck zy allen lieden dat Margriete Vrouwe van Dendermonde in onse ende onser Mannen tegenwoordicheyt gestelt zynde, heeft het geheele Leen dat sy van ons houde, in onse handen willichlijcken ende vryelijcken gebrocht, ende heeftet voor ons ende onse Mannen afgegaen ende uyt de handt geworpen. Ende wy, ten insiene vande Goddelijcke Godt-vruchticheyt, ten versoucke vande selve Vrouwe, hebben 't gemelde Leen gegunt tot een eeuwige Aelmoesse aen d' Abdye van Dendermonde vande Cistercische Ordene te Zwevick, om eeuwichlijck te besitten: geheelijck op die manier, als de selve Vrouwe het gemelde Leen houde, ontslaende 't selve Leen van alle diensten voor ons ende onse Nakomelingen. In getuygenisse van welcke saecke hebben wy de tegenwoordige brieven met ons Zegelen doen bevestigen, gedaen in 't Iaer ons Heeren duysent twee hondert dertich inde Maendt November.

Dit heeft *Robert* toegestemt, en alleen, en oock t'samen met syn Oom *Willem van Grimbergen* ende synen Sone *Willem*. *Dan dat Hooch-rechts-gebiedt raeckende Vrouwen vervoer, moorderye, brantstichtinge, ophanginge, ende roovers gewelt* heeft hy daernaer aen hem gehouden, *met de mangelinge van vijf bunderen Landts gelegen inde Prochie van Appels ter plaetsen de Woestyne genaemt*, Welcke Hooch-rechts-gebiedt hy tot de Nacomelingen, *Heeren van Dendermonde*, tot den dach van heden heeft overgestelt: dan d'andere rechts-gebieden heeft d'Abdye by haer gehouden, van welcke saeck is soodanigen Zegel-brief:

ALle de gene die dese tegenwoordige Letteren sullen sien, Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde, salicheyt inden Heer. Wy maecken uwe Gemeente condt, dat aengesien de Godtvreesende Vrouwen ende in Christo ons seer lieve d' Abdesse ende vergaderinge van Zwyvecke by Dendermonde vande Cistercische Ordene in 't Dorp van Appels (uytgenomen onse erfnisse

ende onse Mannen die wy daer hebben,) hebben alle Rechts-gebiedt, soo hoogh als laegh, vry ten haeren versoucke in 't voorseyde Dorp ende straten van 't Dorp van haer vercregen te houden inder eeuwigheyt ende vry te besitten vyf hooge Rechts-gebieden: te weten Vrouwen vervoer, moorderye, brandtstichtinge, ophanginge, Roovers gewelt, over de mangelinge van vijf bunderen Landts, gelegen inde prochie van Appels, ter plaetsen de Woestyne geheeten, die welcke wy daerom haer-lieden hebben toegedragen: dan alle andere Rechtsgebieden, behalven de vijf voorseyde, hebben de Godtvreesende hun altijdt in 't Dorp boven genoemt behouden, uytgenomen d'Erffenisse ende onse Mannen. In welcker saecken getuygenisse hebben wy dese tegenwoordige letteren met 't aenhangen van onsen Zegel doen bevestigen. Gedaen inden Iaer ons Heeren 1248 inde Maendt van Iunij.

In 't eynde van dit Dorp is een Veer over de *Schelde*, 't welck vande *Canonicken van Dendermonde* in onderdanigheyt vanden *Prince* wordt beseten. Het is eertijdts vande *Canonicken* met Leen-bespreck uytgegeven geweest: gelijck blijckt eerst uyt opene Briefven vande *Schepenen van 't Capittel van Dendermonde* inden Jaere 1316. Daer-en-boven uyt eenen ouderen Zegelbrief van *Guido Grave van Vlaenderen die als Heer van Dendermonde ende Machtildis syn Huysvrouwe ende Erfgenaem van 't voorseyde Landt, geeft Ioris van Appels, syn Mede-gesellen ende haer Nacomelingen een Veer, gelegen inde prochie van Appels, naer den Oosten van d'eene zijde, ende inde prochie van Berlaer naer den Westen van d'ander zijde, inde plaetse die genaemt wordt de Langhage van d'ander zijde, over de Schelde in Erfnisse voor twaelf ponden Vlaems Iaerlijcx te betalen d'helft te Kersmis, d'helft te S. Ians, behoudens 't recht dat sy hebben oft hadden in 't Veer van Appels, dat sy vande Kerck van Dendermonde tot noch toe gehouden hebben ende noch houden vande voorseyde Kerck in Erfnisse voor syn rent.*

Dit Veer vande Kerck, is noch een ander geweest, als 't'gene, waer van *Guido* in synen zegelbrief spreect, dat meer na 't zuyden was,

was, gelijck de naervolgende woorden leeren: *Dit daer by gevoecht, dat geen Veer, uytgenomen dese twee voornoemt, te weten by Appels ende Asceldijck ende Langhage sal behouden noch gestelt voortaen konnen werden tusschen de plaetse die men noemt Abeel, van d'een zyde, ende de plaetse die men noemt Wichlin, naer de westen van d'ander zijde, noch brugge, noch wech sal konnen aengevat worden, door de welcke de voorseyde Veeren souden konnen vermindert oft berooft worden, ten waere met toestemminge ende wil vanden voorseyden Ioris, syn medegesellen oft haer nacomelingen: ende dat 't Schip datmen de Pont noemt, daer mede eenen waegen sal konnen overveeren hebben, gaet ende sal konnen gaen inde bovenschreven Veeren, behoudens ons recht ende alle de gene die een brugge ende overganck in ons Landt van Dendermonde over de Schelde houden ende besitten &c. Gegeven inden Iaere 1253 inde maendt van Iulij.*

Alle beyde dese Veeren hebben daer naer de Canonijcken alleenskens tot hun getrocken: en 't is nu een, het ander vernieticht zijnde, dat hun moeyelijcker dan kostelicker was: want sy wierden van veele beseten, vande welcke desen hadden thien dagen, dien twintich, den anderen veertich: gelijck verscheydentlijck blijckt. Een voorbeelt sal genoech zijn, getrocken uyt 't Sterf-bouck vande Kerck van *Dendermonde* daer *Iacob Douche heeft gegeven voor syn overlijden 20 ponden Parasys ende voor de gangers tot het Graf* (het was een Capelleken in onse L. Vrouwen Kerck, in 't welcke was des Heeren Graf, gelijcker nu onlancks een nieut is gesticht) *acht ponden Parasys om de welcke gekocht zijn veerthien dagen in 't Veer van Appels vande Erfgenamen eertijdts Meester Robert de Saegere inden Iaere 1495.* De voorseyde Canonijcken hebben in 't gemelde Veer alle rechts-gebiedt van saecks ende strafs-vervolch dat sy oeffenen door haeren *Meyer* ende *Schepenen*, die sy hebben in haer gebiedt te *Moorsele, Wiese*, ende *Gevergem*.

Voorts de by-vloetselen komen onder den last van Jaerlijckschen schot de Inwoonders toe, niet alleen over dese zijde vande *Schelde*, maer oock over d'andere op de plaetse *'t Eylandt* genaemt, ('t welck de *Schelde*, soeckende eenen nieuwe loop, van 't ander Landt van *Appels* heeft geruckt) gelijck inden Jaere 1611 vanden *Arch-Hertoge Albertus* gewesen en uytgesproken is.

ODENGEM.

Daer volcht *Odengem*, datmen gemeenelijck *Oudegem* ende *Auwegem* noemt, 't welck is ten deele een vry ende onbeleent goet vande Kerck *van Camerijck*: ten deele een Leen-goet van den *Hove* alhier. Voor soo veel alst vry ende onbeleent is, ist aende Kerck gegeven van *Geeraerdt den II.* den XXXIII *Bisschop van Camerijck*: van welcke gift is soodanigen Zegel-brief:

INden Naeme vande Heylige ende Onverdeelijcke Dry-vuldigheyt. Geeraerdt, door de genade Godts, Bisschop van Camerijck, wenscht alle de wedergeboren in Christo de heerlijckheyt der Hemelen met 't behulp der liefde te konnen verkrygen. Dat de tegenwoordige weten, ende dat sy beneerstigen 't selve te vertellen aen de gene die geboren sullen worden, hoe dat ick voor de zaligheyt van mijn ziele ende myner Voorsaten geve tot gebruyck vande Broeders vande Heylige Kerck van Camerijck onse Moeder het onbeleent goet van Lietscinen ende van Wilrehem met de Munte, met den Tol, ende beruyminge ende den omvanck met de Meulens met de Landen, geackert ende ongeackert, Boschen, Meerschen, met de Knechten ende oock de Dienstmaechden. Ende het onbeleent goet by Odengem, dat ick daer hebbe vry van alle voorstanderschap, ende d andere die my in Brabandt met Erf-recht toe-comen: waer van dat de Broeders in mijn Iaer-getijde gespyst worden, ende d'overblyvende tot de gebruycken vande selve uyt-gereyckt worden. Dat oock de Ceynsen vande Knechten ende Dienstmaechden: te weten twee penningen van eenen Man, een van een Vrouwe inde geboorte van S. Marie Iaerlijcx uyt-gereyckt worden:

worden: ende dat d'andere inde verbintenisse daer sy in zijn tot een aelmoesse gehouden worden, ende dat den Iaerlijckschen sterf-dagh van mynen Vader myne Moeder en mynen Broeder geviert worde. Ick geve oock ten versoucke van Heer Manscelin, Proost vande selve Kerck ende Archidiaken, aende selve Moeder onse Kerck, den Altaer van Chaldarick vry van alle persoon: maer dat hy Iaerlijcx betale 't gene d'ander Hooft-*kercken van 't selve Archidiackschap betalen: nochtans met sulcken bedingh, dat de Broeders selve dry-mael s' Iaers inde vermaeck plaets t' samen komen: te weten de vijfde ferie vande absolutie ende inden Feest-dach van S. Gaugerick die in Augusto is, ende in het Iaergetijde van syn doodt. Den selven Manscelin geeft oock aende selve Kerck het onbeleent goet dat hy heeft in Marons waut, oock de Knechten ende Dienstmaechden, dat toelatende ende toestemmende syn Broeders Wauter ende Tietunin, gelijck hyt met erfrecht besittet: dat nochtans de Knechten ende Dienstmaechden onder 't bespreckt van Aelmoesse zijn. Oock Geraerdt Cordella geeft aende selve Kerck syn onbeleent goet dat 't selve Marons-waut ende by den Dender, met Erfrecht besit. Ten versoucke dan van alle dese, steunende op de Geestelijcke vermogentheyt, bevestich ick aen dese Kerck, so wel de gene die boven schreven syn als de haere met papier ende d'hoogste cracht. Op dat dit vast ende onverbrekelijc blyve, bevestigh ict met d'indruckinge van mynen Zegel ende d'ondertekende getuygenisse. Den Zegel van my self Geraert* Bi*schop. Den Zegel vanden selven Manscelin Proost ende Archdiaken. Den Zegel van Desiderius den Archidiaken. Den Zegel van Geeraerdt den Archidiaken. Den Zegel van Frederick den Archidiaken. Den Zegel van Alardt Proost ende Archidiaken. Den Zegel van Aufridt den Archidiaken. Van Hugo den Deken. Wuerneboldt den scholaster. Van Griodon den Sanger. Den Zegel vande Casateuren. Van Ancelmus. Van Ribdimont. Van fulco* Beurt-*heer. Van Wauter Tonitrui. Van Amultric. Van Arnulphus. Van Wauter. Van Weuchelon. Van Wauter Colet. Gedaen te Cameryck Inden Iaer vande Mensch wordinge des* Heeren *1084 van myn Bisdom het 14. de 12 indictie.*

Maer

Maer voor soo veel dese Prochie is een Leen vanden *Hove van Dendermonde*, dat hebben de *Canonijcken* gekocht. Het was daer te vooren by *Elisabeth de Blauwere* Huysvrouwe van *Reginald Boccaerdt*. Dit Leen is een Heerlijckheyt die ontrent de festich onderdanicheden begrijpt, en daer-en-boven noch 34 kenniffen: Maer die ten oordeel vanden Rechter-stoel deses Heerlijckheyts niet en staen: want sy in verscheyden Dorpen hier ende daer gelegen zijn: als *Mespelaere*, *Nieu-kercke* ende *Leeuwe* in 't Landt van *Aelst*.

De Canonijcken in dese haere Heerlijckheyt hebben eenen bemachtichden, die de saecken van het Capittel verricht: ontfanght de thienden vande vruchten: de proffyten van verkoopingen ende verheffingen: verheurt het Landt: stelt ende herstelt Meyer ende Schepenen.

Voorts gelijck het klaer is dat 't voorseyde Leen gehouden wort vanden *Heer van Dendermonde*, alsoo en ist niet duyster dat hy in 't voorseyde vry ende onbeleent goet oock syn recht is hebbende, ende dat uyt d'overcomste tusschen *Robert*, *Heer van Betunen ende Dendermonde*, ende de voorseyde *Canonijcken* inden Iaere 1245 (die daer naer *Philips van Bourgoignen*, *Maleaens* Schoon-sone inden Iaere 1392 heeft bevestlicht) wiens vervolch goet sal zijn hier onder te stellen: eens-deels tot verklaringe vande saeck, anders-deels om haer groot gebruyck, ende is als volcht:

I.

Ick Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde, maeck een yegelijck kennelijck, dat alsoo geschil was geresen tusschen my ter eender zyde, ende het Capittel vande Kerck vande Heylige Marie van Camerijck ter andere, over de rechts-gebieden van Odengem inde houdinge vande voorseyde kerck van Camerijck, ten lesten is vriendelijck de vrede vernieut inder vougen ondergeschreven.

II. *Is*

II.

Is inden eersten te weten dat de Ceynsen, incomsten ende alle rechten, die de voorseyde Kerck van Camerijck moet hebben inde inkomingen, uytgangen, vercoopingen, coopingen ende heffingen van alle Landen, ende alle andere in haer houdinge by Odengem, blyven aende Kerck van Camerijck, geheelijck in 't toekomende te houden, gelijck sy gewoon is tot den dach van heden te hebben.

III.

De voorseyde Kerck van Camerijck moet Schepenen stellen inde voorseyde hare houdinge by Odengem, die sullen oordeelen de saecken, klachten, misdaden, ende alle die daer te oordeelen sullen zijn.

IV.

Ende is te weten, dat in de rechten van alle gewesene misdaden ende klachten door de voorseyde Schepenen; moet de Kerck van Camerijck hebben de helft, ende ick, den voorseyden Robert, ter oorsaecken vande Heerlijcheyt van Dendermonde ende myne Nakomelingen toekomende Heeren van Dendermonde moeten hebben d'ander helft.

V.

Soo nochtans dat inde rechten die voor 't gebreck van betalinge van inkomsten ende schulden vande Kerck van Camerijck sullen gewesen worden, ist dat sy niet betaelt en worden ten dage dat zy moeten, den Heer van Dendermonde sal niet hebben, maer de voorseyde rechten sullen geheelijck des kercks van Camerijck zijn.

VI.

Dit oock uytgesondert, dat ist datter yemandt door de voorseyde Schepenen een Erfnisse wierde afgewesen, ende de roerelijcke goederen die daer in zijn, souden zijn inde houdinge vande kerck van Camerijck by Odengem, de geheele erfnisse soude blyven aen de voorseyde kerck van Camerijck ende d'helft vande voorseyde roerelijcke goederen: maer d'ander helft soude zijn des Heeren van Dendermonde, doch inde voorseyde erfnisse en soude hy niet hebben.

VII.

Insgelijcks ist datter eenen besten pandt van vreemdelingen gevonden

vonden wort inde houdinge vande kerck van Camerijck by Odengem, vande welcke niemant en is die inden selven kan oft wilt syn recht bewysen, de helft vanden voorseyden besten pandt sal des kercks van Camerijc zijn, ende d'ander helft sal des Heeren van Dendermonde zijn.

VIII.

Maer ist dat des vreemdelincx besten pandt Landt is oft onroerelijck goet, den Heer van Dendermonde sal in 't selve niet hebben, maer sal geheelijck des kerckx van Camerijck zijn.

XI.

Waer in nochtans te letten staet: dat ist dat eenige wooninge op de voorseyde ofte andere maniere, by Odengem, come inde handen vande kerck van Camerijck, de voorseyde kerck van Camerijck, ist dat sy wilt, sal de voorseyde wooninge houden, om haer eygen wooninge voordelijck te wesen ofte vergrooten, tot dat de wooninge vande kerck twee bunderen groot sal zijn: Andersints salse de kerck een wereltlijck Persoon over doen, om voor redelijcken prijs die te houden, ist dat sy daer en-tusschen vande kerck geheest wordt: ende ist dat sy tusschen 't Iaer niet weder geheest en wort, salt de voorseyde kerck naer 't Iaer dat moeten doen soo haest sy connen sal, ter goeder trouwen, ende den prijs vande voorseyde wooninge, 'tzy oft het rent is oft anders, sal geheelijck des kercks van Camerijck zijn, ende den Heer van Dendermonde sal daer in niet moeten hebben.

X.

Ende is te weten dat van wegen de kerck van Camerijck alle saecken van alle misdaden ende klachten, die geschieden sullen inde houdinge vande kerck van Camerijck by Odengem, aenhooren sal den Dienaer daertoe vande selve kerck gestelt, oft vanden Canonick vande selve kerck die de saecken van de selve kerck aldaer waernemen sal: ende den selven diet zijn sal, salder syn believen over seggen, ende sal doen oordeelen door de Schepenen vande voorseyde kerck, ende sal dat rechts-gebiedt houden ende doen over alle, over de welcke rechtsgebiedt sal gehouden ende gedaen moeten worden.

XI.

So nochtans dat niette-min den voorseyden Canonick, als hy tegenwoordich

woordich sal zijn by Odengem, sal dat rechts-gebiet houden, ist dat hy wilt, ende over de saecken ende klachten dien hy sal willen hooren sal syn believen seggen en salse doen wysen door de voorseyde Schepenen.

XII.

Dit nochtans uytgesondert, dat ist datter yemandt een misdaet sal hebben gedaen, om 'twelck hy geoordeelt sal geweest hebben door de voorseyde Schepenen om te verliesen een lidt oft ter doodt: den Dienaer vande kerck van Camerijck naer soodanich oordeel, ist dat hy sal by hem hebben den genen die op deser wyse geoordeelt sal zijn, hy moet roepen den Baillių, oft anderen sekeren Dienaer vanden Heer van Dendermonde, ende daer leveren den genen die geoordeelt sal zijn aenden voorseyden Baillių oft voorseyden Dienaer om behoorlijck recht te doen: welck recht naer 't voorseyde oordeel sal den Heer van Dendermonde moeten doen doen door den Baillių oft synen Dienaer.

XIII.

't Is te weten dat den Heer van Dendermonde oft synen Balliu, den dien te weten die daer over sal versocht zijn, moet hulpe ende bystant doen aende voorseyde Canonicken ende den Dienaer vande kerck van Camerijc, wanneert van noode wesen sal, gelijckelijc aenden anderen van haer lieden als hy 't van noode hebben sal: waer mede sy oft den anderen van haer lieden genoechsaemlijc konnen 'trechts-gebiet houden ende handt haven.

XIV.

Ende den voorseyden Dienaer vande kerck van Camerijck die by Odengem sal zijn om recht te doen, als hy van nieus daer sal gestelt worden, ende de Schepenen vande voorseyde kerck by Odengem soo dicwils sy van nieus vande selve kerck sullen worden gestelt, sullen sweeren dat sy ter goeder trouwen sullen bewaeren de rechten vande kerck van Camerijck, ende de rechten vanden Heer van Dendermonde.

XV.

Den Heer van Dendermonde moet oock, oft synen Baillių, dien te weten die versocht sal wesen, doen bewaeren ter goeder trouwen te Dendermonde in 't gevangenhuys vanden Heer van Dendermonde, de gene die den Dienaer vande Kerck van Camerijck sal gewildt

hebben daer te setten voor de misdaden die hy sal gedaen hebben inde houdinge vande voorseyde Kerck van Camerijck by Odengem: ende aen den Dienaer vande voorseyde Kerck doen weder geven, ten versoucke vande voorseyde kerck ende des selven Dienaer, sonder tegensprekinge.

XVI.

Soo nochtans dat waert dat den genen die in't gevangen-huys geset is, niet van syns eygen en hadde, waer mede hy soude konnen onderhouden worden, de kerck van Camerijck, vande kosten die hy soude in't gevangen-huys doen met bewillinge van synen Dienaer, soude betalen de helft, soo langh hy soude syn in't gevangen-huys, ende den Heer van Dendermonde d'ander helft.

XVII.

Ende ist dat den Dienaer vande kerck van Camerijck soude verswygen eenich misdaet van't welck hy soude moeten seggen syn goet-duncken, den selven Dienaer versocht vanden Dienaer vanden Heer van Dendermonde moet over't selve misdaet seggen syn believen ter goeder trouwen, soo haest als hy gevoechelijck sal konnen.

XVIII.

Ende ist dat den Dienaer vanden Heer van Dendermonde versocht sal hebben den Dienaer vande kerck van Camerijck om syn goet duncken te seggen over eenich misdaet, den persoon die't misdaet soude begaen hebben tegenwoordich zijnde, den Dienaer vande kerck van Camerijck naer't seggen vande Schepenen moet vanden voorseyden persoon versekeringe nemen om in rechte te verschynen: 't welck ist dat hy niet soude doen, den Dienaer des Heeren van Dendermonde soude dat konnen doen.

XIX.

Item den Dienaer vande kerck van Camerijck versocht vanden Dienaer vanden Heer van Dendermonde voor de voorseyde Schepenen om over eenich misdaet syn goet duncken te seggen, ende den voorseyden Dienaer vande kerck van Camerijck in gebreecke sal geweest hebben den tijdt van acht dagen van over't voorseyde misdaet syn goet-duncken te seggen, sal naer de voorseyde acht dagen over't selve misdaet

misdaet syn believen konnen seggen met den Dienaer vande kerck van Camerijck, ist dat desen over 't selve misdaet syn goet-duncken sal willen seggen: ende sonder den Dienaer vande kerck van Camerijck, ist dat den selven Dienaer inde voorseyde beliefte niet en sal gewilt hebben tegenwoordich te zijn.

XX.

Dit uytgesondert dat hy over saecken van Erfnisse niet sal konnen seggen syn beliefte, dan alleen den Dienaer vande kerck van Camerijck, oft den Canonick vande selve kerck.

XXI.

Ende is te weten, dat ist datter een heftich gevecht geschiet sal zyn inde houdinge vande kerck van Camerijck by Odengem, daer den Dienaer vande Kerck niet en is tegenwoordich, den Dienaer vanden Heer van Dendermonde, ist dat hy tegenwoordich is, mach ende moet de vechtende houden ende gevangen nemen: soo nochtans dat wanneer hy hun gevangen sal hebben, is gehouden hun weder te leveren by Odengem aenden Dienaer vande kerck om recht te doen over haer misdaet.

XXII.

Ende ist dat eenich misdaet sal geschiet zyn op de straet ofte wech, daer de Landen van weder zyden zyn vande houdinge vande kerck van Cameryck, 't voorseyde misdaet sal gemeen zyn aen de kerck van Cameryck ende den Heer van Dendermonde: dan daer van d'eene zyde vande straet ofte wegh de Landen zyn vande houdinge vande kerck van Cameryck, ist dat het misdaet sal gebeurt zyn in 't midden vanden wegh ofte straete naer de houdinge vande voorseyde kerck, 't voorseyde misdaet sal oock van gelijcken gemeen zyn aende kerck van Cameryck ende den Heer van Dendermonde; ende den Dienaer vande kerck van Cameryck sal 't voorseyde misdaet doen oordeelen door de Schepenen vande voorseyde kerck, ende sal recht doen over dese gelijck over de voorseyde.

XXIII.

't Is te weten dat den Dienaer vande kerck van Cameryck moet heffen alle misdaden die sullen te heffen zyn, inde houdinge vande selve

 kerck

kerck by Odengem, ende oock alle watter gewesen is door de voorseyde Schepenen; soo nochtans dat hy moet roepen den Dienaer des Heeren van Dendermonde, op dat hy met hem tegenwoordigh sy om te heffen.

XXIV.

Ende ist dat den Dienaer vanden Heer van Dendermonde geroepen, niet sal gecomen zijn, den Dienaer vande kerck van Cameryck sal niet tegenstaende connen heffen de voorseyde misdaden onder getuygenisse vande voorseyde Schepenen, ende aenveerden 't deel vande voorseyde kerck van Cameryck: soo dat hy 't deel vanden Heer van Dendermonde vande voorseyde misdaden sal laten inde handt vande voorseyde Schepenen, te bewaren ten behouve vanden Heer van Dendermonde.

XXV.

Ende ist dat den Dienaer vande kerck van Cameryck versocht soude zyn vanden Dienaer vanden Heer van Dendermonde om te heffen eenich misdaet gewesen door de voorseyde Schepenen, ende en soude niet heffen, wanneer hy nochtans gevoechelijck soude connen; den Dienaer vanden Heer van Dendermonde soude connen heffen 't voorseyde misdaet onder getuygenisse vande Schepenen vande kerck van Cameryck: het deel nochtans vande kerck van Camerijck van 't voorseyde misdaet behouden blyvende aende kerck van Cameryck, ende gestelt inde hant vande voorseyde Schepenen ten behouve vande selve kerck.

XXVI.

Ende ist dat yemandt een misdaet sal hebben gedaen inde houdinge vande kerck van Cameryck by Odengem, die daer niet en soude connen gevangen worden, ende gevangen wort in 't Landt vanden Heer van Dendermonde, buyten den vrydom vande Stadt van Dendermonde: den Heer van Dendermonde oft synen Bailliu moeten hem houden, soo sy met recht sullen connen, ende de voorseyde goederen aenslaen ende heffen 't voorseyt misdaet naer 't oordeel vande Schepenen vande kerck van Cameryck by Odengem, ende van 't voorseyt misdaet, ende van ander misdaden inde houdinge vande kerck van Cameryck by Odengem begaen, alomme waer sy geheft sullen zyn door den Heer van Dendermonde buyten d'houdinge vande kerck van Cameryck, moet de voorseyde kerck van Cameryck hebben in 't proffyt de helft, ende den Heer van Dendermonde d'ander helft.

Ende

XXVII.

Ende is te weten, dat de Gasten vande kerck van Cameryck by Odengem moeten gaen tot den krijghs-tocht vanden Heer van Dendermonde soo verre 't Landt van Dendermonde sich sal verstrecken.

XXVIII.

Dit uytgesondert, dat den Heer van Dendermonde de voorseyde Gasten niet sal vermogen te leyden buyten 't Landt van Dendermonde.

XXIX.

Ende dit uytgesondert, dat soo haest de Mannen van een Dorp vanden Heer van Dendermonde sullen afgedanckt worden om weder te keeren, de Gasten vande kerck van Cameryck by Odengem sullen mogen vryelijc ende sonder tegensprekinge na haer huysen weder keeren.

XXX.

Ende is te weten dat de voorseyde Schepenen van Odengem, voor d'ondersouckinge vande vragen van Erfnisse ende besten pandt, moeten gaen tot de Schepenen van 't Lant van Dendermonde, tot de welcke sy tot noch toe gegaen hebben: dan voor d'ondersouckinge van ander clachten ende misdaden sullen gaen tot de Schepenen van Dendermonde oft elders onder d'heerlijckheyt van 't Landt van Dendermonde, gelijck 't de kerck van Cameryck sal bevinden te behooren.

XXXI.

Ende is te weten dat den Heer van Dendermonde wyders geen recht moet hebben inde Gasten vande kerck van Cameryc by Odengem, noch in misdaden noch eenige voorgevallene saecken in d'houdinge vande voorseyde kerck, als de gene die hier boven syn uytgedruckt hem daer toe te comen: ten sy inde Knechten ende syne Dienstmaechden ende Mannen van syn Voorstanderschap, in de welcke syn recht hem blijft behouden, gelijck hy moet hebben.

XXXII.

So nochtans, dat na de doot vande Knecht of syn Dienstmaecht, voor de verdeelinge van hare goederen te maecken door den Dienaer vande kerck van Camerijck, moet de kerck van Camerijck hebben twee schellingen, inde welcke den Heer van Dendermonde niet sal hebben.

Ende

XXXIII.

Ende is te weten, dat ist dat den Meyer vande kerck van Camerijck eenich recht sal gehadt hebben inde voorseyde wetten, 't selve hem behouden blyft, alsò hy't tot noch toe gewoon is geweest te hebben,

XXXIV.

Gelijckelijck blyven behouden aenden Oester vande Kerck van Camerijck (den bewaerder te weten vande ackeren) de rechten vande misdaden in syn bewaernisse, gelijck hy tot noch toe gewoon is geweest te hebben.

XXXV.

Op dat dan alle de voorgeschreven vast ende onverbrekelijck hier naemaels blyven, ick den voorschreven Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde hebbe dit tegenwoordige Schrift in getuygenisse vande voorschreven met 't aenhangen van mynen Zegel doen bevestigen, gegeven inden Iaere ons Heeren 1245 inde Maendt van Meye.

Uyt dese over-een-cominge blijckt (soo noch te vooren is geseyt) dat den *Heer* van *Dendermonde* niet alleen recht en heeft in 't Leen van synen *Hove*, maer oock in dat onbeleent ende vry goet vande Kerck van *Camerijck*.

EEGENE

Behalven *Appels* ende *Odengem*, vande welcke wy gesproken hebben, wort by *Dendermonde* oock gerekent *Eegene*, d'welck door gifte vande Heeren nu over lange *d'Abdye van Affligem* heeft becomen: is alsoo een Leen gehouden door weldaet des *Heeren van Dendermonde*. Het heeft syn Vierschare, Meyer ende Schepenen, dan ten heeft geen Kerck, waerom in 't geestelijcke wort het onder *Wichelen* gerekent, een Dorp van 't Landt van *Aelst*.

HET

HET VI. DEEL.

Van dry onbeleende goederen van 't Capittel van onse L. Vrouwe van Dendermonde.

DAer syn noch *Wiese, Moorsele, ende Gevergem:* welcke plaetsen eertijdts ten deele aenden geslachte van *Dendermonde*, nu oock, voor soo veel sy de *Canonicken* onderdanig zijn, aende Heerlijckheyt van *Dendermonde* gerekent worden: ende plachten, gelijck d'andere, tot de voorverhaelde seven Mannen ofte *Hooch-Schepenen van 't Landt* tot ondersouckinge te gaen; gelijck uyt verscheyden vonnissen, die noch overich zijn, blijckelijck is, ende is in 't gebruyck geweest nu al vanden tijdt van d'over-een-cominge met *Robert van Betunen Heer van Betunen ende Dendermonde*, eerstgeboren Sone van *Guido*, de welcke hier onder volcht. Dese plaetsen zijn gelegen tusschen *Dendermonde* ende *Aelst*, over den *Dender*, ende worden vande *Canonicken* van d'oude Preuven van dese Stadt beseten door gifte van *Ringot* ende *Adelwid, Heeren van Dendermonde*, gelijck in 't voorgaende bouck oock verhaelt is.

WIESE.

Dit Dorp is eensdeels vry ende onbeleent goet, eensdeels Leen: voor soo veel het vry ende onbeleent is (dat ontrent het derde deel is) wort het door gifte vande bovenschreven *Heeren* vande Canonicken van d'oude Preuven beseten, vry van alle tollen, schattingen ende ander lasten; behalven krijchs-kosten, die t'samen met de Stadt versorgt: d'ander deelen, die Leen zijn, worden van *'t Graefschap van Aelst* gehouden, ende behooren aen 't Manastich Geslacht *van Yedegem*, 't welckse nu wel over de 265 Iaeren heeft beseten. De Kerck is *Godt den Behoeder* toegewijdt: d'een deel is seer out: d'ander is voor dese oorlogen daer aen gebout van *Iacob van Yedegem Ridder*, *Heer* van dese

plaets; daer boven inde hoofden vande pylaren gesneden syn de namen vande voorgaende *Heeren van Wiese*, hunne Huysvrouwen ende Schilt-wapenen. Dat voorstander-recht comt den *Abt van Affligem* toe, ende d'uyt-reyckinge vanden Capellen-dienst den *Heer* vande Plaets.

MOORSELE.

Dese Heerlijckheyt wordt beseten voor ontrent twee derdedeelen vande voorseyde *Canonicken* vande oude preuven: Die daer hebben haeren Meyer ende seven Schepenen, vande welcke dry van *Wiese* worden verkoren, d'ander van hier: dese oeffenen dat Rechts-gebiedt, soo van saecx als strafs-vervolch, in die plaetsen die aende *Canonicken* als *Heeren* onderdanich zyn; dan de vonnissen van strafs-vervolch uytert den *Baillu van Dendermonde*. De Inwoonderen naer even-redentheyt van 't gebiedt genieten de selve vryheden als die van *Wiese*. De reste is *Landt van Aelst*.

In 't verhael van 't leven vande *H. Goele* wordt geseyt dat hier over de 900 Jaeren een *Capelle* is geweest, inde welcke haer lichhaem langen tijdt gerust heeft (aldaer gebrocht zynde van *Ham*, een Dorp van 't by-liggende *Brabandt*,) in wonder teeckenen seer vermaert: door welcks gerucht aengelockt zynde *Carel den Grooten*, is alhier tot het Graf van syn Bloetverwante gekomen, (want sy was geboren van *Amelberga*, Dochter van *Coninck Pepin*) ende doen stichten een Clooster, in 't welcke tot gedachtenisse van dese Maecht, Maechden souden woonen: aen d'welcke (soomen seght) hy tot onderhout gegeven heeft de Dorpen *Ham* en *Moorsele*. 't Selve Clooster heeft gestaen tot dattet met de gemeene nederlage vande Landen ende volckeren, door de *Denen* is vernietícht, de overblyfselen vande *H. Goele* te vooren te *Ceuremont* in behouden plaetse vervoert zynde, van waer sy (de saecken gestilt zynde) alhier weder gebrocht zyn: Doch alsoo de plaetse wederom verwoest, ende d'Incomsten van eenen *Wenemaer*

maer ontrocken wierden, oock om dat de vierigheyt der Lieden alleenskens verflaude, heeft *Carel, Hertoge van Brabandt*, Broeder van *Lotharius, Coninck van Vranckrijck*, het Lichaem naer *Bruxel* doen voeren, ende ftellen in *S. Gaugericx* Kerck, (die was feer naer 't Hof, 't welck in dien tijdt was in 't Eylandt vande Reviere *de Senne*) alwaer 't gebleven is tot dattet van *Lambert*, Schoonfone van *Cozilon, Hertoge van Brabandt* (die fy *Graef Balderick* noemen) gebrocht is inde Kerck; doen ter tijdt verfch gebout op den Bergh ter eeren van *S. Michiel*, daer een vergaderinge van twaelf *Canonicken* was ingeftelt; alwaer 't feer aengenaem geweeft is: want de Kerck, achterlatende den naem van *S. Michiel*, is begonft *S. Goelen Kerck* genaemt te worden, en fy voor Befchermerffe vande Stadt gehouden.

Voor foo veel als aengaet de boven gefchreven gifte van *Moorfele*, fal het goet zyn hier aen te teeckenen 't gene *Meyerus* uyt d'hant-veften van *S. Baefs* in fyne befchryvinge heeft geftelt: te weten, dat *Arnulphus Grave van Vlaenderen vele dingen de Cloofters ontrocken heeft, die hy aen fyn Edellieden heeft gedeelt*, ende onder ander *d'Abdye van Gendt, Moorfele, Maffeme, ende Merendre*. Uyt dit verhael fonde yemandt konnen vermoeden, dat de gifte van *Carel den Grooten* aen 't Clooftet van *Moorfele* gedaen, oft defe ontreckinge van *Arnulphus* verfiert is: aengefien dat alle beyde defe Cloofters niet en hebben konnen op eenen ende den felven tijdt *Moorfele* befeten hebben: ten fy datmen op beyde plaetfen leeft *ten deele:* 't gene niet feer onwaerfchynelijck is. Dit in allen geval is feker, dat *Maffeme* ende *Merendre*, al ift dat fy buyten 't Landt ende gebiedt van *Dendermonde* gelegen zyn, nochtans over menige Jaeren, 't fy door gifte van *Arnulphus*, oft anderfints gecomen zyn geweeft op het geflacht van *Dendermonde*, ende Leenen zyn van defen onfen Hove: Voorts dat *Moorfele* is ten deele gegeven: want een deel is den *Grave van Aelft* onderdanich, d'ander is tot het geflacht van *Dendermonde* gecomen, ende van daer, tot de *Canonicken* van defe Stadt.

GEVERGEM.

Dit is oock een vry ende onbeleent goet, seer naer by *Moorsele* liggende, in 't welck onse *Canonicken* alleen recht hebben, oock door gifte van *Ringot* ende *Adelwijd:* daer is een Capelleken den H. Stephen toegewijdt.

Dese dry onbeleende goederen, alsoo sy vry (gelijck sy seggen) vande *Canonicken* nu ontrent de 158 Iaeren beseten waren, is ten laetsten haer recht eenichsins van *Robert Eerstgeboren Sone van Guido* vermindert, gelijck blijckt uyt d'over-een-cominge die daer van in geschrift en gebruyck is, luydende in deser vougen.

.I.

WY Robert, Eerstgeboren vanden Grave van Vlaenderen, Voorstander van Atrecht, Heer van Betunen ende Dendermonde, maecken kennelijck soo wel aende tegenwoordige als aen de toe-comende, dat soo tusschen Ons ter eender zyden, ende de waerdige Mannen Deken ende Canonicken vande oude preuven vande kerck van S. Marie van Dendermonde (inde welcke wy gekent worden dat Voorstander-recht te hebben over de rechts-gebieden van 't Landt ende syne houdinge, midtsgaders der Gasten vande voorseyde Canonicken in Moorsele, Gevergem ende Wiense) geen kleen geschil was geresen; is ten laetsten, om stilheyt ende vrede vande voorseyde kerck, ende onderlinge nuttigheyt tusschen Ons ende de voorseyde Canonicken vande oude preuven, met tusschen-spreken van goede Mannen, over de boven geschrevene saecken, nae wettelijck ondersouck daer van gedaen, van weder zyden toe-gestemt ende in vriendelijckheyt over een gecomen, in deser wyse.

II.

De voorseyde Canonicken moeten inde voorseyde plaetsen stellen Meyer ende Schepenen, seven Mannen van goede getuygenisse ende gerucht, ende haer afstellen ende onderstellen soo dickwils als 't van noode zijn sal, gelijck tot noch toe is onderhouden geweest.

De

III.

De voorseyde Meyer ende Schepenen moeten binnen acht dagen naer hunne ontfanginge, ende oock eer sy beginnen eenich oordeel te doen, comen te Dendermonde, ende daer moeten sy sweeren voor den Heer van Dendermonde, ofte synen Bailliu ofte Dienaer die daer tegenwoordich sal geweest hebben, dat sy de rechten vanden Heer van Dendermonde in die dingen die hem inde voorseyde plaetsen aengaen, achtervolgende de Wet ende Oordeel, ter goeder trouwen sullen bewaren.

IV.

De voorseyde Schepenen, ten versoucke ende aensweeringe van hunnen voorseyden Meyer, konnen ende moeten haer beliefte seggen ende oordeelen van alle misdaden ende inbreucken die geschiet sullen zyn inde voorgenoemde plaetsen op't Landt ende houdinge vande voorseyde Canonicken.

V.

Soo dat alle boete in saecke van Erfnisse (voor de welcke sy aende voorseyde Canonicken dry Bruxelsche schellingen van oudts gewoon waren inde voorseyde plaetsen toe te leggen) sal inde selve gestaltenisse toe-geleyt worden, ende die boete van dry Bruxelsche schellingen moet de voorseyde Canonicken geheelijcken toe comen.

VI.

Dan alle andere boeten ende buytenkansen, soo van gelt, als beste panden, die inde voorseyde plaetsen toe gewesen ende gebeurt sullen worden; sullen tusschen Ons ende de voorgemelde Canonicken gedeelt worden; soo dat wy daer van d'eene helft, ende de voorseyde Canonicken d'ander helft sullen hebben.

VII.

Dan de Landen ende Erfnissen, ist datter eenige sullen geweest zijn, die door eenich misdaet ofte andere oorsaeck yemant oft yemanden sullen afgewesen zijn, sullen geheelijck de voorseyde Canonicken toe comen.

VIII.

Oock de rechten van verkoopingen ende koopingen, van hunne houdinge, inde voorseyde plaetsen, sullen aen haer geheelijck blyven.

IX.

Maer 't staet te bemercken, dat van alle misdaden ende inbreucken, geschiedende inde voorseyde plaetsen, op 't Landt ende houdinge vande voorseyde Canonicken, inde welcke den Heer van Dendermonde deelachtich is, moeten de voorseyde Schepenen oordeelen naer de wet en ordeningen vande Mannen vanden Heer van Dendermonde, ende tot haer comen, ist dattet van noode sal geweest hebben, tot ondersouckinge.

X.

Dan in andere, in de welcke den Heer van Dendermonde niet deelachtich en is, dat sy tot de Hooft-Schepenen vanden Lande van Dendermonde ten Huyse van Dendermonde tot ondersouckinge komen, ende dat sy naer de wet ende ordeningen vande selve oordeelen.

XI.

Dan ist dat yemandt om syn misdaet met vonnis ter doodt ofte tot verliesinge van syne lidtmaten veroordeelt is; den Bailliu van Dendermonde moet het Lichaem vanden voorseyden veroordeelden nemen, ende over hem dat gewesene recht uytten daer hy sal gewilt hebben buyten d'houdinge vande voorseyde kercke.

XII.

Dan de beste panden vande gene die in 't geheel veroordeelt zijn; ist datter eenige ter oorsaecke van 't oordeel gecomen zijn, sullen deelbaer zijn op de voorseyde wijse tusschen Ons ende de voorgemelde Canonicken.

XIII.

Ende is oock te weten, dat van alle misdaet tusschen Ons ende de voorseyde Canonicken gemeen, en sal 't de voorseyde Canonicken niet geoorlooft zijn voor haer deel oft voor ons deel te maecken eenige versoeninge, soo lange de boete daer van niet en sal gewesen zijn: ten sy, dat by geval, wy, als oock de voorseyde Canonicken te samen ende eendrachtelijck versoeninge over den selven sullen hebben gemaeckt. Maer naer dat 't oordeel gesproken en de boete sal gewesen zijn, vermogen wy, mettet deel ons toe-comende, onsen wille doen; ende de voorseyde Canonicken mogen gelijckelijck doen met het haer.

Dan

XIV.

Dan ist dat yemandt vande Gasten ofte houders vande voorseyde Canonicken inde gemelde plaetsen veroordeelt sal hebben geweest om te betalen eene gelt-boete tot de welcke syn beste panden niet genoechsaem zyn sullen; dat syne Erfnisse die hy hout vande Canonicken, oft eenich deel vande voorseyde Erfnisse, daer toe genoechsaem, verkocht worde om ons ende de voorgemelde Canonicken de voorseyde boete te betalen. Ende ist dat de voorseyde Erfnisse oft een deel vande Erfnisse meer verkocht sal hebben geweest, sal den geheelen overschot vanden prys boven de voorseyde boete ter goeder trouwen aenden voorseyden Gast oft houder blyven.

XV.

Oock moet den Meyer vande voorseyde plaetse inde saecken, Ons ende de voorseyde Canonicken onderlinge raeckende, besweeren de voorseyde Schepenen onder trou ende eedt, die hy soo aende voorseyde Canonicken als aenden Heer van Dendermonde sal gedaen hebben, op dat sy recht ende wet spreken soo dickwils als 't gebeuren sal, dat sy daer over sullen besworen worden.

XVI.

De bannen, oock tot de gemeene saecken tusschen Ons ende de voorseyde Canonicken dienende, sullen worden uytgeroepen ende geschieden door de voorseyde Meyer ende Schepenen soo over ons deel als der voorseyde Canonicken: ende de boeten daer van comende sullen tusschen Ons ende haer op de voorseyde wyse gemeen zyn.

XVII.

Daer-en-boven is te weten, dat de Gasten vande voorseyde Canonicken inde voorgemelde plaetsen van allen tol, dienstbaerheyt ende afvorderinge ten aensien vanden Heer van Dendermonde syn ende inder eeuwigheyt sullen zyn vry ende onbeswaerdt, oock van alle kryghstocht ende ruyters-dienst.

XVIII.

Dit uytgesondert, dat soo dickwils het van noode sal wesen, ende sy daer over van wegen den Heer van Dendermonde sullen gewaerschout worden,

worden, zyn gehouden te Dendermonde met wapenen te comen, ende daer te blyven tot beschermingе van de Stadt, Burcht ende Lant van Dendermonde t'samen met d'andere mannen van Dendermonde.

XIX.

In welcke saecken getuygenisse ende eeuwige vastigheydt hebben wy goet geacht aen dese tegenwoordige letteren onsen Zegel te doen hangen, gegeven inden Iaere 1264. den 5 Ferie naer den dach vande H. Marie Magdalene inde Maendt van Iuly.

Dese over-een-cominge heeft ten versoucke van *Robert* ende de *Canonicken* den Bisschop van Camerijck toe-gestemt, ende daer naer *Philips den tweeden van Oostenrÿck*: voornamentlijck 't deel 't welcke vanden vrydom van krychs-tocht ende ruyters-dienst spreect: dan den zegelbrief van *Philips*, door d'onwetentheyt vande gene die hem 't versouck voorgedragen hebben, heeft dese dwalinge, dat hy *Graef Robert* Gever van dese plaetsen maeckt; daer wy nochtans bewesen hebben en oock andersints genoechsaem blyct, dat de Canonicken *Moorsel* vercregen hebben door vrygunsticheyt van *Remigius* of *Ringot den Calen*.

Wyders achtervolgende het leste deel vande voorseyde over-een-cominge, ende 't seven-en-twintichste deel vande over-een-cominge met 't *Capittel* van *Camerÿck*, (daer wy boven een voorbeelt afgegeven hebben) zyn de Inwoonders van de Dorpen *Appels*, *Oudengem*, *Egene*, *S. Odulph-brouck*, *Moorsele*, *ende Wiese* verschenen voor den Heer, Wet ende Raedt der Stadt van *Dendermonde*, biddende ende oodmoedelijck versouckende dat haer soude uyt besonder gunste ende genade believen acht te nemen op de voorseyde Inwoonders vande Dorpen ende plaetsen boven genoemt, raeckende den dienst die de voorseyde Inwoonders vande Dorpen ende plaetsen op haer costen inde voorseyde Stadt gehouden syn te doen, ten tijde als wanneer de mannen vande voorseyde Stadt van *Dendermonde* haren Prince ofte Heer inden oorloge dienen, oft als de voorseyde

Stadt

Stadt dien van noode heeft; gelijck de voorseyde Inwoonders nu gehouden zijn te doen soo lange de Mannen vande Stadt haeren Prince ende Heer dienen: Is besloten ende uyt besondere gunste en genadige weldaet vanden voorseyden Heer, Wet ende Raedt vande voorgemelde Stadt van *Dendermonde* toegestaen, dat gedurende den tijdt op den welcken de Mannen vande voorseyde Stadt haren Prince ende Heer dienen sullen, ofte andersints van noode wesen sal; als dan alleenelijck geoorlooft sal zijn aen 't vierde deel vande Mannen vande voorseyde Dorpen en plaetsen; te weten, die arm sullen zijn, sonder te misdoen t'huys te blyven, en niet en sullen gehouden wesen inde Stadt te comen, maer d'ander dry deelen sullen haren dienst by beurten doen, gelijckt behoort: te weten, vanden Sonnen onderganck tot den Sonnen onderganck, soo dat alleenelijck de helft vande dry vierendeelen sal gehouden zijn altijt inde Stadt te zijn nacht ende dach: uyt welcke helft sullen moeten waecken met de Inwoonderen vande voorseyde Stadt ses Mannen: willende ende verclarende de voorseyde Heer, Wet ende Raedt dat dese bysondere gunste en genadige weldaet hier naemaels niet en sal strecken tot eenich achter-deel vande voorseyde Stadt. Waer in (soo geseyt is) hebben de voor gemelde Inwoonders toe-gestemt, en daer van is eenen Brief van eenen openbaren en gesworene Schrijver gemaeckt inden Jaere 1487.

HET VII. DEEL.

Vande Oorlogen, Belegeringen ende ellenden die dese Stadt ende Landt zijn overgecomen.

NAedemael dat wy de Stadt ende Landt in alle hare bysonderheden hebben verhandelt; soo is de reden vereysschende dat wy nu de *Oorlogen, Belegeringen ende Ellenden*, die sy geleden hebben, voor stellen: Te recht in dese plaetse, als een besluyt; overmits sy tot de gestaltenisse vande Stadt oft Landt niet

als deelen behooren, maer zyn een quaet dat haer beklaegelijck over comt: de Stadt ernstelijcker, maer het Landt met groot verderf; als in sulcken gevaer wel den meesten overlast ende ongelijck lydende. Van dese overslaende 't gene sy vande *Vandalen* ende *Gothen* kan geleden hebben; van 't welck men niet sekers en vint: sullen de gevallen, oorspronck, ende eynde vande gedenckwaerdichste kortelijck verhalen.

Onder GUIDO DAMPIERE,

Inden Iaere 1294 ende eenige daer aen volgende.

Alsoo *Guido Dampiere* (een Man van oprecht gemoet) aen *Eduart* Sone vanden *Coninck van Engelandt* ende Erfgenaem van 't Rijck, syne Dochter ten huwelijck hadde belooft, niet dan alle goet inden sin hebbende, noch eenich quaet van andere hem inbeeldende: eerstelijck om dat dit gebeurde ten versoucke vanden *Coninck*, Vader van *Eduart*: daer naer om dat Kinderen ten huwelijck te stellen door 't recht der volckeren aen een ygelijck vry is: ten lesten om datter goede vrede tusschen de Naburige Coningen was: Nochtans is hy hier door in sulcken onwaerdicheyt by den *Coninck van Vranckrijck* gevallen, dat nademael hy hem met een Hofs gelaet seer vriendelijck met syn Huysvrouwe ende Dochter in *Vranckrijck* hadde genodicht (ander seggen, dat, eer hy syn Dochter in *Engelandt* sondt om getrout te worden, hy met haer ende geheel syn Hof uyt beleeftheyt en van selfs naer *Vranckrijck* reysde) is aldaer comende inde gevangenisse geworpen, onder 't decksel van begaen te hebben misdaet van gequetster Hoogheyt; Houwelijcken handelende metten vyandt vande Croone. Dan het was inder daedt, om dat hy hem de grootheyt vanden *Grave* mistrouwede; ende daerom (aldermeest door het oproyen vande *Coninginne* ende syne *Oomen*, die de Vlamingen seer hateden) met recht ofte onrecht die sochte te verminderen. Den *Grave* in desen onverdachten staet, verklaerde op Eede, en beloofde daer-en-boven pant-

pant-mannen te geven, dat hy tegen de Croone van *Vranckrijck* niet en soude doen; maer 't was te vergeefs: hy moeste verwachten 't vonnis vande twaelf Mannen (die sy *Les payrs de France* noemen) waer door hy onschuldich is verklaert: oft, soo andere seggen, door het tusschen spreken vanden *Paus*, borge blyvende den *Hertoge van Savoyen*, synen schoon-Sone. Niet te min is hy vanden *Coninck* bedwongen geweest, syne Dochter, de Bruydt vanden *Prince van Engelandt*, voor Gysel te laeten: die noch met vriendelijck bidden noch met groot gelt oyt ingewillicht is gelost te worden: Jae daer zijnder die seggen, datmen haer met een quaed-vermoeyde doodt 't leven heeft benomen, met noch twintich Edele-Jonckvrouwen, diemen inde Revier heeft gesmeten, en dertich Ridders, eensdeels gehangen, anderdeels op smaedelijcke wyse ter doodt gebrocht. Dit onverdragelijck onrecht heeft den *Grave*, steunende op de Verbonden met *Engelandt* ende *Hooch-duytschlandt*, beweecht den *Coninck* oorloge aen te seggen. Dan, alsoo hy vanden *Coninck van Engelandt* wiert verlaten: vanden *Keyser* met woorden opgehouden, nergens (oock selfs niet inde zyne, om dat dese oorloge tegens 't gebruyck, sonder s'volcx kennisse was aengeseyt) geene hulpe, noch steunsel tegen soodanigen vyandt vindende, vanden welcken hy niet alleen in 't openbaer met wapenen, maer oock bedecktelijck met gelt wierdt verdruckt, is tot die benautheyt gecomen, dat hy gedwongen is geweest syn selven met *Robert* ende *Willem* syne twee oudtste Sonen en noch vyftich van syne Edelste Onderdanen aenden *Coninck* over te geven: nochtans met dit bespreck: *Waert dat binnen 't Iaer de Vrede niet en wierde gemaeckt, soude hy van Valoys, des Coninckx Broeder* (die hem by den *Coninck* gebrocht hadde) *vry wederom t'Huys geleyt worden.* Wanneer hy nu in *Vranckrijck* gecomen was, is hy met alle synen bywesenden Adel inde gevangenisse gesteken: Dat *Valoys* den *Grave* daer gebrocht hadde, heeft den *Coninck* voor goet gehouden: dat hy met Eede belooft hadde hem weder te brengen, geensins.

In desen standt der saecken, als *Guido* ende geheel *Vlaenderen* den *Coninck*, als van alle eygen recht vervallen zijnde toegewesen, en nu by naer ale Steden vande *Lelidragers* (dat een Fransch voorstel was) ingenomen waeren, heeft *Dendermonde* gelijck ongeluck met d'andere moeten lijden. Dan naer den slach van *Cortrijck*, waer in met eene gedenckwaerdig ekrijchs-listicheyt by 'tvlaemsche volck gebruyckt, 't geheele Leger vanden *Coninck* verslagen wierdt, is *Vlaenderen* weder gewonnen : alleen in 't Fransche gewelt blyvende den *Burcht* van *Dendermonde*, die van *Godefroy Virsou* (die met den anderen Franschen Adel inden selven slach gebleven was) nu te vooren versterckt zijnde, grooten overlast aen *'t Landt van Waes* langen tijdt gedaen heeft : Dan, de *Lelidragers* oock over-wonnen zijnde, is hy wederom van syn eerste recht geworden. Dit Slot hadde den *Coninck* door *Virsou* dies te beter met volck, voor-raet, en alles dat om oorloge aen te doen oft af te weeren dienen conde, versien laeten, om dat hy meenden *Dendermonde*, *Aelst*, jae geheel *Brabandt* t'syne te maecken, uyt-jagende den *Hertoch Ian*, synen Neve, om geen andere oorsaecke, dan dat hy van synes Moeders wegen van Vlaemsche afcomste was: maer den slach van *Cortrijck* heeft syn voornemen verandert. Te midden inden brandt van dese oorloge, die nu met gerucht door geheel Europa verspreyt was, is *Philips van Vlaenderen*, *Sone van Guido ende Machtildis*, *Vrouwe van Dendermonde*, uyt *Italien* in *Vlaenderen* gecomen. *Soo groote liefde des Vaderlandts* (seght *Meyerus*) *brandede in hem, dat hy liever hadde alles te verlaeten, als in eenen soo nootsaeckelijcken tijdt de syne niet by te staen. In Italien hadde hy een Vrouwe gecregen met naem Machtildis Cortiniac, de welcke besittede de Theanen ende Loretanen. Daer-en-boven onder Carel, Coninck van Sicilien hadde hy groote saecken in Sicilien ende Tuscanen uyt-gevoert, en hadde van hem in Aprutia ende Apulia d'heerschappye van schoone Steden ontfangen: maer heeft se Carel al weder gegeven: op dat hy, vry van alle syn gift en weldaet, syn Vaderlandt de hulpe, die hy konde, soude doen.* Aen desen

desen (met een wonderbarige vreucht en uyt-gestorte blyschap van een yder ontsangen zijnde) hebben syne Broeders 't geheel bewint der saecken over gestelt: om dat hy ouder, als sy, was, en inden krijghs-handel verre den verstandichsten. Ende weynich daer naer: *De Vlamingen zijn wonderlijck verblydt en verheucht geweest over de komste van Philips van Theatinen : Een Man van soo grooten naem: en al te mael onder syn kryghs-heyr dienst genomen; roemende dat sy souden tot Compeigne toe gaen, om den Graef te verlossen; d'welck sy sonder twijffel niet en souden geweygert hebben te doen, waer 't dat het de Leytsmannen soo goet gevonden hadden.* Desen heeft hem selfs inde beginselen alsoo gedragen, dat de *Franschen* met gewelt haere saecken weynich konnende voorderen, alle hunnen troost in 't verwachten van eenich vrede-verdrach gestelt hebben. Want *soo sy de Vlamingen sagen* (seght *Meyerus*) *met sulcken moedigheyt en eendrachtigheyt, als oyt te vooren, onder Philips, den aldergeoeffensten Leytsman in kryghs-beleyt, soo vrywillichlijck oorlogen, hebben geheel den moet verloren gegeven.* Daer is nochtans bestant gemaeckt, niet door onvoorsichtigheyt van *Philips*, oft onwetenheyt vanden aert der *Franschen*, maer door liefde van sijnen Vader, Broeders, en andere gevangenen Adel: met de welcke, hy geloofde, dat herder soude gehandelt worden, waert dat hy 't bestant, vanden *Coninck* voor gedragen, geweygert hadde. Doch 't selve geeyndicht zijnde, is dien vermaerden velt-slach by *Pabulen* geschiet, inden welcken den *Coninck* op de vlucht geraeckt zijnde, heeft desen *Philips* hem en syn Geslacht een onsterffelijcke eer, syn Vader ende Broeders vrydom; en *Vlaenderen* van sijnen vyandt vrede vereregen. In sulcken gevaer is hier den *Coninck* geweest (die gequetst en vanden paerde gesmeten was) dat hy te *Parys* comende een beeldt te paerde aende *H. Maget Marie*, in gedachtenisse van sijn gevaer, opgeoffert heeft. In dese oorloge is voornamentlijck gebleken in wat achtinge het gemeen volck is, wanneer de saecke voor den vrydom ofte sijnen *Prince* gedreven wort: te meer

 wanneer

wanneer 't eenen Leydtsman heeft. Inden Vlaemschen Leger en was niet als by naer gemeen volck: den *Grave* met syne outste Sonen waren inde gevangenisse: t' Huys waren sy vanden Adel verlaten: buyten drucktede haer soo grooten vyandt. Dat noch meer te verwonderen was; op eenen en den selven tijdt oorlochden sy tegens den *Coninck van Vranckrijck*, en hadden daer-en-boven een krychs-heyr in *Hollandt* en *Zeelandt*.

Onder LODEWYCK de CRESSY,

Inden Iaere 1345.

Ten tijden van *Lodewijck de Cressy*, alsoo door de voortstellinge vande *Dry-stadt*, dat is, *Gentenaers*, *Bruggelingen* ende die van *Iperen*, bynaer geheel *Vlaenderen* was als in eene *dry-over-Heerschappye* verdeelt, onder ander syn de *Dendermondenaers* by de onderdanen vande *Gentenaers* gerekent, ende dat sonder toestemminge oft vanden *Grave*, (die, dese wyse van over-heerschen niet connende verdragen, op een ander was verreyst), oft van *d' Amboyse*, in dien tijdt *Heer*, van syns Vrouwen wegen, vande Stadt. Geduerende desen tijdt, alsoo de *Gentenaers* wilden nieuwe wetten aende *Dendermondenaers* voorschryven, en 't wollewerck met de Lakenen (waer in dese Stadt in die tijden seer vermaert was) verminderen; ten lesten, dese Borgers, ofte door haet van 't gebiedt der *Gentenaeren* (aende welcke sy niet meer als voor soo veel 'tgewelt drucktede schuldich waeren) oft door des saecx ongewoonlijckheyt, oft ten lesten door af-keer vande voorstellinge, ende genegentheyt tot den *Prince*, hebben hun verstout het jock af te worpen, ende den *Grave*, die soo verre niet en was, ter hulpe te roepen: Die vergeselschapt met *d' Amboyse* gecomen is, ende last gegeven aen *Florentius van Bruchdam* ende *Franchoys de Villain* om krychs-volck aen te nemen. Maer soo dese op den wegh verrast en doodt geslagen wierden, heeft Ballingen ingeroepen, die de *Gentenaers* op vele verscheydene wysen veel afbreuck deden: waer door sy dies te meer opgehitst,

hitst, syn onder den Leytsman *Willem Vaernewyck* met by nae geheel *Vlaenderen*, dat sy onder hun gebiedt oft verbondt hadden, naer *Dendermonde* gecomen. Den *Grave*, verbaest zynde door 't groot getal der vyanden, is met *d'Amboyse* wederom nae *Brabandt*, van waer hy gecomen was, vertrocken; Daer-en-tusschen de *Dendermondenaers* niet van hunne kloeckhertigheyt verliesende, zijn dickwils op verscheyden tijden manachtelijck uytgevallen en hebben klouckelijck gevochten; tot dat sy door wanhope van hulpe, met tusschen-spreken van *Ian*, *Hertoge van Brabandt*, aen de *Gendtenaers* op dit bespreck versoent zijn: dat sy de Laeckenen op de oude wyse souden weven, dan maer vijf vierendeelen breedt, met de weder zyde: daer-en-boven, dat de mueren vande Stadt op dry plaetsen aen de zyde van *Gendt* souden afgeworpen worden, elck gat tot 40 voeten breedt: datmen 'tselve niet en soude vermogen te herstellen dan met d'eendrachtige toe-stemminge vande *Gendtenaers*, *Bruggelingen*, ende die *van Ypere*: datse souden geven twee-en-dertich Gyselen, acht aen die van *Gendt*, soo veel aen *Brugge*, *Ypere* ende oock aenden *Hertoch van Brabandt*. Dit is 't verhael van *Meyerus*: Maer *Oudegerst* gelooft dit de reden van dese oorloge te zijn: *Korts*, seght hy, *naer de doodt vanden gemelden Artevelt, is Graef Lodewyck met groote neerstigheyt in Vlaenderen gecomen, en siende dat hy syne Ondersaten niet en konde in ordene brengen, tegen syn hope, die hem dede vertrouwen, dat hy 't in Vlaenderen door de doodt vanden gemelden Artevelt al soude verandert vinden ende t'synen besten gekeert, heeft hy een groote macht van syn Edelen gesonden die Dendermonde souden bewaren: van welcke saeck de Gentenaers verwittiche zijnde, syn met groote krachten tot de voorseyde Stadt gecomen: die sy met overgevinge hebben genomen.*

Onder

Onder LODEWYCK MALEAEN,

Inden Iaere 1379, ende eenige daer aen volgende.

Nademael dat *Maleaen* door onmatige teringen en Hofsche prachten 'sLandts middelen dickwils hadde uyt-geput, en de selve wederom door nieuwe schattingen eenichsins versien; ten lesten alsoo hy noch mate noch manier van allerley afvoorderinge ende uyt-persinge en hielde, hebben de *Gentenaers* opentlijck verklaert, dat sy voortaen tot soodanige schattingen niet en wilden gedwongen worden. Welcke weygeringe den *Grave* sijn schande achtende, heeft sich by de *Bruggelingen* begeven ende haer vele dingen vergunt, die de herten der *Gentenaren*, nu eenichsins tot beroerten genegen, meer hebben opgehitst. Daer by is gecomen de besondere onwaertschap van *Ian de Hions*, die niet lydende dat den *Grave* hem de *Schips-voochdye* ontnomen hadde, heeft door 't af-rucken en branden vande gebouwen, die den *Grave* voor syn selven te *Waldelgem* by *Gendt* hadde laeten stichten, t'samen de venster aen eenen bloedigen chrijch geopent, inden welcken op den tijdt van seven Iaeren meer als twee hondert duysent menschen verslonden zijn. Met dese beginselen is de saecke daer toe gecomen, dat weynich tijdts daer naer geheel *Vlaenderen* den *Grave* afgevallen, en de *Gentenaers* aengehangen heeft: uytgenomen *Aelst*, *Dendermonde*, ende *Audenaerde*. Naer *Audenaerde* heeft den *Grave* gesonden 't meeste deel van synen Adel: Hy selve is te *Dendermonde* met sijn hoochduyts Krijchs-volck gebleven. De *Gentenaers* zijn sonder lanck uytstel uytgetogen om *Audenaerde* te belegeren, sterck ontrent t'sestich duysent vechtende Mannen (*Froissardt* secht over de hondert duysent) al waer, soo sy eenigen tijdt hadden gelegen, zijn ten laetsten met een groot deel van hare macht, onder 't beleyt van *Rason Herzel*, oock *Dendermonde* comen aentasten: welcke Stadt, alsoo syse te water en te Lande inden vrougen morgenstont vinnichlijck bestormeden, souden

den sy met eenen aenval overrompelt hebben, ten waere dat *Theodorus van Brederode*, uyt een hooch-beroemt *Hollandts* Geslacht: die 'tStadts sorge bevolen was) inder nacht vande Landtslieden gewaerschout zijnde, de syne in 't geweer hadde toegerust. In desen storm was sulcken geklanck van Trompetten, trommelen en wapenen, dat door veler schrick den *Grave* selve, aendoende syn Velt-teecken, genootsaeckt is geweest van 'tSlot naer des Stadts Wallen metter haest te trecken: Doch niet te vergeefs; want heeft met syne tegenwoordicheyt, des Burgers en Chrijchs-volcks cloeckheyt opgeweckt en de Stadt beschermt: de *Gentenaers* genootsaeckt zijnde ontrent den middach weder in 't Leger voor *Audenaerde* te trecken. Behalven des *Graven* en des Heeren van Brederodes goet beleyt is in dese afweeringe der vyanden uytschynende geweest de deucht ende dapperheyt van *Guisinus Sauvage, Schoutet van Vlaenderen, Antwerpen ende Mechelen, van Richardus*, oft, *Gerardus van Rassengem, van Ian de Villain, Philips van Masseme ende Philips Longiacus.*

Dese oorloge, al ist dat sy weynich daer naer te neder geleydt was, is nochtans weder vervérst, meest door de onvoorsichticheyt vande Edelen, (soo wierden sy genaemt die van des *Graven* zijde waeren) die om besondere oorsaecken de *Gentenaers* hier en daer, soo 'tgeval diende, dootsmeten: daer naer door de lichtveerdicheyt van *Ian Prunel*, die sonder eenigen openbaeren last *Audenaerde* heeft ingenomen, en den Tooren als mede de Poorten, die naer de *Gentsche* zijde waeren afgeworpen; maer vande *Gentenaers* belast zijnde de Stadt aenden *Grave* weder te leveren heeft gehoorsaemt: over d'ander zijde, oock door de schult vanden *Grave*, die ontijdelijck sommige *Gentenaers* hadde gestraft: Iae self *Prunel*, die Ballinck zijnde te *Aeth* vanden *Grave van Henegow* aen *Lodewijck* was over gelevert: waer door de gemoeden vande *Gentenaers* weder opgehitst, (want een yder vreesde hem oock sulcx te geschieden) zijn onder 't beleyt van *Rason van Liedekerck* noch eens op *Dendermonde* haer voordeel co-

men soucken; maer clouckelijck vande Burgers ende Hooch-duytschen wederom afgekeert, en tot *Quaedrecht* toe inde vlucht geslagen zynde, hebben grooten afbreuck geleden, en 't Kleermaeckers vaendel aende *Dendermondenaers*, hare overwinners, tot een eer-teecken moeten laten. Doch weynigen tijt daer naer weder gecomen zynde, hebben sy de Stadt sterckelijck van alle kanten omçingelt, voor nemende niet te vertrecken, of sy soudense verovert hebben. Hoe sterck van volck dat sy gecomen zyn, kanmen hier van afmeten, dat sy tot dit beleg niet alleen alle hun Ondersaten, maer oock seer groote hulpe vande *Bruggelingen* ende die van *Ypere* t'samen geruckt hebben. Al dit gewelt heeft de Stadt wederstaen, tot dat de *Gentenaers* hoorende in haeren Leger de groote nederlage, die sy te *Brugge* geleden hadden, haer met d'uyterste cracht hebben aengetast, ende bedwongen (nu een groot deel verbrant zynde, en by naer geheel van een yder verlaeten) haer over te geven. Dan kleynen tijdt daer naer is sy door 't vrede-verdrach weder in haer geheel gestelt. d'Welck oock geenen langen tijt geduert en heeft, maer den haet groeyende, is dese Stadt wederom vande *Gentenaers* (hoe wel sy 't huys vanden *Grave* belegert waeren) omçingelt: in welcke belegeringe, alsoo de Burgers, Edele ende andere alhier tot beschermінge gestelt uyt vielen, is dien beroemden slach door beydes zijden cloeckmoedicheyt geschiet, die de beschrijvingen en Nacomelingen, vande plaetse, *den Slach van Dendermonde* genaemt hebben, inden welcken der *Gentenaers* beyde Leyts-mannen *Pieter vanden Bosche* en *Iacob Berstan* gequest zijn geworden; vande welcke desen oock syn ooge verlooren heeft. Meerder verlies wasser onder deses Stadts Burgers ende Edele, als mede onder *d'Hulstenaers*, die met veel volcx vande vier Ambachten tot bescherminge van dese Stadt ende stuttinge der *Gentenaren* woedinge, sterck alhier gekomen waeren: want also sy de laetste waren die naer huys keerden, en hebben haer sonder merckelijcke nederlage niet connen bergen, maer vande *Gentenaers*

tenaers vinnichlijck vervolght en van achteren gedruckt, zyn meest alle verslagen ost verdroncken, uyt-gesondert weynige, die aende meuren met koorden van hun vrienden wierden op-gehaelt. 't Belech dan bleef noch dueren, tot dat de *Gentenaers*, hoorende haer nederlage by *Audenaerde*, van selfs zijn opgebroken. *Froissard* verhaelt dit anders: want geen gewach maeckende van 't Belech, secht dat de *Gentenaers*, al is 't dat sy belegert waren, niet tegengaende onder 't beleyt van *Razon Herzel* ende andere, naer dat sy met vuyr ende sweerdt *Aelst* vernielt hadden, alhier gecomen zijn, ende met den eersten aenval de Stadt gewonnen hebben, behalven 't Slot, dat kloeckelijck van *Wiedeschot* beschermt wierde: dat sy verloren hebben *Philips van Namen, Heer van Vinderhout*, een klouck Man: van hier vertreckende, *Geersbergen* met gewelt oock genomen hebben, ende daer naer met grooten buydt weder naer huys gekeert zijn. Weynich tijdts hier naer alsoo daer wederom vrede gemaeckt was, ende korts oock door de schult vande *Bruggelingen* gebroken, hebben de *Gentenaers* wederom *Dendermonde* aengetast, doch zijn met haer grooter schade dan proffyt afgewesen. Daer naer alsoo de Edele alle *'t Landt van Gendt* met brandt hadden vernielt, hebben de *Gentenaers*, om dat niet ongewreeckt te laeten, seven Dorpen van *'t Landt van Dendermonde* in d'asschen geleyt: waer op hun wederom van gelijcken is gedaen, met 't vernielen te vuyr ende te sweerde 't geheele *Landt van Aelst*, van waer hun den meesten toe-voer quam. Daer na de t'samen-sweeringe van *Artevelt* sich versterckende, is dese Stadt weder belegert, maer oock klouckelijck verdedicht geworden. De *Gentenaers* hadden doen ter tijdt eenen Leger voor *Audenaerde*, alwaer, soo sy lanck gelegen hadden, ende daer-en-tusschen *Artevelt* socht *Dendermonde* tot overgevinge te dwingen, hebben de *Dendermondenaers* aen synen Gesandt met een schimp-woort geantwoordt: *Dat de sleutels van hare Stadt lagen op de Merckt van Audenaerde:* haer alsoo belachende, om dat sy (soomen seght) twee

Haesen t' sessens wilden vangen. Soo zijn dan de *Gentenaers* onverrichter saecken van hier vertrocken. Daer naer onder vele gedenck-waerdige overwinningen, die de *Dendermondenaers* vande *Gentenaers* verkregen hebben, is wel de vernaemste geweest die *t' Seven-eecken* gebeurt is; alwaer nae eenige nederlage, alsoo *Boscan* meende de saeck te verbeteren, gedwongen is geweest hem naer *Gendt* te begeven.

Onder PHILIPS den STOUTEN.

Inden Jaere 1384 ende 1385.

Malean en heeft d'oorloge, die hy begost hadde, niet geeyndicht, maer d'overblijfselen heeft *Philips van Bourgoignen* met d'Ernisse ontfaen. Desen is den *Stouten* genaemt geweest: oft om dat hy inden slach van *Poitou* soo geweest hadde: oft om dat hy alsoo van *Eduardt Coninck van Engelandt* genaemt was, wanneer hy in een maeltijdt inde tegenwoordicheyt vanden *Coninck* eenen Dienaer met een vuyst hadde geslagen, om dat hy den *Coninck van Engelandt* voor synen Vader, den *Coninck van Vranckrijck* (hoe wel gevangene) hadde gedient: oft om ander redenen die de Schrijvers by brengen. Onder desen en heeft *Dendermonde* niet alleen te Lande dienstich geweest, maer oock ter Zee, die sy voor de *Gentenaers* sloten, belettende haer met een vlote, die sy op de *Honte* ende elders met haere ende andere Schepen maeckteden, alle toevoer, 't welck van daer hun aldermeest moste toecomen. Waer door den moet ende hope vande *Gentenaers* aldermeest verbroken zijnde, weynich tijdts daer naer van vrede gehandelt ende besloten is: ende aende *Dendermondenaers*, om haer getrouwicheyt ende stantvastigheyts wil, haere vrydommen ende voor-rechten bevesticht.

Onder

Onder PHILIPS den GOEDEN,

Inden Iaere 1436. ende eenige daer aen volgende.

PHILIPS, gemeenelijck *den Goeden* genaemt, hadde met een machtich krychsheyr *Cales* belegert (een Stadt in dien tijdt vande *Engelsche* beseten:) eensdeels om dat (soo hy voorhiel) sy door oudt erst-recht ende van syn voor-Ouders wegen hem was toe-comende; andersdeels om hem te wreken over den *Coninck van Engelandt* die d'Onderdanen vanden *Grave* tegen hem hadde opgehitst: d'welck de betrapte Briefven vanden *Coninck* dickwils aenden dagh hadden gebrocht. Hier, alsoo de *Gendtenaers* ende *Bruggelingen*(die *Philips* in grooten getale in 't Leger hadde) wilden de Stadt bestormen: Jae schenent te willen doen, oock tegen 't bevel vanden *Prince*: Hy in tegendeel om synen onwil niet te sien, haer alle krychs-rustinge, Lancen, Pycken, Roers ende Poeder ontnomen hadde: hebben zy, vergramt zijnde, sack ende pack gemaeckt, ende zijn tegen den wil ende danck vanden *Prince* vertrocken.

Een ander reden worter geseyt: dat sy een quaedt vermoeden op de Edelen hadden: want alsoo de belegerde Engelsche by-wylen uyt-vielen, gebeurdet dickwils, dat de *Gendtenaers* ofte *Bruggelingen* naest den vyandt de wacht hebbende, vande Edele, niet, gelijck sy konden, ende wel behoorden te doen, geholpen ofte verpoost en wierden.

Daer was noch een derde reden: dat door 't vertreck vande *Hollandtsche* Vlote, die de Zee besloot, alle moet ende hope om de Stadt te gewinnen verloren was; als niet konnende overwonnen worden, als de Zee gesloten zijnde. Door dit vertreck vande *Vlamingen*, de macht vanden *Prince* geswact zijnde, is hy genootsaect geweest, niet sonder grooten spyt de belegeringe op te bre-

voedende in syn gemoedt eenen toren ende vast opset om metten eersten de *Gentenaers* ende *Bruggelingen* sonder verdrach te straffen. Maer op dat hy syn selven niet te veel wercks t'seffens soude geven met twee de sterckste Steden van dien tijdt, die eendrachtich zijnde hem onmogelijck was t'over-heeren,heeft de *Gentenaers* van dit ontijdich vertreck onschuldich verklaert, (uytstellende haere straffe tot andere gelegentheyt) ende de *Bruggelingen* naer 'tverloop van eenige Iaeren ende verscheyden versamelingen vande *Heeren Staten*,gehouden soo te *Rijssel*, te *Cortrijck*, te *Dendermonde*, als te *Aelst*,(inde welcke den *Grave* nergens selfs of door syn Gesanten verschenen was)op verscheyden wysen bedroeft ende belast: Daer naer de *Gentenaers:* die nu een wyle gerust geweest hadden, ende dat met 't vervoeren vanden *Raedt van Vlaenderen* naer *Dendermonde*, ende nieuwe belastingen op 't Sout ende Koren, mitsgaders verscheyden andere wysen: de welcke,alsoo getergt werdende, oock by-wylen yet voorgestelt hebben, dat eenichsins met de schuldige onderdanigheyt strydich was. Dan desen onderlingen haet en is niet eer in een openbaere oorloge uyt-geborsten, dan, als wanneer 't gemeen *Gendtsche* volck *'t Slot van Gavere* over-rompelt hadde, ende *Philips* krijchs-volck liet aen nemen.

In dese oorloge,om de *Gentenaers* te meer te drucken,is Hy te *Dendermonde* gekomen(een seer bevallijcke en bequame plaetse tot syn voornemen) ende aldaer by-kans tot het vrede-verdrach toe gebleven. Desen, alsoo hy sach dat het moeyte ende langh werck was over de *Schelde* te varen, heeft bevolen planckken op ydele vaten te leggen, ende alsoo inder haest een brugge over de Reviere (die hier diep ende breedt is, ende 't sy met Ebbe ofte Vloet stercken stroom maeckt)laeten brengen. Dese brugge op datse vande *Gentenaers* niet en soude beschadicht worden, heeft den *Prince* aen d'over zijde een bolle-werck laeten opwerpen; (waer van de plaets noch *'t Bock-huys* genaemt wordt) ende de besscherminge daer van bevolen aende Heeren van *Ternant* ende *Humie-*

Humieres, beyde van d'ordene van 't Gulden-Vlies. Over dese Brugge zijn eerst in aen-tocht getrocken de Heeren van *Lannoy*, *de Humieres*, *Iacob de Lalain* ende *Ian* den speel-Soon van de *Renthy*, met eenen goeden hoop volcks, ende onder den selven vele Jongen Edeldom. Dese, over de *Durme* geset, zijn te *Lokeren* gecomen, (een schoon ende machtich Dorp van *'t Landt van Waes*) alwaer, verdreven hebbende de *Gentenaers*, soo sy haer te lichtvaerdich tot de plonderinge begaven, hebben de Vyanden (ontrent de dry duysent versamelt zijnde) de brugge te *Dendermonde* bemachticht: vele huysen verbrandt, (den windt daer toe seer helpende) de weder-comste aende *Bourgoinsche* beset, ende een groot deel van haer vernielt. Ende alsoo de gene, die noch over gebleven waren, poochden de brugge wederom te gewinnen, zijn vele van haer vande *Gentenaers* (die den doorganck met lange pycken ende andere bequaem geweer sterck besetteden) verslagen: vele zijn in 't water gesprongen ende verdroncken: weynige met hunne paerden swemmende ontcomen. Daer-en-tusschen stont de *Gentenaers* d'overwinninge also dier, als de *Bourgoinsche* de neder-lage. Hier heeft alder meest uytgeschenen de kloeckmoedigheyt van *Iacob de Lalain*, die al-om het ampt van een goet Leytsman ende Kryghsman bediende. Weynigen tijdt hier naer hebben de selfde by naer, die te vooren genoemt zijn, met nieu volck versterckt zijnde, 't stercke Slot en vaste Schans die de *Gentenaers t'Overmeere* gemaeckt hadden overvallen, ende tot verhael van haer voorige schade een groote menichte vande selve ter neder gemaeckt. Ontrent desen tijt sendede *Carel*, *Coninck van Vranckrijck* Gesanten naer *Dendermonde* om van Vrede te handelen; die de saecke voor eerst soo verre by den *Prince* ende *Gentenaers* gebrocht hebben, datter stilstant van Wapen voor ses weken met onderlinge bewillinge gemaeckt wierde. Waer en tusschen *Philips* van hier naer syn Huysvrouwe te *Bruxel* verreyst is, alhier latende voor Stadthouder *Anthoen*, speel-Soon van *Bourgoignen*: die, 't bestandt geeyndicht

dicht zijnde, den vyandt clouckelijck van hier heeft besocht, ende somtijdts oock van hem aengetast zijnde sich mannelijck verweerdt: Dan alsoo hy eens uyt de Stadt vertrocken was hebben de *Gentenaers*, onder 'tbeleyt van *Morel*, voorgenomen het *Block-huys* over de *Schelde* t'overrompelen: waer van verwitticht zijnde *Ioris Nosenbos* (die *Anthoen* in syn plaetse gestelt hadde) heeft uyt de Stadt dry hondert Schutters ende vijftich Ruyters ontboden, daer-en-boven gereet gestelt alle toerustinge die om weere te bieden ende gewelt af te keeren dienen conde. Als nu de *Gentenaers* eenigen tijdt verwacht waeren, zijn sy met sulcke onversaechtheyt aengevallen, dat, niet vreesende 't grof Geschut, dat met groote schade onder hun speelde, sy tot by den wal ingedrongen zijn ende kloeckelijc, nu by na hants-gemeen, 't-Slot bestreden, d'welck sy wel souden gewonnen hebben, waert saecken geweest datmen ten verscheyden reysen geen nieu volck uyt de Stadt hadde connen krijgen, die den vermoeyden vyandt tegenstandt deden, ende naer datter dry uren lanck ernstelijck gevochten was, met groot verlies weder te rugge dreveden. Eenigen tijdt daer naer alsoo de *Gentenaers*, door de verraderye van *Arnout van Specken*, beschermer van *'t Slot van Gavere*, *Ian van Oost* ende haer Leytsmannen; daer by comende den twijfelachtigen roep van eenen Grof-geschut-schieter *loop, loop*, (alsoo 't vier in 't buscruyt gecomen was) waer door haer Leger by naer geheel vernietícht zijnde, sy nu ten deele overwonnen waren, hebben nochtans in desen tegenspoet seer goede vrede-bedingen ontfaen: Onder de welcke eene was dese Stadt betreffende, te weten: *Dat de Gentenaers voortaen de saecken, hangende in recht inde Vierschaere van Dendermonde, tot haer niet en souden roepen.*

Onder MAXEMYLIAEN van OOSTENRYCK,

Die daer naer Rooms Keyser was. Inden Iaere 1484.

Alsoo *Maxemyliaen van Oostenrijck* naer de doodt van *Marie* syn Huysvrouwe, Dochter van *Carel van Bourgoignen.* wilde de voochdye van synen Sone *Philips*, en alle de houwelijcksche Vorstendommen tot hem trecken, selfs tegen syne eygene bewillinge, ende onderteeckeninge, gedaen inden Iaere 1482. in 'tvrede verdrach met *Vranckrijck*: alwaer onder andere was: *dat noch den Dolphyn* (die getrout was met Vrouwe *Margriete* de tweede Erfgenaeme van *Bourgoignen*) *noch Maxemiliaen de voochdye vanden Ionge Prince Philips niet en souden aennemen, maer laeten hem in handen vande Staten ende Heeren van synen bloede van 's Moeders wegen:* Soo en hebben de *Staten* vanden Lande ende naeste Bloet-verwanten vanden jongen *Prince* den wil van *Maxemiliaen* niet anders willen toestaen, als dat Hy hem met eede soude verplichten niet te sullen doen sonder 'tgoet-vinden van wyse ende verstandige Mannen, van 'sLants wegen daer toe te stellen: ende dat, behalven 't voorgaende vrede-verdrach, om datmen oordeeldede dat hy door syn Ionckheyt weynich beleyt en ervarentheyt hebbende, meer dan 't betaemde aen gierige, onwetende, ende den dienst van 'tLandt niet volkomelijck toegedaen zijnde, Lieden, toestondt ende gundede. Uyt dese beginselen groot geschil geresen zijnde, is, om 'tselve te slissen, een vergaderinge, te *Dendermonde* geleydt, meest door de neerstichеyt van *Anthoen* ende *Baudewijn*, speel-Sonen van *Philips van Bourgoignen:* Inde welcke, behalven anderen Edeldom, geweest zijn twaelf Heeren *van 't Gulden Vlies*: maer syn onverrechter saecken wederom gescheyden; midtsdien den *Archertoge* nergens toe verstaen wilde, denckende met oorloge ende gewelt tot zijn voornemen te geraecken. Ende om de *Gentenaers* te lichter te dwingen, (by de welcke doen was *Philips den Prince*, Erfgenaem van *Marie*) heeft onder 't beleyt van *Iacob de*

fouquefoles twee wagens met twaelf Krijchs-knechten in kleedinge van *Monnicken* ende *Nonnen* gelaeden, ende inden morgenstondt op *S. Catharinen* dach naer dese Stadt, om behendelijck de *Brusselsche Poort* in te krijgen,gesonden:daer-en-tusschen stont Hy selve gereet, een weynich vande Stadt,in een bosachtige plaetse, de *Warande* genaemt,niet verre van *d'Abdye van Zwyvick* met acht hondert Ruyters: ende naer seker gegeven teecken, verstaende dat syn voornemen geluckt was, is inder haest met syn by-hebbende Krijchs-volck inde Stadt gekomen: ende alsoo hem door dese onverwachte over-vallinge weynich tegenstandts geschiede (als alleen op den marckt alwaer eenigen tijdt gevochten wierde) is Meester vande Stadt gebleven: *De La Marche* secht met geen verlies van volck, als eenen alleen, den Sone *vanden Grave van Hoorn*: *Heuterus* secht met groot verlies van volck: maer dat den *Archhertoge* met syn voorsichtigheyt te wege brachte, dat naer den eersten wederstandt (alwaer sonder twyfel eenich volck gebleven is) niet meer gevochten is geweest, sendende door alle de straten, daer de Burgers haer souden mogen versamelt hebben, beredende Mannen, die haer de vreese souden af-nemen ende in ruste stellen: soo dat s'anderdaechs de Stadt niets scheene geleden t'hebben, want daer niet een Burgers-huys geplondert,oft eenigh ander overlast yemandt aengedaen wierde. Op den selven dagh, als den *Archertoge* dese Stadt in-nam, was van wegen de *Gentenaers* naer *Dendermonde* gesonden *Ian de Coppenolle*, haren geheymenis-Schryver, vergeselschapt met een over groote menichte volcks ende versterckt met last om de vesten, torens ende poorten van dese Stadt af te breken; om datse van haer vyanden verovert zijnde haer tot geen groote afbreucke soude zijn: indachtich wesende dat sy uyt dese Stadt, als uyt een sterck bollewerck, bevochten zijnde, dickwils in groote benautheden gecomen waren: Over sulcks trachteden dese hare naburige Stadt in tijdt van vrede te vernietigen, die sy in tijdt van oorloge noyt merckelijck en hadden konnen

konnen krencken: dan is met de behendigheyt van dit innemen verhindert geweest. Dese oorloge en heeft soo haest geen eynde genomen: want alhoewel in den Jaere 1485. te *Gendt* door het tusschen spreken van goede Mannen vrede gemaeckt, ende de voochdye vanden Jongen *Prince* aen *Maxemiliaen* over gelevert is geweest: nochtans om dat (gelijck besproken was) den *Prince* te *Mechelen* (daer hy vervoert was) niet by de Heeren vanden bloede van syns Moeders wegen en wiert opgevoedet; daer by gevoecht den grooten overlast, die de menichte van d'Hoochduytsche krychs knechten de Landen aen deden, die alle gegeven schattingen verslonden, ende 't platte Landt (onder 't decksel van een oorloge tegen den *Coninck van Vranckrijck*, met den welcken de Landen vrede hadden) op-aten, is den ouden twist wederom ververst. Ende alsoo *Maxemiliaen* inden Jaere 1488 te *Brugge* gekomen zijnde trachtede sich van die plaetse te versekeren, heeft de Burgerye ende Ambachten inde wapenen comende niet alleen sulcx belettet; maer tot haer gerustheyt Hem voor woonplaetse 't Huys van *Cranenborgh* aengewesen; alwaer sy Hem (doch met alle eerbiedinge ende onbedeckten hoofde) laeten dienen ende bewaeren hebben. Op dese vasthoudinge van *Maxemiliaen* syn de *Staten* des Landts by haren Jongen *Prince Philips*, te *Mechelen* beschreven, maer zijn volcomelijck te *Gendt* vergadert: alwaer die van *Vlaenderen*, *Maxemiliaen den Roomschen Coninck* met vele beschuldingen hebben beticht; vvaer van vvy eenige sullen verhaelen: Dat Hy 't vrede-verdrach met *Vranckrijck*, by Hem ende de Landen besvvoren, gebroken hadde: 't vvelck Hy sonder de Landen niet en vermochte te doen: Dat de voochdye ende opbrenginge van haeren Jongen Heere met syn eygen toe-stemminge gegeven zijnde aende Heeren vanden bloede, als den *Heere van Ravesteyn*, *Romont*, *Beveren*, *vander Vere ende Gruthuysen*, met de dry Leden des Landts van *Vlaenderen* voor eenen tijdt: dan de selve daer na inden Jaere 1485 te *Gendt* Hem toe-gelaten zijnde en hadde haren Erf-Heer (gelijck be-

 sproken

ſproken was ende hy op den 8 Julij beſwooren hadde) niet geſtelt inde bewaerniſſe van de Heeren van ſyns Moeders bloede; maer inde handen van *Me-vrouwe Margriete van Engelandt*, Tochterſſe, ende den Heer van *Walhaim* die (ſo ſy ſeyden) meer de qualijck-vaert dan wel-vaert der Landen ſochteden. Dat ſyn volck uytgeſtroyt hadde, dat Hy *Brabandt, Henegouwe, Hollandt, Zeelandt* ende *Vrieſlandt* van d'andere *Provincien* ſochte te vervreemden, ende alſoo haeren Erf-Heer daer van te berooven: Als oft ſy mette doodt van *Hertoch Carel* aen Keyſer *Frederick, Maxemiliaens* Vader, als Leenen des Rijcx, die de Vrouwen niet en konden erfven, vervallen waren, 't welck ſy ſeyden genoechſaem te blijcken uyt de hoedanigheyt vande huldinge die hy begeerde in *Brabandt, Henegow, Hollandt* ende *Zeelandt*: over de welcke alſo de Geſanten vande vier Hooft-ſteden van *Brabandt* binnen *Mechelen* handelden, Hy hadde doen vangen ende naer *Vilvoorden* voeren; wyders, om dat ſy over 't ſluyten van 't Vrede-verdrach met *Vranckrijck* geweeſt waeren ende getracht hadden ſeker verbondt tuſſchen *Brabandt* ende *Vlaenderen* te maecken, hadde door raedt van eenige gierige ende Uyt-landtſche Raets-Heeren meeſt laeten onthalſen ende andere bannen: om alſoo de reſte eenen ſchrick aen te jagen.

Dat Hy verquiſte ende vervreemde de Juweelen, Cleynodien, Tapitſeryen ende koſtelijckheden des Huys van *Bourgoignen*, die veel waren: ende de *Domainen* belaſte.

Dat Hy Hem toe-ſchreef recht van eygendom in de Landen: Hem noemende *Hertoge, Grave*, ende *Heere*, voerende de wapenen van dien: oock munte ſlaende in ſyn ſelfs naem, ſonder eenich gewach te maecken van ſyn Soons voochdye.

Dat Hy de Landen beoorloghde onder 't deckſel van ſyn wederſpannige Onderſaten te ſtraffen; daer ſy ſyn Onderſaten niet en waren; ende daerom oock niet en konden wederſpannige weſen. Waeren alſoo, om kracht ende gewelt af te keeren, genootſaeckt geweeſt voorder beroepinge tot haeren Over-Heer den *Coninck van Vranckrijck* te doen. Dat

Dat Hy de Landen gebrocht hadde in verscheyden oorlogen ende misverstanden: als oock met *Engelandt*.

Dat Hy tegen synen Eedt in 't Vrede-verdrach te *Gendt* inden Jaere 1485 gemaeckt geen recht en dede achtervolgende haere vrydommen ende voor-rechten: daer over de Landen ende Steden hun seer beklaechden.

Dat Hy oock Ampten aen vreemdelingen tegen de voorrechten des Landts hadde gegeven.

Dat Hy in *Vlaenderen* schattingen, niet eendrachtelijck ofte volcomentlijck toe-gestemt, hadde geweldichlijck doen doordringen ende met dreygingen uyt-voeren: 't welck (als zijnde tegen d'oude hercomen) den Erf-Heer niet en vermach te doen, veel min eenen Voocht.

Dat de *Staten* der Landen belet wierden te vergaederen naer hun goet duncken: ende vergadert zijnde, wierde d'onderlinge handelinge tot welvaert der Landen aengevat belet: maer alleen toe-ge laten te beraetslagen op de voorstellingen gedaen van wegen den *Roomschen Coninck*, nopende schattingen, beden, ende hulpen: ende die voorder, oft van yet anders spreken wilden, wierden in quaet vermoeden gestelt.

Dat Hy te *Brugge* Gelt geslagen hadde onder de waerde: 't selve ganckbaer gemaeckt: oock met syn eygen wapen gemunt, sonder den Naem ende Wapen vanden Erf-Heer.

Dat hy hadde tegen d'oude hercomen nieuwe Tollen ingestelt, als namentlijck tot *Grevelingen* ende elders meer: 't welck den lants-Heer niet en vermochte te doen, veel min een Voocht.

Over alle dese, ende meer andere, versochten die van *Vlaenderen* aende *Heeren Staten* herstellinge: haer seer ontschuldigende over 't vast-houden vanden *Coninck*, als geschiet zijnde uyt noodt, ende tot onderhoudinge van haren Eedt. Ten laetsten naer veel overweginge ende verhandelinge isser vrede gemaeckt; waerby den *Roomschen Coninck* vry is gestelt, afgaende de voochdye ende Jaerlijcx syne Incomsten volkomentliick

 genie-

genietende, en soude geen recht van eygendom inde Landen sich aenmatigen: niet meer de Schildt-wapenen der selver voeren, &c. alles soude vergeten ende vergeven zijn: Meest alle 't gene dat die van *Vlaenderen* in haren eysch voorgestelt hadden. Alle d'welck, boven 't geven van pandt-Mannen van grooten aensien, is van weder zijden besworen geweest. Dan alsoo den *Keyser Frederick*, Vader van *Maxemiliaen* middeler tijdt met een Leger uyt *Duytschlandt*, om synen Sone te verlossen, gecomen was, heeft *Maxemiliaen* van alle dese dingen geene gehouden. maer met syn Vader 't Leger voor *Gendt* geleyt in hope 't selve te gewinnen: Doch naer den tijdt van ses weken met groot verlies weder op-gebroken. Ten laetsten inden Jare 1489 isser eene Vrede tusschen den *Coninck van Romen* ende den *Coninck van Vranckrijck Carel den VIII.* getroffen, waer door oock de geschillen van *Gendt* ende *Brugge*, met den Stadt-houder *Hertogh Albert van Saxen* wierden gemiddelt.

Onder PHILIPS den II. Coninck van Hispaignen,

Inden Iaere 1565. ende eenige daer aen volgende.

Het was lichter tegen de Zee-baren op te swemmen als in dese laetste Nederlandtsche beroerten ende Borgerlijcke oneenicheden geen veranderinge t'ontfaen. Nochtans in d'eerste beeltstormerye, vanden Iaere 1566, wanneer by naer door geheel de *Nederlanden* de beelden afgeworpen, ende Kercken berooft wierden, en isser hier niet voorgenomen. Dan ontrent dien tijdt zijn den *Prince van Oraignen, den Grave van Egmondt, den Grave van Hoorn, den Grave van Hoochstraten, Graef Lodewijck van Nassow, Broeder vanden Prince* binnen *Dendermonde* t'samen gekomen, daer toe beweeght zijnde door eenige brieven die van *Parijs, van Franchoys d'Alava* (aldaer Gesandt vanden *Coninck van Hispaignen*) aende *Princesse Margriete van Oostenrijck* in Nederlandt gesonden ende van eenen niewsgierigen geest opgebroken waeren. Inde welcke onder andere was, dat sy met de dry: te

weten

weten *den Prince van Oraignen, den Grave van Egmondt ende den Grave van Hoorn*, soo veel alst mogelijck was, soude veynsen, goet gelaet toonen, als oftmense alderbeft betrouwede; den *Coninck* soude t'synder tijdt haer wel straffen: ende diergelijcke woorden meer. Over dese brieven, alsoo tusschen de voorgemelde Heeren al hier raedt gehouden vviert, zijn vernamentlijck dry verscheyden gevoelen gevveest: 't eerste, datter niet seker en vvas den *Coninck* vertorent zijnde; daer om beter datmen sich in tijdts soude vvech maecken: d'ander dattet beter vvas te blyven; vvant soo den *Coninck* yet anders als goet soude vvillen voortstellen, 't en soude de *Nederlanders* aen geen hulpe onbreken, met de vvelcke sy gewelt met gewelt souden konnen verdryven: 't derde dat den *Coninck* niet en was van soo wreden aert, dat hy de *Nederlandtsche Heeren* soo soude haeten, als Mannen zijnde vande hoochste waerdigheyt, syne Mede-broeders inde *Ordene van't Gulden-vlies*, die soo menichmael de gemeene saeck met goet ende bloedt hadden by-gestaen; men behoorde beter van syne goedertierenheyt te oordeelen. Dit dreef seer den *Grave van Egmondt*, by den welcken de meeste gunste van 't oudt krijchs-volck was: d'andere seyden dat seer gevaerlijck te wesen: ende alsoo den eenen hier, den anderen daer toe neygede, en isser niet voor genomen, noch besloten; dan zijn met groote twyfelmoedigheyt vanden anderen gescheyden.

Daer naer, ontrent den Jaere 1572, alsoo *Graef Lodewijck van Nassouwen, Bergen in Henegou* hadde ingenomen, zijn vele Steden den *Hertoge van Alba* afgevallen, oft met wapenen vanden *Prince van Oraignen* daer toe gedwongen, onder de welcke was *Mechelen*, van waer naer dese Stadt gecomen zijn hondert vijftich Ruyters (die van 't coleur van 't hayr van hunne paerden, de *swarte Ruyters* genaemt wierden) onder 't beleyt van *Aernout vanden Dorpe*, met noch twee hondert andere; die inden Eedt vanden voorgemelden *Prince*, onder eenen vanden Huyse van *Vssele* dienden, ende al te samen alhier ontfangen. Dan weynigen

gen tijdt daer naer, *Bergen in Henegow* vanden *Hertoge van Alba* wederom belegert ende ingenomen zijnde, is 't Krijchſ-volck ſtillekens van hier naer *'t Zas van Gendt*, van daer naer *Bier-vliet*, ende voorts naer *Zeelandt* getrocken. De Heeren van 't Gerecht deſer Stede ſiende haer van beſchermingen verlaeten, en dat *Mondragon*, gehoort hebbende dat 't volck van hier vertrocken was, een groot deel van ſyn Krijchſ-knechten naer deſe Stadt ſtierdede, hebben geſonden aenden *Hertoge van Alba*, *Ioris verpletſen* (Geeſtelijcken Vaeder van *'t Clooſter van S. Brigitte.) Ian de Neve Burgemeeſter, Lodewyck van Nivele, ende Michiel van Waesberge*, om vergevinge te bidden. Hier tuſſchen is 't volck van oorloge deſe Stadt genaedert : ende verſouckende binnen te comen, is haer vande Burgers geantwoort : dat ſy geen Krijchſ-volck van noode en hadden : dat haere Stadt was inde handen vanden *Coninck*: dat ſy 't bevel vanden *Hertoge van Alba* ſouden laeten ſien, aenden welcken ſy Geſanten af-geveerdicht hadden, die wederom gecomen zijnde, en wilden ſy niet weygeren haer in te nemen. Hier op heeft *Servaes van Steelant Hooch-Bailliu van 't Lant van Waes* (die met d'ander op de Veſten ſtont) de Burgers gebeden, dat ſy ſouden geruſt zijn : datter geen gevaer en was: dat ſy den *Coninck* meer ſouden vertoornen ſo ſy ſyn volck buyten hielden. Hier door eenige beweegt zijnde, hebben 't Krijchſ-volck ingelaeten; 't Welck ingecomen zijnde, heeft den plaetſ-houder van *Mondragon* met ander bevel hebbers, den Raedt vande Stadt voorgehouden datter een goede ſomme van penningen van noode was, waer mede ſy de wederſpannicheyt, tegens haeren *Prince* begaen, ſouden ſoenen : maer alſoo daer geen gelt in vooraet en was, en iſſer anders geene bequaemheyt gevonden, dan dat een yder ſyne ketenen, ſchalen, crouſen, alle vrouwen gewaet van gout ende zilver naer 't Stadt-huys in 't gemeen ſoude brengen. 't Welck geſchiet zijnde, hebben de voornaemſte dat onder haer alleen verdeelt. Hier op begonde t Krijchſ-volck op de tanden te knerſelen, raſen ende tieren: dat

ſy alleen

Sy alleen van haren loon wierden onthouden: dat haer de Stadt, als sy quamen, ten roof gegeven was: dattet nu alleen de Bevelhebbers ſtreken: dat ſy niet en hadden. Dit geroep, alſoo het geweldich wiert, is op den ſelven dach, dat ſy inquamen, de Stadt jammerlijck geplondert, ende de Burgers twee-mael bedrogen zijnde, hebben onſprekelijcken overlaſt ende benautheyt geleden, ende dat tot den volgenden nacht, wanneer de Geſanten waren weder-gekeert, ende alſoo de ſaecken wat geſuſt. Naer 't vertreck van dit volck, ſyn hier dry vaendelen Spaignaerts geſonden, die van *Zeelandt* gecomen waren: deſe wederom vertreckende, iſſer in haer plaetſe een deel van 't volck van *Polwiler* gecomen. Ontrent deſe tijden is deſe Stadt by naer een geheel Jaer ſonder Raedt geweeſt. Den Stadthouder was *Ian de Bonnieres*, geſeyt *de Swaetre, Heer de Bove, &c.* en 't Raedts-ampt bediende *Willem de Griſper*, (daer naer *Ridder ende Raetsheer vanden ſecreten Raedt vanden Archertoge Albertus*,) ende *Marten Roelants*, met *Pieter Verreycken*, als Greffier.

Eenigen tijdt geleden, alſoo naer de doodt van *Lodewyck Requeſens*, *Bevelhebber der Nederlanden*, het krijchs-volck vanden *Coninck* by gebreck van betalinge ſeer oproerich was, ende daerom, uyt bevel vanden *Coninck*, vande *Staten des Landts*, ontrent de comſte van *Ian van Ooſtenrijck* (aenden welcken de *Nederlanden* waren bevolen) vyanden des *Coninex* ende Landts verklaert wierde; ende daer door dies te meer alle vyandelijcke wercken aenſtelde: nu *Aelſt* van hun overweldicht zijnde, vele Landen te ſwaerde ende vier vernielt, ſyn de *Leden van Vlaenderen* over *Dendermonde* ſeer ſorchvuldich geweeſt; om dat *Vlaenderen* aen Haer ten hoochſten gelegen is, daerom hebben alle vlydt aengewent om de ſelve aen haer zijde te krygen: 't welck alhoewel het moeyelijck was; om dat alhier een deel volcx van *Polwiler* lach, diemen veel Gelts ſchuldich was, is nochtans de ſaecke met ſchoone beloſten ſo verre gebrocht, dat ſy toe-ſtonden: Indienmen haer wilde 't verachtert Maendt-gelt betalen, ſy ſouden de

Stadt leveren in handen vande *Staten*, en daer tusschen geenen doorganck aende Spaignaerts geven: waer over Gyselen naer *Gendt* gesonden zijn. Dese over-een-cominge en heeft *Polwiler*, ende synen Soon *Constantin* niet behaecht: waerom *de Bloys, Heer van Trelon*, uytwendelijck voorwende d'over-een-cominge seer te voorderen, sochte nochtans inder daet datmen so veel Gelts eyschen soude alsmen vermoede de *Vlamingen* niet souden konnen betaelen, ende daer-en-tusschen d'Hoochduytsen, tot de comste van *Ian van Oostenrijck* (die nu al in 't Landt was) hier souden blyven: 't welck alhoewel hy listich veynsde, is nochtans in achter-dencken gecomen, soo datmen te *Dendermonde* gesonden heeft *Cornelis de Schepper, Heer van Ecke, ende Françoys vanden Ketulle, Heer van Ryhove*, om met 't krijchs-volck te rekenen ende haer in goede genegentheyt tot *de Leden van Vlaenderen* te houden. Dese hebben met haer neerstigheyt de saecke so verre gebrocht, dat, aen haer betalende 32000 guldens, sy beloofden uyt de Stadt te trecken. Welcke somme, alsoo sy dadelijck niet en konde betaelt worden, ende 't krijchs-volck daerentusschen van haren *Oversten* ende *Ian van Oostenrijck* versocht wierde om hun aen te hangen, schene syn voornemen te willen veranderen, ten waer dat den *Heer van Ryhove* haer met een vereeringe van noch een half Maendt betalinge op syn zijde hadde getrocken. Soo nu de Stadt, aldermeest door syn klouckheyt, inde macht vande *Staten* gebleven was, hebben Sy hem 't Stadthouders-ampt, met 't bevel over d'inliggende krijchsvolck, voor synen goeden dienst geschoncken. d'Hoochduytschen van hare achter-stellen voldaen zijnde, hebben sommige aende *Coninchsche*, sommige aende *Staten* met nieuwen Eedt haer verplicht: ende syn andere dry Vaendelen vanden *Heer van Ryhove* alhier ingebrocht. In desen tijdt, alsoo *Heer Daniel Heyns*, die in 't Bagyn-hof leerde, een seker plaetse uyt *S. Mattheus* voortbrochte, is hem in volle Kercks-vergaderinge van ymandt geantwoort: *Maer datter volcht swyght ghy wel:* waer door groote

beroerte

beroerte onder de toehoorders ontstaen ende nietemin den tegensprecker ontcomen is. Weynich daer na also, by de Brusselsche poort een huys, 't sy by geval, 't sy met opgesetten wil inden nacht in brandt gecomen was, ende de trommelen naer 'tkrijghsgebruyck sloegen, ismen van alle kanten t'samen geloopen, in dit gewoel, den eenen den anderen ontmoetende vraegde *wie zijt ghy?* den anderen antwoorde: *Paep uyt*. Oft dit uyt jock geseyt wierde of dattet een lose was, weetmen niet seecker: maer t'geroep wiert geweldich, ende door de geheele Stadt vermenichvuldicht: so dat met een rasende gedruys de huysen vande Geestelijcke ende Stadts Kercken open-geloopen ende berooft zijn geweest: sonder eenige kennisse oft bewillinge vanden Raedt, oft oock eenige toestemminge vande Burgers, die 't selve door on-voor-wetenheyt vande saeck, ongewoonte van wapenen, waer by dat quam de duysternisse vanden nacht ende groote angst, niet en conden beletten. s'Anderdachs *Pieter Dauwere, Priester*, van 'tStadthuys (daer hy vande beeltstormers gebrocht was) comende, is opde trappen uyt eenen bysonderen haet, gequetst geworden, van welcke wonde hy corts daernaer gestorven is: men seyde dit gedaen te zijn van eenen die hy somtijdts gedreycht hadde van kettery te willen beschuldigen; die dese gelegentheyt waernemende 't selve met dese moort gewreeckt heeft.

Inden selven Iare 1577 also de saecken van *Nederlandt* onder *Ian van Oostenrijck* seer beroert waren, ende de *Staten van Brabant* hare provincie aende *Prince van Oraignen* bevolen hadden, hebben sommige van de Edelen (daerom qualijck te vrede zijnde) door den *Heer van Maelstede*, genoodicht tot 't bevel den *Nederlanden* den *Archhertoch Matthias* ende dese Stadt voor alle andere de bequaemste geacht ende verkoren, waer in sy Hem in syn Bevel-hebbinge stellen souden. 't Welck alhoewel 't geschiede sonder wetenschap, by raedt oft bewillinge van d'andere Edelen, Staten ofte Steden, alleen uyt archlistigheyt, tot nadeel van-

de gemeene ruste, en voornamentlijck om te krencken de goede achtinge vanden *Prince van Oraignen* aenden welcken sy de macht ende eer, die Hem opgedragen was, misgundeden : waer by quam dat dese daedt met groot misverstandt vergeselschapt was: want sy meenden 't krijchs-volck aen haer te konnen trecken: waer in sy haer bedrogen souden gevonden hebben; als 'twelcke door de genegentheyt vande *Staten Generael* geheel tot den *Prince van Oraignen* neygende was, (gelijck daer nae die van *Gendt* alle dese feylen de gevangene Edelen op-geworpen hebben, als begaen in een daedt waer door *Vlaenderen* ende *Brabandt* souden konnen gescheyden geweest hebben ende nieuwe beroerten veroorsaeck, soo de zedigheyt vanden *Prince van Oraignen* die niet en hadde voorgecomen.) Nochtans buyten haer gevoelen ende tegen de meeninge van yder heeft den *Prince* aenden *Archhertoch* d'eerste waerdigheyt gegeven, ende Hem inde gunste vande *Staten* gebrocht.

Daer naer, ontrent den Jaere 1583, *Franchoys de Valoys*, *Hertoge van Aniou ende Alenzon*, eenigen Broeder van *Hendrick*, *Coninck van Vranckrijck*, in dese ongestadigheyt van 't volck vercregen hebbende d'overheerschappye van *Brabandt ende Vlaenderen*, heeft voor genomen door d'aenraedinge van weynige neus-wijse, ende om dat Hy vreesde dat in dese gestaltenisse der saecken syn Rijck niet langh en soude dueren, een ongebonden ende onbepaelde macht sich aen te matigen, daerom op eenen ende den selven dagh (dat den 17 Januarij was) bedachte meest alle de beste plaetsen in syn gewelt te krygen : als *Duynkercken*, *Dixmude*, *Vilvoorde*, *Aelst*, *Meenene*, *Oostende*, *Brugge*, *Antwerpen*, *ende Dendermonde*. Hier waren tot 't Stadts-bescherminge dry Vaendelen vande *Leden van Vlaenderen* onder 't gebiedt vanden *Heer van Ryhove:* Den welcken, alsoo hy niet tegenwoordich en was, hadde in syn plaetse gelaten *Frederick vander Burcht*, ende onder hem *Ian van Loo*, de Leydtsmannen waeren *Sonnevelt*, *Schuttematte*, ende *Gouy*, daer-en boven twee Vaendelen *Fran-*

choysen

choysen, die nieuwelijcks in dese Landen gecomen waeren, daer 't bevel van hadde de *Brugny* ende *Villeneuve*. Behalven dese zijnder ten selven dage van *Aelst* gecomen dry andere Vaendelen onder 't bevel van *Blanchefort*, die veynsden na *Antwerpen* te willen trecken. Dese naer dat sy een weynich tijdts voor de poorte gewacht hadden, (die door vreese van eenige vyandelijcke overvallinge ontrent den middach gesloten wierde) ende ten laetsten door *Frederick vander Burcht* ende *Ian van Loo* ingelaeten waeren, schenen inden begin niet quaets inden sin te hebben, maer comende op de Merckt begonnen afgrysselijck te roepen, *vermoort ! vermoort !* 't Nederlandts krijchsvolck met eenige Burgers meenden haer ter weer te stellen: maer 't was te laet. Vande Burgers blevender 4 doot; van 't Nederlants kriigs-volck een weynich meer, die dadelijck ter Steden uyt moesten, of so daer eenige gebleven waren, wierden genootsaeckt des anderen daeghs te vertrecken. Ende is also de Stadt inde macht der *Françoysen* gecomen, die niet verders aenrechtende, syn dry dagen en dry nachten onder den blauwen Hemel, met groote hoopen, by 't vier (dat sy op de straeten maeckten) gebleven: tot dat sy verstaen hadden met wat gevolgh de saecke *t' Antwerpen* was afgeloopen: alwaer de *Burgers* met eene onsprekelijcke kloeckmoedigheyt den *Hertoge van Alenzon* met syn krijchsvolck had. den uytgedreven: die daer naer van *Berchem* uyt 't Leger, naer *S. Bernaerts*, ende voorts te waeter meende naer *Dendermonde* te comen; maer door *d' Antwerpsche* vlote, die de *Schelde* opgesonden was, belet zijnde, is Hy gedwongen geweest naer *Duffel* te trecken; alwaer settende over de *Nete*, daer naer te *Rymelandt* over de *Syle*, nae veel nederlagen (want de *Mecchelaers* hadden 't waeter opgehouden, waer door een groot deel van synen Leger verdronck) is ten laetsten te *Vilvoorde*, van daer naer *Dendermonde* gecomen, seer bedroeft ende verslagen. Hy was geherbercht aende Steen-poort: *Monpensier* inde Croon: den *Marschalck den Biron* in 't huys van *Ian van Royen* : den *Grave van*

 Lavae

Lavae by de Dijckpoort in 't Huys *de Lombaert* genaemt. Alhier soo den vluchtende *Prince* bleef, is ten laetsten met de *Heeren Staten* des Landts op dit bespreck versoent: *Dat hy soude naer Duynkercken verreysen, ende met hem 300 Ruyters ende vier hondert Voet-knechten: al waer hy hem eenigen tijdt soude onthouden, ende daer-en-tusschen met de Gesanten vande Heeren Staten over de saecken vande Landen handelen: soude Vilvoorden aende Heeren Staten weder geven: syn Khrijchs-volck, soo Franchoysen als Switsers, souden de Staten dienen: 't Khrijchs-volck en den Hertoge souden haer met Eede verplichten voortaen niet voor te stellen tegen de gemeene saecke: op 't selve beding souden d'Engelsche ende Schotten in 't Landt van Waes gehouden worden: daer-en-tusschen soude den Hertoge Gyselen nemen, die ontfaen hebbende, soude syn Krijchs-volck uyt Dendermonde trecken: Die op den wech gevangen waeren (eerst nochtans de costen betaelt, oft den Hertogh oft een ander soude Borge blyven) souden los-gelaten worden: de papieren, kisten, koffers, ende allen huysraedt souden hem weder gelevert worden, 't welck gedaen zijnde, soude den Hertoch syn volck uyt Dixmude lichten, ende t'samentlijck de Gyselen weder geven, daer-en boven soude Winnoxbergen van syn volck ontlasten. Alle misverstanden souden vergeven ende vergeten zijn, ende d'over-een-cominge van Bordeaux, vanden 24 Ianuarij 1581, soude goet gehouden worden.*

Dit is alsoo gedaen ende besloten binnen *Dendermonde* den 18 Meert 1583. Achter-volgende dit besluyt is hy met de syne inde weke voor Paesschen van hier naer *Duynkercken* verreyst, ende van daer (door wanhope van een goede uytcomste) den 28 Iunij naer *Vranckrijck*: alwaer hy, naer lange bedecte vyandtschappen met synen Broeder versoent zijnde, vanden buyckloop gestorven is ontrent 't dertichste Iaer syns ouderdoms.

Naer 't vertreck vanden *Hertoge van Alenzon* hebben de *Staten van Vlaenderen* dese Stadt wederom met Krijchs-volck versien, ende 't ander mael de sorge daer van aenden *Heer van Ryhoven* bevolen. Dan weynigen tijt daer naer alsoo den *Printe van*

Parma

Parma verovert hadde 't *Zas van Gendt* (dat een ſterckte is op den mont van 't water, dat de *Gentenaers* van haer Stadt door de vier Ambachten tot in Zee gegraven hadden onder *Keyſer Carel den V.*) ende *Servaes van Steelandt* aen Hem overgegeven hadde *'t Landt van Waes*, oock alſoo aen d'ander zijde de *Leden van Vlaenderen* ſchenen twijfelachtich te zijn, nu neygende tot vrede metten voorgemelden *Prince*, nu anderen raet verſchaffende, hebben in allen geval van *Dendermonde* willen verſeeckert zijn, ende daerom den 27 October 1587 naer deſe Stadt geſonden *Ioos Trieſt*, *Anthoen Heymans*, ende *Iacob de Somere*, om den *Heer van Ryhove* van ſyn ampt te ſetten: de reden was, om dat, ingeval Sy yet vande overgevinge van haere Steden ende ſterckten met den *Prince van Parma* wilden handelen, hy 'tſelve, met 't inhouden van ſyne plaets('t gene te gebeuren ſtont) niet en ſoude beletten, oft geſloten zijnde, voor dat deel vruchteloos maecken. Dan alſoo den *Heer van Ryhove* ter dier tijdt binnen *Gendt* was, en 't voornemen vande Leden van *Vlaenderen* door een derde handt verſtaende, heeft ſich dadelijck op de reyſe begeven, en vindende de Poorte, die naer deſe Stadt Leyt, geſloten, meende te paerde vande Veſten te ſpringen, maer voorder rijdende, ende bequaeme uytkomſte ſouckende, is ten laetſten aende *Muydepoort* gecomen, die alleen metten grendel geſloten was, ende daer uyt-rijdende is inder haeſt tot *Dendermonde* gecomen, alwaer hy terſtont de Geſanten inde gevangeniſſe heeft doen ſtellen, 't Stadts beſettinge verſorcht, ende met noch ſes Vaendelen Voet-knechten die *Olivier vanden Tempel* van *Bruſſel* heeft toegeſonden vergroot. Hier naer is den *Prince van Parma*, naer 't innemen van *Lieſkens-houck* en 't verlaeten vande belegeringe van *Lillo*, met alle macht voor deſe Stadt gecomen, aengedaen zijnde met goede hope die in corten tijdt te vermeeſteren: overmits een deel van 't Stadts Krijchſ-volck tot beſcherminge van *Lillo* verſonden was, ende die inde Stadt gebleven ſeer wanckelmoedich waeren, om 't groot achterſtel van beſoldinge, tot welc-

welckens invoorderinge den *Heer van Ryhoven* naer *Hollant* vertrocken was, laetende in syn plaetse tot beschserminge vande Stadt den *Heer van Mortaigne*, synen Plaets-houder, met ontrent 500 Voet-knechten ende een vaen Ruyters. Den *Prince van Parma* innemende een sterckte inden *Nouburgh* gemaeckt, die de Stadts Krijchs-knechten hadden verlaten, ende gemaeckt zijnde een gat door den wech, waer door de Burgers 't water vanden overvloedende *Dender* leyden (want sy meenende door 't overlopen vanden *Dender* aldaer wel versorght te zijn, hadden de Revier gestopt met eenen dijck, ontrent de *Putkens Turre*:) daeren-boven heeft op den *Brusselschen* wech gestelt achtien stucken Geschuts, ende begonnen met groot gewelt de Stadt te beschieten: waer door een groote openinge inde walle gemaeckt zijnde (doch by de belegerde eenichsins weder gestopt) heeft met den tweeden storm 't Bollewerck aende *Brusselsche Poort* verovert. De belegerde geen voorder gewelt willende noch dervende verwachten, zijn met den *Prince van Parma* over-een-gecomen den 17 Augusti 1584. 't Krijchs-volck, dat de Stadt hadde bewaert, is met degen ende dagge uyt-getrocken ende naer *Willebrouck* geleyt. Naer welcken tijdt dese Stadt tot noch toe in s'*Conincks van Hispanien* besittinge is gebleven.

EYNDE.

TOT LEYDEN,

Gedruckt by PHILIPS DE CROŸ, voor *Nicolaes Rosa*, Boeckverkooper, Anno CIↃ IↃ CXLVI.

COSTUMEN
DER
STEDE ende LANDE
VAN
DENDERMONDE
By syne Maj. gedecreteert den 5 April
ANNO CIↃIↃCXXIX.

Ten vervolge van Hooch-Bailliu, Burgemeester ende Schepenen der selver Stede.

TOT LEYDEN,
Gedruckt by PHILIPS DE CROÏ, voor *Nicolaes Rosa* Boeckverkooper, Anno CIↃIↃCXLVI.

PHILIPS by der gratie Godts Coninck van Caſtilien, van Leon, van Arragon, van beyde Sicilien, van Navarre, van Granade, van Tolete, van Valencien, vande Maillorcken, van Sivillien, van Sardinien, van Murcie, van Jaen, van Algarben, van Algezire, van Gibraltar, vande Eylanden van Canarien, ende vande Indien ſoo Orientale, als Occidentale, vande Eylanden ende vaſten Lande der Zee Oceane, Eertshertoge van Ooſtenrijck, Hertoge van Bourgundien, van Lothrijck, van Brabandt, van Limburgh, van Lutſemburgh, van Geldre, ende van Milanen, Grave van Habsburg, van Vlaenderen, van Artois, van Bourgundien, Pals-grave van Tirol, van Hegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, van Namen, ende van Zutphen, Prince van Zwaue, Marckgrave des Heylich rijcks

van Roomen, Heere van Vrieslandt, van Salins, van Mechelen, vande Stadt, Steden ende Lande van Wtrecht, van Overyssel, ende van Groeninge, ende Dominateur in Asien ende in Affrijcken, *Doen te weten* alle tegenwoordigen ende toe-comenden dat alsoo den Ertshertoch ALBERTVS uyt groote ende merckelijcke redenen by eeuwich edict vanden 12 Julij 1611 gelast ende bevolen hadde aen alle Steden ende Casselryen van onse Landen die t'sedert den Jaere 1540 in faute gebleven waren te vervolgen ende vercrygen decreet ende emologatie van haer-lieder Costumen ende Usantien, gelijck van te vooren geordonneert hadde geweest by wijlen Hoochlofflijcker memorie den KEYSER KAREL DEN V. dat sy oversceynden souden aen den Raedt van haerlieder Provincie, het Quohier vande poincten ende articulen die sy te dier tijdt als

voor

voor Costumen hadden gebruyckt, om daer na gesonden te worden by de voornoemde Raeden met haer-lieder advys aen ons, ofte aen die van onsen Secreten Raede, beneffens ons residerende, om gedecreteert te worden in sulcker forme als wy souden bevinden te behooren tot welvaert vande Gemeente, ende by dien middel eenen yegelijck te onderrichten ende verseeckeren vande Wetten ende Rechten van sijn quartier, ende te verhoeden de groote onkosten diemen gewoon is te doen ter oorsake vande preuve ende verificatie vande voorseydeCostumen diemen dicmael bevonden heeft seer onseker, jae malkanderen slaende. Ende dat dien volgende onse Lieve ende Beminde Hooch-Bailliu, Burgemeestre ende Schepenen onser Stadt van DENDERMONDE ten selven voldoende, hadden aen onse Lieve ende Getrouwe die Presi-

endeLuyden van onſen Raede geordonneert in Vlaenderen geſonden het Quohier inhoudende de Coſtumen Statuten ende Uſantien onſer Stadt ende Lande van Dendermonde , de welcke naer dien ſy partyen in 't lange gehoort hadden op de ſwarigheden ende differenten voor hemlieden,op diverſche pointen ende articulen begrepen by het voorſeyde Quohier , gereſen , ende volcomelijck geinſtrueert,tuſſchen de voornoemde Burgemeeſtre ende Schepenen , mitſgaders de Hooch-Schepenen vanden voorſeyden Lande,Meyers ende Schepenen van acht Prinçelijcke Vierſchaeren , ende de Heeren, Baillius ende Schepenen vande Vaſſaele, Prochien inden voorſeyden Lande reſpectivelijck , ende geexamineert de Schrifturen ende bewyſen by elck vande voorſeyde partyen gedient , hadden ons ten eynde als vooren over geſonden het Quo-

Quohier by hun geftelt inder forme foo hun dochte dat de voorfeyde Coftumen, Statuten ende Ufantien fouden mogen gedecreteert worden, Ende na dien oock al 'tfelve gefien is geweeft in onfen Secreten Raede, hadden by Commiffaris vanden felven Raede op diverfche poincten doen informeren, ende naerder hooren, foo den voornoemden Hooch-Bailliu,als de Hooft-Schepenen vanden voorfeyden Lande, Meyers ende Schepenen der voorfeyde acht Prinçelijcke Bancken oft Vierfchaeren,mitfgaders de Baillius ende Schepenen der voorfeyde Vaffaele Heerlijckheden, oock mede de voornoemde Burgemeeftre ende Schepenen der voorfeydeStadt,ende den Ampman enWeefemeefters der felver Stadt, ende by de felve van onfen Secreten Raede doen examineren al 't gene dat by de voorfeyde partyen was gefeyt ende overgeleyt,mitfgaders

ders het Quohier der voorseyde Costumen, Statuten ende Usantien by de voorseyde Burgemeester ende Schepenen overghegheven aen die van onsen voornoemden Raede in Vlaenderen, ende voorts overwegen ende oversien hebbende al 't gene in desen stont te overwegen ende oversien. Soo zijn eyndelijck de voorseyde Costumen, ende Usantien geconcludeert, gesloten ende gearresteert soo hier naer volgen sal.

COSTU-

COSTUMEN,

Statuten ende Usantien onser *STADT ende LANDE* VAN DENDERMONDE,

RUBRICA I.

Vande Hoocheyt Jurisdictie ende administratie van Justitie.

I. ARTICULE.

BInnen de Stadt, ende Lande van *Dendermonde* (wesende eene Heerlickheyt ende eygendom apart van niemant gehouden, den Coninck toebehoorende) wort alle de Justitie hooge, middele ende andere ge-exerceert, ende geadministreert by den Hooch-bailliu ende andere Officieren, Schepenen ende Wethouderen van sijne Ma^t. ende van sijne Vassaelen inde plaetsen van hem te leene gehouden, die elck in't sijne hun reguleren naer hunne Commissien, soo sy van outs gedaen hebben, ende soo hier naer geseyt ende geordonneert wort.

II.

Den voornoemden Hooch-bailliu ofte sijnen Stadthouder vermach uyten naeme vande Heere soo inde voorseyde Stadt ende Vrijhede van diere, als inde Princelijcke Prochien in het

Landt van *Dendermonde*, te executeren alle acten ende vonnissen gewesen by Schepenen der voorseyde Stadt, ende te innen de penen ende boeten aldaer vallende (wel verstaende nochtans dat in regard vande cleyne boeten van drye ponden parisys ende daer onder, de Meyers vande voorseyde Prochien sullen behouden sulck recht als sy tot noch toe gehadt ende gebruyckt hebben) mitsgaders te doene alle calaignien ende exploicten van Justitie, ende oock by preventie inde Prochien vande Vassaelen op de overtreders vande Placcaten, ende insgelijcx aldaer te innen ende executeren de penningen vande beden ende subuentien vanden Heere tot laste vande Collegien vande Wetten ende Heerlicheden, ende den generaelen ofte principaelen Pachtere vande voorseyde subuentien ende beden.

III.

Den Coninck als Heere van Dendermonde heeft recht van te heffen ende hebben het beste hooft, ofte Cathayl van alle persoonen overlijdende binnen de voorseyde Stede ende Lande van Dendermonde geen Poorters wesende, behalvens inde Prochien ende Heerlicheden vande Vassaelen selve beste hoofden vermogende naer het uytwijsen vande denombrementen van hunne leenen.

IV.

Welck beste Hooft, ofte Catheyl niemandt liggende onder syne Sacramenten en vermach te vercoopen ofte belasten in fraude vanden Heere, ende 't gene ter contrarien gedaen is, sal nul zijn ende van onweerden.

V.

Den Heere heeft oock binnen de Stede van Dendermonde eenen Ampman ende negen Schepenen, welcken Ampman alleene Maen-heer is.

VI.

Den Ampman vermach oock binnen de selve Stadt ende Vryhede van diere alle acten vonnissen ende penen ter executie te leggen.

Soo

VII.

Soo hy oock vermach omme te gaen naer de clocke, ende te calengieren diet behoort van nacht-gaen, daer af hem de boeten competeren, vermogende daer toe te beſigen ende t'ſijnder aſiſtentie te nemen de Dienaers vander Stede, alles ſoo hy tot noch toe gedaen heeft.

VIII.

Vermach insgelijcx met Schepenen der voornoemde Stede te doen binnen der ſelver Stede ende Vryhede van dier alle ſchauwingen ende viſitatien van dijcken, ſtraeten, ſyde-ſtraeten, ſlooten ende andere waeterloopen, mitſgaders hem te preſenteren met Schepenen over alle erf-ſcheydingen voorghoende, ende *vriie deilien*.

IX.

Schepenen vermogen by adviſſe, ende met conſent vanden Baillin inden naem vanden Heer te maecken alle manieren van Statuyten, voorgeboden, ende ordonnantien dienende tot onderhout vande gemeene welvaert, policie, ende commoditeyt vande voorſeyde Stede ende Vryhede van Dendermonde, ende van d'Ingeſetene van dier, de welcke ſy doen publiceren binnen der ſelver Stede, ende ſcherpelijck onderhouden, die modererende, veranderende naer de noodtſaeckelijckheyt ende exigentie vanden tijde, daer toe ſtellende alſulcke booten ende breucken alſt hen-lieden goet dunckt naer de meriten ende exigentie vande ſaecken, daer af de twee comen tot proffijte vanden Heere, ende d'anderdeerde tot proffijte vande Stede.

X.

De voornoemde Schepenen van Dendermonde, behoort toe de kenniſſe van alle arreſten die gedaen worden binnen de voorſeyde Stede ende Vryhede.

XI.

Mannen vanden Leenhove ende Schepenen vande voorſeyde Stede competeert geſaemelijck de kenniſſe ende Judicature

 van

van alle Criminele saecken ter maeninge vanden Bailliu ofte synen Lieutenant.

XII.

Maer Schepenen alleen hebben kennisse van alle Poorterlijcke sterf-huysen gelegen binnen de voorseyde Stede ende Vryhede van Dendermonde.

XIII.

Soo sy oock kennisse en berecht hebben van alle andere Civile saecken raeckende de Poorters ende Inwoonders der selver Stede ende Vryhede.

XIV.

Ende vermogen ten versoucke vanden Heere oft van hunne Poorters te senden haere letteren van Hof-sluytinge aen alle smalle Wetten binnen den selven Lande van Dendermonde 'tsy Vassaelen oft andere in alle personele saecken so Criminele als Civile, al waeren die by klachte, op Poorters leen ofte erve ingestelt, behoudelijck dat het geschiede voor litiscontestatie, decretement van het tweede deffault oft andere adueu van Jurisdictie.

XV.

Maer om Hecken-schaede, straet-boeten, ende alle reele saecken, en sullen de selve brieven geene stede hebben, nochte oock in kas van wijsdom executoire.

XVI.

Ter voorseyde brieven van Hof-sluytinge zijn de Wethouderen aende welcke die gesonden worden schuldich te obedieren, ofte ten daege daer by geprefigeert te comen seggen de redenen van hunne oppositie voor de voornoemde Schepenen der Stede van Dendermonde, de welcke indien sy partyen gehoort hebbende bevinden de saecke t'haerlieder kennisse niet te behooren, sullen die senden ende renvoyeren daer 't behoort, conformerende den Impetrant inde Costume.

Maer

XVII.

Maer indien sy bevinden de saecke te staen t'haer-lieder kennisse ende wijsdomme, sullen die ten principaele voor hem-lieden behouden, condemnerende d'opposanten inde kosten.

XVIII.

Ende so wanneer d'Officiers ende Rechters vande smalle Wetten ter eerster ende tweeder Hof-sluytinge niet en obedieren, soo vermogen de voorseyde Schepenen te senden eene derde ende laetste Hof-sluytinge, ende indien sy alsdan ter derder ende laetster niet en obedieren, soo vervallen de selve Officiers ende Wet-houders t'saemen by contumacie inde boete van twintich ponden parisys ten proffiite vanden Heere die daer af d'executie doet, ende niet te min zijn schuldich te compareren, ende daer toe reelijck bedwingeliick by den Officier.

XIX.

Ende ten eynde men te beter weten mach ofte de voorseyde brieven van Hof-sluytinge stede hebben ofte niet, soo salmen van nu voorts alle daegingen, voor Wetten van buyten, doen by billette, inhoudende particuliere declaratie vande cause waeromme die geschieden, op peyne van nulliteyt.

XX.

Soo oock Schepenen der voorseyde Stede de voorseyde brieven van Hof-sluytinge niet verleenen en sullen, ten sy henlieden blijcke by den voorseyden billette vande cause vande dachinge, ende dat de geene over wien die versocht worden, zijn haer-lieders Poorters, met designatie vande date van haer-lieder admissie, en sullen de selve brieven oock moeten gelibelleert zijn mette cause waerom die geschieden, ende in-houden sekeren competenten dach, waer van den Caemer-bode vanden Schepen-huyse, ofte andere Officier de voorseyde brieven bedienende, sal moeten de were doen aen partye oft haren Procureur, indien sy ter plaetsen eenigen heeft, oft t'synder Domicilie, daer neen, by affixie van billette aende Vierschaere ofte

Kerck-deure vande selve plaetse, alles oock op pene van nulliteyte.

XXI.

Ende soo verre als ten daege dienende compareert de gene jegens wien de voorseyde brieven bedient zijn geweest, ende niet den Impetrant van dien, sal aenden Comparant 't selve versoeckende geaccordeert worden oorlof vande Vierschaere ende kosten.

XXII.

Binnen de voorseyde Stede van Dendermonde syn dry Weesmeesters die met het vernieuwen van het Magistraet der selver Stede by Commissarissen vanden Heere daer toe gedeputeert, gecreert, ende uytgelesen worden, om metten Ampman te verstaen, 't occuperen ende employeren tot particuliere directie ende conservatie van alle Weesen gerechtigheden inde Poorterlijcke sterf-huysen der selver Stede ende Vrydomme, de welcke hebben eenen Klerck ofte Greffier die gestelt wordt by den Hooch-bailliu ende Schepenen.

XXIII.

Ende aengaende de sterf-huysen, ende minder Jaerige kinderen vande buyten Poorters, de directie, berecht, ende kennisse van diere sal oock mogen gedaen ende genomen worden by de Wetten vander plaetsen.

XXIV.

Soo wanneer de Meyers vande acht Vierschaeren ende Princelijcke Bancken versocht sullen worden de sententien ter executie te leggen tot laste vande gecondemneerde by apprehentie van haer-lieder persoon, sullen de selve Meyers de gevangene moeten brengen binnen de vangenisse vander Stede van Dendermonde, tot bewaernisse ende versekerthede van partyen, ten minsten binnen derden daege vande apprehentie.

XXV.

Ende omme de gemeene opsetene ende Ondersaten ten platten

ten Lande woonende te behoeden ende bewaeren van alle secrete beroovingen, dieveryen, ende beschaeytheden, soo sullen de voornoemde Hooch-bailliu ofte synen Stadthouder inde Princelijcke Prochien, ende de Vassaelen by hunne Bailliüs elck in syn district ende Heerlijckhede, ten versoecke ofte op de klachte vande Wet van elcke plaetse, mogen, ende als 't Syne Maj. om merckelijcke redenen goet vinden sal 't selve te ordonneren, moeten houden secrete waerhede ter presentie ende ten over-staene van twee Mannen van Leene ofte Schepenen vande plaetse daer de voorseyde stille waerhede sal gehouden worden, alwaer elck gedachvaert zijnde sal schuldich zijn te Compareren, ende te seggen syne kennelijckheyt op het gene dat hem sal gevraecht worden.

RUBRICA II.

Vande Poorterye.

I.

SChepenen der voorseyde Stede van Dendermonde vermogen t'ontfaen in haer-lieder Poorterye als Poorters ende Poortersen alle maniere van Luyden ende Persoonen, Mannen ende Vrouwen van wat conditien sy zijn.

II.

Welcke Poorters worden ontfangen op het Schepen-huys der voorseyde Stede, ende de gene woonende binnen den Lande van Dendermonde zijn gehouden te doene den gewoonelijcken eedt in gevolge van d'acte daer af zijnde in date den twintichsten Iulij vijfthien hondert seven-en-twintich, ende jaerlijcx te betaelen thien grooten, de negen grooten tot proffijte vande Stede ende eene groote tot proffyte vanden Ampman.

Alle

III.

Den Man Poorter wesende, bevryt syne Huysvrouwe.

IV.

Alle Poorters der voorseyde Stede overlydende binnen der selver Stede ofte Lande zijn vry vande beste Hoofden, alsoo wel jegens den Prince, als jegens de Vassaelen.

V.

Niemant en sal ontfangen ofte vry worden in eenige Ambachten ofte neeringen vander selver Stede, hy en moet ingebooren zijn, ofte de Poorterye verkregen hebben met het doen van eedt, 't welck geschiet binnen het Stadt-huys, ende andersints niet.

VI.

Een Poorter vertreckende met syne woonste, ende elders gaende woonen buyten der Stede ende Lande van Dendermonde, en verliest zijn Poorterye ofte vryheyt niet, maer mach altijdt wederomme comen binnen der voorseyde Stede ende Lande van Dendermonde alsoo vry als hy van te vooren was; wel verstaende dat soo lange als hy buyten der Stede ende Lande woont geniet hy niet de vrijheyt vande selve Poorterye.

VII.

Soo wanneer eenige Weduwen, mitsgaders d'outste Sone van buyten Poorters, ofte by synder refuse den tweeden Sone, ende soo voorts, begeeren over gestelt te worden inde Poorterye der voorseyde Stede inde plaetse van haer-lieder Mans, ende Vadere respectivelijck, syn gehouden te comen by der Weth, om de selve Poorterye te verheffen binnen de veertich dagen naer 't overlijden van haer-lieder Mans oft Vadere, op pene vande selve Poorterye te verliesen, ende als geene Poorters oft Poorterssen gerekent te worden, betalende voor elcken Hoofde eenen stuyver voor 't registreren, ende voor de doodtschult dobbel Poorter gelt.

Alle

VIII.

Alle Persoonen geboren binnen der voorseyde Stede van Dendermonde, Schependom ende 't Vrye, zijn Poorters der selver Stede, al en waeren haer-lieder Vader oft Moeder geen Poorters oft Poorterssen geweest.

IX.

Ende soo wanneer eene Poorters-Dochter woonende binnen der Stede ende Schependom, comt ten Huwelick met eenen vreemden geen Poorter wesende, soo wordt alsulck Persoon Poorter met den selven Huwelijck, ende mach hem doen stellen als Poorter, betaelende éénen stuyver voor de signature, mits 't selve doende binnen de 40 daegen naer 't Huwelijck.

X.

Houder oft Houdenegge buyten Poorter wesende, ende gemeene zijnde met sijne onder-jaerige kinderen, ende de selve hebbende in sijnen aete ende dranck genieten mette selve kinderen de vrijheyt ende Poorterije der voorseyde Stadt.

XI.

Die gene Poorter bedegen zijnde ende residerende binnen der Stede ende Vryhede van Dendermonde, wort verstaen de selve Poorterije vercregen t'hebben voor sijn onbejaerde kinderen, alwaert oock soo dat sy elders geboren waeren voor 't verkrijgen vande selve Poorterije.

RUBRICA III.

Van arresten ende executien.

I.

DEn eenen Poorter en mach den anderen Poorter woonende binnen der Stede ende Lande van Dendermonde in Persoone oft in goede niet arresteren, ten ware dat hy vluchtich ware, ende dat by consente van Schepenen met eenen brief

gesegelt met Stadts segele 't welck men heet eenen ontvrye brief, ende indien yemant ter contrarien dede, die sal boven de nulliteyt vanden arreste verbeuren de boete van Twintich ponden parisys ten proffyte vanden Heere.

II.

Eenen Crediteur vindende synen schuldenaer, van buyten ofte vreemde wesende, binnen der Stede ende Lande van Dendermonde, vermach hem te doen arresteren, om seker t'hebben van te rechte, te comen ende 't gewijsde te betalen, behoudens hem syne exceptien.

III.

Indien dat een Officier versocht wesende eenen vreemden Man oft zijn goet present ende voor oogen wesende t'arresteren 't selve refuseerde te doen, ofte naer 't arrest gedaen den Man ofte goet liet gaen, sonder den Crediteur met souffissante Borchtochte ende seker oft andersints Wettelijck te voorsien, die moet instaen ende verantwoorden ofte betaelen de schult daer vooren t'arrest gedaen is.

IV.

Eenen vreemden Persoon gearresteert moet in 's Princen vangenisse gaen, totter tijdt toe dat hy borge ofte cautie gestelt heeft van daer te rechte te staen, ende 'tgewijsde te betaelen ofte voldoen.

V.

Vreemt Persoon willende eenen anderen vreemden Persoon ofte syn goet binnen der voorseyde Stede ende Lande arresteren, es schuldich (dies versocht zijnde) terstont voor twee Schepenen cautie en Borchtochte te stellen met Poorterlijcken ofte resseanten sekere, ofte wel met panden souffissant naer de gelegentheyt ende grootheyt vander saecken voor alle costen schaeden ende interressen die de gearresteerde soude mogen doogen ende supporteren.

C Weer-

VI.

Weerlijcke goedingen van Priesters ende van andere Geestelicke Persoonen mogen gearresteert worden binnen der Stede Vryheyt ende Lande van Dendermonde voor schulden daer gecontracteert.

VII.

Gehuwede Vrouwen en zijn niet arresteerlijck, ten waere openbare Coop-vrouwen, om schulden by hen-lieden gecontracteert in faict van haerlieder Coopmanschap.

VIII.

d'Officiers der voorseyde Stede en sullen om Civile saecken niemant vermogen in vangenisse te houden onverwonnen ende onverbonden, indien sy goeden ofte souffisanten seeckere ende Borchtochte stellen van te rechte te staen voor die vander Weth vander selver Stede, ende 't gewijsde te volcomen, op pene van by de selve Officiers te vallen in alle costen, oft schaeden, ende interressen.

IX.

Sonder dat den gearresteerden sal mogen gestaen met cautie Juratoire, ten sy dat den Rechter uyt de circomstantien vande Persoonen ende gelegentheyt vande saecke anders vonde te behooren.

X.

Die eenich gearresteert goet heeft binnen synen huyse, ofte bewaernisse, ende den last van 't selve bewaeren aenveert, ende dies niet tegenstaende wech laet dragen ofte versteken, es schuldich te verantwoorden ende in te staen de schult ofte actie daer vooren 't selve goet gearresteert was, totte weerde vanden selven goede.

XI.

Eenen Crediteur verkregen hebbende sententie, heeft keure ende optie die ter executie te leggen, soo wel voor 't principael als costen, op den eersten opgeroepen ofte op den garrandeur al en waere in 't aen-nemen van den garrante geene Protestatie

noch reservatie vande selve optie gedaen, den geexecuteerden nietemin geheel blyvende in syn verhael by actie op den garrandeur ofte by executie over-nemende 't recht vande sententie.

XII.

Soo verre de Debiteur geexecuteert zijnde by apprehentie van synen Persoon weygeringe doet, oft dilayeert den Crediteur te voldoen, men sal mogen useren van andere middelen van executie tot genoech doene, sonder renunciatie vande voorgaende, als wesende concurrente remedien.

XIII.

Insgelijcx als den Crediteur d'executie begonnen heeft by afwinninge ende beducht niet toe te schieten, vermach gedurende de selve executie andere goedingen vanden debiteur te doen aenslaen ende saisieren, om daer aen naer de vercoopinge van het eerste aengeslegen goet, de reste van syn schult te verhaelen.

RUBRICA IV.

Van vrede te geven.

I.

DE gene vreese hebbende van misdaen te worden van eenen Poorter oft andere, vermach hem te doen versekeren, ten welcken fijne hy hem sal addresseren aenden Rechter die dien aengaende sal ordonneren naer behooren.

II.

Die versekert wilt wesen, oft vrede begeert is schuldich van gelijcken te doen.

III.

Als de verseeckerthede oft vrede geordonnneert ofte gedaen is, die gene den anderen iniurierende met woorden, sal verbeuren voor d'eerste reyse de boete van twintich Ponden parisis, de

sis, de twee deelen tot proffijte vanden Heere, ende 't derde vande Stadt, ende die daer-en-boven blijft continuerende, verbeurt de boeten van dertich ponden parisis, te bekeeren als vooren, ende voorts op arbitraire correctie naer het bevint vande saecke.

IV.

Ende indien de iniurie gebeurde met wercke sal corporelijck gepuniert worden ofte andersints arbitrairelijck naer de miriten ende exigentie vande saecke ter discretie vanden Rechter.

RUBRICA V.

Van Afwinningen, decreten ende vercoopingen van panden metter minne.

I.

DEn Crediteur mach tot verhael van zijne schult te Procederen by clachte tot in handen-wijsinge vande gronden van erven, huys ofte meuble van synen debiteur, 't zy dat die daer op gerealiseert is ofte niet.

II.

Welck wijsdom in handen gedaen zijnde, is den Proprietaris indien hy t' afgewonnen goet selve gebruyckt schuldich 't selve te ruymen ende daer af te scheeden binnen drye Maenden daer naer, indient den afwinder belieft, ende soo verre dat 't selve in huere beseten wort, sal de Iaerlicxsche bate loopen tot proffijte vanden Crediteur, ende sal den huerder aenden Proprietaris niet mogen betalen naer dat hem van twijsdom in handen Insinuatie by Officier gedaen is, op pene van ander mael te betaelen.

III.

Naer welcke drye Maenden ende niet eer, vermach den Crediteur, ofte syns actie hebbende, de selve goeden te decreteren

ende doen vercoopen by subhastatie, met 't bernen van dry keerssen, inder manieren hier naer volgende.

IV.

Te weten naer sommatie ende saisissement wort gedaen een Sondach Kerck-gebodt, ten minsten veerthien daegen voor 't bernen van d'eerste keersse, ende geplackt drye brieven soo wanneer 't decreet geschiet om huysingen staende binnen der Stede van Dendermonde, eenen aende Kercke, den anderen aen 't huys datmen ten decrete bringht, ende den derden aen 't Stadt-huys: ten platten Lande twee brieven, den eenen aende Kercke vande Prochie daer 't goet gelegen is, ende den anderen aende Vierschaere ofte plaetse daer Schepenen heur-lieder ordinaire vergaderinge zijn houdende, inhoudende de causen daerom het afgewonnen goet gedecreteert wordt, oock de plaetse met kanten ende abouten daer 't selve gestaen ofte gelegen is, ende de naemen vande Proprietarissen, ofte den gene hem de proprieteyt aen draeght, oock de lasten die daer op geaffecteert zijn, soo verre den Decretant die kan achterhaelen, midtsgaders hoe vele 't selve in huere ofte pachte geldende is.

V.

Jegens 't branden vande welcke keersse sal den Debiteur ende den genen 't af-gewonnen goet hem aendragende, midtsgaders de Crediteuren diemen weet, geinthimeert worden ten Persoone, ofte t'heur-lieder Domicilie, wel verstaende dat indien sy onder de Jurisdictie vande Vierschaere niet en woonen, sullen de Inthimatien t'heur-lieder residentien geschieden, by besloten brieven vande Schepenen, ende soo verre den af-winder hem-lieden ofte heur-lieder Domicilie (naer debuoiren aende Gebueren ende andersints dien aengaende gedaen) niet en kan achterhaelen, oft dat hem niemant en presenteert die d'Inthimatie over hem-lieden aenveert, sullen de selve gedaen worden ten bretesque.

VI.

Ten dage onime comende, ende gebrandt wordende d'eerste keersse

ste keersse sal den vervolger van decrete 't voorseyde goet moeten in-stellen.

VI.

d'Eerste keers-berninge gedaen zijnde, soo salmen binnen veerthien dagen daer naer bernen de tweede keersse, doende, als vooren kerck-gebodt, plackinge van brieven, ende Inthimatien als vooren, behelsende boven dien de plack-brieven den prys daer op dat 't goet staet.

VIII.

Ende binnen veerthien dagen daer naer sal gebrandt worden de derde ende laetste keersse, mits kerck-gebodt, plack-brieven ende Inthimatien als vooren.

IX.

De gene op wie de derde ende laetste keersse uyt gaet bedijt waerachtich kooper vanden voornoemden goede, ende mach hem daer in doen erfven 't eynden vande veerthien dagen; dies vermach den Proprietaris binnen den selven tijdt 't voorseyde decreet te purgieren, mits betaelende 't gene daer vooren 't selve decreet is gedaen, met alle Wettelijcke kosten van dien.

X.

Om dat elck te bet van syne penningen soude mogen bewaert zijn, soo is de gene op wien sulck goet ter lester keersse blijft, gehouden seker souffissant te doen binnen derden daege naer 't uytgaen vande selve derde ende laetste keerssen, voor de penningen die hy furnieren moet, op pene indien hy danof in gebreke waere, te betalen 't fol renchier met de kosten daer aen klevende, daer vooren hy sal mogen heerlijck geexecuteert worden, by vangen van synen Persoon ofte verkoopinge van synen goede, ende sal de vervolger van decrete vermogen 't selve goet van nieuws te brengen ter naester Vierschaere t'eender keers-berringhe, ten koste vanden voorseyden laetsten verhoogere, op de voorgaende Kerck-geboden, ende mits doende danof alleenelijck een nieuw Kerck-gebodt, ende inthi-

inthimerende daer toe den laetsten verhooger, mitsgaders de gene die daer te vooren geinthimeert zijn geweest.

XI.

Soo verre den Decretant syne volle schuldt niet en kan becomen aen het gedecreteerde goet, blijft onverlet om te verhalen 't gene datter aen gebreckt op d'ander goederen van synen Debiteur, ende elders daer ende soo hy te raede wordt.

XII.

De kosten vanden decrete, wandel-koop, marck-gelt, ende alle andere sullen comen tot laste vanden gedecreteerden goede, gereserveert de gene vander erffenisse die gedooght sullen worden by den Kooper ongemindert den principalen prys.

XIII.

Als by den Debiteur tot versekerthede vande schult aenden Crediteur gelevert is roerende pandt, ende in 't vriendelijck dan-ofgeen betaelinge konnende gecrygen, vermach die te brengen ter Vierschaere van Schepenen, doende daer toe Inthimeren de gene die den pandt toe-behoort, te weten, indien hy resideert onder de Vierschaere, drye dagen voor de Vierschaere t'synen Persoone oft Domicilie, ende af-woonende acht dagen te vooren, met besloten briefven ter plaetsen van synder residentie.

XIV.

Ende ten daege vande Vierschaere gehoort by Schepenen 'tRapport vanden Bode, wert den vervolger gehouden den selven pant aldaer t'exhiberen, ende indien den geintimeerden niet en compareert, soo wordt den pandt gewesen in handen vanden vervolger, die daer naer op eenen ordinairen marckt-dach tusschen den thien ende twaelf uyren voor den noen den selven publicquelijck ter vergaderinge vanden volcke by Officier mach doen verkoopen, meest-biedende de naeste, wel verstaende dat tusschen het wysdom in handen, ende den Marckt-dach ten minsten moeten wesen dry dagen, anders sints sal den anderen naesten marckt-dach moeten verwacht worden, ende indien ter

plaet-

plaetsen daer 't wysdom in handen gedaen is, geen ordinaire Marckt en is, soo sal de verkoopinge geschieden ter ordinaire Vierschaere daer 't wysdom in handen gegeven is, ten naesten Wettelijcken dage.

XV.

Aengaende Renten besedt ofte onbesedt, Actien, Obligatien, payementen oft andere, die in pande ofte versekerthede gestelt worden, sullen oock verkocht mogen worden by den Crediteur inder manieren voorschreven; dan dat den Crediteur voor de vercoopinge gehouden sal zijn te doen doen een Kerck-gebodt, met eenen plack-brief.

XVI.

Dies vermach den debiteur den vercochten pandt te lossen binnen seven daegen naer date vande Insinuatie vande vercoopinge, mits opleggende de schult ende alle Wettelijcke costen,

RUBRICA VI.

Vande hueringen van huysen erven mitsgaeders van werck-lieden.

I.

HUere gaet voor coop, soo wel aengaende de Leenen, gronden van erven, huysen, als andersints.

II.

Den verhuerder en mach de huere vanden huyse ofte erve de selve niet benemen, noch doen verhuysen, ten waere bespreck ter contrarien, ofte dat den huerder de selve onbehoorlijck gebruyckte, ofte by authoriteyt van Justitie uyt causen van oneerbaerheyt, onpaisibelijck inde gebuerte, ofte andere gelijcke redenen.

III.

Huere van huysen binnen der Stede van Dendermonde es executoire, soo op den Persoon als roerende Catheylen-goet vanden huerder binnen den selven huyse wesende, oft daer die souden mogen gevonden wesen binnen der Stede van Dendermonde ende Vrijheyt van diere.

IV.

In executie es den verhuerder gepreferert voor alle schultheesschers vanden huerder, geene anterieure hypotecque hebbende, inde roerende meublen ende Catheylen vanden selven huerder wesende int gehuerde huys, niet alleenelijck tot dat die vercocht zijn, maer soo lange als die onder den executeur, Justitie, oft Stock-houder zijn.

V.

Op de wassende vruchten noch staende op den gront, mitsgaders vervoethede, dricht ende verwas van houte die den Pachter heeft in 't gehuert goet, oock den messinck op 't Hof, ende Visschen in den wal, wort den verhuerder geprefereert voor alle crediteuren, niet alleenelijck voor het loopende Jaer vanden Pacht, maer oock voor twee voorgaende onbetaelde Jaere mitsgaders 't volcomen vanden in houden vande voorwaerde.

VI.

CAtheylen ter goeder trouwen vercocht ende geweert vanden verhuerden goede, en hebben geen vervolch voor huyshuere ofte Pachte, ten waere gedaen by simulatie ofte fraude vanden huerder.

VII.

Soo wie van huere van Landt, 't sy behuyst liggende ten platten Lande, oft oock inde Vrijheyt deser Stede, langer gebruyct dan sijnen tijdt sonder nieuwe voorwaerde, es gehouden te betaelen de verseten huere, gelijck hy 't Jaer te vooren betaelt heeft, ende vermach in 't gebruyck te blyven het geheele Jaer daer

daer inne hy getreden is, maer t'eynden van dien es schuldich te ruymen: maer int regard vande huysen ende erfven binnen de voorseyde Stede, en sal den huerder maer mogen blijven den tijdt van drie maenden betaelende naer rate van tijde.

VIII.

Alle hueraers blijvende int gebruyck vande gehuerde Landen jegens den danck ende wille vanden Proprietaris naer het expireren van huerlieder voorwaerde ende den voorseyden tijt, sullen by de selve Proprietarissen voor den Rechter opgeroepen ende gedachtvaert mogen worden tot afstant vanden selven goede, omme opde ruyminge, costen, schaden, ende interesten, die den Proprietaris by faulte vande selve ruyminge gedooght ende gesuppoteert sal hebben, by den voorseyden Rechter geordonneert te worden soo 't behooren sal.

IX.

Als den huerder overlijdt voor t'expireren vande huere, soo versterft 't recht van dier op sijne Weduwe voor d'een helft, dies worden de selve Hoirs over huerlieder helft verobligeert elck in solidum, ende d'Hoirs vande Weduwe (soo verre sy de selve huere gedurende oock quame t'overlijden) gehouden van gelijcken, alles ten Waere bespreck ofte consent ter contrarien.

X.

Den Pachter en vermach niet afte houwen eenige Jonge opgaende Boomen boven de negen Jaeren, alwaer 't dat hy binnen den voorgaenden termyn die hadde laeten op-wassen, als synde de selve schuldich naer de negen Jaeren te volgen den Meester, sonder danof aen den Pachter recompense te moeten doen.

XI.

Slach-bosch ende slach-hout, daer Haeck ende Byl over ge-

gaen heeft en mach den Pachter die maer eens houwen binnen den tijdt van synen Pacht.

XII.

De gene hem verhuert hebbende, 't sy Metselaer, Timmerhandt-wercker oft andere om eenich werck oft dienst te doen, moet 'tselve alsoo volkomen, ofte partye macht doen doen t' synen coste, ende hem sommierelijck daer in doen Condemneren, ende niemant en sal den persoon eenich werck elders mogen geven, geadverteert zijnde van synen gebreke; op pene van te betaelen schaeden ende interressen ten proffijcte vanden gevere vanden eersten wercke.

RUBRICA VII.

Van Renten mitsgaders ongeoorloofde Contracten ende Finantien.

I.

GEene renten en mogen geconstitueert worden met waere ofte Coopmanschappe, ende daeraf blijckende syn de Contracten van onweerden, al waert dat de letteren van Constitutien anders inhielden, ten waere dat de selve Coopmans goeden al vooren geestimeert waeren ten justen prijse naer gemeenen Marct-ganck, ende ten advenante vanden penninck sesthien, ofte in Lijf-renten, te weten 't eenen lijfve den penninck achte, ende ten twee lijfven den penninck thien.

II.

Alle renten geconstitueert onder den Justen ende geoorloofden prijs, ofte daer de Cooper hem reserveert syn Capitael te mogen repeteren alst hem belieft, syn van onweerden ende sullen de Coopers arbitrairelijck gepuniert worden.

Alle

III.

Alle besetten ende hypotecque van Renten op huysen oft erfven staende oft liggende binnen der Stede oft Vrijhede van dien, moeten gedaen wesen voor Ampman ende Schepenen der selver Stede, ende de gene daer buyten staende ende liggende, voor den Rechter daer onder die sorteren, ofte anderssints sullen gehouden zijn voor nul ende van onweerden.

IV.

Contracten gemaect by Finantien van eenige Coopmanschappe ofte waere hoedanich die zy, daer af geen volcommen leveringe gebeurt en is, maer sonder leveringe te doen by den vercooper, ofte andere uyt sijnen naeme belooft es gelt daer vooren te geven, oft oock ter handt gedaen, min bedraegende dan den eersten besprooken prijs, dat de vercochte ende gelеverde waere ofte Coopmanschappe daer naer den vercooper, ofte andere Persoon by hem uytgemaect weder vercocht ende over gelaten wierden ten verliese, sullen van onweerden zijn, ende de geene daer vooren yet belooft ofte ontfaen hebbende, ongehouden zijn, 'tselve te betaelen anders noch breedere dan hy in clare penningen vanden eersten vercooper ofte sijnen facteur geprofiteert hadde, alwaert oock dat d'obligatie ende verbanden anders inhielden, ende boven dien sal sulcke vercooper arbitrairlijck gecorrigeert worden.

V.

Contracten gemaect in Taveernen te Wijne ofte te Biere binnen der Stede Vrijheyt ende Lande van Dendermonde vermachmen te wederroepen, ende daer af te scheeden, mits by den genen diet beraut betalende het gelach daer op verteert, ende restituerende den Godts-penninck ter causen van dien gegeven, ende doende daer aff d'Insituatie aen partije ter hant zijnde, ofte t'zijnder Domicilie, ofte emmers aenden

Weert daer het Contract geschiet is, als den mede contractant daer geene wooninge en heeft, ofte in gevalle den Weert niet te huys en waere, aen sijne Huysvrouwe oft andere van sijne huysgenooten, alles in presentie van twee getuygen ende voor Sonnen onderganck s'daeghs naer 'tbesluyten van den Contracte.

RUBRICA VIII.

Van Præscriptien.

I.

ALle actien personele, reele ende mixte, mitsgaders het recht van Proprieteyt, worden geprescribeert binnen den tijt van dertich Iaeren, oock sonder title, maer ter goeder trawen, uytgesteken tegen Cloosters, Kercken, ende Godts-huysen, in saecken vanden Prince, Steden, ende gemeenten, oock jegens onbejaerde, ende uytlantsche, furieuse, ende prodigue, oft andere gepreviligeerde persoonen, jegens de welcke men prescribeert als naer rechte.

II.

In materien van delicten, injurien ende diergelijcke sal gevolcht worden de dispositie vande geschreuen rechten.

III.

Soo oock sal aengaende de servituten discontinuele.

RUBRICA

RUBRICA IX.

Van Giften.

I.

NIemant en mach geven ende behouden, maer wel reserveren het vsufruict.

II.

Elck Persoon sijns selfs wesende ende sijne goede sinnen ende verstant hebbende, mach disponeren by giste tusschen levende ende metter warmer handt van sijnen goede, met sulcke conditien restrictien ende modificatien als den gevere belieft, behoudens dat de selve geaccepteert worden by den begiften ofte yemant uyt sijnen name, 'tsy publicquen ofte priveen Persoon bestaende ofte niet bestaende, ende dat vande gegeven partijen behoorlijcke leveringe ende traditie geschiede: wel verstaende dat de saecken van ondanckbaerheyt, ende van't vercrijgen van Kinderen naer de selve giften, mitsgaders van inofficieusiteyt, sullen blijven achtervolgende de dispositie vande geschreven Rechten.

III.

Huwelijcke Gifte erft ipso facto den begiften, 'tsy dat die Iudicielijck gedaen es ofte niet, sonder daertoe van noode te sijne ander acte van erfenisse ofte traditie te doen, uytgesteken van Leenen, daer in gevolcht sal worden de costume vanden Hove daer af de selve gehouden zijn.

RUBRICA

RUBRICA X.

Van Borchtochte.

I.

BOrge blijvende ter saecken van arreste bedijt daermede principael, convenierlijck ende executeerlijck sonder ordre ofte excussie ter vulcomminge van 'tgewijsde op 'tselve arrest, oock inde cause van appelle mette boeten, costen, schaden ende interesten daer aen clevende, alwaert oock dat de principaele gearresteerde ofte andere 'tgarrandt over den selven Borge aengenomen hadden ende gecondempneert waeren, staende nietemin 'tselve ter optie van partije obtinerende.

II.

De gene hem borge gestelt hebbende voor eenen anderen apparent beschaedicht te zijn, ofte lange gestaen hebbende inde Borchtochte, ofte die om de Borchtochte geconveniert wort, ofte dat den debiteur hem absenteert, ofte fugitif bedijt, vermach den principaelen op te roepen om van de Borchtochte ontslegen te zijn, ofte contreseker t'hebben.

III.

Elck vermach te betaelen de schult daer vooren hy borge es, ende es den Crediteur gehouden hem te geven cessie van actie, mitsgaders te leveren d'obligatien ende bewijsen soo verre dan of eenige zijn, ten waere dat hy den borge ontsloege van sijne Borchtochte.

IV.

Vrouwe Persoonen heurlieder selfs zijnde vermogen henlieden als borgen te verbinden, mits int doen vande Borchtochte afgaende 'tbeneficie van 'trecht genaemt 't Velleiaen, alvooren geinformeert zijnde vanden effecte van dien, altijts uytgesteken de saecken ende exceptien daer sy naer rechte vermogen simpelijck ofte absolutelijck Borgen te bedydene,

Van

RUBRICA XI.

Van Naerhede.

I.

NAerhede van bloede heeftPlaetse soo wel in leenen als erf-ven ende huysen gestaen ende gelegen binnen der Stede, Vryheyt, ende Lande van Dendermonde.

II.

Indien datter meer Caelengierders zijn, de naeste bestaende vanden vercooper wort gepresereert, ende van twee oft meer al even naer bestaende d'outste vande syde daer af de vercochte goedingen gecomen zijn, prefereerende den Man voor de Vrouwe alwaer hy Ionger van Iaeren.

III.

Alle Caelengierders ziin gehouden haer-lieder Calaigne te moeten doen ende vervolgen voor erffenisse, indien de behoorlijcke Kerck-geboden danof gedaen zijn, uyt-gesteken uyt-lantsche ende onbejaerde Kinderen, die comen mogen binnen Jaere ende daege naer date vande selve erffnisse, op pene van dies versteken te zijn.

IV.

Ende geen Kerck-geboden gedaen zijnde, es eenen yegelijck toe-gelaeten de selve Naerhede 'taenveerden binnen den Jaere naer erffnisse, ende niet daer naer.

V.

Als gestruyckte goedingen vercocht worden met andere partyen in eenen coop, ende Naerhede geboden wert, heeft den Cooper keure ende optie aenden naerlinck te laeten alle de partyen t'saemen, ofte alleenelijck de gestruyckte goedingen, mits betaelende d'estimatie naer advenant vande weerde vanden Coop-

 De

De Naerhede gekendt ofte aengewesen zijnde, is den Calengierder gehouden sijne penningen te furnieren binnen seven dagen daer naer, op pene van vervallen te syne van 't recht vande Naerhede.

VII.

In Gifte en valt geen Naerhede, noch oock in mangelinge, ten waere dat die gedaen waere met bestiaelen, Iuweelen ofte andere roerende meublen ende Cattheylen, in welcken gevalle den naerlinck daer vooren betaelen sal de weerde van dier, ter estimatie van Persoonen dies verstaende.

VIII.

Van geconquesteerde goeden en valt geen Naerhede van bloede: dan als den Conquesteerder den vercooper van bloede bestaende, in het vercrijgen ende erffenisse vande selve goeden verclaert heeft, die te willen behouden inden struyck daer uyt sy gecomen zijn.

IX.

Den Naerlinck van bloede is gehouden op eedt te verclaeren, alst den Cooper versoeckt, dat de Naerhede geboden wort 'tsynen proffyte, ende niet van eenen anderen, ende moet daer after erfven comen.

X.

Van Renten 't zy losselijcke ofte onlosselijcke en valt geen Naerhede van bloede, behalven van Renten op leenen beset zijnde.

XI.

Als Renten vercocht ofte vertransporteert worden den Debiteur wordt gepreferee rt om den transport oft alienatie te te mogen aenveerden voor sulcken prijs als die gedaen is, daer af men gehouden is hem de Insinuatie te doen, ende int cas van refus ofte dilay, ofte by faute van reele ende volcomen betaelinge ofte voldoeninge volgende den Contracte ten hoochsten binnen seven daegen naer de selve Insinuatie wert ipso facto daer afversteken.

't Welck

XII.

't Welck oock plaetſe heeft in alle obligatien ende ſchulden van commeren.

XIII.

Ende als de bylevinge van eenige Rente vercocht wort, ſoo en heeft niet alleenelijck den Rent-geldere ſulck recht, maer oock den Proprietaris vande ſelve Rente, den welcken concurrerende metten voorſeyden Rent-geldere wort gepreferéert.

XIV.

Soo wie part oft deel heeft in eenigen grondt ofte huys, mach verſoecken ende wort ontfangen ter naerhede, indien dat yemandt daer in oock deel hebbende ſyn part ofte deel vercochte aen een andere, die daer in geen deel en heeft, prefererende altijdts den genen daer in het meeſte deel hebbende, ende ſal ſulcken naerlinck gepreferéert worden voor den naerlinck van bloede beſtaende.

XV.

De gene recht van Naerhede hebbende, 't zy van bloede, gemeenſaemheyt, ofte van commere, vermach den vercooper ende cooper te doen verclaeren by eede, oft de vercoopinge inder waerheyt geſchiet is in ſulcker manieren, ende voor ſulcken prijs alſt Contract behelſt.

XVI.

De Proprietaris ofte Meeſter verhuert hebbende ſyn huys ofte ander goet, 't zy leen ofte erve, ende bevindende 't ſelve by den huerder in 'tgeheele ofte deele voorts verhuert zijnde, is den naeſten om 't aenveerden, ende 't ſelve voorts te verhueren, ofte anders ſynen wille daer mede te doen, ſonder den voor-pachter ofte naer-pachter eenige baete te moeten geven, wel verſtaende dat de voornoemde Proprietaris ofte Meeſter gevraecht zijnde by den Pachter aen-gaende de voorſeyde voort verpachtinge, ſal ſyn optie terſtonts, immers binnen derden daege, gehouden zijn te verclaeren, ende indien hy daer af

niet gevraeght en is geweest als vooren, sal de selve optie ofte verclaringe mogen doen binnen ses weken naer dat de selve voort-verpachtinge 'tsynder kennisse gecomen is,ende daer den Proprietaris syn goet niet en aenveert als vooren, blijft in syn geheel ende optie om t'hebben inninge ende volcominge van syne voorwaerde op den voor pachter ofte naer-pachter, sonder Innovatie vande Voorwaerde, ten waere anders besproken ende geconveniert by de Voorwaerde.

RUBRICA XII.

Vande Rechten van Gehuwede lieden ende heur-lieder gemeensaemheyt.

I.

MAn ende Wijf worden metten Huwelijcke gemeene in alle heffelijcke goederen mitsgaders in alle mobilaire baten ende commeren hem-lieden respective toe comende,soo wel voor, als binnen 'tHuwelijck, oock inde conquesten mobilaire ende immobilaire 'tselve geduerende gedaen,wel verstaende dat aen-gaende de leenen sy hem-lieden reguleren sullen naer de Costumen vande Leen-hoven daer af die gehouden zijn.

II.

Den Man behoort toe de geheele handlinge ende administratie van alle de gemeene goedingen ende conquesten, ende vermach danof te disponeren sonder fraude by alderhande Contracten tusschen levende ende oock by Gifte metter warmer handt 't synder believe sonder 't consent van syne Huysvrouwe, uytgesteken vande geconquesteerde leenen daer sy ter erven gecomen is.

III.

Soo hy oock mach geduerende het Huwelijcke synen wille doen

doen ende disponeren sonder fraude als vooren metten turf, moer, mergele, cleem, savele, steen in d'aerde liggende, ende dier gelijcke 't zy in leen ofte erve van wat zyde die comen, all oock voor meuble gereputeert zijnde.

IV.

De erf-achticheyt, ende losselijcke ofte onlosselijcke besette Renten comende vander zyde vande Vrouwe, en mach den Man niet alieneren ofte belasten; noch eenichsins danof disponeren, sonder haer expres consent, ende mits by haer vande erf-achticheyt uyt erven gaende.

V.

Al ist soo dat tot noch toe gebruyckt mach geweest hebben, als eenich leen, erfve, ofte besette onlosselijcke ofte los-rente vande zijde vanden Man oft Wijf gecomen zijnde, vercocht wordt geduerende haer-lieder Huwelijck, ende ander leen, erfve, ofte besette Rente mette penningen gecocht, dat de selve erf-achtichede ende Rente gerekent ende gedeelt is geweest int scheeden vanden bedde als conquest, nochtans om meerder egaliteyt t' observeren, ende te schuwen alle occasie van misverstandt, soo sal nu voortaen inden gevalle van sulcke alienatie ofte belastinge van eenige leenen, erfve, losselijcke, ofte onlosselijcke besette Renten, van d'een oft d'ander zijde gecomen, daer van ter eerster doot recompense ende instandt moet geschieden, eerst uyt de geconquesteerde immeuble goedingen, ende daer naer uyte deel-saeme mobilaire goedinge, ende by gebreke van al dien totter eender helft uyt de goederen vanden anderen, Behoudens recht van bylevinge aenden Lancxstlevenden, gelijck hy gehadt soude hebben op de veralieneerde ofte geloste goederen, oft Renten.

VI.

Gelijcke recompense sal gebeuren indien d'erf-achticheyt van d'een of d'ander zijde binnen Huwelijcke wort ontlast van eenige besette Renten ofte reele servituten, behoudens

 by le-

bylevinge op de recompense, die geschieden sal d'Hoirs vanden overledene, in sulcker voegen al oft de penninghen geemployeert hadden geweest in coope van besette los-rente, dies sal de lancxlevende Iaerlijcx derven vande bylevinge hem competerende opde ontlaste ersachticheyt soo vele als d'helft vande croisen vande geloste Renten bedraeght.

VII.

Gehuwede Vrouwen en mogen hemlieden selven noch heurlieden Mans niet belasten nochte prejudicieren by eenige contracten ofte dispositien inter vivos, ofte metter warmer handt, ten waere openbaere Coopvrouwen in faict van haerlieder handel alleenlijck, die daermede hemlieden ende heurlieder Mans verobligieren mogen, ende daeromme convenierlijck ende executierlijck zijn.

VIII.

De conjoincten en zijn niet gehouden vanden delicte ofte crim by d'een oft d'andere binnen Huwelijck gecommitteert.

IX.

Man ende Wijf voor verbant van Huwelijcke mogen tracteren ende maecken Huwelijcxsche contracten, sulcke als hemlieden belieft, die tusschen hemlieden ende heurlieder Hoirs effect sorteren sullen, wel verstaende indien daerby tot proffijcte vanden lancxlevende gedisponeert ofte gegeven wort dovaire conventioneel, dat hy ten scheeden vanden Huwelijcke danof sal mogen renunchieren ende hem houden aen 't costumier, 'tsijnder keure ende optie te verclaren binnen ses weken naer 'tóverlijden, ten waere datmen by den voorseyden contracte van Huwelijcke sulcke optie speciaelijck waere afgegaen.

X.

Binnen Huwelijck en mogen de conjoincten by geenen middel malcanderen begiften noch verschoonen, niet meer by testamente als andersints, dan met 'tgebruyck van een huys ende erve

erve binnen der Stede oft Vrijhede gestaen ende gelegen,'tleven vande lancxlevende geduerende.

XI.

Wel verstaende dat oock den genen vande conjoincten maeckende den anderen executeur van sijnen Testamente, vermach hem in die qualiteyt te legateren een tamelijck Iuweel, sonder fraude naer qualiteyt ende gestaethede.

XII.

Indien eenige ersachticheyt van d'een oft d'ander sijde gecommen, binnen Huwelijcke vermangelt wort, so sal 'tgeene daervooren verceregen, houden de natuere vanden vermangelden.

XIII.

Leenen ende gronden van erven gecocht voor Huwelijcke, volgen die gene die de selve ten Huwelijcke gebrocht heeft, alwaert dat hy daerinne niet geerst en waere, behoudens dat van sulcx, als binnen 'tHuwelijck daer vooren betaelt es aenden anderen, totter helft recompense gedaen sal worden,

XIIII.

Den man en mach niet aenveerden noch renunchieren de successie binnen Huwelijcke vallende op sijn Huysvrouwe sonder haer consent, soo sy oock sulcx niet en mach doen sonder authorisatie ofte consent van haeren Man, ende indien by d'een ofte d'andere danof refus gedaen wierde, so sullen Schepenen uyt heurlieder officie daerinne voorsien.

XV.

Man ende Wijf en mogen niet disponeren by Testamente ofte anderen uytersten wille, ofte gifte naer de doot, van eenige goeden in prejuditie vanden rechte costumier, ofte conventioneel vanden lancxlevenden, ten waere by consente vande selve.

XVI.

Als binnen Huwelijck toecompt eenige successie vande goedingen d'een of d'ander sijde vande conjoincten schuldichzijnde te volgen, aldaer de schulden vanden gemeenen commere excederen

cederen de gemeene deel-saeme baete, soo sal in dien gevalle d'excrescentie vande commeren gedooght worden by den genen alleene op wien de successie gedevolveert is, ende indien de selve geduerende 't Huwelijck betaelt is, sal danof aenden anderen conjoinct ofte syne Hoirs recompense gedaen worden.

XVII.

Man oft Wijf en competeert geen recht reel van by-levinge aende immeuble goedingen binnen Huwelijcke veralieneert gecomen van d'een oft d'ander zijde, maer sullen hem-lieden reguleren naer de dispositie vanden vijfden Articul.

RUBRICA XIII.

Vande macht van Vader ende Moeder op haer-lieder Kinderen, ende hoe die haer-lieder selfs worden.

I.

Kinderen zijn ende blijven inde macht ende bedwanck van haer-lieder Vader ende Moeder tot dat sy vijf-en-twintich Iaeren oudt zijn, ten waere dat sy by Huwelijcke, emancipatie, Priesterschap, oft anderen staete by den welcken men syns selfs bedijt heurlieder selfs bedegen waeren,

II.

De Kinderen mogen geemancipeert ende buyten broode gedaen worden met kennisse van saecken op 't versoeck van Vader ofte Moeder, ende advijs van vrienden ende maegen, om voortaen haerlieder eygen proffijt te doen, ende andersins haerlieder selfs bekent te zijn.

III.

Giften gedaen aen geemancipeerde Kinderen, moeten beleyt worden soo wel in proprieteyten als bladinge ten proffijte vande

vande begifte, ten waere anders by den gever besproocken.

IV.

Als de geemancipeerde Kinderen soo jonck zijn, dat sy hemlieden selven oft het goet hem-lieden toecomende by gifte oft andersins apparentlijck niet wel en souden regieren konnen, soo sullen sy met kennisse van saecken voorsien worden van eenen Curateur, die Schepenen daer toe bequaem sullen vinden, 'tsy Vader oft Moeder, ofte andere t'haer-lieder discretie.

V.

Giften gedaen aen ongeemancipeerde Kinderen volgen in proprieteyt de selve Kinderen, sonder dat Vaeder oft Moeder daer aen ander recht hebben dan de administratie, gebruyck ende bladinge van dien gedeurende heurlieder onbejaerthede, mits seker doende voor de restitutie vanden gegeven goede ter discretie van Schepenen, sonder nochtans vande selve heurlieder administratie ende gebruyck rekening te moeten doen, Al ten sy anders by den gever besproken.

RUBRICA XIV.

Vande Voochdye van VVeesen.

I.

DE lancxlevende Vader oft Moeder is de naeste ter Vooghdije van sijne onbejaerde kinderen, ende naer hemlieden de naeste bestaende die hemlieden souden connen succederen daertoe nut, bequam, ende souffissant zijnde.

II.

Als een Poorter oft Poorterse overleden is achterlatende weesen, is den houder oft houderigge, Vader oft Moeder zijnde vande selve weesen, mitsgaders den naesten vrient bestaende van des overledens zijde, gehouden te compareren in rechte, om over

selve Weesen Voochden gecreert te worden, ofte van ander te doen voorsiene, ende dat ten lancxsten ses weken naer d'overlijdene, opde boete van dry ponden parisis.

III.

Indien den hauder oft hauderigge niet en is Vader oft Moeder vande Weesen, of datter geen hauder ofte hauderigge en is, soo zijn gehouden te compareren de twee naeste bestaende vrienden den eenen vande Vaderlijcke, ende den anderen vande Moederlijcke zyde, ten waere dat den overleden hem-lieden voorsien hadde van Voocht testamentaire, den welcken sal gehouden zijn te doen de boven geschreven debuoiren, alles binnen den voorseyden tijdt, ende op de boete als-vooren.

IV.

Soo verre de naeste bestaende van een poorterlijcke Weese geen Poorters en waeren ofte geenen souffissanten poorterlijcken oft anderen seker doen en costen, of dat sy tot 't bedienen vande Voochdye niet bequaem en waeren, sullen andere gemaeckt worden soomen sal bevinden te behooren.

V.

Alle Voogden zijn gehouden seker te stellen voor haer-lieder administratie, uytgesteken Vooghden testamentaire.

VI.

De gene, Voochden bedegen wesende, zijn gehouden veertich daegen naer de voorseyde ses weken, te redden ende liquideren het sterf-huys ter presentie vande gemeen naeste vrienden ende maegen vande Weesen, mitsgaders ter Weese-caemer ofte Wette over te bringen by claere specificatie den staet van alle de goedingen die hem-lieden by verdeelinge, liquidatie oft andersins uyt den selven sterf-huyse toe-comende zijn, mette schulden daer mede de Weesen belast blijven, om ten Weesen boecke ofte registre gestelt te worden, op de boete van twintich ponden parisis, ten ware redelijcke onschult vande Voogden, daer toe sy als-vooren ontfaen sullen wesen.

Indien

VII.

Indien de Weesen verstorven zijn eenige baguen, juweelen ofte andere Cattheylen, sullen de selve alle, oft in partijen, by advijse van Vrienden, ende consente van Ampman ende Wees-meesters ofte Weth mogen vercoopen, mits remploy vande penningen tot proffijte vande Weesen.

VIII.

Als de Weesen soo veel incomens niet en hebben, dat sy daer mede in redelijcheyt connen onderhouden worden, soo sullen de Vooghden mogen versoecken ordonnantie vanden Ampman ende Wees-meesters ofte Weth, op 't rapport vande Vrienden ende Magen, by vercoopinge, belastinge, ofte andersins daer in te voorsien.

IX.

De Voogden en vermogen niet te vercoopen, belasten, vermangelen, ofte veralieneren in eeniger manieren der Weesen leenen, erven, meulens, huysingen, ofte Renten sonder advijs ende goet duncken vande vrienden ende magen, mitsgaders authorisatie vande Weth, die oock niet en mach verleent worden dan tot onderhout vande weesen, so hier voren geseyt is, of uyt anderen urgenten noot, ofte om merckelijk proffijt vande selve Weesen.

X.

Ende indien dusdanige goedingen behoorlijck by de Vooghden vercocht ofte belast worden, ende mette penningen danof procederende gecocht ofte verkregen worden andere goedingen, sullen de selve in heurlieder successie sorteren al sulcken nature, als souden gedaen hebben de voorseyde vercochte ofte belaste goedingen, indien die niet veralieneert en hadden geweest.

XI.

Hoe wel dat Vader ofte Moeder in alle gevalle schuldich zijn te houden ende bewegen hun onbejaerde kinderen, nochtans als het goet vande selve kinderen in Renten ofte last van reparatien, meer, of alsoo vele becommert is als het jaerlijcxsche in-

commen, ofte weerde vande inhave bedraecht, ofte sulck is dat hy geschapen waere van het sijne (boven het onderhout vande kinderen) toe te leggen, en is niet gehouden 'tselve te doen onvermindert ts'goets vande selve kinderen, maer sal daerop mogen versoecken ordonnantie, om op 't rapport vande vrienden ende maegen, by vercoopinge oft andersfints daer in te voorsien by de voornoemde Ampman ende Wees-meesteren ofte Weth.

XII.

Contracten gemaeckt by Weesen sonder consent ende authoriteyt van heurlieder Vooghden, zijn nul ende van onweerden.

XIII.

Maer mogen wel van heur-lieder goederen soo immeuble als meuble disponeren by Testamente ofte uytersten wille, oudt zijnde, te weten den Jonghman achthien Jaeren, ende de Dochter sesthien Jaeren, gelijck ander Persoonen die heurlieder selfs zijn, sonder daeromme consent oft authorisatie te moeten hebben van Vooghden, Ampman ende Wees-meesters ofte Weth, gereserveert in profyte van heur-lieder Vooghden, ende alsulcke andere Persoonen als by de Placcaten geinterdiceert is.

XIV.

Broeders ende Susters van geheelen ofte halven bedde *blijven* gedeurende heur-lieder onbejaerthede ende Vooghdije in gemeensaemheyt, ende werden gelijck gehouden metten goede ende incomen van dien comende vande zijde danof sy bestaen, alwaer 't dat d'een van heur-lieden leenen hadde ende d'ander niet; doogende d'oncosten vande selve leenen in't gemeene, al sonder recompense elcanderen te moeten doen, sijnde oock 't conquest binnen middelen tijde daermede gedaen gemeene, ende in gevalle een van hem-lieden sijn selfs bedijt; die sal gelevert worden sijn gedeel, d'ander noch onbejaert zijnde blijfvende in gemeensaemheyt.

XV.

Weesen blijfven in Vooghdijen tot dat sy Vijf-en-twintich Jaeren

Jaeren out zijn, ofte dat sy ten Huwelijck oft Priesterschap commen, ofte in wette gestelt worden, ofte andere gelijcken geapprobeerden staet vercrijgen.

XVI.

Vader ofte Moeder eens vooght gecreert zijnde, blijft vooght, alwaert dat die daer naer herhuwede.

XVII.

Alle ordonnantien ende sloten van rekeningen gedaen by Ampman ende Wees-meesters liggen in executie, wel verstaende dat die geene hemlieden danof begeerende te beclaegen, hemlieden sullen mogen addresseren aen Schepenen der voorseyde Stede, die de voornoemde Ampman ende Wees-meesters gehoort daer op gesaemdelijck mette selve Wees-meesters by pluralitey t van voysen sullen ordonneren naer 't behooren.

XVIII.

De Vooghden zijn gehouden alle twee Jaeren eens, emmers ten vermaene vanden Ampman ende Weese-meesters ofte de Weth, by de welcke sy gestelt zijn, deughdelijck rekeninge ende bewijs te doen van heurlieder administratie, op de boete van dryponden parisis, ten waere behoorlijcke excuse.

XIX.

Die voorseyde Ampman ende Wees-meesters hebben niet alleenlijck kennisse van weesen van Poorters, maer oock vande andere weesen woonende binnen deser Stede geen Poorters zijnde, soo verre datter geen Wees-heeren ofte Magistraten en zijn van andere Steden oft plaetsen, die danof de preferentie pretenderen ende behooren te hebben.

XX.

Schepenen vermogen op 't rapport van vrienden ende maeghen de weesen voor heurlieder getijdige audde te stellen ter opheve van heur-lieder Jaerlijcx incomen, datmen noemt ten blaede doen, oock hemlieden absolutelijck te maecken heurlieder selfs ende te stellen uyt Vooghdije, om heurlieder selven ende heurlieder goet so immeuble als meuble te regieren.

RUBRICA XV.

Van sterfhuys van Man oft VVijf, mitsgaders bylevinge, ende andere rechten hemlieden competerende jegens d'Hoirs.

I.

De lancxlevende vande conjoincten is gehouden binnen veertich daegen naer de doot vande eerste overledene te maecken ende leveren ten coste vanden gemeenen sterfhuyse aende apparente Hoirs behoorlijcken staet vanden sterfhuyse, ende den selven by eede affirmeren van geene andere baet oft commere te weten den selven sterf-huys raeckende, dan daer in gestelt is, indient de apparente Hoirs ofte heurlieder gemachtichde versoecken, wel verstaende dat sy gehouden sullen zijn gelijcke affirmatie oock te doen, soo verre dat de lancxlevende begeert.

II.

Als d'affirmatie byde lancxlevende vande conjoincten gedaen is, ende daer naer bevonden wort eenige baete oft commere inden staet verswegen te zijn die hy wiste, sal danof deelloos verclaert worden, alst d'Hoirs versoecken in sulckerwijs dat d'Hoirs alsulcke baete alleen sullen proffiteren, ende indient last waere, sal die byde lancxlevende alleen gedooght worden.

III.

Den staet vanden sterf-huys moet innehouden by goede specificatie al 't goet dat den overleden t'zijnder doot hadde ende gebruyckte, mitsgaders alle conquesten, meublen, ende Catheylen, leeninge, laetinge, besaethede, achterstellen van Renten, Pachten, ende andere schulden van baeten, ende generaelijck alle

alle 'tgene tusschen den lancxlevenden ende d'apparente Hoirs deelsaem is; Item de lasten ende schulden van commeren, oock de immeuble goedingen binnen Huwelijcke veralieneert, belast, ofte ontlast, danof recompense moet geschieden: wel verstaende dat niet particulierlijck en moeten gedeclareert worden de huysen ende boomen op de goedingen staende, maer is genoech dat int generale geseyt wort *mette huysen, boomen ende Cattheylen alsser opstaen ende toebehooren.*

IV.

Hauder oft hauderigge en zijn niet gehouden d'Hoir te kennen om gedeel te leveren, oft eenich goet uyten sterf-huys te laten volgen, ten sy dat hy hem alvooren habel maecke by Ampman ende Weesmeesters, ofte met t'doen van incommen van gedeele, stellende souffissanten Poorterlijcken sekere, indien sy die vermogen, daer neen, met twee ander Inwoonders binnen Vlaenderen, die sy in dien gevalle gehouden sullen wesen te verkennen inden Raede van Vlaenderen, wel verstaende dat int regard vande buyten Poorters men sal gestaen stellende souffisanten sekere voor de weth vande plaetse, oft inden Raede van Vlaenderen als vooren.

V.

Ende sulcken sekere niet vermogende, sal sijn gedeelte gestelt worden in bewaerder handt onder de Justitie, tot dat alle de schulden vanden voornoemden sterf-huys apparentelijck voldaen ende betaelt zijn.

VI.

Incommen van gedeele mach gedaen worden met veruange van andere, dies is de vervanger gehouden te presteren 'tselve vervangen, soo verre dat den vervangen sulcx desadvoyeerde.

VII.

Daer geen incommen van gedeele met seker gedaen en is, zijn d'hauder oft d'hauderigge ende oock elck vande Hoirs in solidum toesprekelijck voor de schulden vanden sterf-huys, dies vermach

vermach de geconvenierde op de andere garrandt te versoucken, naer advenant dat sy daer in doogen moeten, ende indien sy hem niet en garranderen, gecondemneert zijnde inde geheeschte schult, vermach hem-lieden voor haer-lieder portien daerom toe te spreken.

VIII.

Af-wijsinge by houder ofte houderigge ofte Hoirs gedaen aende schult-heeschers, en proffiçteert niet breeder dan naer advenant dat de gene op wien die gedaen wort, hem in 't sterf-huys Hoir gefondeert ende in-comen gedaen heeft.

IX.

Soo lange alsser geen Hoir ten sterf-huyse en compareert, noch hem en fondeert, de houder oft houderigge behoort ende is schuldich 't voorgeschreven sterf-huys te wachten van schaeden, verleggende de doot-schulden vanden erf-achtigen ende andere nootsaeckelijcke lasten 't sterf-huys overcomende t'elcx rechte, ende ten coste vanden sterf-huyse.

X.

Indien tusschen de lancxlevende vande conjoincten ende den genen maintenerende Hoir te zijn van de eerst overleden, ter causen van zijn gepretendeerde Hoirye different rijst, sal de lancx-levende gehouden zijn souffissante seecker te stellen van 't goet vanden sterf-huyse te bringen ten gerechten deele, soo verre den pretensen Hoir sulcks versoeckt, ende indien hy geenen seker en vermach, sullen Schepenen daer op ordonneren 't zy van goet vande versterfte te stellen in bewaerder handt oft andersins, soo sy bevinden sullen te behooren.

XI.

Als d'apparente Hoirs renunchieren vande succeffie, ofte hem-lieden danof laeten versteken, soo blijft de selve ten laste, ofte proffijte vanden houder ofte houderigge die niet vlien en mach.

Wel

XII.

Wel verstaende dat de schult-heesschers van 't apparent Hoir, niet jegenstaende hy abstineerde oft renunchieerde, vermogen heur-lieder schulden te verhalen op sulck deel ende recht als hem verstorven is, ende hem competeren soude indien hy hem Hoir gefondeert hadde, soo wel in't sterf-huys daer houder oft houderigge is, als andere, ende vermogen oock te dien eynde Inspectie versoecken vanden staet vanden sterf-huys, mitsgaders den eet vanden hauder oft hauderigge, mits by hemlieden over den debiteur doende incomen van gedeele indien sy daertoe versocht worden.

XIII.

Naer 't overlijden van een vande twee conjoincten, so is de lanicxlevende 'tzy datter kinderen zijn oft geene, gerecht te hebben, sijn leven lanck gedeurende, voor dovaire costumiere d'een helft van het Jaerlijcx incomen emolumenten ende vervallen van alle des overledene achter-gelaten immeuble goedingen waer die gelegen zijn in Vlaenderen Flamingant, ofte sal hem mogen houden aenden wewelijcken stoel t'zijnder keur ende optie, te verclaeren binnen de ses weeken naer het overlijden.

XIV.

Wesende de wewelijcken stoel, van elcke specie van meuble 't beste stuck vooren uyt t'zijnder keur, soo verre datter meer als een is, ende voorts de helft vande reste vande meublen sonder eenich recht van by-levinge te hebben aen des overledene erfachticheyt, dies en zijn onder den wewelijcken stoel niet begrepen de meublen, bestialen, ende instrumenten daermede den overledene sijn trafficque, neeringe, ofte ambacht gedaen heeft.

XV.

Indien eenich immeuble goet belast met by-levinge vercocht wort sonder 'tlast vande selve by-levinge, ofte oock besette Renten gelost, sal den Tochtenaer daeraf hebben over sijn recht

 van

van by-levinge den vierden penninck, soo verre hy de vercoopinge van dien advoyeert, ten ware dat aengaende de los-renten den proprietaris van nieus ende souffissantelijck den Tochtenare verſekerde, al ſulcken Iaerlijck blat ende by-leve als hem competeerde voor date vande voorſeyde vercoopinge ofte loſſinge, op andere immeuble ofte onroerende goet, t'ſynder keure ende optie.

XVI.

Van 't gene dat den Proprietaris doet delfven uyt ſynen gront, gelijckerwijs mergele, tichel-aerde, cleem, ſteenen ofte diergelijcke, ſal den Tochtenaer proffyteren het vierde, mits doogende gelijck deel vande oncoſten.

XVII.

Soo wanneer immeuble goet verbetert ofte vermeerdert wort by aenwaſſe ofte aenwerp van watere, ofte by verſterfte van lijf-renten daerop geaffecteert, wort van gelijcken vermeerdert naer advenant 't recht van by-levinge daer uyt gaende.

XVIII.

Op immeuble goedingen mogen t'ſaemen concurreren twee ofte meer by-levinge van hauders ofte hauderiggen, naer advenante dat den overlene danof geproffiteert heeft, wel verſtaende dat d'een vande bylevingen verſterfvende accreſſeert aende naevolgende Tochtenaers reſpectivelick, totte helft in het geheel, ende niet voorder.

XIX.

Den Proprietaris en vermach ſonder conſent van ſijnen Tochtenaer alleen niet te verpachten de goedingen der by-levinge ſubject, ende ſo verre ſy in't verheuren niet en connen accorderen, ſal den Tochtenaer vermogen af-lech te verſoecken van ſijn deel ende metten gebruycke van dien ſijn proffyt doen.

XX.

Indien den Tochtenaer overlijdt eer de vruchten vanden gront geweert zijn, ſoo ſouden de vruchten toebehooren den Pro-

Proprietaris, ende niet den Hoir vanden Tochtenaer, ('t welcke oock alſo geobſerveert ſal worden tuſſchen de lancx-levende vande conjoincten, ende de Hoirs vande eerſte overledene, in't regard vande vruchten vande gronden ten ſterf-huyſe bevonden) ten waere dat de ſelve Proprietaris mede geſtaen hadde ofte geconſenteert in'tverpachten vande by-levinge ofte tocht, in welcken gevalle hy maer hebben en ſoude den pacht naer de vrome eerſt vallende, ende en deurt den pacht by den Tochtenaer gegeven niet langer dan den tocht, ten waere het conſent vanden Proprietaris als vooren, wel verſtaende dat als den Tochtenaer ſelve bedrijver geweeſt heeft, ſijn Hoir geheel ſtaet om te hebben vergelt vanden vette, dreſt, ende ſaet naer Lant-recht, ſoo oock doet den Pachter vanden ſelven Tochtenaer ſijnen pacht expirerende als vooren.

XXI.

By-levinge coſtumier ofte conventionel en is niet deelſaem, maer hout de zijde vande gene die de ſelve te Huwelijck gebrocht heeft, ten waere conventie oft beſpreck ter contrarien.

XXII.

Onloſſelijcke en loſſelijcke Renten beſet op leenen, gronden, huyſen ofte meulen, oock de gene gecocht op Landen, Steden, ende Clooſters onder heur-lieder zegel, zijn gehouden in 't Poorterlijck ſterf-huys van Dendermonde over gerealiſeert ende immeuble, houdende die zijde danof die gecomen zijn, gelijck leenen ende gronden van erfven waer die gelegen zijn binnen Vlaenderen.

XXIII.

Huyſen ende meulens, ende andere edificien, mitſgaders opgaende boomen buyten der grepe met twee handen ter burſt, troncken ende fruytboomen, oock ſlach-hout oudt dry Jaeren, moer ende ſteen die ontdeckt is, zijn deelſaem.

XXIV.

Inſgelijcx zijn deelſaem ombeſette Renten mitſgaders beſette lijf-renten.

XXV.

Oock leeningen ende laetingen, Vruchten, Visschen inde Vijvers, Wal-grachten oft savoiren, achter stellen van Renten, schulden van baete, gelt, baguen, juweelen, wapenen, harnasch ende Cattheylen van huysraede.

XXVI.

De huysen, schueren, Stallen, Hoven-buer ende andere Edificien, mach den Proprietaris behouden ten sulcken prijse als men die estimeert al oft die plat ter aerden laegen, wel verstaende dat den houder oft houderigge syn deel vande selve huysingen mogen houden staen gedeurende syn by-levinge, in welcken gevalle de prysye alleenelijck geschieden sal t'synder door.

XXVII.

Immeuble goedingen den lancxlevenden vande conjoincten gevolght in recompense vande gene van synder zijde binnen Huwelijck veralieneert, sullen houden de zijde vanden selven veralieneerden goede.

XXVIII.

Personele schulden van commeren die 't sterf-huys schuldich is, zijn deelsaem.

XXIX.

Nemaer de passive besette Renten, volgen metten gront daer op die gerealiseert zijn, de zijde van daer die comen zijn, behoudens recompense, indien 't besedt gedaen is binnen Huwelijcke, wesende d'achterstellen van dien gemeen naer rate van tijde totten overlijden.

XXX.

De lancxlevende behout t'synen proffijte sulcken habijten ende cleederen als daer mede hy rouw gedragen heeft over syn geselschap, naer elcx qualiteyt ende sonder Fraude.

XXXI.

d'Oncosten van des overleden begravinge, sepulture ende uyt-

uytvaert met diesser aencleeft, comt ten laste vande erfgenamen alleen naer staecken van Hoirye, uytgesteken de gene vande maeltyt, daer in de lancxlevende doogen sal d'een helft.

XXXII.

Alle dispositien ofte uytersten wille om te sorteren effect naer de doot, mitsgaders doot-schulden van Gulden ofte consrerien ende diergelijcke, moeten d'Hoirs alleen betalen.

XXXIII.

Als ten sterf-huyse vande eerst overleden hem niemant Hoir fondeert, soo is de lancxlevende gehouden te betalen d'oncosten vande uytvaert ende funeraillen, 't zy dat sijn sterf-huys solvent is, ofte niet, nemaer de doot-schulden van Gulden ende Broederschap vanden overleden, is den lanx-levende alleenlijck schuldich te doogen, soo verre de baete vanden sterfhuys den commere soo vele excedeert.

XXXIV.

Om gifte testamentaire oft andere dispositie naer de doot, en is de lancxlevende niet toe sprekelijck, alwaert oock dat vanden eerst overleden geene Hoir en compareerde, ten ware dat 't sterfhuys souffissant ware, ende behoudens reductie indien de dispositie het derde vanden goede excedeerde.

XXXV.

In 't Sterf-huys van eenen niewers Poorter zijnde, worden de goedingen gedeelt gelijck hier vooren gedisponeert is in 't regardt van Poorters, voor soo vele als die leggen binnen der Stede ende Lande van Dendermonde, maer daer buyten leggende worden gedeelt naer de Costumen vande plaetsen daer die gelegen zijn.

XXXVI.

Verdeel, uytgrootinge, verhoirsatinge 't sy wettelijck ofte in 't vriendelijck ghemaeckt tusschen de houderigge ende Hoirs, ofte Hoirs onderlinge, erfven *ipso facto*, sonder van

noode te zijn eenige solemniteyten te moeten doen ofte wandel-koop te betaelen, ende vermach de selve verdeelinge, uytgrootinge, ende verhoorsaetinge te geschieden niet alleenlijck met immeuble jegens immeuble goet, maer oock immeuble jegens meuble, insgelijcx met gelde, ende sonder distinctie van wat zijde de selve goedingen souden mogen gecomen zijn, ende sonder aenschau te nemen oft 't gelt by d'een oft d'andere betaelt ten sterf-huyse bevonden soude geweest zijn ofte niet, uytgesteken van leenen die hun reguleren naer de Costumen vanden Leenhoven.

RUBRICA XVI.

Van Successie ende Hoirye.

I.

NAer de Costume vander Stede ende Lande van Dendermonde den dooden erft den levenden, synen naesten bequaem om succederen, ende wort de possessie van dien op hem gecontinueert.

II.

Man oft Wijf overlydende ende achter-laetende kinderen van twee oft meer bedden, de selve succederen ende deelen inde versterfte van heur-lieder gemeenen Vader oft Moeder hooft ende hoofts gelijcke.

III.

Vader ende Moeder beyde levende, succederen heur-lieder kindt sonder kinderen overleden zijnde, inde goedingen by hen achter-gelaeten, soo wel meuble als immeuble, conquesten ende andere, gene uytgesteken.

IV.

Ende het bedde gescheyden zijnde, deelt de lanx-levende d'een helft

helft indien 't voorſeyde kindt geen Broeders ofte Suſters ofte deſcendenten van dien achter en laet, blyvende d'ander helft aende Hoirs ofte naeſte beſtaende vande eerſte overledene.

V.

Nemaer Broeders ofte Suſters ofte deſcendenten van dien in leven weſende, ſal de lancx-levende van Vader ofte Moeder alleenlijck weſen een hooft inde zijde danof hy 't ſelve kindt beſtaet, neffens de Broeders ofte Suſters vande ſelve zijde, ofte heur-lieder deſcendenten by repreſentatie.

VI.

Ende ſullen de Broeders ofte Suſters van tweeden, derden, ofte voorderen bedde ende heur-lieder deſcendenten, alwaer 't dat 't bedde noch geheel waere, ſuccederen met de kinderen vanden voorgaenden bedde, oft heur-lieder deſcendenten heur-lieder halfven Broeder, Suſter, ofte deſcendenten vande zijde daer af ſy beſtaen, inde goedingen de ſelve zijde ſchuldigh zijnde te volgen.

VII.

Wel verſtaende ſoo verre eenich immeuble goet 't ſelve kindt toe-gecomen waere van Vader ofte Moeder noch levende, dat 't ſelve hem volgen ſal alleen, 't ſy dat 't bedde geſcheyden is of te niet.

VIII.

't Kindt geſtorven zijnde naer 't overlyden van Vader ende Moeder hebbende Broeders ofte Suſters ofte deſcendenten van dien, ende als noch in leven weſende Groot-vader ende Groot-moeder ofte een van hem-lieden, ſoo ſullen de ſelve Broeders ende Suſters ofte heur-lieder deſcendenten deelen alle de goedingen by hem achter gelaeten, gereſerveert het immeuble by Groot-vader ofte Groot-moeder noch levende aen 't voorſeyde overleden kindt gegeven, 't welck in ſulcken gevalle tot den gever ſal wederkeeren.

IX.

Maer 't ſelve kindt overleden zijnde, achter-laetende Vader ofte

ofte Moeder, en sullen de Groot-vader ofte Groot-moeder maer mogen comen uyt den Hoofde vanden selven Vader ofte Moeder overleden, in't goet alleenlijck by hem-lieden respectivelijck aen 'tselve kindt gegeven, soo voorseyt is.

X.

In dien 't voorseyde Kint geen Vader, Moeder, Broeders, Susters ofte descendenten van dien achter en liet, sullen Groot-vader ende Groot-moeder deelen alle heur-lieder goedingen vande zijde daeraf sy bestaen, ter exclusie vande collaterale.

XI.

Broeders ende Susters van halven bedde ofte heur-lieder descendenten, en worden nimmermeer geexcludeert vande Broeders ende Susters in geheelen bedde in't goet ende zijde danof sy bestaen, sulcx dat de Broeders ofte Susters van vullen bedde, sullen vooren af deelen d'een helft over de zijde daeraf sy alleen bestaen, ende in d'ander helft neffens de Broeders ende Susters vanden halfven bedde hooft ende hoofts gelijcke, representatie altijts plaetse hebbende.

XII.

Bastaerden ende natuerlijcke kinderen, en succederen niet in't goet van heur-lieder Vader, nochte vrienden vande vaderlijcke zijde.

XIII.

Nemaer succederen als getroude kinderen inde goedingen achtergelaten by heur-lieder Moeder, ende oock alle andere persoonen hemlieden van die zijde bestaende.

XIV.

Ende wert den Bastaerden gesuccederr, eerst by heure wettige kinderen, ende by gebreke van dien by de Moeder, ofte anderen naest vande selve moederlijcke zijde bestaende, uytgesteken de gene gewonnen in overspel van gehuwede Persoonen, 't zy Vrouwen ofte Mans, oft van religieusen, ofte van persoonen bestaende malcanderen in verboden grade van bloede, die niet en sullen mogen succederen de Moeder ofte moederlijcke zijde, nochte

nochte oock van gelijcken hem-lieden gesucedeert worden by heur-lieder Moeder ofte Moederlijcke zijde.

XV.

In alderhande succeſſien, de gene, beſtaende den overledenen alleenlijck van een zijde, en deelt niet in een ander zijde danof hy niet en beſtaet.

XVI.

Repreſentatie ſonder diſtinctie van grade heeft plaetſe in infinitum, ſoo wel in linie collaterale, als directe, uytgeſteken in leenen.

XVII.

Alſſer geen Hoir en compareert van bloede beſtaende, ſoo ſuccederen Man en Wijf in malcanders goedingen als Hoir neceſſaire, mits dat ſy malcanders ſterf-huys niet vlieden en mogen.

XVIII.

Religieuſen geprofeſt en ſuccederen geenſints, maer zijn gerekent voor doot ter werelt.

XIX.

'T Goet vande gene hem-lieden begevende in eenich Clooſter, ende danof ſy voor date van het profeſſen niet behoorlijck en hebben gediſponeert, devolveert met 't doen vande profeſſie op ſijne vrienden, al oft hy alſdan geſtorſven ware, ſonder dat danof aen't Clooſter ofte Broederſchap daer ſy profeſſen yet geacquireert wort.

XX.

Als eenen Perſoon uytlants geweeſt is ſeven Jaeren ſonder eenige waerachtige tijdinge van ſijn leven t'hebben, vermogen ſijn apparente Hoirs ſijn goet te deelen, al oft hy overleden ware, op ſeker ende incomen van gedeele, ende boven dien ſtellende goeden ſouffiſſanten ſekere, het ſelve goet wettelijck geinventarieert ende gepreſen zijnde, te reſtitueren mette vruchten van dien, indien hy bevonden ware noch levende, ende de reſtitutie moeſte geſchieden.

XXI.

Intert oft incommen van hoirye by beneficie van inventaris, en heeft geen ſtede in ſterf-huyſen daer hauder oft hauderigge is, die niet vlien en mach, oft daer Hoir ſimple is.

XXII.

Daer ſulcx plaetſe heeft, de gene die ſal willen gebruycken van't ſelve beneficie, wort gehouden daer toe te vercrijgen opene letteren van gratie vanden Prince, ende wettelijck inventaris te maecken van alle de goedingen vanden ſterf-huyſe, mitſgaders ſeker te ſtellen al eer hy eenige apprehentie doen mach, ende regulerende hem voorts naer het ediƐt vanden twaelfſten Julij ſeſthien hondert elfve, ofte by faute van dien ſal voor Hoir ſimple gehouden zijn.

XXIII.

Leen ofte erfve vecregen by naerhede, houden in ſucceſſie de zijde daeraf de ſelve naerhede gedaen is, behoudens recompenſe tuſſchen de conjoinƐten vande helft vande penningen tot het vernaerderen van leen ofte erfve geemployeert.

RUBRICA XVII.

Van inbringen ofte Collatie van ſterf-huyſen.

I.

Kindt ofte kinderen by Vader ende Moeder, ofte andere aſcendenten oft eenich van hem-lieden begift, mogen mette ſelve gifte uyten ſterf-huyſe vanden Gever blijfven, maer daer in comende, moeten de ſelve giften aldaer inbringen, ofte ſtille ſtaen tot dat heur-lieder mede Hoirs ſoo vele hebben.

II.

Wel verſtaende indien de Gifte gedaen waere by twee conjoinƐten aſcendenten van immeuble goet gecomen van d'een zijde alleenlijck, dat 't ſelve in het ſterf-huys vanden genen

genen van wien het goet gecomen is, in 't gheeele sal in gebrocht worden.

III.

Niemant en mach by Testamente, legate, ofte gifte naer de doot, 't saemen gifte ende hoirije ofte succeſſie hebben, niet meer in linie collaterale, dan directe, dan moet van d'een oft d'ander renunchieren, nemaer in giften metter warmer-handt ende tusschen levende, vermach de begifte in linie collaterale het gegeven goet behouden, ende Hoir bedijden, sonder dan of eenich inbringen te doen ofte stille te staen.

IV.

Houder oft houderigge en proffiteren niet van in-bringen noch stille staen, maer d'Hoirs alleen.

V.

Aen-gaende het inbringen, verdeelen, ende disponeren vande leenen, sal gevolcht worden de Costume vanden Leenhove.

RUBRICA XVIII.

Vande Testamenten ofte giften naer de doodt.

I.

EEn yegelijck 't sy Man ofte Vrouw gehuwet ofte ongehuwet, vermach van synen goede te disponeren by testamente, legate, ofte uyterſten wille totten derden, maer niet daer over: indien de gifte het derde excedeert, sal die daer toe gereduceert worden, sulcx dat de Hoirs de twee derden suyver hebben moeten van giften ende dispositien testamentaire, ofte naer de doodt.

II.

De gene begeerende Testamenten, legaten, ofte uyterſten wille te maecken, sullen de selve onderteeckenen, indien sy schrijven connen, ter presentie vanden Pastor, onder-Pastor,

 Notaris,

Notaris, oft anderen publicquen persoon, ende twee getuygen, ende indien sy niet schrijven en connen, sal danofby de voorseyde persoonen aldaer mentie gemaeckt worden, ofte sullen de voorseyde uyterste willen mogen doen passeren voor Schepenen metten Greffier, Secretaris, ofte Notaris, oft de selve testamenten by de testateurs geteeckent ende gesloten zijnde, sullen mogen verclaeren in handen als vooren, dat daer in begrepen is haeren uytersten wille, en die by heurlieder geteeckent zijnde, sullen gehouden worden voor vulcomen dispositie testamentaire, sonder andere solemniteyten te moeten onderhouden.

III.

Onder de Gifte vanden derden deurgaende, worden begrepen alsoo wel immeuble als meuble goedingen vanden sterfhuyse.

IV.

Wel verstaende dat den Hoir niet precieselijck bedwingelijck en is 't derde van elcke partye te splijten ofte af te leggen, maer vermach te ontstaen mits den begiften recompenserende ende betalende de weerde van dien met anderen goede, ofte gelde 't sy dat 'tselve comt uyt het sterfhuys ofte niet.

V.

Als een oft meer partyen gegeven zijn in specien excederende het derde, sal 't Hoir van gelijcken de selve mogen behouden, mits betalende aende begifte de weerde van't derde vande generale goedingen, inder manieren alsvooren.

VI.

De begifte vanden derden ende andere moeten heur-lieder giften halen in actien personele ten laste van Hoirs, sonder dat hem-lieden eenige actie reele ofte hypothecaire competeert, nemaer by de Hoirs gekent zijnde, ende heur-lieder verdeel ofte uytlech gedaen wesende, bedijden daer door erfachtich vande goedingen hem-lieden aengedeelt ofte bygeleyt.

De

VII.

De begifte vanden derden moet betaelen alle andere giften testamentaire ofte naer de doodt, sonder den kost ofte last vande Hoirs, mitsgaders 't derde vande funeraillen ende vanden sterf-huyse, ende is oock gehouden daer vooren seker endo incomen van gedeele te doen, indien 't Hoir belieft.

VIII.

Dispositien gedaen van eenigen restoire ofte voor remuneratie van dienst, arbeyt, ofte andere gelijcke causen, daerom den overleden convenierlijck hadde mogen zijn, en belasten 't Hoir maer totter eender helft, als tusschen de Conjoincten wesende gemeene commere.

IX.

Executeurs gestelt by Testamente, en sullen niet vermogen de dispositien testamentaire oft uytersten wille te stellen ter executie, ten sy uyt handen vande Hoirs gefurniert wesende, ofte by-wege ende middel vande selve te doen wysen executoire, alwaer 't dat hem-lieden executeurs by de voorschreven dispositie breeder macht gegeven waere, nemaer indien d'executeurs eenich proces moesten sustineren, sullen vermogen by provisie te hebben sekere somme van penningen comende vanden goede vanden sterf-huyse, om 't selve proces te vervolgen, 't welck gedaen sal worden met kennisse van saecken indien d'Hoirs refuseren 't selve te doen.

DECREMENT.

Ende alsoo de Burgemeester ende Schepenen onser voorseyde Stadt, mitsgaders de voorseyde Hooft-Schepenen van onsen

ſen Lande van Dendermonde, ende de Wetten vande voornoemde Prinçelijcke bancken ofte Vierſchaeren, hebben neerſtelijck verſocht het Decretement der voorſchrevene Coſtumen, Statuten, ende Uſantien: *Soo iſt*, dat wy de ſaecken voorſchreven overgemerct, ende daer op gehadt het advys van onſe ſeer lieve ende getrauwe die Hooft-Preſident ende Luyden van onſen Secreten Raede, hebben uyt onſe gerechte wetenheyt, authoriteyt, ende volle macht, voor ons ende onſe naer-comers Graven ende Gravinnen van Vlaenderen, Heeren ende Vrouwen der voornoemde Stadt ende Lande van Dendermonde, geaggreert, geconfirmeert, ende gedecreteert, aggreeren, confirmeren, ende decreteren by deſe onſe briefven de voorſchrevene Coſtumen, Statuten ende Uſantien, ende elck van diere, inder forme ende maniere ſoo die hier

hier vooren geſtelt zijn by geſchrifte, willende en ordonnerende dat die ſullen gehouden ende geobſerveert worden voor Wet ende Coſtume der voorſeyde Stadt ende Lant van Dendermonde, ende dat de ſelve poinčten ende articulen voor ſulcx ſullen mogen worden geallegiert, ende voorts gebrocht in rechte, ende daer buyten, ſonder dat het van noode werdt die anders te veriffieren oft betogen, dan by extraičt geteeckent by den Penſionaris, ofte Greffier der voorſeyde Stadt, oft byden Greffier vanden voornoemden Lande, ſonder naermaels eenige andere Coſtumen ofte Uſantien te mogen inbrengen ofte poſeren dan die hier boven geſchreven zijn.

Behoudende nochtans t'onswaerts ende aen onſe Naer-komers Graven ende Gravinnen van Vlaenderen, Heeren ende Vrouwen van Dendermonde, van

van alle ende elcken der voorſeyde poinĉten ende articulen de Interpretatie, veranderinge, ampliatie, oft reſtriĉtie, altijts, ende ſoo menich werſven als wy ende ſy bevinden ſullen te behooren: verclaerende boven dien dat wy niet en verſtaen onder 't dexel van deſe Coſtumen, Statuten, ende Uſantien eenichſints te verminderen, hinderen, ofte derogueren onſe Rechten ende Hoogheden, namentlijck niet ten rechte dat bevonden ſal worden ons te competeren in 't regard ſo vanden thienden penninck, als van Heerlijcke naerhede van veralieneerde goeden van Erfven geen Leen weſende gelegen binnen den voorſeyden Lande van Dendermonde naer dien ſullen gedaen ſijn de debuoiren indien regarde geadviſeert, tot conſervatien van welcken rechte van thienden penninck, ſyn de acht bancken vande Vierſchaeren vanden voorſeyden Lande

Lande van Dendermonde gehouden,alle veerthien dagen te compareren by hunnen Greffier oft andere binnen de voorſeyde Stadt ter Vierſchaere, 't welckmen heet ten gautgedinge,ende alsdan by ſpecifficatie over te brengen alle de goederen ende gronden van Erfven die binnen den ſelven tijdt in hunne Prochien reſpectivelijck verkocht ende verhandelt, ende met Renten belaſt ende gehypotecquiert zijn, 't ſy dat de ſelve goeden van ons gehouden zijn als Heere van Dendermonde oft van onſe Vaſſaelen, ende dat op de boete van twintich ſchellingen pariſys. Bevelende by deſe onſen ſeer lieven ende getrauwen die Hooft-Preſidenten ende Luyden van onſen Secreten ende Grooten Raden, Preſident ende Luyden van onſen Raede in Vlaenderen, Hooch-bailliu Burgemeeſter ende Schepenen onſer voorſeydeStede,ende hooft-

Schepenen vanden voorſeyden Lande van Dendermonde, Meyers, ende Schepenen vande voorſeyde acht Prinçelijcke Vierſchaeren vanden ſelven Lande, mitſgaeders de Heeren Baillius ende Schepenen der Vaſſaele Prochien ende Heerlicheden, ende alle andere onſe Rechteren, Officieren ende Onderſaten jegenwoordich ende toecomende, dien dit aengaen oft roeren ſal mogen, hare Stede-houderen ende elcken van hun-lieden byſonder, dat ſy deſe jegenwoordige Ordonnantie, Coſtumen, Statuten, ende Uſantien, ende alle de poincten ende articulen der ſelver vooren verclaert onderhouden ende achtervolgen, doen onderhouden ende achtervolgen eeuwelijck ende volcomelijck naer haere forme ende inhouden ſonder daer tegen te gaen ofte laeten geſchieden in eenige maniere, executerende neerſtelijck de pene ende boeten tegen

tegen de overtreders der ſelver Ordonnantien, Statuten, ende Uſantien ſonder diſſimulatie ofte verdrach. Ende ten eynde dat eenen yegelijck beter kenniſſe mach hebben van deſe onſe authoriſatie, confirmatie ende approbatie vande voornoemde Coſtumen, Statuten, ende Uſantien, hebben wy de voorſeyde Hooch-bailliu Burgemeeſter ende Schepenen toegelaten ende gepermitteert, laten toe ende permitteren by deſe dat ſy de ſelve, naer behoorlijcke publicatie ten Schepen-huyſe der voorſeyde Stadt, (welcke publicatie wy verſtaen dat ſal moeten effeckt hebben in 't regard vande op-ſetene ende andere vanden voorſeyden Lande) ende Regiſtratuyre ſullen mogen doen drucken by eenen gheſwooren Boeck-drucker van onſen Lande van herwaerts over, ende dat de Copyen ofte Extraicten van diere

 behoor-

behoorlijck gecollationneert by een van onſe Secretariſſen,oft wel by den Penſionaris oftGreffier der ſelver Stadt,oft vande voornoemde Hooft-Schepenen volle geloof ſy gegeven,al of deſe originele ſelf geexhibeert ende over geleyt waeren; want ons alſoo gelieft. Ende ten eynde dat al 't ſelve goet vaſt ende geſtaedich blyve ten eeuwigen dagen. Soo hebben wy onſen grooten Zegel hier aen doen hangen binnen onſe Stadt vanBruxel den 5 dach van April in 't Jaer ons Heeren 1629, ende van onſe Rijcken het achtſte, ende was geparapheert Ma. V^t. Onderſtont by den Coninck in ſynen Raede onderteeckent D. Gottignies, ende was geſchreven in parchemyne, ende gezegelt met eenen grooten Zegel repreſenterende de figure ende wapene van ſyne Coninckliјcke Maj.in rooden waſſe uythangende in koorden van roode, witte,
ende

ende geluwe zyde t'samen deur elkanderen gevlochten.

Gepubliceert ten bretesque vanden Schepenen-huyse der Stede van Dendermonde den 30 Martij 1630. present den Lieutenant-bailliu, Burgemeester ende Schepenen der voorseyde Stede.

EYNDE.

TAFEL

Vande Rubricken deser Costumen des Stadts ende Landts van Dendermonde.

RV-

EYNDE.

COSTUMEN,
Vanden Prinçelijcken
LEEN-HOVE ENDE HUYSE
VAN
DENDERMONDE.

By ſyne Maj. gedecreteert den IX May
ANNO cIↄ Iↄc XXXVIII.

Ten verſoucke van Mannen van Leene vanden ſelven Leen-hove.

TOT LEYDEN,

Gedruct by PHILIPS DE CROÏ, voor *Nicolaes Roſa* Boeckverkooper, *Anno 1646.*

PHILIPS byder gratie Godts Coninck van Castilien, van Leon, van Aragon, van beyde Sicillien, van Hierusalem, van Portugal, van Navarre, van Grenade, van Tollede, van Valence, van Gallicien, van Maillorcque, van Seville, van Sardaine, van Cordube, van Corsicque, van Murcie, van Jahen, vande Algarbe, van Alegezire, van Gibraltar, vande Eylanden van Canarien, ende van Indien, soo Orientale, als Occidentale, vande Eylanden ende vaste Landen der Zee Oceane, Ertz-hertogh van Oostenrijck, Hertogh van Bourgoignien, van Lotrijck, van Brabandt, van Limbourch, van Luxembourch, van Gelderlant, ende van Milaen, Grave van Habsbourch, van Vlaenderen, van Arthoys, van Bourgoignien, Pals-Grave van Tyrol, van Henegauwe, van Hollandt, van Zeelandt, van Namen, ende van Zutphen, Prinçe van

Zwave: Marcgrave des H. Rijcx van Roomen, Heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, vande Steden ende Lande van Utrecht, Overyssel, ende van Groeningen, ende Dominateur in Asie, ende in Africque.

Doen te weten, alle jegenwoordighe ende toecomende, dat alsoo de Ertzhertogen ALBERTUS ende ISABELLA CLARA EUGENIA Infante van Spaignen, onse seer lieve ende seer beminde goede Oom, ende Moeye, uyt groote ende merckelijcke redenen by eeuwich edict vanden 12 Julij 1611, gelast ende geordonneert hadden aen alle Officieren ende Wethouders der Steden ende Casselryen van onse Landen van herwaerts over, die 't sedert den Jaere 1540 in gebreke gebleven waren te vervolgen ende vercrygen Decreet ende Emologatie van haerlieder Costumen ende Usantien, (gelijck oock van

van te vooren gheordonneert hadde geweest bywylen hooger gedachten, KEYSER KAEREL DEN V. onsen Heere ende oudt Groot-Vader) dat sy respectivelijck souden over-seynden aen die vanden Raede van heur-lieder Provincie, het Quohier vande poincten ende Articulen die sy tot alsdan voor Costumen hadden ghebruyckt, omme daer naer ghesonden te worden by de voorseyde Provinciale Raeden met heur-lieder advys aen ons, ofte aen onse seer lieve ende ghetrouwe die Hooft-President ende Luyden van onsen Secreten Raede, om ghedecreteert te worden in sulcker forme als wy souden bevinden te behooren tot wel-vaert van het Ghemeente, ende by dien middele eenen yeghelijck te onder-rechten ende verseeckeren vande Wetten ende Rechten

 van

van ſyn quartier, ende oock te verhoeden de groote onkoſten diemen gewoon is te doen ter cauſen vande preuve ende verificatie vande voorſeyde Coſtumen, diemen dickmael bevonden heeft ſeer onſeker, jae elkanderen ſlaende, ende dat dien volgende onſe lieve ende beminde Mannen van Leene van onſen Huyſe ende Hove van Dendermonde, hadden ter ſelve ordonnantie voldaen in handen van onſe ſeer lieve ende getrauwe de Preſident ende Luyden van onſen grooten Raede, de welcke, by Commiſſaris daer toe gedeputeert, hadden doen hooren den Hooch-bailliu der Stede ende Lande van Dendermonde, ende oock de Heeren vande Vaſſaele Prochien ende Heerlijckheden gelegen ſo binnen als buyten den voorſz. Lande, ofte hunne Gedeputeerde, ende andere Mannen vanden voorſz. Hove in grooten getalle, mitſgaders Bur-
gemee-

gemeester ende Schepenen der voorſz. Stad, ende de Gedeputeerde vande Meyers ende Schepenen vande acht Prinçelijcke Vierſchaeren, ende daer na by den ſelven Commiſſaris, en eenige andere van hun Collegie, oock by hemlieden daer toe gedeputeert, doen overſien het Quohier der voorſz. Coſtumen ende Uſantien, Styl van procederen, ende Sallariſſen vanden voorſz. Leenhove, mette debuoiren dien aengaende gedaen, ende de redenen tot dien eynde by de gene hier vooren genoemt reſpectivelijck geallegiert, mitſgaders de bewyſen ende Verificatien daer toe dienende, al volgende 't verhael daer af gehouden, ende naermaels ons hadden over-geſonden het voorſz. Quohier, met heurlieder advys in 't regardt van eenige poincten, ende ten ſurpluſe vande voornoemde Commiſſariſſen, ſtaende op de marge vande articulen die ſy meenden

dat

dat soude moeten verandert worden, ende na dien 't voorsz. Quohier over sien is geweest by die van onsen voorsz. Secreten Rade, onse lieve ende getrouwe President ende Luyden van onsen Raede in Vlaenderen hadden versocht daer af te hebben communicatie, die hun is verleent geweest, eñ dat sy daer op hadden gesonden hun advys, met diversche bewysen tot verificatie van eenige poincten ende articulen in 't regardt vande welcke hun dochte dat eenige veranderinge soude moeten gedaen worden. *Soo ist*, dat op als naerder gehoort hebbende so den voornoemden Hooch-bailliu als Mannen van Leene vanden voorsz. Huyse ende Hove van Dendermonde, mitsgaders Burgemeester ende Schepenen der voorsz. Stede, de voorsz. Costumen ende Usantien, Styl van procederen, ende Sallarissen syn eyndelinge gearresteert ende ghesloten geweest so hier naer volght.

COSTUMEN,
Styl van procederen ende Sallariſſen vanden Prinçelijcken
LEEN-HOVE
Ende Huyſe van
DENDERMONDE.

I. CAPITTEL.

Vande Hoogheyt, Juriſdictie, ende adminiſtratie van Juſtitie.

I.

INden eerſten, de Stadt ende 't Landt van Dendermonde, is een Heerlijckeyt ende eygendom op ſijn ſelven, ſonder middel ende van niemant gehouden.

II.

Binnen de voorſz Heerlijckheyt Stede ende Lande van Dendermonde, heeft den Heer van Dendermonde alle Juſtitie, hooge, middele, ende leege, de welcke wort geadminiſtreert by den Hooch-bailliu ende andere Officieren, volgende hunne Commiſſien, ende voorts ſoo hier naer ſal geſeydt worden.

III.

Den voorſchreven Hooch-bailliu ofte ſynen Stadt-houder vermach ter excluſie van alle andere Officiers, te executeren alle

 acten

acten ende vonnissen gewesen by Mannen van Leene vanden Hove van Dendermonde binnen der Stede ende Lande van Dendermonde, maer op de Prochien ende Heerlijckheden vande Vassalen gelegen buyten den voorschreven Lande, voorder oft anders niet dan soo veel al 't soude aengaen den grondt, ofte realiteyt van de Leenen, ende om de aen-gewesen eygendom, possessie, besedt, ofte andere grondt, ofte reel recht, te doen volgen.

IV.

Den voorsz. Hooch-bailliu ofte synen Lieutenant vermach uyt den naem van den Heer soo inde voorsz. Stadt ende Vrijhede van diere als inde acht Princelijcke Prochien in het Landt van Dendermonde, te doen alle Calaignen ende exploicten van Justitie, ende oock by preventie inde Prochien vande Vassaelen op de Transgresseurs ende Over-treders vande Placcaten, ende insgelijcx te executeren ende innen de penningen vande beden ende subuentien vanden Heere, tot laste vande Collegie vande Wetten ende Heerlijckheden, ende den principaelen ofte generaelen Pachter vande voorsz. beden ende subuentien: wel verstaende dat de Meyers vande voorsz. Princelijcke Prochien sullen behouden sulck recht als sy tot noch toe gehadt ende gebruyckt hebben in 't regard van de cleyne boeten van dry ponden parisis ende daer onder.

V.

Van alle Hooft-leenen gehouden vanden voorsz. Huyse ende Hove van Dendermonde, ende van alle Civile saecken in materie van leenen, mitsgaders vande achter-leenen gelegen buyten den Lande van Dendermonde daer van het Hooft-leen geen Vierschaere en heeft, wort in d'eerste instantie gekent in 't Leen-hof tot Dendermonde by Bailliu ende Mannen van leene.

VI.

Ende aengaende de leenen gehouden van eenige Vassaelen vanden

vanden voorsz. Hove (die men noemt achter-leenen) gelegen binnen den Lande van Dendermonde, die staen ter judicature ende berecht vande Mannen van leene vanden selven hove hebbende eet van feautheytschap gedaen in handen vanden voorsz. Hooch-bailliu ofte synen Lieutenant, ter maninge vande Prochien daer die liggende zijn, ten waere die selve Vassaelen Hof ende Vierschare hadden ende judicature vermochten, in welck geval de selve achter-leenen staen sullen, soo sy altijdts gestaen hebben, ten berechte van Bailliu oft Meyer ende mannen van Leene vande selve Vassaelen, nochtans alleene d'eerste instantie.

VII.

Alle arresten op Schepen ofte op goet, ende persoonen in Schepen wesende, die moeten gedaen worden by den Bailliu ter kennisse van twee Mannen van Leene op alle Rivieren loopende in oft aen de Stadt ende Landt van Dendermonde, soo verre als de jurisdictie vanden voorsz. Heere haer op de voorsz. Rivieren is streckende, wel-verstaende nochtans dat d'arresten op gemeerde Schepen, ofte de persoonen ende goeden daer in wesende, by preventie sullen mogen gedaen worden by de Meyers ende twee Leen-mannen ofte Schepenen vande Princelijcke bancken, elck in syn district.

VIII.

Den voorsz. Hooch-bailliu ofte synen Lieutenant heeft recht, ende alderhande jurisdictie op de gemeene Heir-straeten loopende door den voorsz. Lande, soo door de Vassaele Prochien als andere.

IX.

Den voorsz. Hooch-bailliu ofte synen Lieutenant moet doen ter presentie van twee mannen van Leene, het aenschouw van alle doode lichaemen binnen der Stede ende acht Prochien sterfvende onversienelijcke doot, mitsgaders op de Heir-straten loopende door de Vassaele Prochien.

X.

Ende alſo in't onbieden vande Mannen, inſtrueren ende wijſen vande Proceſſen ſoo Civile als Criminele, eenige abuſen ende mif verſtanden bevonden zijn geweeſt, ſoo ſullen voordaen jaerlijcx acht dagen naer 't vermacken vande weth der Stede van Dendermonde, by den Hooch-bailliu gecoren ende geſtelt worden negen Mannen van Leene tot d'adminiſtratie vande Juſtitie ende andere affairen van het Leen-hof dependerende, ende dat uyt den nombre van achthien Mannen van Leene die hem voor d'eerſte reyſe by 't Leen-hof ende daernaer by de afgaende negen Mannen ſullen overgegeven ende gedenomineert worden binnen dry dagen naer 't verniewen vande Weth vande voorſz Stadt, daer onder dat geen vande dienende Schepenen nochte heur-lieder Penſionariſſen ofte Greffiers en ſullen mogen gedenomineert nochte geſtelt worden, inſgelijcks oock niet Rechtzweere, oft andere naerdere beſtaende van bloede ofte affiniteyt, wel verſtaende dat tuſſchen de voorſz. negen bedienende Mannen, ſullen mogen ende moeten gecontinueert worden een twee ofte uyterlijck drye het jaer te vooren gedient hebbende, ſoo nochtans, dat niemant en ſal mogen dienen dry jaeren achter malcanderen.

XI.

Alle de gene Leen-houdende vande voorſz. Hove van wat qualiteyt ende waer die woonachtich zijn, ſullen mogen gecocoren, gedenomineert ende geſtelt worden, onder den voorſz. nombre, ende gehouden zijn te dienen in Perſoone, ofte by bedienelijck Man daer toe idoine ende bequam, woonende binnen der voorſz. Stede, vryhede van diere, ofte daer ontrent.

XII.

Welcke voorſz. negen Mannen gehouden ſullen weſen te compareren telcken ordinairen dingſ-dagh, die van nu voorts aen weſen ſal alle veerthien dagen, t'elcken t'Saterdaeghs, ofte s'daeghs te vooren alſt op den ſelven Saterdagh Heylich dagh ſoude

soude wesen van Paesschen tot Baemisse s'morgens ten acht uyren, ende van daer voorts tot Paesschen s'morgens ten negen uyren, ende daer-en-boven den voorsz. Hooch-bailliu ofte sijnen Lieutenant assisteren in alle andere acten ende exploicten 't Leen-hof concernerende, ende voorts compareren soo dickwils als sy op 't Leen-hof sullen geroepen ende gedachvaert wesen, op de boeten ten ordinairen Dingsdagh van twintich grooten, ende op extraordinaire vergaderingen van vijf schellingen grooten, die gedeelt sullen worden tusschen de presenten gelijckelijck, rekenende den Bailliu voor twee persoonen.

XIII.

Sonder dat men van nu voortaen sal gebruycken van Hof-sterckinge in't visiteren ofte termineren van eenige processen, ofte andere saecken hangende ofte comende voor de selve Mannen, maer men sal in dien regarde volgen 't gene dat hier naer gedisponeert wort by het derthienste article Tit. Styl van procederen.

XIV.

Wel verstaende nochtans, dat de saecken raeckende de rechten, preeminentien ende authoriteyt van het Leen-hof, ende andere niet aengaende d'administratie van Justitie, sullen gehandelt worden in 't volle Leen-hof, by voorgaende convocatie vande Vassael-heeren ende andere Leenmannen, soo men tot noch toe gewoon is te doen.

II. CAPPITEL.

Van de Criminele Justitie.

I.

DE saecken raeckende Poorters daer lijf, leth, noch andere Criminele punitie aen en cleeft, sullen berecht worden

ter maninge vanden Hooch-bailliu ofte ſynen Lieutenant by Burghmeeſter ende Schepenen in haer-lieder Collegie, maer daer lijf, leth, Geeſſelinge, oft andere Criminele punitie ſoude mogen aencleven, ſullen de ſaecken bedingt ende berecht worden in het Leen-hof voor den voorſz. Burgemeeſter Schepenen ende Mannen van Leene, ende van geen poorters, ſullen alle Criminele ſaecken bedingt ende berecht worden voor Mannen ende Schepenen op het voorſz. Leen-hof, alwaer de ſententien ſullen geraemt ende geprononcheert worden op de reſpective qualiteyten by ordre, houdende haer-lieder plaetſen inde Vierſchare ſoo ſy tegenwoordelijck ſitten.

II.

d'Officiers en vermogen geene Inſetene vande Stadt, ofte Opſetene van den Lande te vangen om Criminele ſaecken, ſonder informatie ende ordonnantie van het hof, ten ſy op het feyt, ofte datter geformeerde partye waere accuſerende, die hem gevangen ſtelde tegen den geaccuſeerden.

III.

Den Bailliu is ſchuldich alle gevangenen als ſy 't verſoecken binnen derden daege te wette ofte rechte te ſtellen, ende hun ticht ende heeſch te maecken, ende als ſy 't niet en verſoecken, binnen acht daegen uyterlijck.

IV.

Alle Criminele ſaecken ſullen bedinght worden van derden daege, tot derden dage, immers twee mael ter weken, daer toe den Bailliu Mannen ende Schepenen ende eerſten Sergiant ofte Dienaer gehouden zijn te compareren.

V.

Nemaer en mogen Mannen ende Schepenen daer van egeenen ſallaris te trecken, ten waere dat den delinquant waere ſouffiſant ende middel hadde, ofte dat op de clachte ofte accuſatie van eenige partye ten laſte van yemandt criminelijck geprocedeert wierde. ende datter geene punitie en viele, in welcken

ken gevalle worden ſy daer afbetaelt by den delinquant, claeger ofte accuſateur reſpectivelijck Hof-rechten, ſoo geordonneert is in materie van Civile proceduren.

VI.

Alle Indagingen van Criminele Perſoonen die fugitif zijn oft latiteren ende die moeten geſchieden binnen der voorſchreven Stede ter breteſque ofte wel ter plaetſen van hunne leſte reſidentie, ſullen moeten gedaen worden by den Bailliu ende twee Mannen van Leene, met affixie van plack-brieven behelſende het faict den delinquant te laſte geleght van veerthien daegen tot veerthien daegen, ten fijne den delinquant comparere in perſoone, daer vooren ſy ſullen hebben, ſoo binnen der Stede als ten platten Lande, gelijck geordonneert is in materie van Leene.

VII.

Als eenige dootſlaegen tot kenniſſe vanden Bailliu comen, ſoo is hy ſchuldich terſtont daer af informatie te nemen met twee Mannen van Leene, ende Copye autenticque der ſelver ende van d'acte van aenſchouwinge mitſgaders vanden Inventaris vande goeden vanden delinquant binnen veerthien daegen naer 't nemen der voorſz. informatie, over te ſeynden aenden Procureur Generael.

VIII.

d'Aenſchouwingen van doode lichaemen, verdroncken, vermoort, doot geſteken, doot gevallen ende anderſins daer aenſchouwinge valt, moet gedaen worden by den Bailliu ende twee Mannen van Leene, mitſgaders eenen oft twee geſwoorene Medecijn ofte Chirurgijn naer de gelegentheyt vande ſaecke.

Ende

IX.

Ende alle informatien 't ſy preparatoire ofte andere die den Bailliu houden ſal, moeten oock geſchieden ter preſentie van twee Mannen van Leene.

X.

Het Soenen met 't gene datter aen-cleeſt, moet gedaen worden voor Bailliu ende vier Mannen van Leene mitſgaeders twee Officiers.

XI.

Niemandt en mach gepijnt nochte ter banck gebrocht worden ſonder voorgaende ordonnantie van Mannen ende Schepenen, alvooren de informatien geſien ende de delinquanten daer op gexamineert geweeſt zijn.

XII.

De vonniſſen in Criminele ſaecken geweſen daer lijf, leth, ofte den ban aencleeſt, ſullen ter executie geleyt worden niet jegenſtaende appellatie, ofte reformatie, ende ſonder prejuditie van diere.

III. CAPITTEL.

Van diſpoſitie ende acquiſitie van Leenen.

I.

EEn yegelijck is geoorloft ſonder Octroy, noot, ofte conſent vanden naeſten hoir, ofte van yemant anders, ſyn Leen-goeden 't ſy Hooft-leenen ofte Achter-leenen te vercoopen, wech te geven, te veranderen, ende belaſten aen wie dat hem belieſt, het waere aen ſijn kinderen, ofte andere, behoudens dat 't ſelve geſchieden moet voor Bailliu ende Mannen van Leene vanden voorſchreven Hove voor ſoo veel alſt aen-gaet de Hooft-leenen, ende in 't regard vande achter-leenen voor de Baillius, oft Meyers ende Mannen van Leene, ſoo hier vooren geſeyt

gesèyt is by het seste articul van het eerste Capittel, mits betalende 't relief van thien ponden parisis ende twintich schellingen parisis van camerlinck gelt sonder meer, ende en sullen de kinderen niet schuldich zijn de selve Leenen oft yet anders daer jegens in te bringen comende succederen met haere broeders ende susters.

II.

Alle huwelijcxsche voorwaerden, giften, testamenten ende andere dispositien van Leenen, en zijn van geender weerden nochte en binden niet, ten sy dat die gepasseert ende bekent zijn voor Baillius oft Meyers ende Mannen van Leene soo voorn e gesèyt is.

III.

Eenen vercooper vermach te scheeden vanden contracte van vercoopinge ende syn goet te behouden, mits betaelende aenden cooper de costen daerom gedoocht; ende dat binnen een jaer naer 't besluyten vanden contracte, ten waere datter binnen den selven jaere ont-erffenisse geschiet waere, ofte procuratie irrevocable daer toe gepasseert ende geaccepteert, ofte dat den kooper by consente ofte wete vanden verkooper inde actuele possessie gecomen waere, ofte wel dat den verkooper de penningen aenden coop clevende in deele oft in 't geheele ontfangen hadde, in welcken gevalle hy niet vermach te peniteren.

IV.

Alle Contracten van Leene hoedanich die zijn, gemaeckt in herbergen te wijne ofte te biere binnen de Stede, Vryheyt, ende Landt van Dendermonde vermach men te weder-roepen, ende daer af te scheeden, midts by den genen die 't berout betaelende het gelach daer op verteert, ende restituerende den Godts-penninck ter causen van dien gegeven, ende doende daer af d'insinuatie aen partye ter handt zijnde, ofte 't synder domicilie, ofte immers aenden weert daer het contract geschiet is als den mede contractant daer geene wooninge en heeft, ofte in gevalle den

Weert niet t'huys en waere aen syne Huysvrouwe, ofte andere sijn Huysgenooten, alles in presentie van twee getuygen ende voor Sonnen onder-ganck s'daeghs naer 't besluyten vanden Contracte.

V.

Alle Leenen binnen huwelijcke geconquesteert, sullen volgen den geenen die de selve ontfangen heeft ende daer af te Leene gecomen is, 't sy Man oft Vrouwe ofte heur-lieder gemeene Kinderen ofte van een van hun-lieden, met laste nochtans vanden Coop-schat in te brengen ofte goet te doen, soo wel aende lancx-levende ofte d' ersgenaemen vanden overleden niet te leene gecomen zijnde, als van heur-lieder kinderen ofte ersgenaemen respectivelijck.

IV. CAPITTEL.

Van Successien ende dat daer van dependeert.

I.

INden eersten inde Leenen gelegen over de zijde vande Schelde soo buyten als binnen den Lande van Dendermonde streckende naer Vlaenderen Gallicant, wesende de Noortzijde, comende van Vader Moeder ende directe Linie heeft den oudtsten sone de twee deelen, ende alle de ander sonen even gelijck 't derde, ende boven dien comen de sonen mette dochters deelen in ersve ende Catheylen hooft ende hoofts gelijck.

II

Soo wanneer eenigen vande Broeders stersven sonder kinderen gerecht zijnde in 't derde deel voorschreven, soo accresseert 't selve derde ende comt aen den oudtsten sone, ende niet op d'ander broeders in 't derde deel gerecht zijnde.

Inde

III.

Inde leenen over de zyde vande Schelde naer Brabant, wesende de Zuyt zyde, binnen ende buyten den Lande van Dendermonde gelegen, deelen de soonen even gelijck in alle proffiten, emolumenten, ende vervallen daer toe behoorende, sulcx dat d'outste sone niet meer voordeels en heeft dan dat hy 't selve Leene te Hove draecht, ende danof Man van Leene bekent wordt, ende boven dien deelen de Sonen ende Dochters de erfve ende Catheylen als vooren.

IV.

Daer sone, oft sonen zijn, daer en hebben de dochters geen recht totten Leene.

V.

Ende daer geen sone oft sonen en zijn, daer deelen de dochters gelijck boven geseyt is vande sonen.

VI.

Item van sonen oft dochters, d'outste vermach syne broeders ofte susters van haer paert-recht ende deel uyt te leggen, verpaerten, ofte recompenseren met andere Goeden, Leenen, ofte Gronden van erfven comende uyten selven sterf-huyse, ende indien 't selve uyt-leggen ende recompense niet gedaen en wordt, soo sullen de voorsz. andere broeders ende susters den oudtsten staen te gevolge, dat is, dat sy betaelen moeten haer paert ende contingent vanden relieve ende toe-comste, soo dickwils als 't selve verandert by versterfte ende successie.

VII.

In successie van Leenen comende uyter zyden waer dat die gestaen ofte gelegen mogen zijn, soo succedeert altijdts den oudtsten naesten bestaenden alleen vande zijne daer af de Leenen gecomen zijn, de mans persoonen altijts geprefereert zijnde voor vrouwen in gelijcken grade.

VIII.

In successie van Leene verkregen by Vaeder ofte Moeder,

de sone van het eerste bedde is te prefereren, niet tegenstaende dat 't selve Leen soude vercregen zijn gedeurende het tweede ofte voorder huwelijck vanden tweeden bedde wort gepresereert aenden genen, vande naer-volgende bedden, ende 't selve wort oock geuseert tusschen de dochters daer geene sonen en zijn, alles behoudens coopschat alsvooren.

IX.

In Successie van Leen representatie en heeft geen Stede.

X.

Ende daer twee persoonen staen in gelijcken grade, d'een gecomen van de mans persoon, ende d'ander van een Vrouwe persoon, d'outste van jaeren wort geprefereert ter successie van Leene, niet tegenstaende dat hy vande vrouwe gecomen is, wel verstaende nochtans dat den man altijt geprefereert wort voor de vrouwe, al waer den man oock minder van jaeren.

XI.

Een nieuw Leen geconquesteert sonder naerhede, succedeert op den oudtsten naesten vanden genen die 't Leen ontfangen heeft, van wat zijde dat hy is bestaende, maer ist vercregen by naerhede, volcht de zijde daer af de naerhede geboden is, behalvens coopschat daer coopschat stede grijpt, soo vooren geseyt is.

XII.

Bastaerden en succederen niet in eenige Leenen van heurlieders vaders zijde gecomen, maer wel in de Leenen gecomen van s'moeders zijde, soo verre sy simpele bastaerden zijn, ende niet overwonnen.

XIII.

Die eenich Leen in successie aenveert, die wort bekendt hoir 't zy in rechte linie ofte van besijden, wel verstaende nochtans dat hy niet gehouden en is eenige schulden te betalen, dan in subsidie ende by gebreke van andere goeden.

Soo

XIV.

Soo wanneer datter meer persoonen 't samen succederen in't Leen, den oudtsten volcht het opperhuys ofte huysen staende op de Mote ofte Wal-gracht, met de wapenen deffensive ende offensive daer toe dienende, ende oock alle Instrumenten dienende tot de Vogelrye, Visscherye, ende Jacht, mitsgaders alle Boomen staende binnen der selver Mote ende Walle ende all datmen metter Wal-bruggen besluyten mach, sonder dat d'andere hoirs ter causen van heur-lieder derde ofte anderssints, daerin eenich recht mogen pretenderen.

XV.

Alle huysen staende op Leen-gronden buyten de Mote, Walle ofte Wal-brugge, mitsgaders alle morwe opgaende houten zijn gedeelich als meuble, wel-verstaende nochtans dat sy gepresen sullen zijn als liggende ter aerden.

XVI.

Item alle huysen ende opgaende Boomen op het Leen staende daer geen Wal oft Mote en is, danof volgen den oudtsten hoir het beste Roockhuys, Poorte, 't Hovenbeur, ende Duyfhuys, mitsgaders den besten Schauboom, sonder die te moeten verderden, ofte in deele te brengen.

XVII.

Ende alle hart-hout staende op Leen, als opgaende Eecken, Tronck-eecken, Olmen, Esschen, Kerselaers, ende alle Fruyt-boomen, ende datter voor hart-hout gerekent wort, volcht den Leene.

XVIII,

Tal-hout boven de dry jaeren oudt zijnde is gedeelich, ende 't gene van dry Jaeren ofte daer onder volght den Leene.

XIX.

Den stoel vanden Wintmeulen metten standaert aerd-vast staende volght den Leene, ende 't radt met al datter draeyt is have gerekent, ende daerom deelsaem als meuble.

XX.

Alle het metſ-werck vanden Water-meulen daer de wielen vanden ſelven Meulen aen hangen ende in drayen tot ende ſoo verre dat den Meulen-ſteen bedeckt zy, volght den Leene. Ende alle d'andere Huyſen ende Edificien zijn gedeelick als Have, wel verſtaende dat den Leen-houder die ſal mogen behouden ten ſeggen ende eſtimatie van goede Mannen, al oft die ter aerden laegen.

XXI.

In materie van ſucceſſie ende alle andere, ſullen de Achterleenen hebben ende volgen de natuere vande Hooft-leenen.

V. CAPPITTEL.

Van beſette Renten op Leenen.

I.

ALle erffelijcke onloſſelijcke Renten beſedt ende gehypotecqueert op Leenen, hebben ende ſorteren natuere van Leene.

II.

Alle loſſelijcke Renten gehypotecqueert als vooren, hebben ende volgen natuere van erfve.

VI. CAPITTEL.

Van verheffen van Leenen, ende overgeven van Denombrementen.

I.

NIemant en vermach eenich recht te heeſſchen ofte vervolgen in eenige Leen-goeden, ten ſy dat hy alvooren die verheven heeft, ende betaelt de rechten daer toe ſtaende.

Als

II.

Als yemandt tot eenigen Leene gecomen is, het ſy by giſte, coope, mangelinge, ſucceſſie, Naerhede ofte anderſints, die moet 't ſelve Leen verheffen binnen de veertich daegen, ende daer af behoorlijck manſchap ende ſeautheytſchap doen naer coſtume, betaelende het relieff ende Camerlinck-gelt ende andere rechten daer toe 't ſelve Leen verbonden is, op de boete van thien ponden pariſis.

III.

Den Vaſſael ende Leen-houder is binnen ander veertich daegen daer naer volgende, gehouden zijn rapport ende denombrement behoorlijck over te geven, met goeden verclaerſe ende ſpeciſſicatie van ſynen vermeugene, ſoo hy oock doen moet t'elcker reyſe alſer een nieuw Leen-heer is ende dies verſocht zijnde, op gelijcke boete.

IV.

Vrouw perſoonen oft Weeſen Leenen ontfangende ende verheffende moeten ſtellen eenen bedienelijcken Man.

V.

Indien den Vaſſael ofte Leen-houder 't voorſchreven Relief niet betaelen en wilde, mach ontſtaen metter beſter vrome vande eerſte dry jaeren, op 't verclaers by hem te doen binnen de veertich dagen.

VII. CAPITTEL.

Van rechten van gehuwede lieden, by-levinge, ende 't gene daer van dependeert.

I.

DE lancx-levende 't zy man oft wijf heeft recht van by-levinge ende dovaire (d' welck is d'een helft-ſcheede vande

vande vruchten, proffijten ende in-comen met alle de vervallen daer toe behoorende) zijn oft haer leven lanck geduerende aende Leenen ten huwelijcke vercregen by gifte, met welck recht van by-levinge de selve man ofte wijf synen vryen wille doen mach, niet tegenstaende eenige alienatie ofte veranderinge vanden Leene gedaen staende 't selve huwelijck, ten waere dat de vrouwe 't selve haer recht van by-levinge ende dovaire behoorlijck voor Bailliu ende Mannen af-gesworen hadde.

II.

Dies wert den houder ofte houderigge (indien sy 'tselve recht van dovaire ende by-levinge hebben wilt) gehouden te betaelen d'een helft vanden relieve, mitsgaders vande costen van toecomste van dien, ende dat voor de eerste reyse alleen.

III.

Op Leenen binnen hvwelijck geconquesteert by coop, en valt geen dovaire ofte by-levinge, mits het in-bringen vanden coop-schat als vooren.

IV.

Twee persoonen ofte meer mogen recht van by-levinge ofte dovaire hebben op een Leen, elck naer rate van 't gene dies de Proprietaris binnen syn leven gebruyckende was, ende de eerste tochtenaer ofte tochtenersse overlydende, sal accresseren op d'ander tochtenaer oft tochtenersse daer naer volgende, ende alsoo voorts totte helft in 't geheel, ende niet voorder.

V.

Een houder ofte houderigge en is niet eer gefondeert totten rechte van by-levinge oft dovaire op de Leenen, dan van de date dat hy oft sy het recht van relief mette costen daer af dependerende betaelt, ofte in cas van refuse vande hoirs, de selve rechten behoorlijck genamptiseert heeft.

VI.

Als eenen Proprietaris syn Leen vercoopt daer op yemandt recht heeft van dovaire oft by-levinge, soo heeft den tochtenaer oft toch

oft tochtenerſſe keur ende optie weder ſy op 't ſelve Leen hun recht van douaire behouden willen oft deelen den vierden penninck van 't gene dat 't ſelve Leen by den Proprietaris verkocht wordt, 't welck ſy gehouden zijn te verclaeren binnen veertich daegen naer date vande verkoopinge, anderſins ſullen gehouden zijn te blijven aen 't recht van by-levinge.

VII.

Indien de tochtenaer overlijdt eer de vruchten vanden gront geweert zijn, ſoo ſouden de vruchten toe-behooren den Proprietaris, ende niet den hoir vanden tochtenaer, 't welcke oock alſoo geobſerveert ſal worden tuſſchen den lancx-levende van de conjoincten ende de hoirs vande eerſte overleden in 't regard vande vruchten vande gronden ten ſterf-huyſe bevonden, ten waere dat de ſelve Proprietaris mede geſtaen hadde ofte geconſenteert in 't verpachten vande by-levinge ofte tocht, in welcken gevalle hy maer hebben en ſoude den pacht naer de vrome eerſt vallende, ende en duert den pacht by den tochtenaer gegeven niet langer dan den tocht, ten waere 't conſent vanden proprietaris als vooren, wel verſtaende dat als de tochtenaer ſelve bedrijver geweeſt heeft zijn hoir geheel ſtaet, om te hebben vergelt vande vette dreſt ende ſaet naer landt-recht, ſoo oock doet den Pachter vanden ſelven tochtenaer ſynen pacht expirerende als vooren.

VIII.

Man ende wijf en mogen by geenen middel binnen huwelijck weſende malckanderen verſchoonen ofte begiften in 't regard Leenen, niet meer by teſtament dan anderſins.

IX.

Indien binnen huwelijcke eenich Leen by d'een oft d'andere ten huwelijcke gebrocht, verkocht, ofte belaſt, ofte ontlaſt wierde, 't ſy van renten ſervituyten ofte anderſins, ſoo ſal ter eerſter doodt vande conjoincten daer van recompenſe ende in-ſtandt moeten geſchieden, eerſt uyte geconqueſteerde immeuble goeden, ende daernaer uytte deelſame mobilaire goedingen, ende

 by ge-

by gebreke van al dien tot eender helft uyt de goederen vanden anderen, behoudens 't recht van by-levinge aende lancxtlevende, gelijck hy gehadt soude hebben op de veralieneerde ofte geloste goeden oft renten.

VIII. CAPITTEL.

Van Naerhede.

I.

NAerhede van bloede heeft plaetse ende stede in gestruyckte Leenen, mitsgaders in erffelijcke besette Renten, ende Huysen staende op Leen, tot welcke Naerhede niemandt en wordt geadmitteert dan de gene den vercooper bestaende vande zijde daer van 't goet gecomen is.

II.

Indien datter meer Caelengierders zijn, de naeste bestaende wordt gepreferEert voor de andere.

III.

Ende soo wanneer daer twee oft meer al even naer zijn, d'oudtste van dien wordt geprefereert, wel verstaende nochtans dat den man wordt altijdts geprefereert voor de vrouwe, alwaert dat hy waer jonger van jaeren.

IV.

Alsser diversche gronden vercocht worden by eenen Koop, 't sy dat de selve alle leen zijn ofte oock in partye erfve, en vermach de naeste bestaende niet te Calengieren de Leenen ofte Erfve elck alleen, maer is schuldich te Calengieren den gheheelen Koop, alwaert dat een deel van dien niet Caelengierlijck en waere.

V.

In welck geval niet te min den Kooper sal vermogen te behouden

houden het voorsz. deel de Naerhede niet subject zijnde, indien 't hem belieft, op behoorlijcke prijsye ende estimatie.

VI.

Soo wie part ofte deel heeft in eenigen gront ofte huys, Leen wesende, mach versoecken ende wordt ontfangen ter Naerhede, indien dat yemandt daer in oock deel hebbende zijn part ofte deel vercochte, ende sal geprefereert worden aen ofte voor den Naerlinck van bloede bestaende.

VII.

Alle Caelengierders zijn gehouden haer-lieder Calaigne te doen ende vervolgen binnen de dry behoorlijcke Kerck-geboden, diemen daer aff gecostumeert is te doen van veerthien dagen tot veerthien daegen, ofte immers voor erffenisse ende niet daernaer, uytgesteken uyt-landtsche, onbejaerde kinderen die comen mogen binnen den Jaere naer date vande selve erffenisse, op peyne van dies versteken te zijn.

VIII.

Nemaer als de Kerck-geboden als vooren niet en sullen gedaen zijn, soo sal een yegelijck de voorsz. Calaigne vermogen te doen binnen den voorsz. Jaere naer d'erffenisse ende niet daer naer, volgende het seven-en-dertichste articul van het eeuwich edict van het Jaer 1611.

IX.

Wel verstaende dat in verkoopingen ofte alienarie van Leene daer geene Naerhede en valt, daer en zijn de kerck-geboden niet van noode.

X.

Allser niemandt deel hebbende, ofte van bloede bestaende, den Koop en Caelengiert, den Heere vermach (op dat hem belieft) den selven Koop t'aenveerden ende behouden.

XI.

Indien dat yemandt vercochte syn erffelijcke renten staende

 op Lee-

op Leenen, den Proprietaris vande selve Leenen vermach sijn Leen t'ontlasten, ende de verkochte renten te calengieren, midts opleggende de penningen vanden Coop mette onkosten daeraen clevende, ter exclusie van alle andere.

XII

Alle gepresenteerde naerhede moet geaccepteert worden binnen seven dagen ende nachten.

XIII.

Insgelijcx den bieder van naerhede gekent, ende geadmitteert zijnde als naerlinck, is schuldich binnen seven dagen ende nachten te betaelen den rechten prijs naer spraecke ende voorwaerde, ende verclaers van eede vanden Kooper, ende Verkooper, indien den naerlinck sulcx versoeckt.

XIV.

Soo wanneer datter calengeringe oft naerhede geboden wort, 't selve moet gschieden voor Bailliu ende Mannen vanden voorsz. Hove in't regard vande Hooft-leenen, ende voor Bailliu ofte Meyer ende Mannen in't regard vande Achterleenen.

XV.

In giften en heeft naerhede geene stede, nochte oock in mangelinge, ten ware dat die geschiede met bestialen, juwelen, ofte andere roerende meublen ende *Catheylen*, in welcken gevalle den naerlinck daer vooren betaelen sal de weerde van diere, ter estimatie van persoonen hun dies verstaende.

IX. CAPITTEL.

Van hueringen.

I.

IN alle allienatie van Leene, huere gaet voor koop.

II.

Geen hueringen van Leenen en mogen langer duren dan dry Jaren

Jaren naer 't overlijden vanden Proprietaris, naer welcke dry Iaren d'hoir sal mogen 't selven aenveerden, ende van nieuws verhuren soo 't hem believt.

.X. CAPITTEL.

Styl van Procederen.

I.

Inden eersten sullen alle de gene die pretenderen recht aen eenich Leen 't zy by versterfte, koope, donatie oft andersints, ende dat den Heere geen Mannen en heeft, schuldich zijn 'tselve te verheffen vanden Heuver-heere oft sijnen Bailliu binnen veertich dagen daer naer, betalende relief ende Camerlinck-gelt, ende doende de feautheytschap daertoe staende.

II.

By faulte van dien sal den Bailliu vanden Hove daer af 't Leen gehouden is, 't selve ten dien eynde mogen indagen by twee Sondaghsche Kerck-geboden ter Kercken daer 't selve Leen gelegen is, doende daeraf t'elckent de behoorlijcke insinuatie aenden apparensten hoir, ofte die hem voor sulcx draecht, ofte aenden geenen die 't selve sal pretenderen t' hebben by koope, ofte anderssints, welcke insinuatie sal gedaen worden 't zijnder persoone ofte domicilie, latende aldaer t'elckent billet van daginge inhoudende oock specificatie vande kanten ende abouten vanden voorsz. Leene, ende wie den lesten Proprietaris geweest is, ende sal by den selven billette hem beteeckent worden eenen competenten dagh voor Bailliu ende Mannen vanden Hove daer af 't Leen gehouden is, ten minsten seven dagen voor den dach by de Kerckgeboden gestatueert, omme 't voorsz. relief ende feautheytschap te comen doen.

III.

Ende indien den gedaegden ten geprefigierden daege niet en compareert ende voldoet ten voorsz. reliefve ende feautheytschap, sal vallen inde boete van thien ponden parisis s'Heeren profyte, ende 't Leen gewesen in handen vande Heer omme 't selve te noten ende ploten, die vruchten naer rate van tijde sal heffen ende trecken t'sijne profyte sonder rekeninge ende reliqua daer af te doen, totter tijt toe dat yemandt bestaende oft recht hebbende aen 't selve Leen sal comen ende doen 't voorsz. debvoir naer costume vanden Hove, ende betalende de voorsz. boete ende costen

IV.

Ende veertich dagen naer 't verheffen vanden Leene, is den Vassael gehouden sijnen Heer over te gêven rapport ofte denombrement vanden selven Leene, verclarende daerby de groote canten ende abouten, ende appendentien van dien waer in het selve consisteert, ende te wat dienste hy 't selve van sijnen voorsz Heere is houdende, onder sijn handt-teecken ende zegel, op gelijcke boete van thien ponden parisis.

V.

So verre hy in gebreke blijft binnen den voorsz. tijt 't selve te doen, den Bailliu sal hem dach-vaerden wettelijck t'sijnen coste van veerthien dagen tot veerthien dagen, ende laet hy hem contumaceren ten tweeden veerthien dagen die gestelt sal wesen met inthimatie, sal de voorsz. boete van thien ponden parisis gewesen worden, ende sijn Leen gewijst in handen vanden Heer, omme 't selve te noten ende ploten tot genoech doende, mits doende by den voorsz. Heere rekeninge ende reliqua vande opheven ende profyten daer af getrocken, daer op afslach de wettelijke kosten ende boete.

VI.

Ende het denombrement by den Heere ofte sijnen Bailliu ontfaen zijnde, is hy gehouden den vassael te leveren

Recepisse

Recepisse van 't over-geven van 'tselve rapport, onder synen zegel ende handt-teecken.

VII.

Welck rapport den Heere vermach te blammeren heeft hy daer toe legitime redenen, voor de Mannen vanden voorsz. Heer, die daer af de kennisse nemen sullen.

VIII.

Dies en sullen de voorsz. debuoiren van Kerckgeboden ende insinuatie niet meer gedaen worden by Bailliu ende Mannen, maer alleenlijck by gesworen Dienaer ofte Officier vanden Hovo daeraf 't Leen gehouden is, daer toe geauthoriseert by behoorlijcke acte vanden Bailliu ende Mannen geteeckent by den Greffier ofte Clercq vanden selven Hove, ten persoone ofte domicilie vanden Vassael met bilette alsvooren, uytgesteken in 't regard vande Leenen gelegen binnen 't Vrye van Dendermonde, in't regard vande welcke de voorsz. debuoiren sullen gedaen worden gelijckmen die gewoon is te doen by den Bailliu ende twee Mannen.

IX

Van gelijcken so wanneer den Bailliu van den Hove ofte partye wilt procederen tegens partye op Leen, 't sy om eenige schuldelijcke saecken, dovaire, renten, ofte andere pretensien, sal by Mannen vanden Hove geconsenteert worden Indaeginge vanden Leene, met inthimatie van partye ende dach-vaerdinge van veerthien daegen te veerthien daegen by Officier als vooren, ende by den Bailliu ende Mannen in't regard vande Leenen gelegen binnen de Stadt ende 't Vrye.

X.

Ende partye niet comparerende sal versteken worden van antwoorde, ende den heesscher geadmitteert tot verificatie van sijnen heesch partye daeromme geroepen met inthimatie, ende soo wanneer de Mannen bevinden sullen dat den heesscher sijnen heesch souffisantelijck geverificeert heeft, sullen 't voorsz Leen

Leen wijſen in handen vanden vervolger om ſyne ſchult daer aen te verhaelen, 'twelck oock geſchieden ſal als partye ter eerſter daeginge gecompareert ende gehoort zijnde, Mannen bevinden ſullen den heeſſcher in ſynen heeſch geſondeert te zijn.

XI.

Ten in-ſtelle vande ſaecke ſal den Heer oft partyen moeten dienen van heeſſche, ende den verweerder daer naer van antwoorde, ende voorts partye van Replijcke, ende Duplicke ſonder meer, ten waere by conſente ende ordonnantie vande Mannen (partye gehoort) alſſer by Duplicque nieuwe faicten geposeert zijn, ende dit al van veerthien daegen te veerthien daegen.

XII.

Sonder te mogen uſeren van eenige dilayen, dan alleenelijck eens van abſentie, ende peremtoire, ten waere oock uyt cauſen (partye gehoort) Mannen daer toe moverende.

XIII.

Men ſal nu voortaen in 't viſiteren ofte termineren van eenige proceſſen, ofte andere ſaecken hangende ofte comende voorde ſelve Mannen, niet meer uſeren van Hof-ſterckinge, maer ſullen Mannen daer op mogen nemen (indien ſy 't niet vroet en zijn) advys van geleerde ten redelijcken coſte van partyen, by hen-lieden te verſchieten halff en halff, ofte geheel by den genen die de meeſte haeſte heeft, daer toe ſeyndende haerlieder Officier ofte anderen ſekeren Bode mette ſtucken vanden proceſſe beſloten ende gezegelt, ſonder ten dien fijne den Bailliu ofte eenige Mannen meer te mogen ſeynden, ten waere dat anders om merckelijcke redenen in ſaecken van importantie by den Hove goet gevonden wierde, in welcken gevalle men ſal uyterlijck niet meer mogen ſeynden dan twee perſoonen.

XIV.

Den Bailliu ende Mannen ſullen gehouden zijn te vergaederen ten hoochſten alle veerthien dagen, ten ſulcken dage, ure, ende plaetſe als ſy gewoon zijn, om partyen voor hen-lieden com-

comparerende recht ende Justitie t'administreren, op sulcken boete als den Bailliu goet vinden sal, ten sy redelijcke excuse ter contrarien.

XV.

Men sal geen passeringen, verheffen van Leenen, erfven, onterven, belastingen, ende diergelijcke acten volontaire elders mogen doen, dan ter plaetsen vande ordinaire vergaederinge, ten waere om merckelijcke redenen die men schuldich sal wesen by d'acte t'exprimeren, ende ter presentie van twee Mannen van Leene met den Bailliu ende Greffier, oft in d'absentie vanden voorsz. Bailliu ter presentie van synen gecommitteerden, ende in d'absentie vanden voorsz. Greffier ter presentie van een ander Man van Leene, al op peyne van nulliteyt, welcken Man van Leene representerende den Greffier sal gehouden zijn de passeringe also geschiet ter Greffie te bringen om aldaer geregistreert te worden, ende dat binnen acht daegen daer naer, op de boete van twintich ponden parisis tot proffyten vanden Heere.

XVI.

Als een Leen vercocht ofte veralieneert wordt, ende dat de Contractanten ofte yemandt van henlieden versoecken sal dry Kerck-geboden daer af gedaen te worden om den naerlinck t'excluderen, ofte om andere oorsaecke, sullen de selve gedaen worden van veerthien daegen te veerthien daegen by den Bailliu, ter presentie van twee getuygen die hy ter plaetse nemen sal, ende elck van hen-lieden daer vooren betaelen ses grooten, denommerende de selve in syn relaes, ende affixerende t'elcken daer af eenen plack-brieff, dies sullen oock de voorsz. Bailliu ende Mannen metten Greffier gehouden zijn extraordinairelijck te vergaderen, als partyen 't selve versoecken sullen tot haer-lieden redelijcken coste.

XVII.

De saecke naer Duplicke gevallen zijnde in 't advys, sullen Mannen daer in recht doen 't zy diffinitivelijck ofte interlocutoirelijck naer de gelegentheyt ende heesch vande saecke.

XVIII.

Ende indien de saecke gereguleert wort te faicte, soo sal de gene meeste haest hebbende syne verifficatie mogen doen, soo haest als 't hem goet duncken sal, naer dien hy hem sal vernoecht gehouden hebben van preuve sal zijn partye geaccordeert worden een dilay van ses weken daer naer, om van gelijcken sijne Enqueste te doen sonder voorder dilay t'hebben, ten ware uyt groote oorsaeck ende met kennisse van saecken (partye gehoort) by Mannen van Leene sulcx geaccordeert wierde.

XIX.

Waer naer sullen Mannen ordonneren aen partye te dienen van reprochen ende contradictien jegens d'enqueste ende over lech inde saecke gedaen, daertoe accorderende een dilay sonder meer, ende naer 't dienen van salvatien ofte Solutien, ofte dat partye daer af versteken zy, sal de saecke wederomme geconcludeert worden in 't advijs, ende recht gedaen als vooren.

XX.

Soo verre 'tLeen in handen vanden Bailliu ofte partye gewesen wordt om syne pretensie 't sy van relief, boeten, rehten, ofte andere schulden daer aen te verhaelen mette costen daerom geschiet, so zijn de voorsz. Bailliu ende partye gehouden 'tvoorsz. Leen behoorlijck te gebruycken, noten ende ploten, doende de verpachtinge van diere ter haulche naer twee Kerck-geboden gedaen by den Officier, ende affixien ter plaetse daer 't selve Leen gelegen is, ende dit al den tijdt van dry Jaeren lanck eer sy sullen vermogen te procederen tot decrete ende verkoopinge vanden selven Leene.

XXI.

Maer den selven tijdt geexpireert zijnde, indien den Bailliu ofte partye niet voldaen en zijn van haer-lieder pretensien met de vruchten daer af getrocken, sullen mogen versoecken aen Bailliu ende Mannen geprocedeert te worden by Decrete tot verkoopinge vanden selven Leene, 't welcke hem-lieden geaccordeert sal worden.

XXII.

Wel verstaende nochtans, dat indien de schult daervoren 't Leen in handen gewesen is seer groot waere, dat notoirelijck de selve niet en konde binnen de voorsz. dry Jaeren mette voorsz. vruchten betaelt worden, dat alsdan Mannen sullen mogen consenteren danof subhastatie ende verkoopinge te geschieden, sonder den voorsz. tijdt van dry Jaeren te moeten verbeyden.

XXIII.

Ende om de selve subhastatie ende vercoopinge behoorlijck te doen, sal van noode wesen te doen dry Sondaeghsche Kerck-geboden van veerthien daegen te veerthien daegen ter Kercke van Prochie daer 't voorsz. Leen gelegen is, ende daer af 't elcken brieven te doen placken op de Kerck-deur ende Vierschaere aldaer indiender eenige is, ende branden eene keersse nae 't derde ende leste Kerck-gebodt ter plaetsen, daer 't by 't selve Kerck-gebodt te kennen gegeven wordt.

XXIV.

Welcke twee eerste Kerck-geboden gedaen sullen worden by den Officier ofte Dienaer vanden Hove, ende 't leste by Bailliu ende Mannen, ten waere 't Leen gelegen waere binnen 't Vrye van Dendermonde, alswanneer alle de debuoiren sullen gedaen worden by Bailliu ende twee Mannen.

XXV.

Dies sal by de selve Bailliu, Officiers ofte Dienaers van elcken Kerck-gebode ende vanden dach dieder gestelt is tot 't branden vande keersse, Insinuatie gedaen worden ten persoone ofte Domicilie vanden Proprietaris ende de Crediteuren Hypotecquaire bekent zijnde, laetende altijts behoorlijck billet onder haerlieder handt-teecken, ende dat al ten minsten seven daegen voor elcke acte dienende.

XXVI.

Alle welcke debuoiren gedaen zijnde, sal den heesscher 't sy

Bailliu ofte partye de saecke bringen opt rolle, ende versoecken daerop wijsdom, partye ende letsten verhooger daertoe anderwerf gedachvaert by de voorsz. Officiers met inthimatie.

XXVII.

Ende in gevalle partye comt in oppositie, sullen de Mannen de uytinge vande saecken bekorten soo verre alst mogelijck wert, sonder d'een oft d'ander van partyen eenige extraordinaire dilayen te geven, emmers niet sonder groote cause.

XXVIII.

Wel verstaende dat naer 't wijsdom vanden selven decrete, noch sal moeten geschieden effectuele erffenisse vanden voorsz. Leene, ende dat niet eer dan acht dagen naer 't voorsz. wijsdom, binnen welcken tijt den Proprietaris sijn vercocht Leen sal mogen lossen, mits opleggende den prijs ende costen indien de selve getaxeert zijn, daer neen stellende daer vooren souffissanten sekere.

XI. CAPITTEL.

Van Hof-Rechten ende Sallarissen.

I.

BAilliu ende Mannen met den Greffier sullen hebben op ordinaire dingsdagen voor Hof-Recht in elcke saecke die voort geroepen sal wesen, soo wel daer verstekinge sal gedecerneert worden als andere acten judiciele gedaen, t'samen twee ponden acht schellingen parisis, te weten den Bailliu twaelf schellingen parisis, de Mannen dertich schellingen parisis, ende den Greffier ses schellingen parisis, ende dobbel van dien alsser sententie Interlocutoire ofte diffinitive sal gewesen worden, te verschieten 't selve recht half ende half, maer van heerlijcken dach en betaeltmen geen Hof-recht, wel verstaende dat in processen

cessen van groote lecture, de voorsz. Mannen sullen mogen taxeren tot laste van partye een redelijcke somme ten advenante vanden arbeyt die daer in sal gedaen worden, uyterlijck niet excederende vier-en-twintich stuyvers ter vre, te bedeelen tusschen de Mannen ende Greffier naer de proportie in dit article geroert.

II

Soo oock in alle voluntaire, als van verheffen ende feautheytschap, Leen gedeelich te maecken, onterffenisse, belastinge, 't sy de selve gedaen worden by den Leen-houder selve ofte procureur, mitsgaders oock tot 't stellen van bedienlijck Man, afsweeren ofte renonciatie van dovaire, stellen van staende sekere ofte diergelijcke, sal den Bailliu hebben twintich schellingen parisis, elcken Man tot vier toe in getale thien schellingen parisis, ende den Greffier daerover staende ses schellingen parisis, ende voor de kennisse van bieden ofte leggen van naerhede (die genomen wort by Bailliu, twee Mannen van Leene ende den Greffier) sullen hebben gelijcken sallaris.

III.

Ende als den Bailliu ende Mannen ten versoecke van partye sullen extraordinairlijck vergaderen ten fijne als vooren, sullen hebben dobbel Hof-recht ende sallaris, te verschieten by den genen sulcx versoeckende.

IV.

Wel verstaende nochtans dat allser twee dry ofte meer Leenen van eenen Heere gehouden sullen in Gedinge ofte Decrete voor een schult gebrocht worden, de Mannen sullen alle de saecken 'tsamen accumuleren, ende niet meer ontfangen voor sallaris dan een Hof-recht, maer den Heere sal van elck Leen relief, feautheytschap, rapport, ende andere rechten hebben, gelijck oft elck Leen apart toegesproken ende gedecreteert wierde.

 Den

V,

Den Taelman ofte Procureur sal hebben in elcke saecke ten plattenLande twintich schellingen parisis voor elcke dach-vaert, ende inde stadt twelf schellingen parisis, dies wort hy gehouden t'elcken genachte over sijne Meesters 't Hof-recht te verschieten op parate executie, ende de gene de Schrifturen gestelt hebbende twelf schellingen parisis voor elck blat van twee sijden hebbende ten minsten twintich regulen, ende twaelf sillaben in elcken regel;ende soo verre die by Advocaet gestelt zijn,sesthien schellingen parisis.

VI.

Den Bailliu ende Mannen doende *Veüe de lieu* ende andere acten van hun officie binnen de Stadt 't Vrije van diere, ende eene myle in 't ronde, sullen hebben voor sallaris vier ponden parisis, ende de Mannen elck twintich schellingen parisis, ende boven de myle binnen den voorsz. Lande van Dendermonde dobbel, ende buyten den voorsz. Lande den Bailliu twaelf ponden parisis, ende elck Man van Leene thien ponden parisis s'daghs, wel-verstaende dat tot dusdanige acten niet en sullen geroepen worden meer dan twee Mannen ende den Greffier.

VII.

Ende den Officier ofte Dienaer vanden Hove sal hebben voor elcke dach-vaerdinge ofte insinuatie binnen de Stede ende een myle in 't ronde twaelff schellingen parisis, ende buyten de myle totte twee mylen vier-en-twintich schellingen parisis, ende daerboven voor elcke myle gaens ende keerens 't samen sesthien schellingen parisis,

VIII.

Den Greffier sal hebben voor elcke signature van schrifturen, depeschen van acten van verstekinge, conclusie in rechte, ofte advijs, ende diergelijcke acten dispositif, ses schellingen parisis.

Ende

IX.

Ende den Bailliu sal hebben achthien schellingen parisis voor elcken brief van affixie ofte plack-brief, ten ware die seer groot ware, in welcke gevalle sal die by Mannen getaxeert worden.

X.

Voor furnissement van een proces gevallen in't advys soo wel dat te faute gewijst is als andere, sal den Greffier hebben twaelff schellingen parisis.

XI.

Item voor gelibelleerde acten ende contracten by Copie autentique uytgegeven, sal hebben drie schellingen parisis van elcke sijde inhoudende ten minsten twintich regulen ende twaelff sillaben in elcken regule, ende ses schellingen parisis als die in parchemijne gedespecheert worden, ende voor simple copien ofte extraicten sal hebben van elcke sijde twee schellingen parisis.

XII.

Voor elcke sententie interlocutoire ofte sententie diffinitive niet geextendeert vier-en-twintich schellingen parisis, ende voor elcke sententie diffinitive geextendeert ter taxatie van Bailliu ende Mannen naer de grootte van dien.

XIII.

Voor 't passeren ende expedieren van eene procuratie twaelf schellingen parisis.

XIV.

Van namptissement-gelt dat onder den Greffier geleyt wort, tot versekerthede vanden namptissemente sal ontfangen van elck pont vier schellingen parisis.

XV.

Item voor 't zegelen van alderhande acten voluntaire, den Bailliu sal hebben twintich schellingen parisis, ende vier sonder meer Mannen elck thien schellingen parisis.

Voor

XVI

Voor 't hooren van oirconden ſal betaelt worden aen Mannen t'ſamen twaelf ſchellingen pariſis van elcken oirconde, ende den Greffier voor t'ſtellen van haer-lieder depoſitien acht ſchellingen pariſis, boven de ſes ſchellingen pariſis voor den Bailliu ter cauſen van het afnemen vanden eedt.

XVII.

Men is in dit Leenhof gewoon de recepiſſen van Denombrement te geven op de namen vanden Bailliu ende Greffier, ende worden de ſelve by den voorſz. Greffier geſchreven geteeckent ende te boeck geſtelt, ende by den Bailliu gecollationeert ende gezegelt, waer vooren elck van hunlieden heeft twintich ſchellingen pariſis, maer indien 't ſelue groot ware excederende twee ſijden, ter diſcretie vande Mannen.

XVIII.

Voor arreſten op Schepen die gedaen worden by den Bailliu met twee Mannen van Leene, ſullen de voorſz. Mannen hebben binnen de Stadt ende 't Vrye elck twintich ſchellingen pariſis, ende den Bailliu dobbel, ende daer bûyten ſullen den Bailliu ende Mannen hebben dobbel ſallaris.

XIX.

Aengaende de criminele ſaecken, *d'Hof-rechten* ende andere ſallariſſen daer die vallen, ſullen betaelt worden gelijck in Civile ſaecken.

XX.

Voor het aenſchauwen van doode lichamen, ſullen den Bailliu ende Mannen hebben gelijck voor arreſten op ſchepen, ende dobbel daer inciſie valt, ende den Chirurgijn 't ſy buyten ofte binnen de Stadt ende 't Vrye dry ponden pariſis, ende dobbel daer Inciſie geſchiet, welcke ſallariſſen ſullen verhaelt worden op den delinquant ofte perpetreerder ende ſijn goedingen indien hy vindelijck is ende middelen heeft, anderſints ſullen de ſelve ſtaen tot laſte vanden Heere, ende niet tot laſte van des

over-

overledens sterf-huyse noch van zijn ouders, ten waere dat de doot wierde veroorsaeckt by puer ongeluck sonder yemandts toe doen, in welcken gevalle de voorsz. rechten ende sallarissen sullen verhaelt worden op goeden vanden overledene ofte van syne ouders indien sy middel hebben, daer neen sullen oock staen tot laste vanden Heere als vooren.

XXI.

Van informatien preparatoire die gehouden worden by den Bailliu ende twee Mannen van Leene met den Greffier binnen de Stadt oft 't Vrye van diere, sal den Bailliu hebben twintich schellingen parisis van elcken oirconde, de twee Mannen elck thien schellingen parisis, den Greffier ses schellingen parisis, ende den Dienaer van dach-vaerden vier schellingen parisis, ende buyten dobbele, wel verstaende dat als de costen comen tot laste vanden Prince, dat den voorsz. Bailliu ende Mannen gesallariert sullen worden volgende de tauxatie vande Camer van Rekeninge tot Rijssel.

XXII.

In 't passeren van eenige compromissen van Soenen met dieser aencleeft, daer toe employeert den Bailliu neffens hem vier Mannen van Leene met syne twee Officiers, daer van den sallaris binnen de Stadt ende Vrye is voor den Bailliu vier ponden parisis, voor elck man van leene twee ponden parisis, den Greffier twaelf schellingen parisis, ende voor elcken Officier 16 schellingen parisis, ende buyten de Stadt ende 't Vrye dobbele.

DECRETEMENT.

Ende also de voorsz. Mannen van Leene v nd en voorsz. Huyse ende Hove van

F Dender-

Dendermonde hadden ten diverſche ſtonden doen verſoecken onſe aggreatie, confirmatie, ende decretement: *Soo iſt*, dat wy de ſaecken voorſz. over ghemerckt, ende op al gehadt 't advys vande voorſz. van onſen ſecreten Rade, hebben uyt onſe gerechte wetentheyt, authoriteyt, ende volle macht, voor ons ende onſe Naecomers, Graven ende Gravinnen van Vlaenderen, Heeren ende Vrouwen der voorſz. Stede ende Lande van Dendermonde, geaggreert, geconfirmeert, ende gedecreteert, aggreeren, confirmeren, ende decreteren by deſen de voorſz. Coſtumen ende Uſantien, Styl van Procederen, ende ſallariſſen, ende elck van dien inder forme ende maniere ſoo die hier vooren geſtelt zijn by geſchrifte, willende ende ordonnerende dat de ſelve gehouden ende geobſerveert worden voor Weth ende Coſtu-
me

me vanden voorsz. Huyse ende Leen-hove vanDendermonde,ende voor sulcx sullen mogen worden geallegeert, ende voorts gebrogt in rechte,ende daer buyten,sonder dat voortaen van noode wert die anders te veriffieren ofte betooghen dan by extraict geteeckent, 't sy by den Greffier, ofte Klercq vanden voorsz. Leen-hove, ofte wel by den Pensionaris ofteGreffier der voorsz.Stede,sonder namaels eenige andere Costumen ende Usantien, Styl van procederen, ende sallarissen te mogen introduceren, ofte poseren dan die hier boven geschreven zijn, *VVelcke Costumen ende Usantien sullen onderhouden ende achter volcht worden in 't regard van alle de Leenen vanden voorsz.huyse ende hove van Dendermonde, ende de gene daer afgehouden,ter wat plaetsen dat die gelegen zijn, niet jegenstaende eenige Costumen van poorterlijcke sterfhuysen ofte andere ter contrarien.* Behoudende niet te min tot onswaert

ende tot onse nacomelingen Graven ende Gravinnen van Vlaenderen Heeren ende Vrouwen van Dendermonde d'interpretatie, veranderinge, ampliatie ofte restrictie van alle ende elcke der voorsz. poincten ende articulen, so menich werfven als wy sullen bevinden te behooren, Verclaerende boven dien dat wy niet en verstaen onder 't decksel vande voorsz. Costumen ende Usantien eenichsins te prejudicieren ofte deroqueren onse rechten ende hoogheden, en dat by dese Costumen niet en wort gesproken van't ressort van het voorsz. Leenhof, noch oock oft de Sententien in 't selve Leenhof gegeven soudẽ mogen ter executien geleyt worden by provisie niet jegenstaende appellatie oft reformatie, ende of de voorsz. Mannen van Leene schuldich zijn hunne vonnissen te sustineren op boete ofte niet ten opsiene van het proces hangende

de in onſen voorſz. Secreten Raedt nopende het voorſz. Reſſort tuſſchen de voorſz. Mannen van Leene ter eender zyde ende die van onſen voorſz. Rade in Vlaenderen ter andere,alle welcken aengaende men ſal houden voor Coſtume ende volgen 't gene dat by vonniſſe ofte ordonnantie ſtaende te geven op 't voorſchreven proces geweſen ende verclaert ſal worden, ende ſonder prejuditie van dien ſalmen middeler-tijdt ende tot dat anders gheordonneert ofte gheweſen ſy indien regarde volgen 't gene dat tot noch toe gedaen ghebruyckt ende onderhouden is gheweeſt, bevelende by deſen aen die voorſchreven van onſen Secreten ende grooten Raeden die van onſen Raede in Vlaenderen Hoochbailliu Mannen vanLeene vanden voorſchreven Huyſe ende Hove mitſgaeders Burghemeeſter ende Schepenen der

voorſz.Stede vanDendermonde Heeren, Baillius,Meyers ende Schepenen derProchien ende Heerlijckheden daer van gehouden ende daer onder reſorterende ende alle andere onſe Rechteren Officieren ende Onderſaten preſent ende toecomende wien dit aengaen mach huere Stedehouders ende elcken van hen in 't ſyne dat ſy onſe jegenwoordige ordonnantien ende alle de poincten ende articulen boven verclaert ende elck van dien onderhouden ende obſerveren doen onderhouden ende obſerveren eeuwelijck ende volcomelijck nae hunne forme ende inhouden ſonder daer jegens te gaen ofte laten geſchieden in eenige maniere, executerende neerſtelijck de penen ende boeten op de inbrekers vande ſelve ordonnantien ſonder diſſimulatie ofte verdrach;ende ten eynde dat een jegelijck beter kenniſſe mach hebben van deſe
onſe

onſe authoriſatie confirmatie ende approbatie vande voorſz. Coſtumen ende Uſantien Styl van procederen ende Sallariſſen hebben wy den voorſz. Hoochbailliu ende Mannen van Leene toegelaeten ende ghepermitteert laeten toe ende permitteren by deſen dat ſy de ſelve naer behoorlijcke publicatie ende enregiſtrature ſullen mogen doen drucken by eenen geſwoorne Drucker van onſe Landen van herwaerts over ende dat de Copyen ofte extraicten van dien behoorlijck gecollationeert by een van onſe Secretariſſen ofte wel byden Greffier ofte Clerck vanden voorſz. Leenhove Penſionaris ofte Greffier der voorſz. Stede van Dendermonde volle geloove gegeven ſy al oft die originele ſelve geexhibeert ende over geleyt ware, want ons alſo gelieft. Ende op dat al het ſelve goet vaſt ende geſtadich blyve ten eeuwigen
dagen

ſoo hebben wy onſen grooten zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onſe Stadt van Bruſſel den 19 dach May vanden Jare ons Heeren 1628 van onſe Rijcken het achſte, Ende was geparapheert Ma. V^{t}. Onder ſtont by den Coninck in ſynen Rade onderteeckent DE GROOTE. Ende was geſchreven in parchemijne ende gezegelt met eenen grooten zegel repreſenterende de figuere ende wapene van ſyne Coninckliјcke Ma^{t}. in rooden waſſe uyt hangende in coorden van roode, witte ende blauwe zijde t'ſamen door malkanderen gevlochten.

Gepubliceert in 't Leen-hof binnen Dendermonde met open deuren ter preſentie vanden Lieutenant Baillu ende veel Mannen van Leene in grooten getalle op den 14 Octobris 1628.

EYNDE.

CK

